Actoris epiſtola

Incipit feliciter doctiſſimi ac

famoſiſſimi viri dñi Guidonis de mõte Rotherij liber. qui
Manipulus curatorũ vulgariter appellat᷑. in quo ꝑ neceſſa
ria officia eoꝝ qb9 cura aĩarũ ꝯmiſſa eſt ſm̄ ſeptẽ ſacramẽto
ruꝫ ordinẽ breuiter ꝑtractant᷑ ¶ Actoris epiſtola

Reuerendo in chriſto pa
tri ac dño dño Richardo diuina ꝓuidẽtia ſcẽ
valentine ſedis epo. ſuorũ deuotorũ minimus
Guido de mõte Rotherij cũ deuota et humili
recõmendatõe ſe totũ ſuis obſequijs mãcipatũ. Fons ſapiẽ
tie dei verbum diſpoſitione mirabili cuncta ordinãs et diſ/
ponẽs militãtẽ ecc̃iam ordinauit et diſpoſuit ad inſtar ecc̃ie
triumphãtis Quod figuratiue fuit oſtenſum legiſlatori moy
ſi qñ fuit ſibi ꝑceptũ edificare tabernaculũ in deſerto. iuxta ex
emplar qđ fuerat ſibi in monte demonſtratũ. Tabernaculuꝫ
eñi in huius mũdi deſerto conſtructum eſt militans eccleſia
ad inſtar ſuperne hieruſalem ordinata Cuius quidẽ militan
tis eccleſie fundamenta in mõtibus ſanctis propheta reme/
morans per montes prelatos ſuperiores apoſtolis ſuccedẽ/
tes inſinuat. qui ad modũ ſpirituuꝫ ſupreme hierarchie. me/
dios. inferiores videlicet prelatos illuminãt. ꝑficiunt. et pur/
gant. vt ſic medij a ſuperioribꝰ illuminati ſcientijs ꝑfecti vir
tutibꝰ ⁊ erroribꝰ expurgati. inferiores ſeculares. ſ. et laicos ſi
mili mõ illuminẽt. ꝑficiãt. et purgẽt. qđ facere nequeũt niſi fu
erint diuina grã et doctrina imbuti. Hec ergo attẽdẽs ⁊ vigi
li meditatõe ꝑpenſans ſequẽs opuſculũ de inſtructõe neophi
toruꝫ curatoꝝ cõpoſui. rudi quidẽ ſtilo ſed vtili. non curans
de verboꝝ ornatu ſed de aĩarum ꝯmodo ⁊ ꝓfectu. Qđ qdeꝫ
opuſculũ ad vos qui eſtis ſacroſancte ecc̃ie luminare p̄latoꝝ
qui lucetis velut lucerna lucens in firmamẽto ecc̃ie militan/
tis. qui radio diuine ſapientie. exemploq3 vite ſc̃iſſime. ac ſar
culo correctõis charitatiue ſubditos veſtros illuminatis. ꝑ
ficitis et purgatis. duxi humilit᷑ diſtinãdũ vt lima correctio
nis veſtre politum ꝓcedat in publicuꝫ. qđ ſine illa non audet

Prologus

Suſcipiatis pater ꝛ dñe reuerẽde cuȝ affectu beniuolo pñs
opuſculũ qđ offert humilitas. ꝯminat affectus. ac charitas
pſuadet Correctũq3 ꝛ emẽdatũ ſi veſtre dominatõi videt cõi
care placeat curatꝭ neophitis: vt q̇ neſciũt addiſcãt. et q̇ ſciũt
ſcire ſe gaudeãt ꝛ ad maiora deſcẽdãt Ueſtrã reuerẽdã pſonã
cõſeruet deꝰ eccĩe ſue ſcẽ. cui me humiliter recõmẽdo. Scri
ptuȝ Thurolij. Anno dñi. M.ccc.xxxiij.

¶ Incipit prologus.

Quia ſm ꝙ dt. pp̄ha Malachias. c.ij. imo dñs p Ma
lachiã. Sacerdotis labia cuſtodiũt ſciam. et legẽ requi
runt de ore eius. Angelus em̃ dñi exercituũ eſt. xi. q. i. Sa/
cerdotibus Jdcirco ne ſacerdotibꝫ legis euãgelice cõtingat
id qđ dñs cuidam ſacerdoti legis moſayce p Ozee pphetam
cõminat dicẽs. Quia tu ſciam repuliſti repellaȝ te ne ſacerdo
tio fungaris. mihi dignũ duxi ad inſtructõem neophitorum
ſacerdotũ maxime curatorũ ſcribere aliqua per que poſſint ſe
in executõne ſui officij dirigere et deo debite miniſtrare Ne/
mo aũt de pſumptõnis temeritate me iudicet. ꝙ ego pctõr
ignorãs et inſcius pſumã ſacros ſacerdotes q̇ ſacre legis p/
feſſores ſunt inſtruere aut informare. Cõfiſus tñ de illiꝰ ad/
iutorio qui ora mutorũ aperit ꝛ linguas infantium diſertas
facit et loqui. tentabo breuiter aliqua ſcribere vt dem magis
pfectis ꝛ pitioribꝫ materiam altiora ꝛ ſubtiliora ac magis vti
lia ſcribẽdi. ſilis puo caniculo qui latratu ſuo magnos lepo/
rarios incitat ad currendum. Cõfido em̃ ꝙ ille qui dedit aſi
ne balaam loquelã mihi rõnali creature infundet gratiaȝ. ne
venerabiles ſacerdotes erubeſcãt a me eorum ſeruitore mi/
nimo edoceri. ſed cõſiderẽt illud verbũ eximij doctoris Au/
guſtini. Ego iam ſenex et ſexaginta annorũ etatis nõ erubeſ
cerem a puero anniculo edoceri. Licet em̃ vt dicit Seneca
verecũdoſuȝ ſit ſenes addiſcere. tamẽ magis verecũdoſuȝ eſt
eos ignorare Quõ ãt q̇libet ſi velit ſuũ officiũ debite exequi
dȝ ſcire illa q̄ ad ſuũ officiũ ſpectãt. Officiũ aũt ſacerdotũ ma
xime curatorũ cõſiſtit in quattuor ſm q̄ttuor ethymologias
iſtius nõis ſacerdos q̄ habent a Damaſceno Quia ſacerdo/
tes ſunt miſſarũ celebratores. ideo dicitur ſacerdos quaſi ſa

cra dicēs. Cōfeſſionum auditores. et ideo dicitur ſacerdos
q̄ſi ſacer dux. Plebis doctores. iō dr̄ ſacerdos. q̄ſi ſacra do
cēs. ſacramētorū miſtratores. ꝛ iō dr̄ ſacerdos q̄ſi ſacra dās
Ergo ꝓpt̄ primū debēt habere tm̄ de ſcia ꝙ ſciāt recte ꝛ diſtin
cte legere ꝛ ꝯgrue ꝓnūciare et accētuare. et ad minꝰ grāmati
caliter intelligere ea q̄ in miſſe officio ꝑtinēt̄. Propt̄ ſcd̄m de
bēt habere tm̄ de ſcia ꝙ ſciāt nūeꝝ ſacramētoꝝ. et q̄ ſit debi
ta forma cuiuſlibet ſacramēti. et modū ea debite miniſtrandi
potiſſime de ſacramētis q̄ ad eos ſpectāt. Propter terciū de/
bēt habere tantū de ſcia ꝙ ſciāt diſcernere inter leprā ꝛ leprā.
i. inter pctm̄ ꝛ pctm̄. ꝛ īponere pnīas ſalutares Propt̄ q̄rtū
debēt habere tātū de ſcia ꝙ ſciāt ad minꝰ ppl'm ſibi ꝯmiſſuȝ
in articulis ꝛ alijs rudimētis fidei informare Omiſſo āt prīo
qꝛ illud ſpectat ad grāmaticā et ſatis ſuppono ꝙ dn̄i epi nul/
lū ad ſacerdocij ordinē ꝓmoueāt niſi ſufficienter fuerit in grā
maticalibꝫ informatꝰ Et qꝛ de hoc agēt̄ qn̄ dicēt̄ de ſacramē
to euchariſtie de alijs tribꝫ in hoc libello eſt agēdū. Quē libel
luȝ volui vocari Manipulū curatoꝝ eo ꝙ ſacerdotes potiſ/
ſime curati debēt libellū iſtū habere p̄ manibꝫ vt videāt ea q̄
circa officia eoꝝ ſunt agēda ¶ Finit Prologus.

¶ Diuiſio huius operis.

Diuidit̄ ergo opuſculū hoc in tres ptes In q̄ꝝ ꝑma agit̄
de ſacramētis et his q̄ ꝑtinēt ad ſacramētoꝝ adminiſtra
tionē. In ſcd̄a de penitētijs et his q̄ ꝑtinēt ad ꝯfeſſionū audi
entiā et penitētiaꝝ impoſitōem. In tercia de articulis fidei ꝛ
q̄ ꝑtinēt ad ppl'i informatōem. Quātū ad primā ꝑtē primo vi
debūtur aliqua de ſacramētis in generali. Secūdo de q̄li/
bet eorū in ſpēali. Et ꝑmo de ſacramēto baptiſmi Scd̄o de
ſacramēto ꝯfirmatōnis. Tercio de ſacramento euchariſtie.
Quarto de ſacramēto ordinis. Quinto de ſacramēto extre/
me vnctōis. Sexto de ſacramēto matrimonij

Tractatus primus de ſacramē

tis in generali. Et habet tria capitula.

¶ De inſtitutione ſacramentorum

¶ Capitulum primum

Tractatus .i. prime partis

Quantum ad ſacramēta
in generali primo vidēdū eſt de eorū inſtitutione
Scđo de eoꝝ efficacia et ꝟtute. Tercio de eorū
nūero et diſtinctōe. Sciendū eſt ergo ꝙ ſacramēta oīa noue
legis fuerūt īmediate inſtituta a chriſto. qđ ꝓbant doctores
ſic. Illiꝰ eſt ſacramēta alicuiꝰ legis inſtituere cuiꝰ eſt legē da
re ⁊ cōdere. ſȝ chriſtus fuit īmediate ꝯditor inſtitutor ⁊ dator
noue legis. vt diffuſe ꝓbat apl's in epl'a ad Gal'. ⁊ habet̄ ī Yſa
ia dicēte Dn̄s rex noſter. dn̄s legifer noſter. ipe veniet ⁊ ſalua
bit nos. Ergo ad ſolū chriſtū ꝑtinuit noue legis ſacramenta
inſtituere Vn̄ ſacramētū baptiſmi iſtituit qn̄ baptiſmū a Jo
āne in iordane ſuſcepit. Tūc em̄ vt đt Beda. tactu ſue mūdiſ-
ſime carnis vim regeneratiuā cōtulit aq̄s Licet āt tūc ſacr̄m
baptiſmi inſtituerit. tn̄ nullus ad ſuſceptōnem baptiſmi erat
obligatus vſqȝ poſt reſurrectōem qn̄ in die aſcēſionis dixit
apl'is. Eūtes docete oēs gentes. baptizātes eos in noīe prīs
et filij et ſpūſſcī Math. vl. et Mar. vl. Eūtes in mūdū vni-
uerſuȝ p̄dicate euāgeliū oī creature. q̄ crediderit ⁊ baptizatus
fuerit ſaluꝰ erit. q̄ vero nō crediderit ꝯdēnabit̄ Sacramētū
āt ꝯfirmatōis inſtituit qn̄ īpoſuit manꝰ ſuꝑ capita pu̇uloꝝ. ⁊
apl'is ꝓhibētibꝫ dixit Sinite pu̇ulos venire ad me Licȝ aliq̄
doctores dicāt ꝙ ſacramētū ꝯfirmatōis inſtituit in die pēthe
coſtes qn̄ miſit viſibiliter ſpm̄ſcm̄ ſuꝑ apl'os. Primū tn̄ repu
to verius ¶ Sacramētū āt euchariſtie inſtituit in die cene qn̄
poſt ꝯmeſtionē agni paſcalis panē et vinū in ſuū corpꝰ ⁊ ſan
guinē ſua ineffabili ꝑtāte ꝯuertit dicēs. Accipite et ꝯmedite
hoc ē corpus meū. Et ſumpto calice dixit Bibite ex hoc oēs
hic ē calix ſanguinis mei ¶ Sacramētū āt penitētie inſtituit
qn̄ exordiū ſue ſaluberrime p̄dicatōis aſſumpſit dicēs. Peni
tētiā agite appropinquabit em̄ regnū celoꝝ. Vt aūt eēnt pctā
ſacerdotibꝫ ꝯfitēda figuratiue inſtituit. qn̄ decē leproſis ab
eo mūdatis p̄cepit dicēs. Lu. xvij. Ite oſtēdite vos ſacerdo
tibꝫ. Licet em̄ teſte propheta Ezeche. xviij. qui dicit in per-
ſona dei Quacunqꝫ hora ingemuerit peccator omniū iniqui
tatum eius non recordabor. Licet peccata in contritione di

mittant᷑.tñ pctã ſt ꝫ nihilominꝰ ſacerdotibꝫ ꝯfitẽda ſi poſſibili
tas occurrat. Sacr̃m ordinis inſtituit qñ in die cene poſtq̃ꝫ
cõicauit aplos dixitqꝫ eis. H̄ facite in meã ꝯmemoratõez. Tũc
eñ ſ̃m doc. oẽs aplos in p̃ſbiteros ordiauit. Sacr̃m ṗo or/
dinis xp̃s inſtituit ſeptupl'r ſ̃m ꝙ ſeptẽ ſtꝫ ordines. q̃tuor nõ
ſtꝫ ſacri ⁊ miores. vt hoſtiariatꝰ. lectoratꝰ. exorciſtatꝰ. ⁊ aco
litatꝰ. Et tres ſacri ⁊ maiores. vt ſubdiaconatꝰ. diaconatus.
et p̃ſbiteratꝰ. q̄ oẽs dicunt᷑ vnũ ſacramẽtũ. qꝛ ad vnũ puta p̃ſ
biteratũ ṗncipalit' ordinãt᷑ Ordinẽ hoſtiariatꝰ inſtituit qñ fe
cit flagellũ de funicul'. ⁊ eiecit de tẽplo vẽdẽtes ⁊ emẽtes Or
dinẽ lectoratꝰ inſtituit qñ legẽdo ṽba Iſaie p̃dicauit dicens
Spũs dñi ſup me. eo ꝙ vnxit me. paupibꝫ euãgelizare miſit
me ⁊c̃. Ordinẽ exorciſtatꝰ inſtituit qñ demões ab hõibꝫ ob/
ſeſſis eijci p̃cepit Ordinẽ acolitatꝰ inſtituit qñ p̃dicãdo dixit
Ego ſum lux mũdi. Ordinẽ ãt ſubdiaconatꝰ inſtituit qñ pꝰ
cenã pedes diſcipuloꝝ ſuoꝝ lauit Ordinẽ diaconatus velut
leuita vigilare monuit. Ordinẽ p̃ſbiteratꝰ inſtituit qñ diſci/
pul' ſuis corpꝰ ⁊ ſanguinẽ p̃buit ſumẽdũ dicẽs Hec q̃tienſcũ
qꝫ feceritis in mei mẽoriã faciatis Dũqꝫ patri corpꝰ ⁊ ſangui
nẽ ſuũ in ara crucis ſemetip̃m hoſtiã obtulit ⁊c̃. Sacramẽ/
tũ aũt extreme vnctõis iſtituit qñ aplos miſit vngere ĩfirmos
et ſanare Vñ illud q̃d dicũt aliq̃ doctores. ſ. ꝙ b. Iaco. inſti
tuit iſtõ ſacramentũ qñ dixit in canonica ſua Infirmat᷑ q̃s ex
vob inducat p̃ſbiteros eccl'ie ⁊ orẽt ſup eũ vngẽtes eũ oleo in
noĩe dñi Salua eoꝝ reuerẽtia nõ reputo verũ ꝑpter rõem in
ṗncipipio huiꝰ capl'i dictã Credo eĩ ꝙ illõ dcm̃. b. Iaco. nõ
fuit inſtitutio ſacri ſꝫ ꝓmulgatio. vñ. b. Iaco. nõ fuit iſtitutor
huiꝰ ſacri ſꝫ ſolũ ꝓmulgator De ſacro ãt mrĩmonij qñ fuerit
inſtitutũ ⁊ vtꝝ fuerit inſtitutũ a xp̃o incarnato ẽ dubiũ cũ ma
trimoniũ fuerit ĩſtitutũ in ſtatu innocẽtie. ⁊ fuit in tp̃e q̃d fuit
añ incarnatõez ſicut ⁊ poſt incarnatõez Et iõ ad hmõi dubita
tionis ſolutõez ſciendũ ẽ. ꝙ mrĩmoniũ p̃t tribꝫ modis ꝯſide/
rari. Vno mõ ꝓut ẽ officiũ nature. Alio mõ ꝓut ẽ remediuꝫ
carnalis ꝯcupiſcẽtie Tercio mõ ꝓut eſt ſignũ alicuius rei. ſ.
cõiunctionis chriſti ⁊ eccl'ie. q̃ã ſignificat ꝯiunctio animoꝝ
viri et vxoris. et coniunctionis nature humane et diuine in

ꝑſonā filij dei. quā ꝑficat ꝯiunctio corpoꝝ. Mrimoniū ṗmo et
ſcđo modis ꝯſideratū nō eſt ſacrm̄. put h̄ loq̄mur de mrimo/
nij ſacro. Tercio mō ꝯſideratū ē mrimoniū ſacrm̄. ⁊ ſic fuit in
ſtitutū a xp̄o qn̄ in vtero ꝟginis voluit nr̄am naturā diuine na
ture vnire in vnitatē ſui ſuppoſiti ſeu ꝑſone. quā vnionē ꝑficat
mrīmoniuꝫ. Sicut em̄ in actu mrīmoniali vir ⁊ vxoꝛ ſtꝫ duo
in carne vna. ſic due nature. ſ. hūana ⁊ diuina ſtꝫ in ꝑſona vna
vicꝫ in ꝑſona filij. Et iſtud ſufficiat de inſtitutōe ſacramētoꝝ

¶ De efficacia ⁊ ꝟtute ſacramētoꝝ in generali Ca. ij.

De efficacia ⁊ ꝟtute ſacramētoꝝ ſciendū ē q̄ ꝟtus ſacra/
mētoꝝ in generali. qꝛ poſtea dicet̄ de ꝟtute cuiuſlibet in
ſpēali ꝯſiſtit in duobꝫ. ſ. in auferēdo culpā ⁊ ꝯferēdo gratiam
Omne em̄ ſacramētū noue legis niſi ſit obex. i. impedimētū ex
ꝑte recipiētis aufert culpā ſi inuenit eā. ⁊ ꝯfert vel auget grāꝫ
Et ꝑ hoc dr̄ūt ſacramēta noue legis a ſacramētis antiq̄ legis
qꝛ ſacramēta veteris legis ſacramēto circūciſiōis excepto q̄ꝫ/
tū erat ex ꝑte opis opati nullā virtutē habebāt q̄ꝫtū ad ablu/
tionē culpe ⁊ collatōem grē. ſꝫ totā ꝟtutē ⁊ efficaciā habebāt
ex ꝑte opis opantis. Sacramēta āt noue legis nō ſolū hn̄t ef
ficaciā ex ꝑte opis opati. imo etiā ex ꝑte opis opantis Opus
operās vocat̄ deuotio ſuſcipiētis ſacramētū Opus opatum
vocat̄ opus exercitatū circa ſacramēta. Sic opus opatū in
baptiſmo eſt aſpſio vel īmerſio aq̄ ⁊ ꝓlatio ꝟboꝝ. Et q̄ ſacra
mēta noue legis q̄ꝫtū ē ex ꝑte opis opantis ꝯferūt grām ⁊ ſtꝫ
cā grē. pꝫ ꝑ definitōeꝫ ſacri poſitā a mḡro ſniaꝝ. i. iiij. li. di. i.
q̄ tal' ē Sacrm̄ ē inuiſibil' grē viſibil' forma. vt eius ſilitudinē
gerat et cā exiſtat Utꝝ autē ſit grē cā ſine qua nō aut propter
quā indigeret ſtudio maioris ꝯſideratōis q̄ꝫ ꝑtineat ad pn̄s
opuſculū. ⁊ ideo relinquo ¶ Eſt et alia virtus ſacramentoꝝ
noue legis. quia quedam eoꝝ imꝑmunt caracterē in ſuſcipiē
tibus ea ſicut baptiſmus. ꝯfirmatio. et ordo. Et eſt caracter
quedā poteſtas ſpēalis ꝑ quā ſuſcipiens ſacramentū p̄t aliq̄d
facere vel recipe. quod nō poterat an̄ Sicut baptizatus p̄t re
cipere alia ſacramēta eccl'ie. quod non poteſt facere non bap
tizatus Et ordinatus poteſt exercere officiuꝫ ſui ordinis q̄d
nō p̄t facere nō ordinatus. Et confirmatus tenetur audacter

ꝯfiteri fidē xpi tpe pſecutōis fidei. ad qđ nō tenet nō ꝯfirma-
tus niſi forte in ſpeciali inquireret de fide. Alia aūt ſacramē
ta ſcꝫ eucharistia. extrema vnctio. ꝛ matrimoniū nō imprimūt
caracterē. ꝛ pñt multotiēs iterari. Sic homo pōt multotiēs
cōmunicare ꝛ multotiēs cōfiteri. ꝛ multotiēs inungi. ꝛ mor-
tua vna vxore cū alia ꝯhere. Sed ſacramēta q̄ imprimūt cara
cterē nō poſſunt nec debēt iterari. Sic nullus debet bis bap
tizari vel ꝯfirmari. vł eodē ordine ordinari. Et eſt rō. qꝛ virtꝰ
eoꝝ ſp manet. ſ. caracter qui eſt indelibilis. Et iſtud ſufficiat
de virtute ꝛ efficacia ſacramentorum in generali.

De numero ſacramentorum. Ca. iii.

QUantū aūt ad numeꝝ ſacramētoꝝ ſciēdū eſt ꝙ ſeptem
ſūt ſacra. ſ. baptiſmꝰ. ꝯfirmatio, eucharistia. pnīa. extre
ma vnctio. ordo. ꝛ matrimoniū. Diſtinctio ꝛ ſufficiētia horū
ſacroꝝ dat a quibuſdā doctoribꝰ talis. Sic eſt in vita corpa
li ſic ſuo modo dꝫ eſſe in vita ſpūali. In vita aūt corpali ſic
videmꝰ ꝙ pmo generat homo. ſcđo auget. tercio nutrit. q̄r
to venit ad tantā pfectōꝫ vtutꝭ ꝙ pōt ſibi ſilēꝫ generare. ꝛ ſic
genus hūanū mltiplicat. Et qꝛ ſanitas hoīs pōt impediri p
infirmitatē. iō homo indiget medicina duplici. vna ꝯ infirmi
tatē. alia ꝯ reliq̄as infirmitatis. Et ſicut in vita corpali quin
q̄ ſunt neceſſaria. ſ. generatio. augmētum. nutrimentū. mul
tiplicatio. ꝛ medicina. ſic in vita ſpirituali qualis eſt vita fide
lium viuentū in fide ꝛ vnitate eccleſie ſunt quinq̄ꝫ neceſſaria
ſcꝫ ſpūalis generatio q̄ fit in baptiſmo p quā homo regenerat
xpo. Spūale augmentū qđ fit in ꝯfirmatiōe in q̄ gratia bap
tiſmal auget. Spūale nutrimentū qđ dat in eucharistia que
eſt cibꝰ ſpūalis aīe Et quia fideles indigēt multiplicari ſpiri
tualiter ꝛ corpaliter. q̄ꝫtū ad multiplicatōꝫ ſpiritualem acci-
pit ſacramentū ordinis. per qđ miniſtri eccleſie mltiplicātur
Quātū ad multiplicatōēꝫ corporalem accipit ſacramentum
matrimonij. qđ ordinat ad mltiplicatōꝫ fideliū. Spūalis me
dicina eſt ſacramentū penitētie cōtra ſpūaleꝫ infirmitatem q̄
eſt peccatū. Contra reliquias peccatoꝝ eſt extrema vnctio.
Et ſic patet numerus ꝛ ſufficientia ſeptem ſacramentoꝝ. Et
iſta ſufficiant de ſacramentis in generali.

¶ Tractatus ſecundus prime partis de baptiſmo. Et habꝫ octo capitula.

Nunc dicenduꝫ eſt de ſacramentis in ſpeciali. Et primo de baptiſmo. Circa quod conſideranda ſunt octo: Primo quid ē baptiſmus. Sc͞do de materia euiſdeꝫ. Tercio de forma. Quarto ꝺ miniſtro baptiſmi Quinto ꝺ ſuſcipiētibꝰ baptiſmū Sexto de ritu baptiſmi. Septimo de effectu baptiſmi. Octauo de annexis baptiſmo.

¶ Quid eſt baptiſmus ⁊ vnde dicatur. Cap. i.

Baptiſmus eſt ablutio corpis exterior cū pſcripta. i. taxata forma verboꝝ fc̄a. ita tñ ꝙ illa ablutio materialis q̄ fit exteriꝰ in corpe eſt ſignū ablutōis ſpūalis quā deus facit interiꝰ in mēte. Et dicit̾ baptiſmꝰ a baptizo as. qꝺ idē ē qꝺ abluo is. Vñ baptiſmꝰ grece idē eſt ꝙ ablutio latine.

¶ De materia baptiſmi. Cap. ij.

Materia baptiſmi eſt aq̄ ſimplex elemētalis. Qꝺ aūt iſta aqua ſit ꝓpria materia baptiſmi tota rō eſt ex iſtitutōe xp̄i q̄ inſtituit baptiſmū fieri ī aq̄ elemētali. Si eñ iſtituiſſet baptiſmū fieri in vino vl' in aliq̄ alio liquore. vinū vl' ille alius liquor eēt ꝓ̄pia ma̾ia baptiſmi. Aliq̄ tñ ꝯgruētie aſſignāt̾ a doctoribꝰ q̄re xp̄s iſtituit baptiſmū mag̾ fieri in aq̄ q̄ꝫ in aliq̄ alio liquore. Quaꝝ vna eſt. qꝛ ſc̄m maxie neceſſitatis dꝫ h̄re materiā maxie cōeꝫ. ne ꝓpt̾ defectū materie aliq̄s impediret̾ a ſuſceptōe t'lis ſacr̄i. ſꝫ baptiſmꝰ eſt ſc̄m maxie neceſſitatꝭ. qꝛ ſine baptiſmo nullꝰ pōt ſaluari. iō ne vllꝰ poſſꝫ ſe excuſare a ſuſceptōe baptiſmi ꝓpt̾ defectū materie vl' cariſtiā eiꝰ baptiſmꝰ dꝫ h̄re materiā maxie cōeꝫ. tal' aūt materia eſt aq̄. q̄ inuenit̾ in q̄libꝫ terra ⁊ de facili pōt haberi. Poſſꝫ ſe aliq̄s excuſare ſi materia baptiſmi eſſet vinū vl' oleū vl' lac vl' aliꝰ liquor ꝓcioſior q̄ nō inueniret̾ in omī terra. nec poſſꝫ ita q̄libꝫ de facili h̄re. Alia ꝯgruētia ſiue rō q̄re aqua ē ꝓpria materia baptiſmi aſſignat̾ a doctoribꝰ talis. qꝛ ꝓ̄petas aq̄ maxie eſt ꝯueniēs baptiſmo Eſt eñ aqua mūdificatiua ſordiū. refrigeratiua eſtuātiū. pura. i. lucida ocul' intuētiū. Silr baptiſmꝰ

mundat ſordes aīe. iō vocaꝛ baptiſmꝰ. qꝛ baptiſmꝰ grece idē
eſt ꝙ lotio latine. Vñ baptizare idē eſt ꝙ lauare. Baptiſmꝰ
eñi refrigerat eſtū carnal' ꝯcupiſcētie. illūiat oculos mēt' re
ſpectu diuine noticie. Arguūt ḡ doctores ſic. Illud eſt ꝓꝓa
materia baptiſmi cuiꝰ ꝓprietas maxīe ꝯuenit baptiſmo. ſed
aq̄ ⁊c. ḡ aq̄ eſt ꝓꝓa materia baptiſmi. Utꝝ aūt aq̄ ſit bñdicta
vl' nō nihil facit ad baptiſmū. qꝛ ita bñ pōt fieri baptiſmꝰ in
aq̄ ñ bñdicta ſicͨ in aq̄ bñdicta. Sꝫ aq̄ baptiſmal' in eccl'ia bñ-
dicit ꝓpt' ſolēnitatē ⁊ maiorē reuerētiā ad baptiſmū. Ex etiaꝫ
aq̄ ſit calida vl' frigida nihil ad baptiſmū. ſꝫ ſp̄ vitādū eſt ꝑicu-
lū baptizādi. ¶ Sꝫ nūq̄d in aq̄ roſeacea vl' in aq̄ ardēte vl' in
alijs aquis diſtillat' poſſꝫ fieri baptiſmꝰ ſi aq̄ elemētal' inue-
niri nō poſſꝫ. Dicēdū eſt ꝙ ñ. qꝛ tales aq̄ ñ ſūt ꝓprie aq̄ ſꝫ hu-
mores illoꝝ corpum a q̄bꝫ diſtillāꝛ. In lixiuio āt ſi aq̄ ñ poſ-
ſit inueniri poſſꝫ fieri baptiſmꝰ. cū lixiuiū nihil aliꝺ ſit niſi aq̄
colata ꝑ cineres. Et ꝓpt' eādē rōēꝫ dicūt aliqui doctores ꝙ
in vrina ꝓpt' defectū aq̄ poſſꝫ baptizari. qꝺ tñ nō credo eē ve-
rū. qꝛ vrina nō eſt aq̄ ſꝫ humor reſolutꝰ a cib' ꝯmeſt'. Et ideꝫ
dico de ſaliua. i. c. Nō vt apponeres. de bap. ¶ Sꝫ nonne in
brodio carniū poſſꝫ fieri baptiſmꝰ vbi aliq̄ alia aq̄ nō poſſꝫ ī-
ueniri. Dicēdū eſt. qꝛ aut tāta reſolutio carniū eſt facta ī bro-
dio illo ꝙ deſinit ibi eē ꝑor ſpēs aq̄. ⁊ ē alia ſpēs de nouo ge-
nerata. ⁊ tūc nō p̄t ibi fieri baptiſmꝰ. aut nō eſt ibi tāta reſolu-
tio facta carniū. ⁊ tūc fieri p̄t. ⁊ in tali brodio baptizari. Qñ āt
tal' reſolutio ſit facta aut qñ nō. p̄t ꝑpēdi in ſpiſſitudīe. Si aūt
ſit tāta ſpiſſitudo illiꝰ brodij q̄nta eſt in cutico vl' aliq̄ntulūꝫ
minor nō credo ꝙ poſſit in illo brodio baptizari. Si aūt non
ſit ſpiſſitudo ſꝫ brodiū ſit aliq̄ntulū pīgue. credo ꝙ tūc in illo
brodio poſſꝫ baptizari. Et idē dico de luto. ſ. ſi aq̄ exꝓmaꝛ ex
illo luto. in illa aq̄ exꝓſſa p̄t fieri baptiſmꝰ. Si nix etiā liq̄fie-
ret in illa aq̄ liq̄facta a niue poſſꝫ baptizari. Solet āt ab ali-
q̄bꝫ tal' q̄ſtio fieri. ſi eſſꝫ vnꝰ puer baptizādꝰ iuxta vnū puteū
profundū. ⁊ ille qui deberet puerū baptizari nō haberet cū q̄
extraheret aquā de puteo. nec poſſet aliunde aquā habere ⁊
puer eſſet in ꝑiculo mortis. nūquit debet puerū ꝓijcere ad
puteū dicēdo. Baptizo te in nōie patr' ⁊ filij ⁊ ſpūſſci. Dicen

dum est q nõ. qꝛ ſm qd dicit btũs paulꝰ. Nõ ſũt faciẽda ma
la vt eueniãt bona. Lȝ ergo ex h iſtud bonũ eueniret q aĩa iſtiꝰ
pueri ſaluaret. tñ ille q pijceret iſtũ pueꝝ faceret iſtd malũ q
peccaret mortalit ⁊ ſic q̃ʒtũ in ſe eſſʒ dãnaret aĩaʒ ſuã. ⁊ q̃libet
ex ordine caritatꝭ tenet plꝰ diligere aĩaʒ ſuã q̃ȝ aĩaʒ cuiuſcũqȝ
alteriꝰ. Et ſi dicat q talis poſſet ↄteri ⁊ cõfiteri de iſto pec
cato. ⁊ ſic nõ dãnaret aĩa ſua. Dicendũ q iſtd eſt fatuũ dicere
qꝛ nullꝰ certꝰ eſt de vita ſua. vñ iſte nõ eſt certꝰ an ſtati poſt
q̃ȝ piecerit pueꝝ vl' etiã i ip̃o actu piectõis moriat. Vñ hẽe
talẽ ſpem ẽ ppe tẽptare deũ. qꝛ certũ eſt q talis ſi pijciat pu
erũ peccat mortalit. icertũ ẽ aũt ſi deus det ſibi ſpaciũ ↄfitẽ
di. Quare ſciendũ eſt ſm conſiliũ bti Aug. dicẽtꝭ. Tene cer
tũ ⁊ dimitte incertũ. de. pe. di. vij. c. ij. vt habitũ eſt loco ſuo

¶ De forma baptiſmi Ca. iij.

Circa formã baptiſmi ſciẽdũ eſt q alia forma vtũt gre-
ci in baptizãdo. ⁊ alia forma vtunt latini. Naȝ greci vtũ
tur tali forma. Baptizet ſeruꝰ xp̃i tal' in noĩe pr̃is ⁊ filij ⁊ ſpi
ritusſcĩ amẽ. Latini ãt vtunt tli forma. Baptizo te in noĩe pa
tris ⁊ filij ⁊ ſpũſſcĩ. amẽ. Et q̃ʒuis ex vtraqȝ forma ſeq̃t bap-
tiſmꝰ. nã greci ita bñ baptiſati ſũt ſic latini. qd patȝ. qꝛ qñ re-
deũt ad vnitatẽ fidei eccl'ie romane nõ baptizant. tamẽ forma
latinoꝝ ↄueniẽtioꝛ eſt q̃ȝ grecoꝝ. qd ptȝ quo ad nũc ex duo-
bus. Primo. qꝛ illa forma baptiſmi ↄueniẽtioꝛ eſt q̃ magꝭ cõ
cordat cũ vbis xp̃i inſtituentꝭ baptiſmũ. ſȝ xp̃s inſtituẽs bap
tiſmũ dixit ap̃lis vt recitat btũs Matheꝰ in euãgelio ſuo vl.
ca. Ite docete oẽs gẽtes baptizãtes eos in noĩe patris ⁊ filij
⁊ ſpũſſcĩ. Et cũ iſtꝭ vbis magꝭ ↄcordat vbũ iſtud baptizo. q̃ȝ
h vbũ baptizet. qꝛ h vbũ baptizo eſt actiuũ. ⁊ iſtud vbũ bap
tizet eſt paſſiuũ. ⁊ iſtud pticipiũ baptizãtes deſcendit ab acti
uo ⁊ nõ a paſſiuo. quare ↄuenientioꝛ eſt forma latinoꝝ q̃ di-
cit baptizo: q̃ȝ forma grecoꝝ que dicit baptizet. Secũdo po
teſt idẽ patere ſic. Illa forma eſt cõueniẽtioꝛ forma baptiſmi
in qua ⁊ p quã magis exp̃imunt ea que ſunt neceſſaria in bap
tiſmo. ſȝ talis eſt forma latinoꝝ p ↄpatõẽ ad formã grecoꝝ. qꝛ
in baptiſmo eſt neceſſaria vtꝰ dei cõferentꝭ efficaciã baptiſ-
mi. ⁊ iſtud tãgit i vtraqȝ forma cũ dicit in noĩe patris ⁊ filij et

ſpiritusſancti. Eſt etiã ibi neceſſaria perſona ſuſcipientis bap
tiſmũ: ꝛ iſta exꝑmitur in forma grecoꝝ. cũ dr̄ ſeru9 xp̄i talis. In
forma aũt latinoꝝ. exꝑmitur cũ dr̄ te: Etiã eſt ibi neceſſaria pſo
na miniſtri baptizantis. q̄ nõ exprimitur ad min9 explicite in for/
ma grecoꝝ. In forma aũt latinoꝝ exprimitur explicite cũ dr̄. ba
ptizo. quare ꝯuenientior eſt forma latinoꝝ q̄ȝ grecoꝝ. Veri/
ſimile em̄ eſt q forma qua vtitur romana eccleſia. q̄ diſponẽte
dño oim eccleſiaꝝ caput eſt ꝛ magiſtra. extra de bap. ꝛ ei9 ef/
fec. c. maiores. ſit ꝯueniẽtior q̄cunqȝ alia Eſt ḡ debita forma
baptiſmi. Baptizo te in noĩe patris ꝛ filij ꝛ ſp̄ũſſancti Amẽ.
¶ Qḋ aũt noĩatur perſona baptizãda vl' q ponatur ibi ego ꝛ no/
mẽ dicẽdo. Petre vel maria. ego baptizo te ꝛc̄. nõ ſunt de eẽ
forme. qm̄ ſine ipſis poſſet fieri baptiſm9. tñ debẽt poni ĩ for
ma ꝑpt maiorẽ expreſſionẽ. nõ em̄ eſt neceſſariũ q exꝑſſe po
natur. Iſta aũt forma põt ꝑferri in latino vel in quocũqȝ alio
ideomate. ¶ Utrũ aũt poſſet aliq̄d immutari circa iſtam for
mã Sciẽdũ eſt q ille qui immutaret aliq̄d circa iſtã formam
aut intẽdit mutare ritũ eccleſie. ꝛ ſic nõ eſſet baptiſm9. aut in
tẽderet illud facere qḋ facit eccl'ia. ſȝ ex ignorãtia vl' inaduertẽ
tia aliquid circa iſtã formã mutaret. Et tũc circa hoc ſciẽdũ ẽ
q talis mutatio poteſt fieri quinqȝ modis. Uno mõ totaliter
mutãdo ꝟba ipſius forme. ꝛ tũc nõ fit baptiſm9 ex tali forma
ſicut ſi diceretur baptizo te in noĩe genitoris ꝛ geniti ꝛ ꝓcedẽtis
ab vtroqȝ. Licȝ em̄ ex cõi vſu loquẽdi genitor ſignificet patrẽ. ꝛ ge
nitus ſignificet filiũ. ꝛ ꝓcedẽs ab vtroqȝ ſignificet ſpm̄ ſanctũ. Tñ
ꝓꝓe loquẽdo in diuinis genitor ꝛ genitus ꝛ ꝓcedẽs expreſſi9
ſignificãt act9 notionales q̄ȝ ipſas pſonas. in forma aũt ba
ptiſmi debet fieri mẽtio expreſſa de pſonis. Alio modo põt fi
eri mutatio circa formã baptiſmi trãſponẽdo verba ip̄i9 for/
me ſicut ſi diceretur ſic. Baptiſo te ego in noĩe patris ꝛ filij ꝛ ſpi
ritusſancti amẽ. vel quocũqȝ alio modo tranſponẽdo Et tũc
manet idẽ ſenſus ꝟboꝝ ex tali mutatione nõ impediretur bap/
tiſmus. Alio modo poteſt fieri mutatio circa ip̄am formã ba
ptiſmi addẽdo aliquid ad ip̄am formã. Et tũc aut talis addi
tio corrũpit ſenſũ verboꝝ forme. ſicut mutabat formã arrius
dicẽdo ſic. Baptizo te in noĩe patris maioris. ꝛ filij minoris

ꝛ ſpiritusſancti. Talis additio corrumpit ſenſum verborum forme cum tollat equalitatem pſonarū. ꝛ ſic nō fit baptiſmꝰ Aut talis additio non corrumpit ſenſum ꝟboꝝ forme. immo nō obſtante tali additione adhuc manet idē ſenſus ꝟboꝝ. Et tūc ſi ille qui addit aliq̈d intendit mutare formā eccl'ie nihil facit. cū nō baptizet in fide eccl'ie. Si aūt nō intendit mutare formā eccl'ie ſꝫ ex quadaꝫ fatua deuotōe addat aliquid. vt ſic Baptizo te in noīe patrꝫ ꝛ filij. ꝛ ſpūſſancti. amē. ꝛ beate virginis vt beata virgo adiuuet te. vel aliq̈d aliud tale. tal' additio nō impedit baptiſmū. Alio modo poteſt mutari forma baptiſmi diminuendo de ea aliquid. Et tūc ſi diminuat̄ dictio integra quecūqꝫ ſit illa de omnibꝫ iſtis. Baptizo te in noīe patris ꝛ filij ꝛ ſpūſſancti. amen. nihil facit. qꝛ omnia iſta verba ſunt de eſſe forme. Si autem nō diminuat̄ dictio integra ſed pars dictionis. tunc aut diminutio talis fit in principio dictionis. ſicut de iſta dictione patris vel quacunqꝫ alia ſubtrahat̄ prima lr̄a vel ſillaba. talis diminutio impedit baptiſmum cū tollat̄ ſenſus verboꝝ. Si autem talis diminutio fiat de fine dictionis. ſic de iſta dictione patris remoueat̄ s. vl' aliquid aliud tale. talis diminutio non impedit baptiſmum cū maneat idem ſenſus verboꝝ. ſic narrat̄ in decretꝫ. de cō. diſt. iiij. c. Retulerunt. ꝙ quidā ſacerdos ignarꝰ lingue latine baptizabat ſub iſta forma verboꝝ. Baptizo te in nomine patria ꝛ filia ꝛ ſpūſ ſancta. amen. Et dicit papa in decreto illo ꝙ vere baptizabat Alio modo poteſt fieri mutatio circa formaꝫ baptiſmi interrumpendo verba ipſius forme. ꝛ tūc ſi ſit tanta interruptio ꝙ ipſa impediat intentionē baptizātꝫ. ſic ſi de mane diceret Ego baptizo te. ꝛ poſtea iret ad expediendū negocia ſua. ꝛ qn̄ rediret diceret. in nomine patris ꝛ filij ꝛ ſpiritusſancti. amē. nihil faceret. Si autem non ſit tanta interruptio ꝙ impediat intētionem baptizantis. ſicut ſi diceret Baptizo te in nomine patris. Et hoc dicto dicat aſtantibus. tacete vel orate. vel aliquid tale. ꝛ poſtea perficeret. ex hoc nō impediret̄ baptiſmus

De miniſtro baptiſmi.
Capitulum. iiij.

De baptiſmo

MIniſter baptiſmi eſt duplex. Unus extra caſum ne/
ceſſitatis. ⁊ iſte eſt ſolus ſacerdos: qꝛ ad ſolum ſacer/
dotem extra caſum neceſſitatis pertinet baptizare.
Cuius ratio aſſignatur a doctoribus talis. Ille eſt proprius
⁊ miniſter ordinarius ſacramentorum qui habet poteſtatem
ſuper corpus chriſti verum. ſed ſacerdos ſolus eſt talis: ergo
ſolus ſacerdos eſt proprius ⁊ ordinarius miniſter ſacramēto
rum. Qꝫ aūt ad illum ꝑtineat miniſtratio ſeu diſpenſatio ſa/
cramentoꝝ qui hꝫ poteſtatē ſuper corpus chriſti veruꝫ ꝓbat
ſic. qꝛ ad illum pertinet ordinatio corpis chriſti myſtici qđ eſt
eccl'ia. i. ꝯgregatio fideliū qui hꝫ poteſtatē ſuꝑ corpus chriſti
veꝝ. ſꝫ diſpenſatio ſacramentoꝝ ꝑtinet ad ordinationem cor/
poris chriſti myſtici. ğ diſpenſare ſacramenta ꝑtinet ad illuꝫ
qui hꝫ poteſtatē ſuꝑ corpus chriſti veꝝ. ſꝫ talis eſt ſolus ſacer
dos quare ad ſolū ſacerdotem pertinet diſpenſare ⁊ miniſtra
re ſacramenta: Alius eſt miniſter baptiſmi in caſu neceſſitatꝭ
⁊ iſte poteſt eſſe tā vir q̄ꝫ mulier. tam fidelis q̄ꝫ infidelis. Hoc
eni̅ intereſt inter baptiſmū ⁊ alia ſacramenta ꝙ miniſter bap
tiſmi poteſt eſſe alius q̄ꝫ ſacerdos. nō aūt miniſter aliorum ſa
cramentoꝝ. Et ratio iſtius eſt. quia baptiſmus eſt ſacramen/
tum maxime neceſſitatis. nō autē alia ſacramenta. qꝛ ſine bap
tiſmo nullus poteſt eſſe ſaluus. nulla eni̅ ſine baptiſmo ſalus
eſt. Sine autem alijs ſacramentis ſaluantur multi. Argu/
unt ergo doctores ſic. Illud ſacramentum quod eſt tāte ne
ceſſitatis ꝙ ſine eius ſuſceptione nullus ſaluari poteſt debet
habere miniſtrum ita communem ꝙ ꝓpter defectum mini/
ſtri nullus ab ipſius ſuſceptione excuſetur. ſed ſacramentuꝫ
baptiſmi eſt tante neceſſitatis ꝙ ſine eius ſuſceptione nullus
ſaluari poteſt. dicente chriſto ſaluatore noſtro. in Joh. ca. iij.
Niſi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ ſpirituſancto non poteſt
introire in regnum dei. Ideo ſacramentum baptiſmi debet
habere miniſtrum ita communem ꝙ nemo propter defectuꝫ
miniſtri excuſetur a ſuſceptione baptiſmi. Et idcirco in ca/
ſu neceſſitatꝭ tā vir q̄ꝫ mulier. tā fidel' q̄ꝫ infidel'. ſic. iudeꝰ. pa
ganꝰ. hereticꝰ baptizare p̄t dūmō baptiſꝫ in aq̄. ⁊ debite ꝓfe
rat ꝟba forme baptiſmi. ⁊ habeat itētiōeꝫ faciēdi illđ qđ facit

ecclesia Licet infidelis nõ crederet illud valere. ita tamen ꝙ
ſemper deferendum eſt ceteris paribus digniori. Unde in
fidelis in preſentia fidelis non debet baptizare. mulier etiam
in preſẽtia viri nõ debet baptiſare. nõ ꝓmotus etiã ad ſacros
ordines in preſẽtia ꝓmoti. Laicꝰ etiã in pñtia clerici tonſura
ti nõ debet baptizare. Et rõ iſtoꝝ eſt. qꝛ ille qui baptiſat in ꝑ/
ſona xp̄i baptizat. ⁊ repreſẽtat eiꝰ ꝑſonã q̃ ꝑfectiꝰ repreſentat᷑
ꝑ fidelẽ q̃ꝫ ꝑ infidelẽ. ꝑ virũ q̃ꝫ per mulierẽ. ꝑ ꝓmotũ q̃ꝫ ꝑ nõ
ꝓmotũ. ⁊ ꝑ tonſuratũ q̃ꝫ per nõ tõſuratũ. Sciẽdũ ẽ tñ ꝙ in il/
lo q̇ baptizat requirit᷑ intẽtio baptizãdi. ſ. faciẽdi illud qđ intẽ
dit ſeu facit eccl'ia aliter nõ eſſꝫ baptiſmꝰ q̃ꝫuis alia neceſſaria
ad baptiſmũ ſint ibi. Nõ aũt requirit᷑ talis itẽtio ꝙ batipzãs
intendat baptiſmum valere baptizato ad vitam eternam. im/
mo cum intentione contraria. ſ. cum intentione ꝙ baptiſmꝰ
nihil valet Sufficit enĩ ꝙ baptizans in tendit facere illud qđ
facit eccleſia quodcunqꝫ ſit illud ⁊ valet baptiſmus. Et nun/
quid ſi aliquis minus vel quicunqꝫ alius ludendo aſpergit
aquam ſuper aliquos non baptizatos dicendo Baptizo vos
in nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritusſancti amen. tales erunt bap
tizati. Dicẽdum ẽ ꝙ talis aut intendit baptizare intendendo
facere quod facit eccleſia. licet de hoc faciat trufas ⁊ deriſiões
ſuas. Et tunc talis q̃ꝫuis grauiter peccet faciendo irreueren
tiam ſacramento. tñ vere confert baptiſmum. Si autem nõ
intendat in mente ſua facere quod facit eccleſia nihil facit.
Nunquid etiam in caſu neceſſitatis aliquis poteſt baptizare
ſeipſum. Dicendum eſt ꝙ ille caſus ponitur in quadam de/
cretali incipiente Debitum. extra de bap. ⁊ eius effec. vbi nar
ratur de quodam iudeo qui propter iudeoꝝ metus non erat
auſus vocare aliquem fidelem. ſed accipiens aquã dixit. Ba
ptiſo me in nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritusſancti amen. Et ad
huius euidentiam notandum eſt ꝙ triplex eſt baptiſmus. ſcꝫ
fluminis. flaminis ⁊ ſanguinis. Fluminis ſcꝫ qñ aliquis ba/
ptizatur in flumine ſiue in aqua. ⁊ iſte eſt ſacramentum eccl'ie
Et de iſto loquimur hic. Et loquendo de tali baptiſmo nul
lus poteſt baptizare ſeipſum. Et ratio reddit᷑ a papa in illa de
cretali quia baptiſmus eſt quedam generatio ſpiritualis Et

ideo ſicut ſeipſum nullus poteſt generare corporaliter dicen
te beato Aug. in libro de trinitate. Nullus gignit ſeipſum
corporaliter. ita nullus ſeip̄m poteſt generare ſpūaliter. bap/
ptizando vicȝ ſeip̄m. Et eſt alius baptiſmus. ſ. flamminis qn̄
ſpūſſanctus mundat ⁊ abluit aīaȝ alicuius inuiſibiliter a pec
cato Et tali baptiſmo poteſt aliquis baptizare ſeip̄m diſpo/
nendo ſeip̄m ad gratiam dei. ⁊ ſic non baptizatus adultus ha
bendo deuotionem ad baptiſmum ⁊ eſſendo in propoſito ꝙ
ſi haberet oportunitatē ſuſciperet ſacramentum baptiſmi: ⁊
ſi moriatur in tali propoſito ſaluatur. nec eſt hoc contra ꝟbuȝ
quod eſt ſupra allegatum. Niſi quis renatus fuerit ex aqua ⁊
ſpiritu ſctō non poteſt introire in regnum dei. qꝛ intelligendū
eſt renatus ex aqua in paruulis in re. ſed in adultis vel in re vl'
in voto. Et licȝ iſte non ſit regeneratus ex aqua in re. eſt tamē
in voto. Et eſt ali9 baptiſm9. ſ. baptiſm9 ſanguinis. ſ. qn̄ ali
qs nō baptizatus ſuſcipit mortē ꝑ fide chriſti. Et talis baptiſ
mus proficit ad ſalutem dum tamen habeatur baptiſm9 aq̄
in voto. ſi ille qui ſuſtinet mortem eſt adultus. Sicut habet
in legenda beate katherine de illis rethoribus qui ad eius p̄/
dicationem conuerſi fuerunt. quos imperator fecit comburi.
Si autem non ſit adultus non requiritur tale votum. ſȝ ſuf/
ficit mors tolerata pro chriſto. ſicut fuit de innocentib9. Et
tali baptiſmo nullus poteſt ſe baptizare. quia nulli licitum eſt
interficere ſeip̄m pro quacunqȝ cauſa. Nec eſt contra hoc de
Samſone ⁊ Raſia qui interfecerunt ſeip̄os. Quia vt dicit be
atus Hieronimus. Factum eorum non eſt trahendū ad con
ſequentiā. qꝛ priuilegia paucoꝝ non faciunt legem cōmunem
Nunquid etiā in miniſtro baptiſmi requiritur bonitas vite
ſcȝ ꝙ ſit ſine peccato mortali. Dicendum ꝙ iſta queſtio intelli
genda eſt de ſacerdote. qꝛ vt dictū eſt proprius miniſter bap
tiſmi eſt. Ad huius ſolutionē ſciendū eſt ꝙ quantum ad effe
ctum baptiſmi nihil facit bonitas vel malicia miniſtri. qꝛ ſiue
ſit bonus ſiue malus ꝯfert vt dictum eſt verus baptiſm9. Sȝ
q̄ſtum ad miniſtrum vtrum peccet vel nō in baptizando. Di
cendū eſt ergo ꝙ aut ſacerdos baptizat in caſu neceſſitatis ſi
ne ſolēnitate. ſicut faceret vna vetula. ⁊ tūc aliqua nō peccat

moꝛtaliter ſi baptizat exiſtens in peccato moꝛtali. Aut bap/
tiſat extra caſum neceſſitatis ⁊ cum ſolennitate ⁊ tunc peccat
moꝛtaliter ſi baptizat exiſtens in peccato moꝛtali. qꝛ facit irre
uerentiam ſacramento. Uerum eſt ꝙ dominus Durandus
quondam eṗs auicienſis. ⁊ poſtea eṗs Podoenſis in fran/
cia. ⁊ magiſter in theologia celeberrimus. ⁊ inſuper oꝛdinis
pꝛedicatoꝝ. qui fuit doctoꝛ ſacri palacij dicit in quarto ſuo
ſacramentali. qꝛ quomodocunqꝫ ſacerdos exiſtens in pecca/
to moꝛtali baptizet peccat moꝛtaliter. vtrum eius opinio ſit
vera neſcio: tamen ſcio bene ꝙ eſt dura. ¶ Sciendum eſt ꝙ
miniſter baptiſmi debet eſſe vnus. Et ratio aſſignatur com/
muniter a doctoꝛibus. quia baptizās baptizat in ꝑſona chri/
ſti qui eſt vna perſona. Et idcirco perſona baptizātꝭ debet eſ/
ſe vna. vnde plures non poſſunt baptizare vnum. Et ſi dica/
tur ꝙ vnꝰ poſſet baptizare plures dicēdo. Ego baptizo vos
in nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritusſancti. amen. Ergo a ſimili
plures poſſent baptizare vnum dicendo. Nos baptizamus
te in nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritusſancti. Dicēdū ꝙ nō eſt ſi
mile. quia cum dicitur baptizo vos idem eſt ac ſi diceretur.
baptizo te ⁊ te. quando autem dicimus. nos baptizamus te.
idem eſt ac ſi diceretur. ego ⁊ tu baptizamus. quia differētia
eſt inter nos ⁊ vos. quia nos idem eſt ꝙ ego ⁊ tu. vos autem
idem eſt ꝙ te ⁊ te. Ideo dicendo vos nihil mutatur in foꝛma
ſed dicendo nos mutatur aliquid in foꝛma. ¶ Solet autem
ab aliquibus poni talis caſus. ponatur ꝙ hic ſint duo. quoꝝ
vnus ſit mutus ⁊ alius ſit mancus. ⁊ ſit ibi vnus puer bapti
zandus ⁊ mutus aſpergat eum aqua ⁊ mancus pꝛoferat ver/
ba. queritur vtrum talis puer ſit baptizatus. Dicendum eſt
ꝙ aut iſti baptizant in foꝛma grecoꝝ aut baptizant in foꝛma
latinoꝛum. Si baptizant in foꝛma grecoꝛum: tunc dicunt ali
qui doctoꝛes ꝙ talis puer non eſt baptizatus: quia vt ſupꝛa
dictum eſt baptizans in quacūqꝫ foꝛma baptizet baptizat in
perſona chriſti. vt dicit beatus Joannes baptiſta dicens de
chriſto. Qui me miſit baptizare dixit mihi. ſuper quem vide
ris ſpiritum deſcendentem hic eſt qui baptizat. perſona autē
chriſti eſt vna. Unde Anathaſius. Non duo tamen ſed vnꝰ:

eſt chriſtus. quare oportet ꝙ ille qui baptiʒat ſit vnus in qua
cunqꝫ forma baptiʒet. Alij aūt doctores ſicut Joannes Sco
tus ꝛ ſui ſequaces dicunt ꝙ ſi baptiʒent in forma grecorū ꝙ
eſt vere baptiʒatus. quia vt dicunt. licet ille qui baptiʒat bap
tiʒet in perſona chriſti cuius eſt vna perſona. baptiʒat tamen
in nomine trinitatis in qua ſunt perſone plures. ꝛ ſic non con
trariatur baptiſmo ſm̄ formam grecorum ſi ſunt plures bap/
tiʒantes. Que iſtarum opinionum ſit verior neſcio. ſed meo
iudicio papa eſt conſulendus ſuper hoc. ad quē maiores que
ſtiones potiſſime circa articulos fidei contingentes ſunt re/
ferende. extra de bap. ꝛ eius effect. ca. maiores. Si autem ba
ptiʒent in forma latinorum dicunt communiter quaſi omnes
doctores ꝙ non baptiʒant propter rationem ſupra dictā de
differentia de nos ꝛ vos. que eſt ratio venerabilis doctoris
ſancti Thome de aquino in vltima parte ſumme. Aſſignat
ratio talis a magiſtro Herneo britone. quia in ſacramēto ma
xime veritatis nil debet eſſe falſitatis. ſed baptiſmus eſt ſacra
mentum maxime veritatis. ergo in baptiſmo nil debet eſſe
falſitatis. Sed ſi iſti vterentur forma latinorum qua vtitur
Romana eccleſia ꝛ ſibi adherentes. eſſet in tali baptiſmo fal
ſitas. quia mancus dicendo. ego baptiʒo te. i. abluo te in
nomine patris ꝛc. ipſe mentiretur. quia ipſe non baptiʒat. i. nō
abluit. immo hoc facit mutus. quare manifeſtum eſt ꝙ talis
baptiſmus eſt nullus. Hanc autem rationem conantur ſol/
uere aliqui doctores dicentes. ꝙ ſi ille mancus non diceret
ego baptiʒo. ſed diceret nos baptiʒamus te: ꝛ ſic non diceret
falſum immo verum. quia iſta oratio. nos baptiʒamus te ve/
ra eſt per ſynodochē. Sicut ſi eſſent duo ſcriptores qui ſcrip
ſiſſent vnum librum. ita ꝙ vnus ipſorum ſcripſiſſet medieta/
tem ꝛ alius aliam medietatem. vnus eorum poſſet vere dice
re nos ſcripſimus iſtum librum. A ſimili cum mutus in bap/
tiſmo tali aſpergat ſiue infundat aquam. ꝛ mancus proferat
verba. vterqꝫ poteſt vere dicere. nos baptiſamus te. Hoc au
tem nihil valet. quia ad hoc ꝙ aliqua propoſitio verificetur
per ſynodochen. de duobus oportet. ꝙ ambo fecerint ac/
tum eiuſdem rationis. quia ſi feciſſent diuerſarum tationum

vna propoſitio non poteſt verificari de his. ſicut ſi vnus ra/
ſiſſet pergamenum de quo ſcriptus eſt liber. ⁊ alius ſcripſiſſ3
librum. iſta propoſitio. nos ſcripſimus librū iſtum. nullo mō
poteſt verificari. Sic eſt de iſtis dicendo. Nos baptizamus
te. qꝛ infundere aquam ⁊ proferre verba ſunt actus diuerſa/
rum rationum. ideo nullo modo de eis poteſt dicta ꝑpoſitio
verificari. Et hec ſufficiant de miniſtro baptiſmi.

¶ De ſuſcipientibus baptiſmum. Cap. v

Baptiſmū debent ſuſcipe tā viri q̄3 mulieres. omēs. qꝛ
ſine baptiſmo vł in re vel in voto vt dictu3 eſt ſupra
nullus poteſt ſaluari. Sed aliter eſt de adultis ⁊ ali
ter de paruulis. quia in adulto qui recipit baptiſmū requiri
tur intentio propria ſuſcipiendi illius qđ cōfert eccleſia qꝛ ne
mo ex aqua ⁊ ſpūſancto renaſcitur. niſi volens ſaltem in adul
tis. ⁊ ſue voluntatis arbitris. in ca. Omnis. de con. diſt. iiij.
In paruulo ſufficit fides ⁊ intentio eorum qui eum offerunt
ad baptiſmum. Sed nūquid poteſt aliquis in ventre matris
baptizari ſicut ſit vna mulier pregnans de vno puero. ⁊ par/
turiendo ſit in periculo mortis. nunquid in ventre eius d3 pu
er baptizari. Dicendū ꝙ non. Cuius ratio aſſignatur a do/
ctoribus talis. quia ille qui ſuſcipit baptiſmum debet ſuſcipi
a manibꝰ miniſtri eccleſie ⁊ ſpargi aqua vel immergi in aquā
ſed iſta non poſſunt fieri circa exiſtentē in vtero matris. quare
exiſtens in vtero matris non poteſt nec debet baptizari. vide
ſupra. c. qm̄ in maternis. in principio de con. diſt. iiij. vbi dꝛ
ꝙ ille qui ſm Adam adhuc natus non eſt ſm chriſtum rege/
nerari non poteſt. Et in. c. ſi quicquid eſt in hoīe. Sed ponat
ꝙ aliqua pars pueri appareat extra. nūquid talis puer ſi time
atur de ꝑiculo ita ꝙ nō poſſit expectari ꝙ totaliter naſcat pōt
baptizari. Dicendū ꝙ illa pars que apparet extra aut eſt ca
put aut alia pars corpis. ſi illa pars que appar3 ſit caput. tūc
caput debet aſpergi aqua dicendo. Baptizo te in noīe patris
⁊ filij ⁊ ſpūſſancti. amen. ⁊ eſt vere baptizatus. ⁊ ſi naſcat po/
ſtea nō debet amplius baptizari. Et rō eſt. qꝛ caput eſt prin/
cipalis pars corpis. ⁊ in eo vigēt omnes ſenſus corpis. Si
aūt illa ps que apparet eſt alia ps q̄3 caput. ſic manus vel pes

De baptiſmo

tunc dicunt aliqui doctores ꝙ illa pars debet aſpergi aqua ⁊
baptizari. ⁊ eſt vere baptizatus. nec ſi naſcat̃ poſtea amplius
debet baptizari. Et ratio eſt. qꝛ baptiſmus fit ꝓpter animam
non ꝓpter corpus. Anima aũt quantũ ad eſſentiã ſuam eſt to
ta in toto. ⁊ tota in qualibet pte corpis. ⁊ ideo quecũqꝫ ps cor
poris baptizata fuerit tot⁹ eſt baptizat⁹. Alij aũt dicunt ꝙ ta
lis ps debet aſpgi aqua ⁊ baptizari. ſꝫ ſi puer naſcatur poſtea
debet baptizari ſub iſta forma. Si tu es baptizatus ego te nõ
baptizo. ſed ſi tu non es baptizatus ego te baptizo in nomine
patris ⁊ filij ⁊ ſpũſſancti. amen. Quis iſtorum verius dicat ne
ſcio. ſed tñ credo ꝙ iſtud vltimum ſit ſecurius. ¶ Sed num/
quid ſi aliquis ſit ſanctificatus in vtero matris debet baptiza
ri. Dicendũ eſt ꝙ ſic. non quidem ꝓpter culpam quã habe/
ret. ſed vt aſcriberetur in numero fideliũ in ſuſceptione cara
cteris baptiſmalis. ⁊ vt impleretur p̃ceptũ chriſti de ſuſcepti/
one baptiſmi. ¶ Sed nũquid filij iudeorum paruuli ſunt ba
ptizandi inuitis parentibus. Dicendũ ꝙ aliqui doctores ſic̃
Johannes Scotus ⁊ dominus Durandus epiſcopus auici
enſis ⁊ ſui ſequaces dicunt ꝙ ſic. Dicunt enĩ ꝙ principes et
domini terrarum in quibus habitãt iudei poſſunt eis auffer
re filios ſuos. ⁊ eis inuitis facere eos baptizari cũ iudei ſint
eorũ ſerui. ⁊ ſm leges filij ſeruorum ſunt res dominorũ quo
rum ſunt ſerui. ita ꝙ domini poſſunt eos vendere vel impig
norare. Arguunt igitur ſic. Maius eſt aliquem poſſe obliga
re vel addicare ſeruituti alicuius domini temporalis q̃ꝫ ſer/
uituti dei. cui omnis homo de iure naturali tenetur ſeruire.
ſed domini terrarum in quibus habitant iudei vendere poſ/
ſunt filios iudeorum ⁊ tradere eos alteri domino inuitis pa/
rentibus. ergo poſſunt eos parentibus inuitis tradere ſerui
tuti chriſti. quod fit ꝑ ſuſceptionem baptiſmi. Alij vero do/
ctores ſicut beatus Thomas de aquino ⁊ ſui ſequaces. dicũt
ꝙ filij iudeorum ꝑuuli non ſunt inuitis parentibus baptizã/
di. ⁊ hoc ꝓpter periculum ꝙ poſſet ꝯtingere. qꝛ qñ iſti paruu
li qui inuitis parentibus eſſent baptizati eſſent adulti cum ꝑ/
les naturaliter ſequatur patrẽ. ipi forte abnegarẽt baptiſmũ
⁊ redirent ad iudaiſmum. veriſimile enĩ eſt ꝙ ſi iudeorũ filij

paruuli eſſent inuitis parentibus baptizandi. chriſtianiſſimi
reges ⁊ imperatores qui preceſſerunt ⁊ fuerunt tanti zelato/
res fidei iudeorum filios feciſſent baptizari. ⁊ etiam ſummi
pontifices inducerent reges ⁊ principes in quorum terrꝫ ha
bitant iudei ad hoc faciendum. Quis iſtorum verius dicat le
ctoris iudicio relinquo. Sed nunquid furioſi ⁊ amentes de
bent baptizari. Dicenduꝫ eſt ꝙ iſti furioſi aut fuerunt a nati/
uitate ita ꝙ nunq̄ꝫ habuerunt vſum rationis. aut habuerunt
aliquotiens vſum rationis. ſed amiſerunt propter aliquā cau
ſam. Si fuerunt furioſi a natiuitate non ſunt baptizādi. quia
vt dictum eſt in adulto qui debet baptizari requiritur fides ⁊
intentio ſuſcipiendi illud quod confert eccleſia. ſed tales non
poſſunt habere fidem nec intentionem cum ſupponatur eos
nunq̄ꝫ habuiſſe vſum rationis. ergo tales non poſſunt ſuſci/
pere baptiſmum. Si autem non fuerunt furioſi a natiuitate
ſed habuerunt aliquotiens vſum rationis vel habent aliquo
tiens lucida interualla. ⁊ tunc ſi in tempore quo habebāt vſū
rationis. vel tempore quo habebant lucida interualla habu/
erunt fidem ⁊ deuotionem ad baptiſmum. ⁊ petierunt ipſum
debent baptizari ſi neceſſitas ſit quanq̄ꝫ ſint in furia. Si autē
tempore quo habebant vſum rationis. vel tempore quo ha/
bebant lucida interualla non habebant fidem ⁊ deuotionem
ad baptiſmum nec petebant ipſum non debent baptizari Et
idem dico de demoniacis. quia ſi anteq̄ꝫ eſſent demoniaci ha
bebant fidem ⁊ deuotionem ad baptiſmum ⁊ petebant ipſum
debent baptizari. ſi autem non habebant non debent bapti/
zari. Simile iudicium eſt de frenetico. ¶ Utrum autem ali/
quis dormiens debet baptizari. Dicendum eſt ꝙ ſi poſſit ex
citari non debet baptizari in ſomno, ſed ſi non poſſit excitari
diſtinguendum eſt prout ſupra: quia aut tempore vigilie ha/
buit deuotionem ad baptiſmum ⁊ petijt ipſum. ⁊ tunc debet
baptizari. aut non habuit fidem ⁊ deuotionem ad baptiſmuꝫ
⁊ tunc non debet baptizari dormiens. Sed quid ſi ſit vnum
monſtrum quod habeat duo corpora coniuncta debet ne ba
ptizari vt vna perſona vel vt due. Dico ꝙ cum baptiſmus fi
at propter animam ⁊ non propter corpus quantumcunq̄ꝫ eſ/

De baptiſmo

ſent duo corpora ſi ſolum eſſet vna anima debet baptizari vt vna perſona. Sed ſi eſſent due anime debet baptizari vt due perſone. Sed quomodo ſciatur vtrum ſit vna anima vl' due Dico ꝙ ſi ſint duo corpora ſunt due anime: ſed ſi eſt vnū corpus eſt vna anima. Et ideo ſi ſint duo pectora ⁊ duo capita ſupponendum eſt eſſe duas animas. Si autem eſſet vnum pectus ⁊ vnum caput quantumcunq; alia menbra eſſent duplicata erit vna anima.

¶ De ritu baptiſmi Capl'm. vi.

BAptiſmus fit duobus modis Uno modo immergēdo in aquam. Alio modo aſpergendo aquam. Quis autem ſit melior modus. Dicendum ꝙ ſi non timeatur de periculo vel propter debilitatem baptizantis vel pueri vel aliquid aliud. melius fit immergendo in aqua q̄ aſpergēdo Cuius ratio aſſignatur. quia baptiſmus ſignificat ſepulturam chriſti. Unde dicit apoſtolus. Conſepulti eſtis Chriſto per baptiſmum. ſed melius figuratur ſepultura quādo fit immergendo q̄ quando fit aſpergendo. ergo melius fit immergendo q̄ aſpergendo. Sciendū eſt ꝙ vnuſquiſq; debet ſeruare ritum eccleſie ſue nec debet ipſum mutare. Utrum autem requiratur trina immerſio vel ſufficiat vna. Dicendum ꝙ ſufficit vna. in. ca. propter de con. diſt. iiij. ſed ceteris paribus melius fit per trinā in ca. poſtq̄. diſt. iiij. ⁊ glo. quia baptiſmus datur in nomine trinitatis. que trinitas melius repreſentatur per trinam immerſionem vel aſperſionē q̄ per vnā ita tamen ꝙ verba non finiantur anteq̄ omnes tres immerſiones ſunt complete. In hoc autem ꝙ fiat vna vel trina quilibet debet ſeruare ritum eccleſie ſue: vt dictum eſt ſupra de alio.

¶ De effectu baptiſmi. Capl'm. vij.

EFfectus principalis baptiſmi eſt delere omnem culpam tam originalem q̄ actualem ⁊ conferre gratiā ⁊ aperire ianuam regni celeſtis. in quo differt a circūciſione. quia licet ante paſſionem Chriſti circumciſio deleret culpam originalem ⁊ conferret gratiam. tamen ianuā regni celeſtis aperire non poterat. Et iſta eſt ſententia Bede q̄ dicit in

omelia ſua de circumciſione domin. i. Scire deƀ fraternitas
veſtra ꝙ idem ſalutifere curationis remedium olim circumci
ſio in lege contra originale peccati vulnus agebat. quod nūc
tpe reuelate gratie baptiſmus agere conſueuit. excepto ꝙ ia
nuam regni dei celeſtis aperire non poterat. Sciendū autē
ꝙ baptiſmus aliter operatur in ꝑuulis ⁊ aliter in adultis. qꝛ
in ꝑuulis nihil requiritur a ꝑte ipſorum. Sed in adultis reꝗ
ritur a ꝑte eorum ꝙ non ponant obicem. i. ꝙ non habeāt ɔtra
riam diſpoſitionē. i. ꝙ non accedāt ficte ad baptiſmū. ſʒ acce
dant cū debita deuotiōe. Nō ſolū aūt baptiſmus ɔfert grati
am. immo omnibꝰ ſuſcipientibꝰ ipm tam ꝑuulis q̄ʒ adultis ꝗ
non ponunt obicē ɔfert omnes virtutes tam theologicas q̄ʒ
morales. Et ſi nō quantum ad vſum ad minus q̄ʒtū ad habi
tum. Et iſta eſt ſententia ɔcilij generalis: ⁊ habetur in ɔſtitu/
tionibus domini Clementꝫ quinti. extra de ſum. trini. ⁊ defi/
de catho. ca: fidei catholice. Eſt aūt ⁊ alius effectus baptiſmi
qꝛ ꝑ ipm cōtrahitur cognatio ſpūalis que impedit matrimo
nium ɔtrahendū ⁊ dirimit iam contractū. de hoc tñ dicet̄ in/
fra qñ dicet̄ de matrimonio. Per baptiſmum impmit̄ etiā ca
racter vt dictum eſt ſupra. ⁊ iō baptiſmus non debet iterari.
immo pena illius qui iteraret ſm leges eſt decapitatio. C. ne
ſanctū baptiſma iteret̄. l. ij. Scdm vero canones. eſt ꝙ non
poſſit ꝓmoueri ad ſacros ordines.

¶ De annexis baptiſmo. Capl'm. viij.

Baptiſmū aūt qñ fit cū debita ſolennitate p̄cedunt ca
thecíſmus ⁊ exorciſmus. Et eſt cathecíſmus idē qđ
inſtructio. qꝛ in cathecíſmo inſtruit̄ baptizandus de
fide ⁊ merito fidei. Unde baptizando petit ſacerdos. quid
petis ab eccleſia. Et ipſe ſi eſt adultus reſpondet fidem. Si
aūt ſit paruulus alij reſpondent in perſona eius. videlicet pa
trini. ⁊ tunc ſacerdos querit. fides quid tibi preſtabit. ⁊ ille re
ſpondet vitam eternam. Et tunc dicit ſacerdos. Hec eſt vita
eterna ⁊c̄. Et in iſto cathecíſmo facit tria ſacerdos baptizan/
do: Primo mittit digitos in aures eiꝰ ⁊ ponit de ſaliua i ore eiꝰ
⁊ ſcat ꝙ baptizandus dʒ hr̄e aures aptas ad audiendū v̄bū
dei. ⁊ documēta fidei. Poſitio ſaliue in ore eiꝰ ſignificat ꝙ de

De baptiſmo

bet eſſe promptus ad reſpondendum ⁊ ad loquendum de fi/
de. quia locutio fit mediante ſaliua. Secundo facit ſibi cru/
cem in fronte ⁊ in pectore. ⁊ ſignificat ꝙ baptizandus debet
habere ⁊ recipere fidem Chriſti in corde. quod ſignificat crux
facta in pectore: ⁊ in ore confiteri fidem chriſti Nec debet eru
beſcere fidem chriſti quod ſignificat crux facta in fronte. quia in
frōte ſtatim apparet verecūdia. quia ſcḋm quod dicit apl's Ro. x.
Corde creditur ad iuſticiā. ore aūt ꝯfeſſio fit ad ſalutem. Ter/
tio ponit ei ſal in ore. qḋ ſignificat ſapientiā. iuxta doctrinam
apl'i ad Col. iiij. Sis ſermo eius debet eſſe ſale ſapiē diuine
conditus. Exorciſmꝰ idem eſt ꝙ adiuratio. quia adiuratur demō
vt exeat de anima baptizādi. vt det locū ſpūiſancto aduenie͂
ti. Et facit tria ſacerdos baptizando. quia primo facit ei crucem
in fronte cum pollice. ⁊ hoc maſculo ⁊ femine dicendo. xp̄s
viuit. xp̄s regnat. ⁊c̄. Et ſignificat ꝙ baptizādus ꝯſignatur vt
ſit templū dei ſiue habitaculū ſpūſſancti. Scḋo facit ei cru/
cem de ſputo ad aures ⁊ ad nares ⁊ ad os dicendo. Effeta
quod eſt aperire. ⁊ ſignificat ꝙ baptizādus debet habere au
res cordis clauſas ne audiat ſuggeſtiones diaboli. ⁊ debet
habere os clauſum ne loquatur mala verba. ⁊ debet ſic viuere:
vt ſit ſcḋm doctrinam apl'i bonus odor chriſti in vita ſua. vel
iſtud ſignificat ꝙ talis debet emittere fumum deuote oratio
nis ꝑ quā effugatur demon Iuxta verbū Raphaelis in Tho
bia. iiij. c. Fumus eius effugat omne genus demonioꝝ. Et
iſta fiūt cum ſputo. i. ꝟtute chriſti. que ſignificatur per ſputum
ſcḋm qḋ dicit glo. ſuꝑ illo verbo Ioh. ix. Lutum fecit ex ſputo
⁊ liniuit oculos meos. Nam ſicut ſputum emittitur ab interio/
ribus cordis. ita filius dei gignitur ex ſubſtantia patris Ter
cio facit ei crucem de oleo exorcizato in ſpatulis ⁊ in pectore
⁊ ſignificat ꝙ baptizandus debet eſſe fortis ad luctandum
contra diabolū. ⁊ ad portandū onera penitentie. ⁊ iſta fiunt
mediante oleo diuine gratie. ¶ Poſt baptiſmū aūt ſacerdos
facit tria baptizato. Primo vngit eū criſmate. ⁊ ſignificat virtutem
gratie ſpūſſancti quam ſumpſit in baptiſmo. Secundo tra/
dit ei veſtem albam: ⁊ ſignificat innocentiam baptiſmalem
Tercio tradit ei cereum incenſum. ⁊ ſignificat lume͂ fidei qḋ

datur in̄ baptiſmo. Sciendum autem ꝙ iſta non ſunt de eſſẽtia baptiſmi. quia ſine ipſis bene poteſt dari baptiſmus in caſu neceſſitatis. Sed in tali caſu ſi baptizatus ſuperuixerit debet portari ad eccleſiam. ⁊ ibidem cathecizari ⁊ exorcizari propter ritum eccleſie ſeruandum. Non autem debet baptizari iteꝝ. ſi ſit certũ ꝙ ſit recte baptizatus. ſi autẽ non ſit certũ debet baptizari ſub iſta forma. Si tu es baptizatus ego non te rebaptizo. ſed ſi tu non es baptiſatus ego te baptizo in nomine patris ⁊ filij ⁊ ſpiritusſancti. amen. Et hec ſufficiãt breuiter de baptiſmo.

Tractatus tertius prime partis de confirmatione. Et habet ſeptem capitula.

QUia ſpiritualeꝫ generationem ſequitur augmentum ſpirituale. iõ poſtq̄ꝫ de ſpirituali generatiõe (que fit in baptiſmo) dictum eſt. reſtat dicere de ſpirituali augmento quod fit in confirmatione. Circa quã cõſideranda ſunt ſeptẽ. Primo quid eſt ꝯfirmatio. Scd̄o de materia confirmationis. Tercio de eius forma. Quarto de eius miniſtro. Quinto de ſuſcipientibus confirmationem. Sexto de eius ritu. Septimo de eius effectu.

Quid eſt Confirmatio. Caplm̄. i.

COnfirmatio poteſt ſic definiri. Confirmatio eſt conſignatio facta cum criſmate in fronte baptizati ab epiſcopo. cum certa forma verborum ad audacter confitendum nomen Chriſti.

De materia confirmationis. Cap. ij.

MAteria ſacramenti confirmationis vt poteſt patere ex dicta definitione eſt criſma. in quo criſmate ſunt duo. ſcꝫ oleuꝫ oliuaꝝ ⁊ balſamꝰ. Et rõ quare iſta duo ſunt materia huius ſacramenti eſt inſtitutio chriſti qui inſtituit iſta duo eſſe materiã huiꝰ ſacramẽti. licꝫ em̄ nõ inueniaꝛ in euangelijs ꝙ chriſtus iſtud ſacramentũ inſtituerit. tñ beatus Petrus qui fuit vicarius chriſti ⁊ paſtor ⁊ rector vniuer-

ſalis eccleſie docuit promulgauit ⁊ predicauit chriſtum inſti
tuiſſe. Et licȝ iſta promulgatio nõ inueniatᷣ in canonicis. i. in
epiſtolis beati Petri. tñ dñs papa habet in decretis romane
eccl'ie. ⁊ poteſt haberi ex obſeruantia primeua totiꝰ eccl'ie vni
uerſalis a tempore beati Petri apl'i vſqȝ nunc. que quideȝ ob
ſeruantia preeminet autoritati cuiuſcunqȝ cum vniuerſalis
eccl'ia regatur a ſpũſancto ⁊ errare non poſſit. Et ſi queratur
quare euangeliſte in euangelijs nõ poſuerunt materias ⁊ for
mas ſacroꝝ. Ad hoc rñdet beatꝰ Dioniſius in libro de cele/
ſti ierarchia dicẽs. ꝙ euangeliſte voluerũt hoc facere ne ma
terie ⁊ forme ſacramentoꝝ venirent in deriſionẽ infideliũ. qꝛ
ſm qđ dicit ſaluator. margarite non ſunt ponende ante por/
cos. Secus aũt eſt de baptiſmo. quia baptiſmus eſt ſacramẽ
tum maxime neceſſitatis. quia ſine baptiſmo nemo poteſt ſal
uari. Jdcirco oportuit ꝙ forma eius eſſet omnibꝫ communis
⁊ manifeſta. Jdcirco euangeliſte poſuerũt eã expreſſe in euan/
gelijs. Aſſignatᷣ aũt a doctoribꝫ talis rõ quare criſma eſt ꝓpria
materia huiꝰ ſacramenti. qꝛ in criſmate dictuȝ eſt ſunt duo
ſcȝ oleũ oliuaꝝ ⁊ balſamus. ⁊ ꝓprietates maxime iſtoꝝ ꝯueni
unt huic ſacramento. qꝛ oleum oliuaꝝ eſt nutrimentum ſplẽ/
doris. ⁊ ideo ponitur in lampade. vt lumen poſſit ibi dura/
re. Et idcirco oleum eſt ſignum maioris noticie luminis fidei
quam debet habere pre alijs confirmatus. quia ipe tenetur
ſe expreſſe obijcere ꝑſecutoribus fidei ⁊ confiteri fidem. etiã
abſqȝ hoc ꝙ requiratur. Vñ de ꝯfirmatõe dicitᷣ in pſ. Jnueni
dauid ſeruum meum. in baptiſmi ſuſceptione. oleo ſctõ meo
vnxi eum. in confirmatione. manus enim mea auxiliabitur ei
in fidei perſecutione. Balſamus autem ratione ſue fragrãtie
ſignificat odorem bone fame ⁊ opinionis que debet eſſe in cõ
firmato. Vñ in Eccleſiaſtico. xxiiij. c. Sic cinamomũ ⁊ bal
ſamum aromatizans odorem dedi. Arguũt ergo doctores
ſic. ¶ Illud eſt propria materia ſacramenti cuius proprieta
tes maxime conueniunt effectui ipſius ſacramenti. ſed pro/
prietates olei ⁊ balſami maxime conueniunt effectui ſacra/
menti confirmationis. ¶ Sciendum autem ꝙ iſta oportet
primo eſſe ſanctificata ſeu benedicta ab epiſcopo anteqȝ

ſint propria materia huius ſacramenti. Et ratio aſſignatur
a venerabili doctore ſancto Thoma de aquino in quarto ſuo
Quia in illis ſacramentis que chriſtus recepit in corpore ſuo
nõ requiritur ſanctificatio materie eorum. quia ipſe tactu ſui ſan/
ctiſſimi corporis ſanctificauit ea. Et ideo quia christus fuit bap
tizatus nõ requiritur de neceſſitate ſacramenti quod aqua prius
benedicatur anteꝗ̃ ſit materia baptiſmi. quia vt dicit Beda. xp̃s
ſue mũdiſſime carnis tactu vim regeneratiuã cõtulit aquis.
Quia etiã christus ſuſcepit ſacramentum eucharistie in ſeip
ſo. nõ requiritur quod prius panis et vinũ benedicatur anteꝗ̃ ſint ma
teria ſacramenti eucharistie Sed in illis ſacramentis que xp̃s
nõ ſuſcepit in ſemetipſo requiritur quod precedat materie ſanctifi
catio. et ideo quia christus nõ ſuſcepit ſacramentũ confirmatio/
nis in ſeipſo. ideo in ꝯfirmatione requiritur materie ſctificatio
Et idem dico de ſacramento ordinis et ſacro extreme vnctiõis
quia oportet quod precedat materie ſctĩficatio. Alia aũt ratio aſſig/
natur ab eodem doctore in vltima parte ſumme. quia in illis ſcr̃is
in quibus requiritur miniſter ſpecialiter ꝯſecratus. requiritur quod ma
teria ſacramenti conformiter ſe habeat ad miniſtrum ſacra/
menti. ſed in ſacramento confirmationis requiritur miniſter
ſpecialiter conſecratus ſcilicet epiſcopus quare in ſacramẽto cõ
firmatiõis requiritur materia ſpecialiter conſecrata. igitur in alia
materia non poteſt fieri hoc ſacramentũ.

De forma ſacramenti confirmationis. Ca. iij.

Forma huius ſacramenti ſunt verba que epiſcopus
dicit quando facit crucem in fronte ꝯfirmandi cũ criſ
mate. que verba ſunt iſta. Conſigno te ſigno crucis
et ꝯfirmo te criſmate ſalutis. in nomine patris et filij et ſpiritus/
ſancti. amen Et quod iſta forma ſit ꝯueniens forma huius ſacra
menti poteſt ſic ꝓbari. Illa forma eſt ꝯueniens forma ſcrip
quã et in qua exprimuntur ꝟbã ea que ſunt neceſſaria ad ſacr̃m
ꝯfirmationis. ſed in iſta forma exprimuntur ea que ſunt nccãria ad
ſacr̃m ꝯfirmationis. quia in ꝯfirmatione eſt neceſſarius mini/
ſter ꝯferens ſacr̃m.. Et iſte exprimitur cũ dicitur. Conſigno et con/
firmo. Eſt etiã ibi neceſſaria ꝑſona ſuſcipientis ſacramentũ. que
exprimitur cum dicitur te. Eſt etiam ibi neceſſaria materia ſacr̃i. que

exprimit cū dicit criſmate. Eſt etiam ibi neceſſaria virt⁹ dei
ꝯferens efficatiā ſacramento. que exprimit cū dr. in nomine
patris ꝛc. Effectus etiā ſacramenti exprimitur in iſta forma. ſz
iſtud videbit infra quando agetur de effectu huius ſacramen
ti. quare manifeſtum eſt ꝙ iſta forma conueniens eſt forma
huius ſacramenti.

De miniſtro confirmationis Cap. iiij.

Miniſter h⁹ ſacramenti ꝯfirmatōis eſt epſ ſolus. Cu
ius ratio aſſignatur a doctoribus talis. ſicut eſt in
policia corporali bene ordinata. ita ſuo modo debet
eſſe in policia ſpirituali. ſed ſic eſt in policia corporali bene or
dinata ꝙ promouere aliquem ad ſtatum ꝛ gradum excellen-
tie ſup alios. ſicut facere militem ꝑtinet ad illum qui habet cu
ram communitatis. ſcʒ ad principem. Quia ergo cōfirmat⁹
per ſacramētū ꝯfirmatiōis ponit in ſtatu excellētie ſup alios
ꝙ ꝯfirmat⁹ efficit miles xp̄i. iō ꝯferre ſacr̄m ꝯfirmatiōis ꝑ-
tinet ad ſolū ep̄m q̇ hʒ curā toti⁹ cōitatꝭ in ſua dioceſi. Sʒ v-
trū in caſu neceſſitatꝭ ali⁹ q̄ʒ ep̄s poſſit ꝯfirmare. Dicēdū ꝙ
in materia iſti⁹ ſacr̄i ſibi ꝯriant doctores ad inuicē. Dicūt ei
aliq̇ doctores ꝙ papa pōt ꝯmittere cuicūqʒ fideli viro ꝙ mi-
niſtret ſacr̄m ꝯfirmatiōis. ꝛ aſſignāt talē ratione. Ille qui te-
net locū xp̄i in terris ꝛ hʒ plenitudinē poteſtatꝭ i eccl̄ia dei p̄t
diſpēſare in ſacramētꝭ omib⁹ q̄ nō fuerūt inſtituta a xp̄o. ſʒ nō
legit in toto canone noui teſtamēti ꝙ xp̄s inſtituit ſacr̄m ꝯfir
matōis dari a ſolis ep̄is. ḡ papa q̇ hʒ plenitudinē ptātꝭ in ec
cleſia. ꝛ tenet locū xp̄i in terris pōt ordinare ꝙ ſacr̄m ꝯfirma-
tiōis ab alio q̄ʒ ab ep̄o ꝯferat. Alij aūt doctores dicūt ꝯriuʒ.
dicūt eīm ꝙ papa nō pōt ꝯmittere alicui niſi eſſʒ ep̄s ꝙ ꝯfer-
ret ſacr̄m ꝯfirmatiōis. Et aſſignāt talē ratione. qꝛ in illis que
ſunt de neceſſitate ſacr̄i nō pōt aliq̇d ꝑ papā immutari. ſʒ ep̄s
eſt de neceſſitate ſacramēti ꝯfirmatiōis ꝛ miniſter ſacramēti
ꝛ iō nō p̄t ꝑ aliquē fieri puta ꝙ ali⁹ q̄ʒ ep̄s ꝯferat iſtud ſacr̄m.
Maior iſti⁹ rōnis ꝯcedit ab omib⁹. minorē aūt iſti ꝓbāt ſic.
qꝛ ſicut de neceſſitate ſacramēti iſti⁹ eſt ꝙ materia ei⁹ ſit ſan-
ctificata. nec aliq̇d poſſet iſtud mutare. ita ꝺ neceſſitate ſacr̄i
eſt ꝙ ei⁹ miniſter ſit ſanctificat⁹. q̄ ſanctificatio fit in ep̄ali cō

ſecratione. quare ſolꝰ ep̄s de neceſſitate ſacramēti eſt miniſter
huiꝰ ſacramēti: Alij aūt doctores tenēt viā mediā. ⁊ dicūt ꝙ
dn̄s papa nō pt̄ ꝯmittere cuicūqꝫ fideli indifferēter ꝙ ꝯferat
ſacramētū ꝯfirmatōis. ſꝫ oī ſacerdoti pōt ꝯmittere. Et rati/
onē primi dicti aſſignāt qꝛ nulli pōt ꝯmitti ꝙ habeat poteſta
tē ſuꝑ corpꝰ xp̄i miſticū ad minꝰ q̄ ad diſpēſationē ſacramē/
toꝝ niſi habeat poteſtatē ſuꝑ verū corpus xp̄i. qꝛ poteſtas ſu
per corpus xp̄i miſticū deſcēdit a poteſtate ſuper corpus xp̄i
verū. ſed ſolus ſacerdos habet poteſtatē ſupra corpus xp̄i ve
rū: ideo ſoli ſacerdoti poteſt ꝯmitti ꝙ habeat poteſtatē ſuper
corpus chriſti miſticū: ⁊ hoc in diſpēſando ſacramēta. Sed
miniſtrando ſacramētū cōfirmationis habetur poteſtas ſu/
per corpus chriſti miſticuꝫ q̄re ſoli ſacerdoti pōt ꝯmitti ꝙ ſit
miniſter ſacramēti cōfirmatiōis. Rōnē ſecūdi dicti aſſignāt
ex quodaꝫ decreto in quo legit̄. ꝙ Greg. papa ꝯmiſit quibuſ
dam ſacerdotibus anglie ꝙ vngerent baptizatos in frōte cū
criſmate ſed in tali vnctione confertur ſacramentum cōfirma
tionis. quare poteſt ꝯmitti ſacerdotibus a papa ꝙ ꝯferāt hu
iuſmodi ſacramentum. Et iſtud vltimum reputo verius.

¶ De ſuſcipientibus confirmationem. Ca. v.

Sacramentum confirmationis debent recipere oēs
baptizati tam viri q̄ꝫ mulieres. qꝛ āt ſecꝰ ē de militia
ſeculari ⁊ de militia ſpūali. qꝛ miliciam ſecularē non
debent recipere mulieres ſꝫ ſoli viri. qꝛ mulieres nō ſunt ap/
te ad pugnandū corꝑaliter. Militiam autē ſpūalem poſſunt
recipe oēs indifferenter tam viri q̄ꝫ mulieres. qꝛ tā viri q̄ꝫ mu
lieres ſunt apti ad pugnandū ſpūaliter cōtra ꝑſecutores fidei
ſꝫ militia ſpūalis dat̄ in cōfirmatione. quare ſacr̄m iſtud pn̄t
recipere tam viri q̄ꝫ etiā mulieres. Et hoc eſt qđ dicit aplus
In chriſto ieſu neqꝫ maſculꝰ neqꝫ femina. vult dicere ꝙ quo
ad chriſtū nō eſt differentia inter maſculū ⁊ feminā. ¶ Sed
nunquid pueri ſunt confirmandi. Dicendū ꝙ ſic cū incipiūt
hr̄e vſum rationis. qꝛ tūc ſunt apti ad ꝯfitendū fidē chriſti. Et
in ſacramento iſto dat̄ ſpūſſanctus ad robur. vt fides chri/
ſti audacter recipiatur ⁊ confiteat̄. Sꝫ nunquid ſine peccato
pt̄ aliquis omittere ne vnq̄ꝫ recipiat iſtud ſacramentū ꝯfirma

De confirmatione

tionis. Dicendū ꝙ ſine iſto ſacramento poteſt quis eſſe ſalu9
qꝛ mlti nō confirmati ſaluanť ſꝫ ſi occurrit oportunitas ſuſci/
piendi iſtud ſacramentū quilibet debꝫ ipm̄ ſuſcipere. ⁊ ſi ſine
cauſa rōnabili omittat ipm̄ ſuſcipere peccat mortaliť niſi ſuſ/
cipiat ipm̄. Et rō huius poteſt eſſe iſta. qꝛ quilibet ꝙ̄tū eſt in
ſe debet ſe diſponere ad ſuſcipiendū gratiā vel ei9 augmentū
ſi ſit capax ei9 ꝑ qđ ꝯferť gratia vľ augeť. ſꝫ in ſacr̄o ꝯfirmatio
nis ſi digne ſuſcipiať ꝯfertur gratia vľ augeť. ḡ quilibet habi
ta oportunitate debet ſuſcipere iſtud ſacramentū. Et ideo ſa
cerdotes habentes curaꝫ animaꝝ debent inſtruere parrochi
anos ſuos. vt qñ epiſcopus fuerit pñs in parrochia ſua ſuſci
piant iſtud ſacramentum.

De ritu confirmationis Cap̄. vi.

Ritus iſtius ſacramenti confirmationis eſt ꝙ aliquis
confirmatus inungiť per modum cruc; ab ep̄o in frō
te cum criſmate ſub forma verboꝝ ſupꝛapoſita. Con
ſigno te ⁊c̄. Et iſte ritus eſt conueniens. Cui9 rō eſt. qꝛ in ritu
ſacramenti debent ſignari virtus ⁊ effectus ſacramenti. mō
virtus ⁊ effectus iſtius ſacramenti ꝯfirmationis eſt ꝙ per
ipſum datur ſpiritusſanct9 ad audacter fidem chriſti confitē/
dum. ⁊ ꝙ per ipm̄ confirmatus efficiať pugil chriſti. Et iſta
aſſignanť in ritu iſtius ſacramenti. Nam per vnctionem ſig/
nificať ꝙ confirmatus in confirmatione efficitur pugil chri
ſti. Nam antiquitus pugiles inungebantur. Per alia autem
ſignatur ꝙ confirmatus debet audacter confiteri fidē chriſti
Naꝫ a confeſſione fidei chriſti poſſet aliquis impediri ꝑpter
duo. ſcꝫ ꝑpter verecundiam vel propter timorem. Cōtra pri
mum fit confirmato crux cum criſmate in fronte vt ſcꝫ nō eru
beſcat confiteri fidem chriſti. quia in fronte primo apparꝫ ve
recundia. qꝛ quando homo verecundatur frons incipit prīo
erubeſcere. ideo contra ruborem verecundie inungitur frōs
Sed contra timorem fit etiam crux in fronte. quia quando ti
met homo incipit frons ⁊ tota facies paleſcere. ideo contra
timorem munitur homo confirmatus ſigno crucis. Alapa
autem que datur confirmato non eſt de neceſſitate ſacramē/
ti. ſed propter memoriam datur. Locus autem vnctionis

debet aliquo panno lineo mundo inuolui propter reuerenti/
am ſacramenti.

De effectu confirmationis Cap. vij.

Effectus huius ſacramenti confirmationis eſt. q2 vt
dictũ eſt ſupra. in eo daꝛ ſpũſſanctus ⁊ robur ad au/
dacter ꝯfitendum nomen ⁊ fidem chriſti. vñ niſi ſit
obex. i. impedunentũ ex parte ſuſcipientis in iſto ſacramento
daꝛ noua gratia vel antiqua augeꝛ. Eſt etiã alius effectꝰ iſti
us ſacramenti. q2 per ipſuꝫ ſi bñ ⁊ digne ſuſcipiaꝛ peccata ob
lita mortalia ⁊ venialia dimittunꝛ. Per iſtud etiam ſacramen
tum imprimiꝛ caracter vt dictũ eſt ſupra. ideo iſtud ſacramen
tũ nõ poteſt nec debet bis ſuſcipi. immo qui bis illud ſcienter
ſuſcipet mereretꝛ ſm leges decapitari vt dcm̃ ẽ ſupra de baptiſ
mo. Sciendũ aũt ꝙ caracter confirmatiõis preſupponit ca/
racterẽ baptiſmi. q2 nullus poteſt accipere iſtud ſacramentũ
niſi fuerit baptiſatus. Per iſtud etiã ſacramentũ contrahiꝛ
cognatio ſpiritualis ſicut per baptiſmum. que impedit ma/
trimonium contrahendum ⁊ dirimit iã contractuꝫ. De hoc
eñ diceꝛ infra quãdo diceꝛ de matrimonio. Et hec de ſacra
mento confirmationis dicta ſufficiant.

Tractatus quartꝰ prime par
tis de eucharistia. Et habet vndecim capitula.

Oſtq̃ dictum eſt de ge/
neratione ſpirituali que fit ĩ baptiſmo: ⁊ augmẽ
to ſpirituali qd̃ fit in confirmatione. dicendũ eſt
de ſpũali nutrimento qd̃ datur in ſacramento
euchariſtie. Circa quod ꝯſideranda ſunt vndecim. Primo
quid eſt euchariſtia. Scd̃o de miniſtro euchariſtie ſeu miſſe
quis ⁊ qualis debet eſſe. Tercio de materia ſacramẽti eucha
riſtie. Quarto de forma euchariſtie. Quinto de loco vbi de/
bet miſſa celebrari. Sexto de tp̃e quo debet celebrari miſſa.
Septimo quotiens debet miſſa celebrari in die. Octauo de
veſtibus quibus debet indui ſacerdos in miſſa. Nono cui de
bet dari ſacramẽtũ euchariſtie. Decimo de ritu miſſe. Un/

decimo de defectibus qui poſſunt occurrere in miſſa.

¶ Quid eſt euchariſtia ⁊ vnde dicatur. Cap. i.

Euchariſtia poteſt ſic notificari. Euchariſtia eſt ſa-
cramentũ corpis ⁊ ſanguinis chriſti ꝯtentoꝝ ſub ſpe
ciebꝫ panis ⁊ vini virtute verboꝝ a ſacerdote platoꝝ.
Et dr̄ ab eu qđ eſt bonum. ⁊ charis qđ eſt gratia. qꝛ in illa con
tinetˀ ille qui eſt fons gratie. ſ. Chriſtus de cuiꝰ plenitudine
accepimus gratiam pro gratia. vt dicitur Joh. ca. i.

¶ De miniſtro euchariſtie. Cap. ij.

Miniſter ſacramenti euchariſtie. i. miniſter qui poteſt
⁊ debet celebrare miſſam eſt ſacerdos rite ⁊ legitime
ordinatꝰ. ſine peccato mortali exiſtens. ⁊ cui nõ eſt ꝓ
hibitũ celebrare miſſam. Dico qui poteſt ⁊ debet. qꝛ mlti poſ
ſent qui tñ nõ debẽt celebrare. ſicut ſacerdotes heretici vl' excom
municati. vel ſciſmatici vl' degradati. qꝛ ſi celebrarent veracit'
cõficiũt corpꝰ chriſti. tñ peccant mortaliter in dicendo miſſaꝫ
Et nõ ſolũ ipi celebrãtes. imo oẽs q̇ audiũt miſſã eoꝝ ſi ſint no-
torie tales. Dico rite ⁊ legitĩe ordĩatꝰ qꝛ nullꝰ niſi ſit rite ⁊ legi
tĩe ordĩatꝰ ī ſacerdotẽ pt miſſã celebrare. Intelligẽdũ eſt tñ ꝙ
aliqͥs nõ rite ⁊ legitĩe ordinatꝰ pt eſſe duobꝫ modis. Uno mõ
ꝙ in ordinatione ſua obmittatˀ aliquid qđ ſit de eſſentia ordi
nis. ſic ꝙ nõ ordinetˀ ab epiſcopo. vel ꝙ qñ ordinatur manꝰ
ei nõ inungantˀ. vel ꝙ nõ tradatˀ ſibi calix. vl' ꝙ ordinans nõ
dicat verba debita ⁊ ſtatuta. vel ꝙ nõ habeat ordinandi intẽ
tionem. Et talis nullo modo poteſt celebrare miſſam qꝛ talis
non eſt ſacerdos. Alio modo ꝙ in ordinatiõe ſua ſeruatꝫ oĩbꝫ
que ſunt de eſſentia ordinis ſiue ordinatiõis omittatˀ aliquid
eoꝝ que ſunt de ſolennitate ordinis ſiue ordinationis. ⁊ talis
poteſt bene celebrare. tñ credo ꝙ nõ debet potiſſime ſi ex ſua
negligentia fuit aliquid tale omiſſum. Quid aũt ſit de eſſẽtia
ordinis vel ordinationis. ⁊ q̇d de ſolennitate nõ eſt pñtis ſpe
culationis. qꝛ ſcire iſtud magis ſpectat ad epm̄ q̃ꝫ ad ſimplicẽ
ſacerdotem. Dico etiã ſine peccato mortali exiſtens. qꝛ nullꝰ
in peccato mortali exiſtens debet celebrare miſſam. ¶ Notã
dum tñ ꝙ aliquem eſſe in peccato mortali poteſt eſſe duobꝫ
modis. Uno mõ vt ſit in peccato mortali notorio. Alio mõ

ꝙ ſit in peccato mortali occulto. Primo modo ſi ſit notoriꝰ he
reticus ſciſmaticus vel excõmunicatus. ſymoniacꝰ vl' forni/
carius. nõ ſolũ ipſe peccat in celebrando vt dictũ eſt. imo oẽs
qui audiunt eius miſſam. Et ratio eſt. qꝛ iſta quatuor crimina
maxime repugnant huic ſacramento: Nam in hoc ſacramen
to eſt ſecretũ fidei. ⁊ iõ repellunt̃ heretici. Eſt vinculũ chari/
tatis. iõ repellunt̃ ſciſmatici ⁊ excõmunicati. Eſt etiã vas gra
tie. vñ vocat̃ euchariſtia. ⁊ iõ repellunt̃ ſymoniaci. qui grãm
emũt ⁊ vendũt. Eſt etiã eleuãs hoĩeꝫ ad ſtatũ ſpũaleꝫ. ⁊ iõ re/
pellunt̃ notorij fornicarij. qui oẽs ſunt carnales Et dicunt̃ no
torij fornicarij ñ ꝓpt' ſuſpitiõeꝫ vl' alia ſigna ꝓbabilia. ſꝫ q̇ ſunt
ſm iuris ordinem condemnati de tali crimine. vel ſponte in
iudicio confeſſi. vel canonice conuicti. vel ꝓpter euidentiã fa
cti. Et voco euidentiam facti qñ factũ eſt ita notoriũ ꝙ nõ in
diget teſtibus cum nulla poſſit tergiuerſatione celari. Si ſit
in peccato mortali occulto tũc ſciendum eſt ꝙ aliqueꝫ eſſe in
peccato mortali occulto poteſt eſſe tribus modis. Uno mo/
do qꝛ iam ꝯmiſit vl' ſcit ſe cõmiſiſſe tpe preterito aliqđ pecca/
tũ mortale de quo nõ dolet neqꝫ penitet neqꝫ ꝯterit̃. Et tal' ſic
celebrãs non ſolũ peccat mortaliter. immo mortaliſſime. Et
de tali dicit apl's ꝙ qui manducat ⁊ bibit indigne. iudiciũ .ſ.
mortis eterne ſibi manducat ⁊ bibit Alio modo quis põt eſſe
in peccato mortali occulto .ſ. ꝙ cõmiſit aliquod peccatũ mor
tale qđ non fuit confeſſus. tñ non recolit de illo peccato. ⁊ tũc
talis aut diligenter examinauit conſcientiam ſuam anteꝗ̃ po
neret ſe ad celebrandũ. ⁊ nullo modo potuit recordari de iſto
peccato. ⁊ eſt in ꝓpoſito ꝙ ſi recordaret̃ confiteret̃ illud pec/
catũ. ⁊ faceret penitentiã de ipſo. ⁊ in generali dolet de oĩbꝫ
peccatꝭ oblitꝭ. ⁊ iſte nõ ſolũ nõ peccat in celebrãdo imo ꝟtute
ſacramenti miſſe meret̃ veniã. ⁊ abſoluit̃ a pctõ tali. Et ita in
telligit̃ iſtud verbũ eximij doctoris Auguſtini ꝙ ſacrm̃ iſtđ
viuificat mortuos. i. illos qui iſto mõ exiſtẽtes in pctõ mor/
tali celebrãt. Tñ ſi poſtea recordet̃ de tali peccato tenet̃ de il
lo confiteri. Et ideo quilibet anteꝗ̃ ponat ſe ad celebranduꝫ
diligenter examinare debet cõſcientiã ſuã ſi ſit in pctõ morta
li vel ne: Et ita ꝑcipit beatꝰ Paulus di. Probet. i. examinet

ſeipſum homo. ⁊ ſic de pane illo edat ⁊ de calice bibat Si au
tem aliquis exñs in pctõ mortali de quo nõ recordaẽ exponat
ſe ad celebrandũ añq̃ʒ examinauerit aliquo modo ꝯſciaʒ ſuaʒ
credo ꝙ peccat: qꝛ eſt tranſgreſſor precepti aplĩ iã dicti. illius
ſcʒ ꝓbet aũt ſeipm homo Tercio põt eſſe aliquis in pctõ mor
tali. ſ. ꝙ recordaẽ ſe determinate aliqđ pctm̃ mortale ꝯmiſiſſe
⁊ tũc aut iſte hʒ iã in pñti copiã confeſſoris aut nõ habʒ. ſi
habeat copiã ꝯfeſſoris. teneẽ añq̃ʒ celebret confiteri. ⁊ niſi cõ
fiteaẽ peccat mortaliter in celebrando. Nec ſufficit ſibi ꝯfeſ-
ſio generalis que fit in principio miſſe. qꝛ iſta confeſſio exten
dit ſe ſolum ad peccata venialia ⁊ nõ mortalia maxime ad illa
de quibus homo recordaẽ. Si aũt talis nõ habeat copiã cõ-
feſſoris. aut imminet ibi neceſſitas celebrãdi aut non. puta qꝛ
ſit curatus. ⁊ eſt dies dominica vel alia dies ſolennis. et po-
pulus ſibi ꝯmiſſus vult audire miſſam ⁊ eſſet ſcandalum in
populo niſi iſte celebret. vel forte aliquis parrochianus ſuus
eſt infirmus periculoſe ⁊ requirat iſtũ ꝙ det ſibi corpus chri
ſti: ⁊ iſte nõ habet hoſtiã ꝯſecratã quam det ſibi. Vel iminet
ſibi aliqua alia neceſſitas legitima celebrandi. ſicut ſi ſũt nu-
ptie vel aliquod aliud tale. in iſtis caſibus ⁊ ſimilibus ipẽ te-
netur conteri ⁊ penitere de peccato ſuo. ⁊ eſſe in propoſito cõ
fitendi ipm qñ habebit oportunitatem. ⁊ dicat miſſam ſuam
in noĩe dñi. qꝛ chriſtus qui eſt ſumm⁹ ſacerdos abſoluit eũ. ⁊
poſtea confiteaẽ qñ habebit copiam confeſſoris. Si autẽ iſte
qui ſic vt dictũ eſt exiſtit in peccato mortali. ⁊ nulla imminet
neceſſitas celebrandi. nullo modo ſe exponat ad celebrandũ
quia abſq̃ʒ dubio ſi celebraret mortaliſſime peccaret. ¶ Sed
pone ꝙ aliquis ſacerdos accipiat pecunias ab aliquo vt di-
cat miſſam de requiem vel aliquam aliam miſſam. nunquid
talis ſacerdos habet neceſſitatem legitimam celebrandi ita
ꝙ poſſet celebrare in peccato mortali exiſtens abſq̃ʒ eo ꝙ cõ
fiteatur quando non habet copiam confeſſoris. Dico ſaluo
meliori conſilio vel iudicio q̃ʒtum mihi videtur ꝙ nullus ſa
cerdos debet recipere pecuniam pro dicenda miſſa. ita ꝙ in-
tentio ſua ſit ꝙ miſſam equiparet precio pecunie. tamen quia
ſm̃ qđ dicit apoſtolus Si ſpũalia vobis ſeminam⁹ nõ eſt im

rum ſi temporalia veſtra metamus. Non eſt prohibitū quin
ſacerdos pro ſuſtentatione vite ſue. nō pro precio miſſe reci/
piat pecuniam ab eo pro quo dicit miſſā. ⁊ maxime qñ ſacer
dos nō habet redditꝰ ſufficientes pro ſuſtentatione vite ſue.
Sȝ nunqd talis receptio pecunie eſt legitima neceſſitas ce
lebrandi excuſans ipm ꝙ exiſtens in peccato mortali poſſet
dicere miſſam abſqȝ peccato ſine hoc ꝙ confiteaꝛ ſi nō habe/
at copiā confeſſoꝝ. Dico ſaluo meliori iuditio ꝙ iſte ſacerdos
aut eſt obligatꝰ rōe ſui bñficij ſibi collati ꝑ ſuperiorem vl' per
illum qui habet ius patronatꝰ in illo bñficio ad dicendū qua
libet die miſſam. ſicut ſunt illi qui habent perpetuas vicari/
as aut capellanias in aliqua eccl'ia Et de tali ideȝ videꝛ mihi
dicendū. ſic dixi ſupra de curato cui iminet nc̄citas celebran
di. ſ. ꝙ doleat ſeu ꝯteraꝛ ⁊ peniteat de peccato ſuo. ⁊ ſit in pro
poſito cōfitendi. ⁊ celebret in noīe dñi. ⁊ ꝯfiteaꝛ qñ ſibi occur
ret cuofeſſor. Aut iſte ſacerdos recipit pecuniuu ꝓ dicenda
aliqua alia miſſa ſinglari. ſic ſunt multi qui recipiūt pecuni/
as ꝓ miſſis rogatꝫ. ſic ꝓ vna miſſa vel pluribꝰ de requieȝ vel
ſctō ſpū vel de beata virgine vel de infirmis ⁊ ſic de alijs. Et
de iſto dico ꝙ iſte nullo modo exiſtens in peccato mortali an
teqȝ cōfiteaꝛ debet exponere ſe ad celebrandū miſſam. qꝛ pec/
caret mortaliter in dicendo miſſam. Nec exiſtens in tali ſtatu
debet recipere pecuniā ꝓ dicenda miſſa ſtatim. immo debet
ſe excuſare dicendo. Amice nō ſum ꝓ nūc bene diſpoſitus ad
celebrandū miſſam. ſȝ qñ deus vult ꝙ ero bene diſpoſitus
libēter faciam qđ petis. ideo parcas mihi. Et ſi aliquis inſtā
ter requirat ꝙ ſtatim dicat miſſam ſi receperit pecuniam re/
ſtituat ſtatim eam ſibi. ⁊ nullo modo ſe exponat ad celebran
dum. Dixi etiam ſupra in deſcriptiōe miſſe quis ⁊ qualis de
bet eſſe miniſter miſſe cui nō eſt prohibitum celebrare. quod
dixi propter aliquos religioſos quibꝰ ſꝫm inſtitutionem ſue re
ligionis inhibetur ꝙ non celebrent qꝫdiu ſunt in aliquibꝰ pe/
nitentijs ꝓ quibuſdam peccatis preteritis. ¶ Sed nūquid
angelus poteſt eſſe miniſter huius ſacramenti. i. nunquid an
gelus poteſt conſecrare. Dicendum ꝙ angelus neqȝ bonus
neqȝ malus de ſua natura poteſt celebrare ſiue conſecrare qꝛ

non eſt ſuſceptibilis caracteris ſacerdotalis Cuius ratio eſt
quia caracter ſacerdotalis preſupponit caracterem baptiſma
lem. Unde nullus poteſt ordinari in ſacerdotem niſi ſit bap
tiſatus. Arguūt ergo doctores ſic. Nullus poteſt ſuſcipere
caracterem ſacerdotalem niſi ſit baptizatus. ſed angelus nō
poteſt baptizari. quia ille qui baptizatur oportet ꝙ aſpergaṫ
aqua. ſed angelus non poteſt aſpergi aqua cum nō ſit res cor-
porea. quare angelus non poteſt baptizari. ⁊ per conſequēs
non poteſt in ſacerdotem ordinari Et ſi dicatur. licet angelus
non ſit res corporea. tñ poteſt aſſumere corpꝰ. ⁊ ſic in illo cor
pore baptizari. ſicut anima rationalis nō eſt corporea. ⁊ tamē
baptizatur in corpore. Dicendum eſt ꝙ non eſt ſimile. qꝛ ali
ter vnitur anima corpori. ⁊ aliter angelus. quia anima vnitur
corpori vt forma materie. angelus autem non vnitur ſic ſꝫ ſo-
lum vt motor mobili. ⁊ ideo anima baptizato corpore bapti-
zatur. Non autem angelus. qꝛ anima ⁊ corpus faciunt vnum
ſuppoſitum. non ſic angelus cum corpore quod aſſumit. Et
ideo cum ꝁm p̄hm in proemio methaphiſice. Actiones ſunt
ſuppoſitorꝝ: ⁊ ideo anima corpore baptizato baptizaṫ. non au
tem angelus. idcirco conſecrare nō poteſt. ¶ Sed quid ſi an
gelus preſentaret vnam hoſtiam. dicendo eam eſſe conſecra
tam. nunquid illa hoſtia debet adorari. Dicendum ꝙ ſi ange
lus malus repreſentet eam non eſt adoranda. niſi conſtaret ꝓ
certo ꝙ eſſet conſecrata rite. ſed ſi angelus bonus preſentarꝫ
eam eſſet adoranda. Et ratio eſt. quia angelus malus teſte ſal
uatore mendax eſt ⁊ pater mendacij. qui ſemper nititur deci-
pere homines quare nunq̃ꝫ debet ſibi credi. Angelus autēꝫ
bonus ſemper verax eſt ⁊ veritatis alumnus. ⁊ ſemper nitti-
tur ad ſaluationem hominis. ⁊ ideo debet ſibi ſemper credi.
Uerum quia vt dicit apoſtolus ꝙ angelꝰ malus ſepe tranſ-
figurat ſe in angelum lucis. Ideo hoſtia preſentata ab ange
lo ſemper eſt adoranda ſub conditione. ſ. ſi eſt rite conſecra-
ta. niſi conſtaret pro certo ꝙ eſſet angelus bonus.

¶ De materia euchariſtie.
Capitulum. iiij:

Materia ſacramenti miſſe eſt duplex. vicȝ panis ⁊ vini
Et ratio eſt quare iſta duo ſunt materia huius ſacra/
menti. quia iſtud ſacramentum ordinatur ad ſpiritu
alem nutritionem. Nunc autem ſic nutritio corporalis con/
ſiſtit in cibo ⁊ potu corporalibus. ⁊ panis habet maxime rati
onem cibi. ⁊ vinum habet rationem potus. ita nutritio ſpiri/
tualis conſiſtit in cibo ⁊ potu ſpiritualibꝫ. Et ideo in iſto ſa/
cramento datur corpus chriſti ſub ſpecie panis in cibũ. ⁊ ſan
guis chriſti ſub ſpecie vini in potum. ⁊ ita dicit ipemet xp̄us
Joh. vi. ca. vbi dicit' ſic. Caro mea vere eſt cibus ⁊ ſanguis
meus vere eſt potus. Sciendũ autem ꝙ panis qui eſt mate/
ria huius ſacramenti eſt panis de tritico aqua elementali ꝯfe
ctus. Dico panis. qꝛ in paſta non poſſit ꝯfici corpus xp̄i. Di
co etiã de tritico. qꝛ in alio pane ſicut in pane de ſiligine vl' de
ordeo. vl' de alio quocunqȝ grano niſi de tritico non põt cele/
brari miſſa. Dico etiã de aqua elementali ꝯfectus. qꝛ dato ꝙ
panis eſſet de tritico ſi eſſet ꝯfectus cũ alia aqua vel cum alio
liquore ſicut cũ vino vel cũ lacte vl' cũ aqua roſeacea. ⁊ ſic de
alijs. ⁊ vniuerſaliter niſi eſſet ꝯfectus cum aqua ſimplici ex ta
li pane non poſſet ꝯfici corpus xp̄i. Sciendũ eſt ꝙ ex pre
cepto ⁊ vſu romane eccleſie que diſponente domino oĩm ec/
cleſiaꝝ caput eſt magiſter ⁊ magiſtra. de. co. cõpe. ca. vl. et iõ
oẽs eccl'ie ei tanqȝ matri ⁊ magiſtre debẽt in omnibꝫ obedire.
panis de quo ꝯficit' corpus xp̄i debet eſſe azimus nõ fermen
tatꝰ. qꝛ licȝ ex vi ſacramenti in pane fermẽtato poſſȝ ꝯfici cor
pus xp̄i. nihilominꝰ qui in pane fermentato celebraret morta
liter peccaret ⁊ eſſet grauiter puniendus. Notandũ etiã ꝙ
vinum qđ eſt materia iſtius ſacramenti debet eſſe vinũ de vi
te. qꝛ in alio vino ſicut in vino maloꝝ granatorum vel moro
rum vel pomoꝝ. vel in quocunqȝ alio vino niſi in vino de vi/
te non põt celebrari. Notandũ etiam ꝙ in aceto vl' in agre
ſta nõ põt celebrari vl' ꝯſecrari. ⁊ intelligo de aceto qđ eſt om
nino acetũ. qꝛ in vino aliquantulũ aceto poſſet ꝯſecrari licet
non deberet qui poſſet habere aliud vinum. Et eſt ratio. qꝛ
nõ ſunt eiuſdem ſpeciei cum vino cũ habeant ꝯtrarias virtu

tes. In muſto etiam licet poſſet conſecrari. tñ credo ꝙ meliꝰ
eſt ꝙ expectetur donec ſit bene defecatum. i. clarificatum. cū
muſtum ratione limoſitatis vix poteſt bene euelli quin de eo
aliquid remaneat in calice. Ratio quare iſta duo. ſcꝫ panis de
tritico ⁊ vinum de vite ſunt magis materia huius ſacramen/
ti ꝙ̄ alia duo eſt iſta potiſſima. quia ſcꝫ xp̄s inſtituit iſtud ſa/
cramentum in iſta materia celebrari. ſi em̄ in alia materia in/
ſtituiſſet. illa materia eſſet propria materia iſtius ſacramenti.
Sed congruenter xp̄s in iſta materia magis inſtituit illud ſa
cramentum celebrari ꝙ̄ in alia. qꝛ effectus corporalis panis
⁊ vini ſpiritualiter maxime conuenit huic ſacramento. panis
em̄ habet naturaliter confortare. iuxta illud pſ̄. Et panis cor
ho. confir. Vinum aūt habet letificare iuxta eundem. Vinū
letificat cor hominis. Et iſtud ſacramentum digne ſumptuꝫ
ſumentem ſpiritualiter confortat. ne in via huius mundi de
ficiat ideo vocatur viaticum. i. viatores confortās ⁊ letificās
Et ideo vocatur euchariſtia ab eu quod eſt bonum. ⁊ charis
quod eſt gratia. quaſi bona gratia. que ſumentē digne letifi/
cat. Sicut etiā panis ex multis granis conficitur. ⁊ vinum ex
multis racemis confluit. ſic ⁊ in perceptione corporis ⁊ ſang/
uinis xp̄i fideles adinuicem ſpiritualiter vniuntur Et ideo vo
catur communio a con quod eſt ſimul ⁊ vnio quaſi ſimul vnio
Ipſe etiam xp̄s comparauit ſe grano frumenti dicens Ioh̄.
xij. Niſi granum frumenti cadens in terram ⁊c̄. Compara/
uit ſe etiam viti dicens. Ioh̄. xv. Ego ſum vitis vera ⁊c̄: Et
ideo congrue ſacramentum corporis ⁊ ſanguinis xp̄i in vino
de vite ⁊ in pane de tritico conficitur. ¶ Notandum etiaꝫ ꝙ
licet aqua non ſit de eſſentia materie huius ſacramenti. debꝫ
tamen miſceri cum vino in calice. ſed in modica quantitate.
quia aqua ſignificat populum iuxta illud. Apoc. xvij. Aque
multe populi multi. Ideo mixtio aque cum vino in calice ſig
nificat ſpiritualem vnionē xp̄i ⁊ fidelis ppl'i. que fit ꝟtute iſti
us ſacramēti. ¶ Sed nūquid ſacerdos poſſit in quacūqꝫ ꝙ̄n
titate de iſta materia ꝯſecrare. dicunt aliqui doctores ꝙ non
ſed ſolū ꝙ̄tum ſufficeret ſibi ⁊ populo ſibi commiſſo. Quo/
rum ratio eſt. qꝛ cū iſtud ſacramentū ordinet̄ ad vſuꝫ fideliuꝫ

ſacerdos non poteſt conſecrare plus niſi q̃ꝫtum ſufficit vſui fidelium. Alij autem doctores dicunt ꝙ non eſt determinata quantitas vltra quam ſacerdos non poſſet conſecrare de pane ⁊ vino. immo in quacunqꝫ quantitate preſentaretur ſibi panis ⁊ vinum in tanta etiã quantitate poſſet cõſecrare de pane ⁊ vino. Cum enĩ in forma conſecrationis ponatur iſtud pronomen demonſtratiuum hic vel hoc oportet ꝙ materia cõſecranda obijciatur oculis ſacerdotis. Vñ dicunt ꝙ ſacerdos exiſtens in altari non poſſet conſecrare totum panẽ qui eſt in platea vel totum vinum quod eſt in cellario. ſed totum panẽ ⁊ totum vinum quod ſibi offertur in quacunqꝫ quãtitate eſſꝫ poſſet totum cõſecrare. Et ratio eſt. quia ſi prima opinio eſſꝫ vera. ſequeret̃ ꝙ ſacerdos exiſtens in deſerto nõ poſſꝫ tot hoſtias conſecrare quot poſſet exiſtens in magna ciuitate. nec etiam ſacerdos ſimplex tot quot poſſet ſacerdos curatus. q̄ oĩa ſunt abſqꝫ ratione dicta. Et reſpondent ad rationẽ alioꝝ ⁊ dicunt ꝙ differentia eſt inter iſtud ſacramentuꝫ ⁊ alia ſacramẽta. nam eſſentia alioꝝ ſacramentorum ꝯſiſtit in diſpenſatione ⁊ vſu materie. ſicut eſſentia baptiſmi conſiſtit in aſpſione aque ⁊ prolatione forme. ⁊ ita eſt de alijs ſacramentis. ſꝫ eſſentia huius ſacramenti eucharistie conſiſtit in conſecratione materie ⁊ non in vſu eius. qꝛ poſito ꝙ hoſtia conſecrata nũq̃ꝫ ſumeret̃ adhuc eſſet verum corpus. Et ideo licet ſacerdos nõ debeat conſecrare niſi tot hoſtias quot ſibi ⁊ populo ſuo ſunt neceſſarie. tñ ſi conſecraret mille milia omnes eſſent conſecrate. ¶ Solet autem ab aliquibꝰ talis queſtio moueri circa iſtã materiam. Si eſſent tredecim hoſtie ꝯſecrãde ⁊ ſacerdos nõ crederet eſſe niſi duodecim. nunquid omnes tredecim eſſent ꝯſecrate. Ad hoc reſpondet dominus Berengarius archiepiſcopus cõpoſtellanus magiſter in theologia pariſienſis in quodam quodlibeto ſuo ⁊ dicit ꝙ aut iſte ſacerdos intẽdit cõſecrare omnes hoſtias que ſunt ante ſe quotquot ſunt. tñ non credit ꝙ ſint niſi duodeciꝫ. ⁊ tunc dicit ꝙ omnes ſunt ꝯſecrate. Aut intendit preciſe conſecrare duodeciꝫ ⁊ nõ plures. ⁊ nõ determinat que ſunt ille duodecim. ⁊ tũc dicit ꝙ nulla eſt cõſecrata. quia cum quelibet ſit conſecrabilis. ita ꝙ non magis

vna ꝙ̃ alia. ⁊ ſacerdos non determinat ſe magis ad iſtam ꝙ̃
ad aliam. ⁊ ergo qua rõne tu dicis. iſta nõ eſt ꝯſecrata ita ego
eadem rõne dico ꝙ nec illa. ⁊ ſic poterit de qualibꝫ dici. qua/
re neutra erit ꝯſecrata. Vñ qñ ſacerdos habet ꝯſecrare plꝰes
hoſtias. nõ debet ſe determinate limitare ad certum numeꝝ
ſed debet habere intentionem ꝙ ꝯſecret quicquid eſt ante ſe
Et iſta ſufficiant de materia euchariſtie.

De forma conſecrationis euchariſtie ⁊ ſanguinis Chriſti.

Capitulum quartum.

OMnium ſacramentoꝝ forme ꝯſiſtunt in verbis cer
tis ⁊ determinatꝫ ⁊ ideo forma ſacramẽti euchariſtie
in aliquibus verbis limitatꝫ ꝯſiſtit Ad ſciendũ autez
in quibꝰ verbis ꝯſiſtit forma iſtius ſacramenti ſcienduꝫ ꝙ in
miſſa ſunt quedã verba que ſunt de ſolennitate tm̃. ⁊ quedam
que ſunt de neceſſitate. Verba que ſunt de ſolẽnitate ſũt illa
que ſolũ faciunt ad ornatũ ⁊ ad quandã decorẽ miſſe ſic̃ ſunt
proſe. ⁊ aliqui verſus qui dicunt̃ infra gloria in excelſis deo ⁊
infra ſctũs. ⁊ infra agnus dei Et iſta nihil faciũt ad eſſentiam
miſſe. immo credo ꝙ qñ debet eſſe ſermo debent dimitti to.
taliter melodie. vel ad minus abbreuiari. quia plus proficit
ſermo ꝙ̃ talia carmina. cum iſta mulceant aures corporis. ⁊
ſermo medicet̃ languoribꝰ anime. Verba que ſunt de neceſſi
tate ſunt illa qui directe ſunt de officio miſſe. Sciendũ ꝙ du
plex eſt neceſſitas. quedã eſt neceſſitas precepti ⁊ quedã eſt ne
ceſſitas ſacramẽti. In miſſa ergo quedã ſunt ꝟba de neceſſi/
tate precepti. ⁊ quedam de neceſſitate ſacramenti De neceſſi
tate precepti ſunt omnia illa verba que a beato Petro apoſto
lo ⁊ ab alijs ſummis pontificibus ſucceſſoribus ſuis fuerũt
inſtituta dici in miſſa. De neceſſitate vero ſacramenti ſunt il
la verba que chriſtus in cena protulit qñ ſacramentum iſtud
inſtituit. Et eſt differẽtia inter iſta verba. qꝛ ſi aliquis dimit
teret iſta verba que ſunt tm̃ de neceſſitate precepti. ⁊ diceret
illa que ſunt de nccĩtate ſacramẽti ⁊ haberet intentiõez conſe
crandi ꝯſecraret vere tñ mortaliſſime peccaret. ⁊ eſſꝫ grauiſſi
me puniendꝰ. ſi ꝟo diceret oĩa iſta verba que ſunt de neceſſi
tate precepti. ⁊ dimitteret illa que ſunt de neceſſitate ſacramẽ

ti. q̄ʒtumcunqꝫ intenderet conſecrare. nullo modo tamen cō/
ſecraret. Cum ergo ſm̄ phm̄ forma ſit que dat eſſe rei. ⁊ ſine q̄
res eſſe non poteſt. manifeſtuʒ eſt ꝙ illa ſola ꝟba que ſunt de
nccītate ſacramēti ſunt forma huius ſacramenti. Iſta aūt ver
ba q̄ʒtum ad formā ꝯſecrationis corporis ſunt hec. Hoc eſt
em̄ corpus meum. Sciendum aūt ꝙ hec dictio em̄ nō eſt de
nccītate ſacramenti. qꝛ poſito ꝙ aliquis ſacerdos cū intenti/
one ꝯſecrandi proferat iſta verba. hoc eſt corpus meū. ⁊ non
diceret em̄ vere ꝯſecraret. ¶ Utrū aūt oporteat ꝙ precedāt
aliqua alia ꝟba que ſunt de integritate forme: Notādū eſt ꝙ
magiſter Iohes Scotus in. iiij. ſuo dicit ꝙ oīa iſta ꝟba ab
illo qui pridie ⁊c̄. incluſiue vſqꝫ ad illū locū. ſili modo excluſi
ue ſunt neceſſaria ad formā ꝯſecrationis corꝑis chriſti. ⁊ ratio
ſua eſt. qꝛ ſacerdos ꝯſecrans ꝓfert verba ꝯſecrationis in ꝑ/
ſona chriſti. oportꝫ ergo ꝙ aliqua verba precedāt ꝟba ꝯſecra
tionis per que demōſtret̃ ꝙ ſacerdos loquat̃ in ꝑſona chriſti
iſta aūt ꝟba ſunt ꝟba illa qui pridie ⁊c̄. de neceſſitate oportet
ꝙ illa ꝟba precedāt. Et iſtud declarat ipe per tale exemplū
Si aliquis diceret. dico Ieſuʒ chriſtū fuiſſe miniſtrū circū
ciſionis. dubiū eſſet vtrū illud verbū fuiſſet dictū a btō pau
lo. ſed ſi ipe diceret Paulus dicit. dico Ieſuʒ chriſtū ⁊c̄. tūc
eſſet cunctis audientibꝫ certū ꝙ iſtud verbū eſſet dictū a be/
ato Paulo. Silr̃ in propoſito vt denotet̃ ꝙ ſacerdos dicit
iſta verba. ſ. (hoc eſt em̄ corpus meū) in perſona chriſti opor
tet ꝙ p̄cedāt aliqua ꝟba ꝑ que dat̃ intelligi ꝙ chriſtꝰ dixit iſta
ꝟba. hoc eſt em̄ corpꝰ meū. iſta aūt ꝟba ſunt illa qui pridie ⁊c̄
Alij aūt doctores dicūt vt dictū eſt ꝙ duplex eſt neceſſitas.
ſcʒ nccītas p̄cepti ⁊ neceſſitas ſacramenti. Dicūt ergo ꝙ de
nccītate ſacramenti ſunt tm̄ iſta quatuor verba. hoc eſt corpꝰ
meū. qꝛ cū iſtꝭ quatuor ꝟbis fieret ꝯſecratio ſi ſacerdos dice/
ret ea cū intentiōe ꝯſecrādi: Alia aūt ſunt de neceſſitate p̄cep
ti. Et ſi quis omitteret ſcienter aliq̄d eoꝝ peccaret mortaliter
tm̄ nihilominꝰ ꝯſecraret. Et reſpondēt ad rationē ſuā q̄n dic
ꝙ ſacerdos ꝯſecrans loquit̃ in perſona chriſti. ⁊ ideo oportꝫ
ꝙ dicat aliqua ꝟba per que denotet̃ ꝙ loquat̃ in perſona chri
ſti Dico ꝙ iſtud de neceſſitate ſacramenti nō requirit̃ ſed ſuf

De euchariſtia

ficit intentio ſacerdotis intendentis loqui in perſona chriſti ⁊ propter iſta verba. hoc eſt eñ corpus meum. ſatis oſtendit ꝙ ſacerdos non in perſona ꝓpria loquitur. qꝛ nullꝰ ſacerdos vult dicere ꝙ ſit corpus ſuum ꝓprium. ſed loquitur in perſona chriſti cuius iſtud eſt corpus. dicendũ ergo ꝙ forma conſecrationis corpis chriſti ꝯſiſtit preciſe in his verbis. hoc eſt corpus meũ. De hoc aũt quid demõſtret iſtud ꝓnomẽ demõſtratiũ hoc cũ dicit. hoc eſt corpꝰ ⁊c̃. eſt magna dubitatõ Ad hoc aũt dixerũt aliqui doctores ꝙ iſtud ꝓnomẽ hoc demonſtrat corpus chriſti. Alij dixerunt ꝙ demonſtrat ſubſtantiaʒ panis. Sʒ iſtud ſalua reuerẽtia dicentiũ nõ eſt verũ. ⁊ arguo ſic contra eos ſ̄m ſententiam oĩm doctorum ⁊ ſ̄m veritatem. verba ſacramentalia efficiunt illud quod ſignificant. ſed verba predicta .ſ. hoc eſt corpus meũ. nõ efficiunt ꝙ corpꝰ xp̄i ſit corpus chriſti. qꝛ añq̃ʒ ꝟba iſta proferrent̄ iã corpꝰ chriſti erat corpꝰ chriſti. nec etiã efficiũt ꝙ panis ſit corpꝰ chriſti. qꝛ iſta eſt falſa. ſubſtãtia panis eſt corpus chriſti. ḡ iſtud ꝓnomẽ hoc nõ demõſtrat corpus chriſti nec ſubſtãtiã panis. Et ꝓpter hoc dicũt alij ꝙ iſtud ꝓnomẽ hoc nihil demõſtrat. qꝛ iſta verba dicunt̄ recitatiue a ſacerdote. ⁊ ideo iſtud ꝓnomen hoc nõ tenet̄ demonſtratiue ſʒ materialiter tm̃. Sʒ iſtud nihil eſt dictũ. qꝛ non tollit difficultatẽ. qꝛ licʒ iſta verba dicãt̄ mõ recitatiue a ſacerdote ꝯſecrãte. tñ chriſtus ꝯſecrans in die cene nõ dixit iſta verba recitatiue. ⁊ ideo qñ dixit iſta ꝟba iſtud ꝓnomen hoc aliquid demõſtrabit. ⁊ ſic remanet eadẽ difficultas que prius. Et ideo dicunt alij ꝙ iſtud pronomen hoc nihil demonſtrat determinatum. ſed demonſtrat aliquid indeterminatum. vnde quando dicitur. hoc eſt corpus meum in perſona Chriſti oportet ꝙ precedant aliqua verba per que detur intelligi ꝙ Chriſtus dixit hec verba: hoc eſt corpus meum. ⁊ eſt ſenſus. hoc qḋ continetur ſub illis ſpeciebus quicquid ſit iſtud eſt corpus meum. Et ſi obijciat̄ ꝙ illḋ qḋ continet̄ ſub iſtis ſpeciebꝫ pro toto tẽpore quo dicunt̄ ꝟba eſt panis. qꝛ corpus chriſti nõ incipit ibi eſſe niſi poſt ꝓlatõeʒ vltime ſyllabe .ſ. um. ergo qñ dicit̄ ſic: hoc eſt ⁊c̃. ſit ſenſus ꝙ illḋ qḋ ꝯtinet̄ ſub iſtꝭ ſpẽbꝫ ſit corpꝰ chriſti. erit ſenſꝰ ꝙ panis

eſt corpus quod eſt falſuz. Dicendū ꝙ iſta propoſitio hoc eſt ⁊c̄. ſic̄ ⁊ quelibꝫ alia donec tota proferatᷣ nō eſt ꝑfecta. nec perfectū ſenſuz generat in animo auditoꝝ. ⁊ ideo nō eſt iudicādū de eꝰ ꝟitate quſcꝫ ſit tota ꝓlata. Cōſtat āt ſm fidē ꝙ iſtō qō ꝯtinetᷣ ſub iſtis ſpeciebꝫ poſt ꝓlationē vltime ſyllabe eſt corpꝰ xp̄i. Et ideo vere dicitᷣ ꝙ iſtud ꝓnomē hoc demōſtrat illud qō ꝯtinetᷣ ſub illis ſpeciebꝫ quodcūꝗꝫ ſit illud. Et iſta ſufficiant de forma conſecrationis corporis Chriſti.

¶ De forma conſecrationis ſanguinis chriſti.

¶ Alia pars quarti capituli.

Circa formā ꝯſecrationis ſanguinis xp̄i ſciendꝫ eſt ꝙ in quibꝫ verbis ꝯſiſtit forma ꝯſecratōis eſt duplex opinio. Nā ſctūs Thomas de aquino ⁊ ſui ſequaces dicūt ꝙ forma ꝯſecratiōis ſanguinis ꝯſiſtit in his ꝟbis. Hic eſt em̄ calix ſanguinis mei noui ⁊ eterni teſtamenti myſteriuꝫ fidei qui ꝓ vobis ⁊ pro multꝭ effundetᷣ in remiſſionē peccatorum. Ita ꝙ omnia iſta verba ſunt de eſſentia forme. ⁊ qui aliquod iſtoꝝ verborum dimitteret nihil faceret. Et ratio ſua eſt iſta: quia de eſſentia ⁊ integritate alicuius propoſitionis ſunt non ſolum ſubiectum ⁊ predicatum. ſed etiā ea que ſunt determinatōnes ſubiecti ⁊ predicati. ſed iſta verba noui ⁊ eterni teſtamenti vſqꝫ ad . peccatorum. ſunt determinationes predicati. ſ. calix ſanguinis mei quare omnia ſunt de eſſentia ⁊ integritate iſtius propoſitionis. Hic eſt calix ⁊c̄. quare omnia ſunt de eſſentia forme. Magiſter autem Henricus de Handauo ⁊ ſui ſequaces dicunt ꝙ in iſtis verbis tm̄. hic eſt calix ſanguinis mei. ꝯſiſtit forma conſecrationis ſanguinis. ⁊ tūc iſtis verbis dictis ſtatim eſt ibi ſanguis xp̄i. Alia autez verba que ſequūtur. ſ. eterni ⁊ noui teſtamēti ⁊c̄. nō ſunt ſm iſtos de eſſentia forme. nec de neceſſitate ſacramenti. ſed ſolum de neceſſitate precepti. Unde qui dimitteret aliquod iſtoꝝ verborum noui ⁊ eterni teſtamenti licet grauiter peccaret tñ vere conſecraret. Et ratio iſtorum eſt iſta. quia per formas ſacramentales non importatur de neceſſitate ſacramenti niſi illud quod efficiunt. ſed eſſentia ſanguinis xp̄i in iſto ſacramento directe ⁊ explicite ſignatur per iſta verba. ergo preciſe conſi-

De eucharistia

ſtit forma cōſecrationis ſanguinis in his verbis. Que iſta/
rum opinionum ſit verior fateor me neſcire. Primam tamen
reputo ſecuriorē. ⁊ ad eam confirmandā adducit frater Bernā.
de ganacho quondam certicus claromontenſis ⁊ baccalari9
in theologia pariſius in correctorio ſuo ꝯtra magiſtrū Hen
ricum talia duo ſigna. Primum eſt ꝙ ſacerdos in miſſa non
oſtendit populo ſanguinem xp̄i ad adorandum quouſq; com
pleuerit omīa verba predicta. ſ. hic eſt calix ⁊c̄. vſq; in remiſſi
onem peccatorum. ⁊ ſtatim his verbis dictis eleuat calicem
oſtendens ſanguinem xp̄i populo ad adorandum in ſignuz ꝙ
tunc completa eſt conſecratio ſanguinis ⁊ ante non. Secun
dum ſignum eſt ꝙ beatus Ambroſius qui eſt vnus de qua/
tuor doctoribus principalibus eccleſie in miſſali ſuo ſcripſit
formas ſacramentorum omnium litteris aureis. ⁊ in eodem
miſſali ſcripſit omnia verba predicta aureis litteris. ergo de
intentione beati Ambroſij fuit ꝙ omnia verba predicta ſunt
de forma conſecrationis ſanguinis xp̄i. Iudicio etiam meo
paruo illud videtur eſſe de intentione illius decretalis. Cuz
marthe. extra de cele. miſſ. Caſus em̄ decretalis eſt iſte. Qui
dam epiſcopus attendens ⁊ videns ꝙ in nullo euangeliorū
inuenit ꝙ aliquis euangeliſtarum poſuerit iſta verba. my/
ſterium fidei. mirabatur quis fuerit tante audacie ꝙ fuit au/
ſus verbis ſacramentalibus interponere iſta verba. ⁊ ſuper
hoc conſuluit dominum papam. Et conſtat ꝙ intentio ſua
erat ꝙ iſtud eſſet de integritate forme. alias queſtio ſua eſſet
nulla. quia eodem modo poſſet queri de quolibet verbo to/
tius canonis. Et papa non reprehendit eum de queſtione il
la. immo commendat Et ergo videt ꝙ omnia illa verba ſunt
de integritate forme. Et quicquid ſit de veritate iſtarū opi/
nionum neſcio. Conſulo tñ cuilibet celebranti ꝙ omnia ver
ba predicta dicat ſub vnico contextu ⁊ cum actuali intentio/
ne q̄ꝫtum poterit conſecrandi. Sciendū aūt ꝙ ꝑ iſta ver/
ba iſtius forme tangunt quatuor beneficia que recepimus a
paſſione chriſti. Cuius paſſionis iſtud ſacramentū eſt reme
moratiuū. iuxta verbū apl'i Pauli. i. ad Cor. xi. dicent; Quo
tienſcūq; manducabitis panem hunc ⁊ calicem bibetis mor

tem domini annūciabitis ⁊c. ¶ Primus effectus ſiue primū beneficium paſſionis chriſti eſt ꝙ per ipſam ſumus a poteſtate demonis liberati. Et iſtud tangitur in forma ſacramenti cuꝫ dicitur. Hic eſt calix ſanguinis mei. Sicut em̄ olim filij iſrahel fuerunt de poteſtate ⁊ ſeruitute Pharaonis per ſanguinem agni paſcalis liberati. ſic populus fidelis eſt a poteſtate demonis liberatus per ſanguinē chriſti. ſm ꝙ confitetur btūs Johēs in Apoc. ca. v. de chriſto. Redemiſti nos deo in ſanguine tuo. ¶ Secūdus effectus ſiue ſcḋm beneficiū qḋ recepimus a chriſti paſſione eſt ꝙ ꝑ ipāꝫ ſumus celeſtꝭ glorie heredes effecti. Et iſtud tangitur in forma iſta cū dr̄. noui ⁊ eterni teſtamēti. Sic em̄ pater cōdens teſtamētū filios heredes inſtituit. ſic chriſtus nouū teſtamentū ordinans fideles inſtituit heredes glorie paradiſi. Et iſtud teſtamētū fuit in ſua paſſione ꝯfirmatū. qꝛ teſtamentū morte teſtatorꝭ ꝯfirmatur vt dicit apl's ad Heb. ix. Et hoc eſt qḋ dicit idē in eadē ep̄la dicēs de chriſto. Noui teſtamenti mediator eſt vt morte intercedēte repromiſſionē accipiant qui vocati ſunt eterne hereditatis.

¶ Sciendū aūt ꝙ lex euangelica dicitur nouū ⁊ eternū teſtamentuꝫ ad differentiā legis Moſayce que fuit teſtamentū vetus ⁊ tranſitoriū Et dicitur nouū. qꝛ noua promittit. ſ. bona celeſtia que nunq̄ꝫ leguntur ꝑmiſſa in veteri teſtamento. ſꝫ ſoluꝫ bona tp̄alia. ⁊ ideo qꝛ bona tp̄alia tranſitoria ſunt. ideo teſtamentū vetus tranſitorium fuit. ſꝫ qꝛ bona celeſtia eterna ſunt. ideo teſtamentū nouū vocatur eternum. Dicitur etiam nouum. qꝛ nouo modo fuit inſtitutū. ſ. a ſanguine chriſti. lex em̄ Moſayca fuit inſtituta cū ſanguine animaliuꝫ. ſm ꝙ legitur ⁊ recitat apoſtolus in epiſtola ad Heb. ix. ca. dicens. ꝙ poſtq̄ꝫ Moyſes ſcripſit legem in libro ⁊ legerat coram omni populo aſperſit librum ⁊ populum ſanguine vitulorum ⁊ hircorum dicēs. hic eſt ſanguis teſtamenti. Sed lex euangelica fuit inſtituta mediante ſanguine chriſti. ſm ꝙ dicit ipſemet chriſtus. Lu. xxij. dicens. Hic eſt calix noui teſtamēti in ſanguine mea. Et iſtā rationem tangit apoſtolus Hebre. ix. Non enim per ſanguinem hircorum aut vitulorum. ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta eterna redemptione inuenta. ⁊ ideo

noui teſtamenti mediator eſt. ¶ Tercius effectus ſiue terci/
um beneficium quod per paſſionem chriſti recepimus eſt ꝙ
per ipam ſumus de fide catholica informati. ⁊ iſtud tangitur
in forma iſtius ſacramenti. cum dicitur. myſteriuꝫ fidei. Si
cut eñ dicit Ambro. in lib. qui vocatur examerõ: Sãguis
extractus de ſub ala dextra columbe valet ad illuminandum
oculos corporales. ita ſanguis chriſti qui exiuit de latere eiꝰ
dextro pendentꝭ in cruce valet ad illuminandum oculos ſpi/
rituales anime ad credendũ ea que ſunt fidei. Et in huius fi/
guram velũ templi qđ occultabat ea que erant intra ſancta/
ſanctorum fuit in paſſione chriſti ſciſſum. in ſignuꝫ ꝙ ea que
erant occultata ⁊ velata ſub vmbra legis ⁊ prophetarum fue/
runt manifeſtata ⁊ reſerata. ¶ Quartus effectus ſiue quartũ
beneficium quod per paſſionẽ chriſti recepimꝰ eſt ꝙ ꝑ ipam
ſumus a peccatis mundati. ⁊ hoc tangitᷣ in forma iſta cũ dici
tur. in remiſſionẽ peccatorum. Et de hoc loquitᷣ btũs Johẽs
in Apoc. i. dicens. Dilexit nos ⁊ lauit nos a peccatis noſtrꝭ
in ſanguine ſuo. Ex his patꝫ ꝙ forma ꝯſecrationis corporis
chriſti ꝯſiſtit preciſe in his ꝟbis. Hoc eſt eñ corpus meuꝫ.
Math. xxvi. Mar. xiiij. Joh. xix. Luc. xxij. ⁊. i. ad Cor. xi.
Forma aũt ꝯſecrationis ſanguinis ꝯſiſtit in his verbis. Hic
eſt calix ſanguinis mei ⁊c. vſqꝫ ibi. in remiſſionẽ peccatoruꝫ.
Vñ ꝗuis omnia verba canonis debeant dici cum magna at
tẽtione ⁊ deuotione ⁊ mentis recollectione. Jſta tamẽ verba
ſpecialiter cũ ſumma deuotione ⁊ actuali intentiõe ꝗtũ poſſi
bile eſt debent dici. Et ſi aliquis querat vel dubitet quare in
forma conſecrationis ſanguinis non dicitur. hic eſt ſanguis
meus. ſicut in conſecratione corporis dicitur. hoc eſt corpus
meum. Poteſt dici ꝙ cauſa huius eſt iſta. Hoc eñ ſacramen
tum ordinatur ad vſum fidelium. qui vſus eſt ſpiritualis ⁊ ſa
cramentalis manducatio ꝗtum ad corpus. ⁊ ſpiritualis ⁊ ſa
cramentalis potus ꝗtum ad ſanguinẽ. Et qꝛ homines ma/
gis abhorrerẽt bibere ſanguinem ꝗꝫ comedere carnes. idõ ad
remouendum horrorem non dicitur in forma conſecrationis
ſanguinis. Hic eſt ſanguis meus. ſicut dꝛ in forma ꝯſecrati
onis corꝑis chriſti. hoc eſt corpꝰ meũ. ſꝫ dꝛ. hic eſt calix ſãgui

nis mei. Et eſt ibi quedam figura quam grammatici vocant metbonomiam.ſ. quando ponitur continens pro contento ſicut quando dicitur.bibatis iſtud vas vini.quia non eſt ſenſus ꝙ homo bibat vas.ſed ꝙ bibat vinum quod continet in vaſe. Similiter quando dicitur Hic eſt calix ſanguinis mei non eſt ſenſus ꝙ virtute verborum ſit ibi calix. q̄ antea erat ibi.ſed ꝙ ibi ſit ſanguis chriſti. ¶ Si aliquis dubitaret quare in forma conſecrationis corporis chriſti non dicit.hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur. ſicut dicitur in forma conſecrationis ſanguinis.qui pro vobis effundetur.cū ita bene fuerit corpus pro vobis traditū ſicut ſanguis effuſus. Ad hoc dicendum eſt ꝙ iſtud ſacramentū eſt rememoratiuum paſſionis ⁊ mortꝭ chriſti: Ita dicit apoſtolus Paulus.i.ad Cor.xi. Quotienſcunq̄ manducabitis panem hūc ⁊ calicem bibetis mortem domini annunciabitis donec veniat.dies.ſ.iudicij. Chriſtus etiam inſtituens hoc ſacramētum dixit Lu.xxij. Hoc facite quotienſcunq̄ ſumitis in meā commemorationē.hoc eſt in memoriā mee paſſiōis. Paſſio autem ⁊ mors chriſti melius repreſentatur per effuſionē ſanguinis q̄ per traditionem ſui corporꝭ.ideo dicitur in forma conſecrationis ſanguinis qui ꝓ vobis effundet. ⁊ non d̄r in ꝯſecratione corpꝭ qđ pro vobis tradet. ¶ Notandū etiā ꝙ licet ex v̄tute v̄boꝝ forme ꝯſecratōis corpꝭ ſb̄ ſpē panis ſit tm̄ corpꝰ xp̄i et ex v̄tute forme v̄boꝝ ꝯſecratiōis ſanguis ſb̄ ſpē vini ſit tm̄ ſanguis chriſti.tn̄ ex quadā naturali ꝯcomitātia ſub vtraq̄ ſpecie eſt totꝰ chriſtus verus deus verus homo. ita dicit in proſa de corpore chriſti vbi dicit. Caro cibꝰ ſanguis potus.manet chriſtus tn̄ totus ſub vtraq̄ ſpecie.

¶ De loco in quo debet miſſa celebrari. Cap.v.

Teſtatur omnium philoſophoꝝ ſententia ꝙ mirabilis eſt influentia loci proprij. Et reuera eſt mirabilis in tantū ꝙ rem mutat ⁊ alterat a ſua natura. ſicut narrat Ariſto.in li.de plantis. de pomis perſicis dictis a ꝑſia vbi primitus inuenta fuerūt. Nam illa que naſcunt ibi ꝯmeſta interficiūt.ea aūt q̄ naſcunt hic ſunt ad ꝯmedēdū ſuauia ⁊ iocūda. Ex q̄ patꝫ manifeſte q̄tū facit locꝰ ad mutatiōē rei

Et propter hoc fuit preceptum filijs iſrael in li. Deutero. xij.
ca. ꝙ non offerrent ſacrificium niſi in loco quem dominꝰ ele
giſſet. Si enī ſacrificiū iſrahelliticū qđ de carnibꝫ hircoꝝ vitu
loꝝ ꝛ agnoꝝ fiebat offerri non debebat niſi in loco ſctō ꝛ mū
do. q̄to magis ſacrificium catholicum in quo chriſtus verꝰ
deus ꝛ verus homo offert᷑ non debet offerri niſi in loco ſctō
ꝛ mundo. Vñ locus in quo regulariter debet miſſa celebrari
eſt eccleſia. Et ita dicit Aug. Extra eccleſiam nō eſt locus ve
ri ſacrificij. Et dico regulariter. q2 in aliquibꝫ caſibus poteſt
miſſa celebrari extra eccleſiam. ¶ Notandum aūt ꝙ eccl'ia q̄
ad nunc poteſt duobꝫ modis conſiderari ꝛ accipi. Quia vno
modo eccl'ia idem eſt ꝙ ꝯgregatio fidelium. qui congregant᷑
fide ꝛ charitate. ꝛ ita accipit Aug. eccleſiam qñ dicit ꝙ extra
eccl'iam: i. extra fidem eccleſie non eſt locꝰ veri ſacrificij. Alio
modo eccl'ia idem eſt ꝙ iſta domus materialis in qua dicun
tur hore ꝛ miſſe. ꝛ extra eccleſiā ſic dictam poteſt in aliquibꝫ
caſibus miſſa celebrari. ſicut in honeſto exercitu. vel quando
ad aliquā feſtiuitatez vel ad deuotionē alicuius ſancti. vel ob
ſequium alicuius defuncti vel ad aliquam miſſam nouā. vel
ad aliqđ aliud tale conuenit ml'titudo magna populi. ꝛ eccle
ſia eſt parua. ita ꝙ non poteſt ibi recipi populus. poteſt in ci
miterio vel in aliqua alia platea honeſta ꝛ munda erigi altare
ꝛ debet ita decenter aptari ne puluis vel flatus venti vel ali/
quid aliud tale poſſit ibi aliquod offendiculum inferre. De
licentia etiā dyoceſani poteſt ꝓpter aliquā neceſſitatem miſſa
celebrari in domo alicuiꝰ in aliqua camera apta ad hoc ita tm̄
ꝙ ſemꝑ celebret᷑ ſuper altare portabile qđ ponatur ſuper ali
quam tabulam lapideā alicui ſtipiti annexam benedictam ab
epō. Et iſta tabula debet eſſe integra. que ſi eſſet fracta nō de
beret ibi miſſa celebrari. nec etiā ſi eſſet a ſtipite amota. immo
peccaret qui ibi celebraret. Iſta etiā tabula debet eſſe lapidea
ꝛ non de aliqua alia materia. Et huius ratio eſt vna. q2 chri/
ſtus qui ibi immolat᷑ vocat᷑ petra. Vñ dicit apoſtolꝰ. i. Cor.
x. Petra aūt erat chriſtus. Alia cauſa eſt. q2 ſepulcruz chriſti
qđ repreſentat altare fuit exciſum de petra. vt dicit᷑ in Mar/
co. Et propter iſtam eandem rōnez corporalia debent eſſe li/

nea. ⁊ non de aliqua alia materia. quia xp̄s in monumento fu
it inuolutus in ſindone munda. in lino candidiſſimo: Et cor
poralia ſignificant illa lintheamina in quibus xp̄s fuit mor/
tuus inuolutus. Calix etiam non debet eſſe de vitro. qꝛ de fa
cili poſſet frangi nec de ligno. quia lignum eſt poroſum. ⁊ in
poris poſſet ſanguis ſubintrare: Nec de calibe. nec de cupro
nec auricalco. quia inducunt faſtidium ⁊ nauſeam. ⁊ eſſet pe
riculum de vomitu. Pōt autem fieri de argento ⁊ auro vel
ſtanno. ¶ Sciendum autem ꝙ quando altare eſt totum be/
nedictum non oportet ꝙ ſit ibi tabula alia. Notandum etiā
ꝙ altare ſiue ſit in eccleſia ſiue extra eccleſiam ſemper debꝫ eri
gi verſus orientem. ita ꝙ ille qui dicit miſſam habeat faciem
ad orientem. Et ratio eſt vna. quia xp̄s vocatur oriens. Lu.
primo: Viſitauit nos oriens ex alto. Et de xp̄o cantat eccle/
ſia. O oriens ſplendor lucꝭ eterne. Alia cauſa eſt. quia ſꝫm ꝙ
dicunt phi. pars [illegible]entalis eſt dextera pars celi: Scd̄m au/
tem quod dicit [illegible] in Math. xxv. ca. Statuet bonos a dex
tris. ¶ Ut ergo in iudicio mereamur poni a dextrꝭ debem⁹
orare verſus orientem. Et quia principalior omnium oratio
num eſt miſſa. ideo qui dicit miſſam debet habere faciem ver
ſus orientem. Ex autem eccleſia in qua dicitur miſſa ſit conſe
crata vel non nihil facit ad miſſam. licet q̄ꝫtum ad ſolennita/
tem miſſe ſemper ſi poſſibile ſit debeat dici in eccleſia conſe/
crata. cum ſit multum honorificum ⁊ vtile eccleſiam eſſe con
ſecratam. quia qñ aliquis cauſa oratiōis intrat eccl'iā ꝯſecra
tam pctā venialia ſibi remittunꝶ. Sciendū aūt ꝙ in naui nū
q̄ꝫ debet celebrari miſſa, ꝑpter periculum effuſionis ſanguīs
In eccl'ia etiā ſanguinis vl' ſeminis effuſione polluta nō debꝫ
miſſa celebrari. Et ſi aliq̄s ibi celebraret grauit' peccarꝫ. Nō
tñ̄ ex hoc efficereꝶ irregularis ſic fuit declaratū per dñm Bo
nifacium octauū. extra de ſen. ex. ca. is qui. li. vi. Si etiā ec/
cleſia eſſet predicto modo polluta non poſſet in cimiterio ſibi
contiguo celebrari. qꝛ qñ eccleſia eſt polluta ſimiliter cimiteri
um ſibi ꝯtiguum pollutum reputaꝶ. non tñ̄ econuerſo. i. ſi ci
miteriū ſit pollutū ꝙ eccl'ia ſibi contigua ſit polluta. cū prin
cipale trahat annexū. ⁊ nō annexū principale vt habeꝶ extra

de con. ec. vel alta. ſi eccleſia. li. vi. Unde in cimiterio conti-
guo ꝛ annexo eccleſie pollute non debet aliquis celebrare nec
etiam debet ibi aliquis ſepeliri. Secus eſſet ſi cimiteriuꝫ nō
eſſet contiguum eccleſie. qꝛ poſito ꝙ eccleſia eſſet polluta ci-
miterium non ꝯtiguum ipſi eccleſie non eſſet pollutuꝫ. vt pa
tet in ca. preallegato. Tempore etiam interdicti non debꝫ di
ci alta voce nec ianuis apertis miſſa. nec etiam alie hore in ec
cleſia niſi quatuor feſtiuitatibus. ſ. in die natalis domini. in
die reſurrectionis domini. in die penthecoſtes: in die aſſum
ptiōis btē Marie. Ne aūt eccleſie defraudenť officiis debi
tis. ꝛ ne diuinum officium negligatur. ꝛ ne fidelium deuotio
minuatur. ꝛ ne infideliuꝫ indeuotio augeatur. tempore cuiuſ
cunqꝫ interdicti ianuis clauſis excommunicatis ꝛ interdictis
expulſis. campanis etiam non pulſatis debet miſſa ꝛ totuꝫ re
liquum officium diuinum tam diurnum ꝙꝫ nocturnum dici
ſubmiſſa voce in eccleſia. ita ꝙ non poſſit audiri ab aliis qui
ſunt extra. Omnia iſta habentur extra de ſen. ex. ꝛ interdict.
in ca. alma mater. li. vi. Et qui contrarium fecerit eſt irregula-
ris ꝛ ineligibilis. nec etiam ipſe poteſt eligere. nec poteſt ab-
ſolui niſi in articulo mortis tantum niſi per ſedem apoſtolicā
vt habetur de ſen. ex. ca. is qui. li. vi. Aliquo etiā excōmuni-
cato preſente nullus debet celebrare in eccleſia aut alibi. ali
oquin peccaret mortaliter. ꝛ vltra hoc eſſet ſuſpenſus ab in-
greſſu eccleſie. nec poſſet abſolui niſi ab illo qui tulit ſententi
am excōmunicationis. vt habeť extra de priuil'. c. epoꝝ. li. vi.
Et iſtud non debet contemni. qꝛ ſi ſuſpenſus celebraret eſſet
irregularis. vt habeť expreſſe extra de ſen. ex. ſi cui. li. vi.

Quo tempore debet miſſa celebrari: Cap. vi.

UT dicit Salomon. Omnia tempus habent. ꝛ hoc
rationabiliter. res eñ penes varietatem tempoꝝ ma
ximā acquirunt immutationeꝫ. Qḋ euidentiſſime po
teſt apparere in lactuca. que cum tempore ſue iuuentutis frigi
de ꝛ humide ſit nature feruoris ꝙꝫ ſanguinis ꝛ colere extinctiua
ex quo frondeſcit humorem ꝯuertiť in calidum ꝛ ſiccū ꝛ ama
rū qḋ obeſt colericis ꝛ ſupcalefactis. Ex q̄ liq̄do apparet ꝙꝫ tuꝫ
res penes mutationē temporū mutāť ꝛ alterāť. Quod ſatis

pulcre fuit figuratum Exo. xvi. ca. vbi legitur ꝙ manna col/
lectum tempore debito erat habens omne delectamentuꝫ et
omnem ſaporem ſuauitatis. Qn̄ autem colligebatur tp̄e non
debito. ſ. die ſabbati ꝯputrebat. ⁊ vermibꝫ ſcatebat. Et iſtud
manna erat figura corporis chriſti. ſicut dicit̃ in hiſtoria de
corpore chriſti. vbi dicit̃. Huius ſacramēti figura preceſſit
qn̄ dominus pluit manna patribꝫ in deſerto. Sic ergo illud
manna non debebat colligi niſi in tēpore debito. ita iſtud ſa/
cratiſſimum ſacrificiū nō debet offerri niſi in tempore debi/
to ⁊ ſtatuto. ¶ Sciendū ergo ꝙ miſſa debet celebrari de die
⁊ nō de nocte niſi in feſto natiuitatis domini. in qua miſſa ce/
lebrat̃ in media nocte. qꝛ illa hora fuit natus chriſtus. de hoc
tn̄ magis dicet̃ infra. Antiquitus etiā in vigilia reſurrectiōis
dicebat̃ miſſa de nocte. Vn̄ in oratione miſſe adhuc dicitur
Deus qui hanc ſacratiſſimam noctē ⁊c̄. Ratio quare miſſa
celebrat̃ de die ⁊ nō de nocte vna eſt. qꝛ in miſſa rememorat̃
paſſio chriſti que fuit facta de die ⁊ nō de nocte. Alia ratio eſt
qꝛ per noctem figuratur ſtatus peccati. per diem ſtatus gra/
tie vt dicit glo. ſuper iſtud verbum apl̄i ad Ro. xiij. Abijcia/
mus opera tenebraꝝ. i. peccata. ⁊ induamur arma luc̄. i. vir
tutes que ſunt arma gratie. Ad ſignificandnꝫ ergo ꝙ ille qui
dicit miſſam debet eſſe in ſtatu gratie ⁊ ſine peccato. ideo di/
citur miſſa de die ⁊ nō de nocte. Qua autem hora debet dici
miſſa notandū ꝙ tres ſunt hore principales quibus debꝫ di
ci miſſa. ſ. tercia. ſexta. nona Et magis in his tribus horis ꝙ̄
in alijs debet dici miſſa. Ratio eſt. qꝛ vt em̄ frequenter dictuꝫ
eſt miſſa dicit̃ in memoriam paſſionis chriſti. chriſtus in iſt̄
tribꝫ hor̄ fuit crucifixꝰ ⁊ paſſꝰ. hora eī t̄cia fuit crucifixꝰ ling
uis iudeoruꝫ ⁊ ſententia Pylati. qꝛ hora tercia clamabant iu/
dei. crucifige eum. ⁊ in illa hora Pylatus adiudicauit ſatiſfie
ri petitiōi coꝝ. Hora ſexta fuit eleuatꝰ in cruce. Vn̄ dr̄ Mar
ci. xv. Erat aūt hora quaſi ſexta ⁊ crucifixerunt eū. Hora autē
nona emiſit ſpiritū. Vn̄ dicit̃ in Math. xxvij. Et circa horaꝫ
nonā exclamauit voce magna. ⁊ ſequit̃. ⁊ emiſit ſpm̄. Et iſtud
intelligo de miſſa que dicit̃ ſolenniter in eccleſia. qꝛ miſſe pe
culiares poſſunt dici a puncto aurore vſqꝫ ad ſextā. ⁊ in dieꝫ

ſeiuniorum vſq3 ad nonam. Poſt nonam autem non deb3 ce
lebrari miſſa niſi forſan in diebus ieiuniorum ⁊ ratione ordi/
num Incidentaliter aūt notandū eſt ꝙ nō ſolū miſſa. verū eti
am alie hore canonice dicunt̄ in memoriā paſſionis chriſti.
Matutine eñ dicunt̄ in memoriā ꝙ chriſtus hora matuti/
nali fuit captus ⁊ vinctus fuit duct9 ad Annam princip̄e ſa/
cerdotū vbi fuit multipliciter deluſus. Et debēt dici matuti
ne media nocte. iuxta verbū pſ̄. cviij. Media nocte ſurgeba3
ad ꝯfitendū tibi. ⁊c̄. Prima dicit̄ in memoriā ꝙ chriſtus illa
hora in domo Cayphe ligatus ad columnā fuit duriſſime et
grauiſſime flagellatus. ita ꝙ ſ̄m qd̄ predixerat Iſaias ꝓpħa
a planta pedis vſq3 ad v̄ticē nō erat ſanitas in eo: Tercia aūt
dicit̄ in memoriā ꝙ illa hora chriſtus fuit duct9 ad Pilatū. ⁊
crucifixus fuit linguis iudeoꝝ clamantiū ⁊ dicentiū. Tolle
tolle crucifige eū. Et fuit illud impletū pſ̄. xxi. Aperuerūt ſu
per me os ſuū ſicut leo rapiēs ⁊ rugiēs Sexta dicit̄ in memo
riā ꝙ in illa hora chriſtus expoliatus ⁊ illuſus ⁊ a militib9 fu
it clauatus in cruce. ⁊ tūc fuit impletū illud pſ̄: xxi. Foderūt
manus meas ⁊ pedes meos. Nona dicit̄ in memoriā ꝙ in il/
la hora chriſtus felle ⁊ aceto potatus expirauit dicēs. Pater
in manus tuas ꝯmendo ſpiritū meū. ⁊ fuit impletū illud pſ̄.
lxviij. Dederūt in eſcā meā fel. ⁊ in ſiti mea potauerūt me a/
ceto. Veſpere aūt dicunt̄ in memoriā ꝙ in illa hora chriſtus
fuit datus a Pilato nobili decurioni Ioſeph. ⁊ per eū fuit
de cruce depoſitus. Completoriū dicit̄ in memoriā ꝙ chri/
ſtus illa hora a matre ſua triſtiſſima ⁊ aliis ſanctis mulieribus
lamētatus ⁊ aromatib9 ꝯditus fuit poſit9 in ſepulcro. Et ſic
bonū eſſet ⁊ congruū vt quelibet ſeptē horaꝝ diceret̄ in hora
determinata. Iuxta illud pſ̄. cxviij. Septies in die laudem
dixi tibi. Veꝝ qz ꝓpter rei familiaris occupatiōe3. vel propt̄
humanā fragilitatē nequit iſtud ſeruari. ſeruet̄ tñ illud quod
ordinatū eſt extra de cele. miſſ. ca. preſbiter. vbi dicit̄ ſic Pre/
ſbiter matutinali officio expleto. ſ. media nocte mane penſu3
ſue ſeruitutis. vic3 primā. terciā. ſextā. nonā. veſperamq3 pſol/
uat. Ita tñ vt horis ꝯpetentib9 iuxta poſſibilitatē aut a ſe aut
a ſcolarib9 publice ꝯpleant̄. Deinde peractis horis viſitatis infir

Questio
Quare matutine dicunt

mis ſi voluerit exeat ad opus rurale ieiunus. Et dicant̄ omnes iſte hore per modum qui precipit̄ extra eo. ti. c. dolentes vbi precipit̄ ꝙ officiū diuinum tam diurnū q̃ nocturnū dicat̄ ſtudioſe pariter ⁊ deuote. ⁊ qui ſciēter tranſgredit̄ iſtū modū atqꝫ mandatū ſciat ſe mortaliter peccare vtpote q̄ eſt trāſgreſſor precepti eccleſie. Notandū aūt ꝙ null⁹ dicat miſſam quouſqꝫ dixerit matutinū. ſꝫ ꝯgruū eſſet ⁊ nec̄ariū qꝫ pria dicat̄ ante miſſaꝫ. Alie etiā hore p̄ter veſpas ⁊ ꝯpletoriū pn̄t dici ante miſſam. Notandū ꝙ ſacerdos nō debꝫ dicere ſeu facere officiū pro voluntate ſua. ſed de tp̄e vel de ſctīs de quibus agit̄ in illa terra.

Quotiens debet in die miſſa celebrari. Ca. vij.

Ex quo dictū eſt ꝙ miſſa debet celebrari de die. reſtat dicere quotiens debet in die dici miſſa. Et eſt ſciēdū ꝙ ſm̄ qđ dicit̄ extra de cele. miſſ. ca. conſuluiſti: nullus debet dicere miſſaꝫ niſi ſemel in die. Valde eī̄ felix eſt q̄ digne celebrat vnā. Excipit̄ dies natiuitatis domini qua die celebrant̄ tres. ita ꝙ vnus ſacerdos poteſt illa die celebrare tres miſſas. vt habet̄ de con. di. i. ca. xvi. nocte ſancta. Et rō quare dicunt̄ illa die tres Vna eſt ꝓpt᷑ myſteriū. qm̄ per iſtas tres repreſentant̄ tres ſtatus. ſ. an̄ legē. ſub lege. ⁊ ſtatus gratie. Illa miſſa que cantat̄ in media nocte repreſentat ſtatū qui fuit an̄ legē: qn̄ totus mundus erat in ten ebris. vn̄ in miſſa illa cantat̄ illa prophetia. Iſa. ix. Populus gentiū qui ambulabat in tenebris vidit lucē magnā. Secunda miſſa que cantat̄ in aurora ſignificat ſtatū qui fuit ſub lege. in quo ſtatu inceperūt chriſtū ſcire ꝓpt᷑ dicta legis ꝓphetaꝝ. ſed nō habebant perfectā noticiā de eo. Et ideo cantat̄ in aurora. qn̄ incipit apparere lux diei ſed nō clare. vn̄ in illa miſſa cantat̄. Lux fulgebit: Tercia miſſa dicit̄ in clara die. ⁊ ſignificat ſtatū gratie in quo ſumus. Et dicit̄ officiū. Puer natus eſt nobis. Alia cā eſt ad repreſentandū tres natiuitates chriſti. Nam prima dicit̄ ad repreſentādū natiuitatē eternā qua naſcit̄ ex deo patre vn̄ dicit̄ in introitu. Dn̄s dixit ad me filius me⁹ es tu. Et dicit̄ illa miſſa de nocte qn̄ eſt tēpus obſcurū ad deſignandum ꝙ illa natiuitas eſt nobis occulta. Secūda dicit̄ ad repreſen

tandum natiuitatem ſpiritualem qua naſcitur chriſtus in a/
nimabus iuſtorum per gratiam. vñ cantatꝛ in illa miſſa. Lux
fulgebit ſuper nos. lux fulget. ſ. gratia dei. Tercia repreſen/
tat natiuitatẽ temporalẽ qua natus eſt ex Maria virgine ꝓ ſa
lute noſtra. vñ cantatꝛ. Puer natus eſt nobis. Veruntñ ſi cõ/
ſiderantꝛ euangelia que dicuntꝛ in miſſis iſtis. Pria miſſa rep̄
ſentat natiuitatẽ tp̄alem qua chriſtus natus eſt ſ̃m carnez ex
Maria virgine. vñ illud euãgeliũ qꝺ legitꝛ in illa miſſa. ſ. Ex
ijt edictũ ⁊c. totũ loquitꝛ de iſta natiuitate vt patz intuẽti. Se
cunda rep̄ñtat natiuitatẽ ſpiritualẽ. tunc em̃ legitꝛ illud euan
geliũ. Paſtores loquebantꝛ qꝺ totũ poteſt intelligi de iſta ſpi
rituali natiuitate ⁊c. Tercia rep̄ñtat natiuitatẽ eternã qua na
ſcitꝛ ex patre. vñ tunc dicitꝛ illud euangeliũ. In principio erat
verbũ. qꝺ totũ loquitur de natiuitate filij dei. ¶ Notandum
etiã ꝙ in die paraſceue nõ debet dici miſſa. Et rõ eſt. qꝛ iſtud
ſacramentũ eſt figura paſſionis chriſti. que tali die fuit facta
⁊ veniente veritate. ſ. paſſione pro illa die debet ceſſare figu/
ra. Alijs aũt diebus non debet dicere ſacerdos niſi vnã miſ/
ſam niſi in caſu neceſſitatis in quo poteſt celebrare duas tm̃.
Et vnus caſus eſt ſi aliquis moritꝛ ⁊ ſacerdos celebrauit miſſã
de die poteſt dicere pro defunctis. ſ. de requiem. dummõ ad/
huc ſit ieiunus ⁊ non ſit alius ſacerdos qui celebret. Alius ca
ſus eſt. ſi ſit aliquis in periculo mortis. ⁊ petat corpus chriſti
ſibi dari. ⁊ ſacerdos non habeat hoſtiaz conſecratã poteſt ite
rum celebrare. dummõ vt predixi ſit ieiunus. ⁊ nõ ſit ali9 qui
ſit etiam paratus celebrare. quod ſꝑ eſt intelligendũ. Ali9 ca
ſus eſt propter neceſſitatem nuptiarum. qñ. ſ. tempus nupti
arum tranſit. Si dicta miſſa ſuperueniant aliqui qui habeãt
contrahere poteſt iterum ſacerdos celebrare dummodo ſit ſi
cut ſupra dixi. Alius caſus eſt propter neceſſitatez peregrino
rum. qñ. ſ. ſuperueniunt peregrini dicta miſſa. Et iſtũ caſum
ponit Ray. in ſumma ſua. Sed ſalua eius reuerentia iſtud vi
detur expreſſe contra ca. Te referente: extra. de. cele. miſſ. Ca
ſus em̃ illius capituli eſt ꝙ archiepiſcopus Sepontinus in
die cene domini de antiqua conſuetudine tenetur conſecrare
criſma in eccleſia Sepontina. ⁊ idem archiepiſcopus eadem

die aſcendit de mane de conſuetudine ad gargamenam eccle
ſiam vt recipiat ibi peregrinos illius loci. ⁊ ibi a clero ⁊ po/
pulo celebrare compellitur. Vñ ſuper hoc implorauit cõſili
um pape. Et papa reſpondit ꝙ in eccleſia ſepõtina in qua te/
net criſma ↄſecrare tm̄modo debeat celebrare. Ex quo mani
feſte apparet ꝙ rõne peregrinoꝝ nõ debet ↄſtitutio de vnica
miſſa in die celebranda trãſgredi. Vñ ſaluo meliori iudicio
magꝭ approbo iſtã ↄſuetudinẽ que ſeruat̄ in aliquibꝫ eccleſijs
gallicanis. qñ. ſ. dicta miſſa veniũt aliqui peregrini ad aliquã
eccleſiaꝫ ſi nõ ſit ibi aliquis ſacerdos paratꝰ celebrare. ſacer/
dos induit ſe ſicut ſi deberꝫ dicere miſſaꝫ ⁊ dicit eis miſſaꝫ de
beata ꝟgine Maria. vel de ſpũſctõ. vel de trinitate vl' de il/
lo ſctõ pro quo fit peregrinatõ. nõ tñ dicit canonẽ nec ↄſecrat
ſed oñdit eis reliquias aliquas loco eleuationis corpis chri/
ſti. Et iſta miſſa vocat̄ miſſa ſicca. Tñ ſi alibi ſeruat̄ cõſuetu/
do alia iuxta opinionẽ Raymundi nõ ↄdemno eã. Alius ca/
ſus eſt propt' neceſſitatẽ honeſtatꝭ vl' vtilitatꝭ. vt ſi dicta miſſa
ſuperueniat aliqua ꝑſona magna que velit audire miſſaꝫ põt
ſacerdos iteꝝ celebrare dũmodo ſit vt ſupra dixi. Iſtũ caſum
ponit glo. ſup ca. ↄſuluiſti. in ti. de cele. miſſ. De iſta nccitate
neſcio quid dicã. qꝛ nõ video tantã nccitatẽ ꝙ propt' hoc de/
beat tranſgredi manifeſtũ mandatũ de vnica miſſa celebran
da. preſertim cũ magne perſone nõ multũ tẽporibꝫ noſtris ita
afficiant̄ ad miſſas. ⁊ illi qui afficiunt̄ ducunt ſecuꝫ ſacerdo/
tes. Alius caſus eſt propt' nccitatẽ debiti. ſicut qñ ſunt due ec
cleſie annexe ⁊ quelibꝫ eſt curata. i. habet curã animaꝝ. ⁊ ha/
bent redditus ita tenues ꝙ nõ ſufficerent duobus ſacerdo/
tibꝫ. ſed vnus ſolus ſacerdos habet curã vtriuſqꝫ. In iſto ca/
ſu ſacerdos poteſt in vna die in qualibet eccl'ia celebrare in il
lis diebꝫ in quibꝫ tenet̄ populo ſuo ad dicendũ miſſaꝫ. vel ad
miniſtrandũ ſacramentũ. vel officia alia que requirũt miſſaꝫ
Et iſte caſus in multꝭ locis ↄtingit ⁊ ſeruat̄ in partibꝫ tholo
ſanis. ⁊ etiã in certꝭ partibꝫ alamanie. Et credo ꝙ in iure non
inuenit̄ preceptũ expreſſum de vnica miſſa tantũ celebranda
cũ in omnibꝫ capitulis in quibꝫ fit mentio de iſta materia po
nat̄ iſtud verbũ ſufficit. qđ verbũ nõ importat vim coactiuaꝫ

Conſuetudo tamen eccleſie que preeminet cuicunq̄ʒ auctori/
tati habet ⁊ tenet hoc ⁊ ideo nullus debet facere contra eam
⁊ ſi facit peccat ⁊ puniri debet. In quocunq̄ʒ autem caſu quā
do ſacerdos plures celebrat miſſas in prima ſumere nō debʒ
nec vinū nec aquā poſt ſumptionē ſanguinis. ſed ſolū lauare
os ⁊ cauere ſibi ne aliquid deglutiat. qꝛ ſacramenta a ieiuno
ſunt recipienda. ⁊ in qualibet miſſa corpus ⁊ ſanguinē chriſti
recipiat. Et in vltima miſſa poſt ſumptionē ſanguinis chri/
ſti recipiat ablutionē que ꝯmuniter recipit̄ ⁊ nō in aliȷs. vt di
xi. habent̄ iſta extra de cele. miſſ. ca. ex parte. ⁊ de con. di. v. vt
ieiuni. ⁊. vij. q. i. nihil.

De veſtibus quibꝫ ſacerdos induit̄ in miſſa. ¶ Ca. viij.

Omni tempore veſtimenta tua ſint candida. verbum
eſt ſapientꝭ. Quantū faciat debitus vſus veſtimento
rum ad debitā adminiſtrationē officij qđ quiſq̄ʒ exer
cet ſatis oſtendit experientia medicoꝝ. Cōpertū eſt em̄ colli
riū qđ eſt ſalubritatꝭ doloꝝ oculoꝝ mitigatiuū tritū ab apo/
thecario induto veſte qua die precedēte indutus triuerat vi
ride eris immiſſum oculis patientē cruciabat. Si ergo veſtꝭ
indebita nocet in ꝯfectione collirij. q̄ʒto magis nocet in ꝯſe/
cratione corpis chriſti. Vn̄ figuratiue fuit preceptū legiſlato
ri Moyſi in Exo. xxxviij. Facies veſtes ſctās Aaron in qui/
bus ſctificatus miniſtret mihi. ¶ Vn̄ ſciendū ꝙ oēs veſtes
quas induit ſacerdos in miſſa debēt eſſe ſanctificate ⁊ bn̄di/
cte ab epo. Notandū ergo ꝙ illa veſtis qua induit̄ primo. ſ. il
la camiſia parua vl' ſuppelliciū nō eſt de eſſentia miſſe in ſim
plici ſacerdote. ſʒ ſolū de bene eſſe. Et dico de ſimplici ſacer/
dote ꝓpt' epos ⁊ canonicos regulares ⁊ capellanos dn̄i pape
quoꝝ talis veſtꝭ eſt habitus honorꝭ. ¶ Sciendū aūt ꝙ ꝯpu/
tata illa veſte ſeu camiſia de qua dictū eſt vel loco eius ꝯputa
to ſuppellicio ſeptē ſunt veſtes quibꝫ induit̄ ſacerdos in miſſa
ſcʒ illa camiſia vel loco eius ſuppelliciū. amictū. alba. cingulū
manipulus. ſtola. caſula. Et iſte ſeptē veſtes ſignificāt ſeptē
dona ſpūſſcti. q̇bꝫ debet eſſe ſacerdos ꝑfuſus. Vn̄ Lu. xxiiij.
Induamini virtute. ſ. ſpūſſcti ex alto. Vel ſignificāt ꝙ debet
eſſe ſacerdos ꝯtra ſeptē pctā mortalia munit⁹ ⁊ armat⁹. Vn̄

apoſtolus ad Eph. vi. Induite vos armatura dei vt poſſitꝫ
ſtare aduerſus inſidias dyaboli. Uel ſignificans ſeptem vir
tutes. ſ. tres theologicales ⁊ quatuoꝛ cardinales quibus de
bet eſſe adoꝛnatus ſacerdos. vñ apl's ad Ro. xiij. Induamur
arma lucis. glo. arma virtutum. qꝛ nõ eſt licitũ indutum ſac/
co. i. peccato. aulã regis. i. chriſti (qui eſt rex regũ) intrare. vt
dicit̃ in li. Heſter. iiij. Uel ſignificant ꝙ ſacerdos debet eſſe
ſeptem operibus miſericoꝛdie deditus. vñ apoſtolus. Indu
amini dominũ noſtrũ ieſum chriſtũ. cuius ſapiẽtie nõ eſt nu
merus. vt dicit̃ in pſ. Uel ſignificant ꝙ ſeptẽ petitiones oꝛo
nis dominice exaudiunt̃ in miſſa. In ſignũ cuius legit̃ in li.
Heſter. ꝙ Heſter induta veſtibus regijs fuit exaudita ab
Aſſuero rege. Uel ſignificant ꝙ ſacerdos digne cũ iſtis ſep
tẽ veſtibus celebrãs habebit ſeptẽ dotes in paradiſo. quatu/
oꝛ. ſ. ex parte coꝛpis. ⁊ tres ex ꝑte anime. In cuius ſignũ legit̃
in Geñ. xxvij. ꝙ Jacob indut⁹ veſtibꝫ Eſau valde bonis ha
buit benedictionẽ patris. Uel ſignificãt ꝙ pi⁹ ieſus toto tpe
quo mund⁹ durabit. qđ tẽpus ſeptẽ diebꝫ voluit̃ erit nobiſcũ
pñs in iſto ſacramento vſqꝫ ad cõſummatõez ſecl'i. Et iſta ꝓ
miſit ipſe qui nõ mentit̃ dicẽs. Ecce ego vobiſcũ ſum vſqꝫ ad
ꝯſummatõez ſecl'i. Et vt ſpecialius de vnaquaqꝫ veſte dicat̃
Sciẽdũ ꝙ illa camiſia vl' ſuppelliciũ ſignificat ꝙ ſacerdos de
bet habere mundiciã vite. Eſt etiã illa camiſia de lino albo
⁊ mũdo. ⁊ ꝓpt' hoc dicit ſacerdos. Lauabo inter innocentes
man⁹ meas ⁊ circũdabo altare tuũ dñe. Amictũ qđ ponit̃ ſu
per caput ſignificat eleuatiõez mentis ad deũ quã ſacerdos debet
habere pre alijs. maxĩe qñ dicit miſſaꝫ. vñ dicit ipſe. Surſum
coꝛda. i. coꝛda ſint eleuata ſurſuꝫ ad deũ. Alba que eſt lõga ſignificat
perſeuerantiã in bono quã debet habere ſacerdos. qꝛ qui ꝑſe
uerauerit vſqꝫ in finẽ hic ſaluus erit. Cingulum. i. zona quod
pꝛohibet veſtes ne fluant per terrã ſignificat timoꝛẽ qui pꝛohibet ne
aĩe fluant per pctm̃. qꝛ dicit ſapiens. Qui timẽt dñm ꝓpera/
bunt coꝛda ſua ⁊ in ꝯſpectu illius ſctĩficabũt aĩas ſuas. Ma
nipulus ſignificat fructũ bonoꝝ opm quẽ boni ſacerdotes repoꝛta/
bunt in paradiſo. vñ de eis dicit pſ. cxxv. Uenientes aũt ve
nient cũ exultatione poꝛtantes manipulos ſuos. Stola ſignificat

moꝛtificationem carnis vnde ponitur ad modum crucis ad
deſignandum ꝙ ſacerdos debet poꝛtare crucem penitentie
i coꝛde ⁊ i coꝛpe ſuo. Et ita dic̃ apl's. Moꝛtificatõez ihu chri
ſti in coꝛpoꝛe veſtro circumferentes. Caſula que cooperit om
nes alias veſtes ⁊ pꝛeeminet omnibꝫ alijs ſƚ caritatem que p̄
eminet omnibꝫ virtutibꝫ: que operit multitudinem peccatoꝝ.
In caritate ergo radicati ⁊ fundati iuſte viuamꝰ. vt dic̃ apo
ſtolus. Multe alie adaptiones poſſent adduci. ſed ille quo
ad nunc ſufficiant.

¶ Quibꝫ debet dari ſacramentũ euchariſtie Cap̃. ix.

Quoniam non eſt bonum ſumere panem filioꝝ ⁊ mit
tere canibus ad manducandũ. ⁊ margarite non ſunt
porcis dande. Cũ in iſto ſacramento ſacratiſſimo cõ
tineatur panis viuus qui de celo deſcendit. chriſtus. ſ. verꝰ
deus ⁊ verus homo. qui eſt nobiliſſima margarita. quam cũ
inuenerit homo abſcondit ⁊ pꝛe gaudio illius vadit ⁊ vendit
vniuerſa que habet ⁊ emit eam. Ideo iſtud ſacramentum nõ
eſt dandum canibus vel poꝛcis. i. peccatoꝛibus crudelibꝫ et
immundis. Ad videndum ergo quibꝫ debet dari iſtud ſacra
mentum. videnduꝫ eſt pꝛimo de modo manducandi iſtud ſa
cramentum. Sciendũ ergo ꝙ iſtud ſacramentũ poteſt ſumi
coꝛpoꝛaliter tm̃. ⁊ ſpiritualiter tm̃. ⁊ ſacramentaliter ⁊ coꝛpo
raliter inſimul. et coꝛpoꝛaliter et ſacramentaliter et ſpiritua/
liter inſimul. Et ſm̃ hoc iſtud ſacramentũ quatuoꝛ modis ſu
mitur tm̃. Quidam eñ ſumunt iſtud ſacramentum coꝛpora
liter tm̃. ſic̃ ſi aliquis infidelis qui non credit in iſto ſacramẽto
eſſe veraciter coꝛpus chriſti ſumeret hoſtiã conſecratam. ſu/
meret hoc ſacramentum coꝛpoꝛaliter tm̃. qꝛ conſtat ꝙ non ſu
meret ſpiritualiter cũ non reciperet fructum ſacramenti/ Nec
etiã reciperet ſacramentaliter. quia ille recipit ſacramentaliť
iſtud ſacramentum qui credit veraciter in iſto ſacramẽto eſſe
coꝛpꝰ chriſti. ⁊ iſte vt dictũ eſt nõ credit. quare nõ recipit iſtđ
ſacramentũ ſacramentaliter ſꝫ ſolum coꝛpoꝛaliter. Et ideꝫ di
co de mure vl' de cane vl' de quacũqꝫ alia beſtia ſi ꝯtingat (qđ
abſit) ꝯmedere hoſtiaꝫ conſecratam. Quidam recipiunt iſtud
ſacramentum ſpiritualiter tantũ. ſicut fideles iuſti ⁊ ſancti cũ

deuotione audiẽtes miſſam. vel habentes deuotionez ad au
diendam eam. qui non cõmunicent. ſunt tñ participes fructꝰ
iſtius ſacramenti. Et ſic intelligit᷑ verbum Auguſtini dicẽtꝭ
Crede ⁊ manducaſti. crede .ſ. fide formata. ⁊ mãducaſti ſpũa
liter. Quidã comedũt ſiue ſumũt iſtud ſacramentũ ſacramen
taliter ⁊ corꝑaliter ſimul. ſꝫ nõ ſpũaliter. ſicut falſi chriſtiani ꝗ
ſumũt iſtud ſacramentũ in pctõ mortali. tales em̃ corꝑalit᷑ ſu
mũt. qꝛ ſupponit᷑ ꝙ recipiũt ſpecies ꝯſecratas. ⁊ etiã ſumunt
ſacramentaliter. qꝛ ex quo ſunt chriſtiani credũt ſub illis ſpe
ciebꝫ corpꝰ chriſti veraciter ꝯtineri. ⁊ ſic vtunt᷑ ſacramento vt
eſt ſacramentũ. ſꝫ nõ recipiũt ſpũaliter. qꝛ nõ ꝑcipiunt fructũ
ſacramenti. Quidã recipiũt iſtud ſacramẽtũ corꝑaliter ſacra/
mentaliter ⁊ ſpũaliter ſimul. ſicut illi qui cũ deuotione ⁊ fide
exiſtentes in caritate ⁊ gratia dei recipiũt iſtud ſacramentuꝫ
qꝛ ex perceptiõe eius multa bona recipiũt. in pñti .ſ. gratiaꝫ. ⁊
in futuro gloriã. ¶ Scdõ videndũ eſt que requirunt᷑ ad de/
bitã ſumptionẽ huius ſacramenti. Et notandũ eſt ꝙ tria req̃
runt᷑ .ſ. immunitas a peccato mortali. eleuatio mentꝭ ad deuꝫ
⁊ mũdicia corꝑalis. De primo dictum eſt ſupra in primo ca.
⁊ dicet᷑ etiaꝫ aliquid in iſto. De ſecũdo .ſ. de eleuatiõe mentꝭ
ad deũ dicit ſacerdos añ inceptionẽ canonis: Surſuꝫ corda
quaſi dicat ꝙ volẽs ſumere iſtud ſacramẽtũ debet habere cor
ſuũ eleuatũ ad deum. De tercio .ſ. de mundicia corꝑali vide/
mus ꝙ tractantes aliqđ ſacramentũ manus ſuas lauãt. ⁊ idõ
cũ in iſto ſacramento tractet᷑ ille qui eſt ſanctuſſctõꝝ requirit᷑
in ſumente mundicia corporalis. ¶ Notandũ tñ ꝙ immuni
tas a peccato mortali de nec̃itate requirit᷑ ad ſumptiõeꝫ debi/
tam iſtius ſacramẽti. alia ãt duo requirunt᷑ de magna ꝯgru
itate. ⁊ ideo cũ aliqua immundicia corꝑalis habeat aliqñ ſe/
cũ annexã culpã mortalẽ ⁊ hebetudinẽ mentꝭ .ſ. pollutio que
accidit in ſomnis. Videndũ eſt de iſta pollutione quõ impe/
dit ſumptionẽ iſtius ſacramenti. Sciendũ eſt ergo ꝙ pollu/
tio que accidit in ſomnis nõ eſt pctm̃ de ſe. ſꝫ poteſt eſſe effe/
ctus pctĩ mortalis vel venialis vel nullius ſꝫm ꝙ cã eius põt
eſſe vel pctm̃ mortale vel veniale vel nullũ. Sup hoc ergo ſp
recurrendũ eſt ad cãꝫ vñ prouenit iſta pollutio. Poteſt auteꝫ

ſta pollutio prouenire. vel ex cogitatione preterita. vl' ex ebri
etate. vel ex crapula. vel ex temptatione diabolica. vel ex infir
mitate. vel ex alleuiatione nature. Primis duobꝰ modis nõ
poteſt eſſe ſine peccato mortali vel veniali. qꝛ ſi cogitatio de
liberata ⁊ cũ ꝯſenſu preceſſerit. vel ebrietas vel crapula fuit
deliberata vl' ꝯſuetudinaria pctm̃ eſt mortale. Et iõ talis pol
lutio impedit nccãrio ſumptiõez iſtius ſacramẽti. Si aũt co/
gitatio nõ fuit cũ ꝯſenſu deliberato vel ebrietas nõ fuit deli
berata vel ꝯſuetudinaria eſt pctm̃ veniale ⁊ iõ talis pollutio
nõ impedit de nccitate ſumptiõez iſtius ſacramẽti. ſꝫ tñ de cõ
gruitate impedit. ⁊ potiſſime ſi fuerit in turpi ymaginatiõe ꝓ
pter quã (vt ꝯmunit' dicit') deprimit' mens. Sꝫ ſi ſit aliq̇d qd ꝓ
ponderet ſic reuerẽtia feſtiuitatꝭ. vel timeat' de ſcandalo non
debet dimitti ꝓpt' hoc ꝑceptio corporis chriſti. Si aũt ꝓueni/
at ex illuſiõe diabolica nõ credo q debeat dimitti. maxime ſi
eueniat tpe magne feſtiuitatꝭ vel generalis ꝯmuniõis. Si au
tẽ eueniat ex infirmitate nature vel alleuiatiõe nature ſi dimit
tat' ꝓpt' reuerentiã laudabile eſt. niſi ſit aliq̇d qd reformet pec
catũ. vt dictũ eſt ſupra. Et illud decretũ qd dicit q homo pꝰ
talẽ pollutiõez debet abſtinere. xxiiij. horis intelligẽdũ eſt cũ
diſtinctiõe ſupradicta. ¶ Viſo ergo q tot modis ſumit' iſtd
ſacramentũ. ⁊ que requirunt' ad debitã huius ſacramenti ſũ/
ptiõez videndũ eſt nũc qui debẽt ſumere iſtd ſacramentũ. vñ
ſciendũ q iſtud ſacramentũ debet ſumi a ieiunis. vt habetur
vij. q. i. nihil. de cõ. di. v. vt ieiuni. ¶ Notãdũ vero q duplex
eſt ieiuniũ. quoddã eſt ieiuniũ nature. q̊ddã eſt ieiuniũ eccl'ie.
Jeiuniũ nature ſoluit' ꝑ ſuſceptiõez cuiuſcũqꝫ cibi vel potꝰ vl'
etiã medicine. Jeiuniũ eccl'ie ſoluit' p̃ ꝯmeſtiõez cuiuſcũqꝫ ci
bi ſumpti in modũ cibi vna ꝯmeſtiõe excepta. Qñ ergo dicit'
ſacramentũ eucharistie debet ſumi a ieiuno intelligit' de ieiu
nio nature. qꝛ priꝰ debꝫ intrare in os chriſtiani ille ſctiſſimꝰ
cibꝰ q̃ quicũqꝫ alius cibꝰ. ita q ille qui ſumit iſtũ cibũ ſacro/
ſctm̃ nihil añ ſumpſerit illa die ꝑ modũ cibi vel potꝰ vel medi
cine. Veruntñ qꝛ nccitas nõ habꝫ legẽ. ⁊ infirmis nõ eſt im/
ponenda lex. iõ infirmi ⁊ illi qui ſunt in nccitate poſiti ⁊ ꝯſti/
tuti nõ ſunt obligati ad hoc. immo in q̃cũqꝫ hora ſiue de die

ſiue de nocte. ſiue poſt prandium ſiue ante poſſunt qñ eis fue
rit neceſſe iſtud ſacramentũ ſumere. Sed quid ſi aliquis ſa-
cerdos vel alius qui debet cõicare lauet de mane ſibi os. ꝛ for
te trãſglutit aliquid de aqua. nũquid impedit a ſumptõe iſtiꝰ
ſacramẽti. Dico ꝙ añ ſumptiõez iſtiꝰ ſacramẽti decẽs eſt ꝙ
quilibꝫ corꝑaliter ꝛ ſpũaliter mũdet ſe q̃ꝫtũ poteſt. ꝛ iõ lauare
os añ ſumptõez iſtiꝰ ſacramẽti laudo ꝛ approbo. ita tñ ꝙ caue
at ne aliq̃d de aqua trãſglutiat ſcient. Verũtñ ſi aliq̃d trãſglu
tiat nõ in magna ꝛ notabili q̃ꝫtitate cũ ſaliua ꝛ ꝑ modũ ſaliue
nõ credo ꝙ impediat ſumptiõez iſtiꝰ ſacramẽti. ¶ Sꝫ pono
ꝙ aliq̃s de nocte ꝯmedat aniſũ vel feniculũ vel aliq̃d aliud
ſumpſerit. ꝛ aliq̃d de reliquijs remãſerit inter dentes. ꝛ cũ ab
luit os trãſglutit aliq̃d de hoc qd remãſit inter dentes. nũq̃d
impedit a ſumptiõe iſtiꝰ ſacramẽti. Dico ꝙ nõ ex q̃ ſcient nõ
facit ſꝫ trãſglutit ꝑ modũ ſaliue. Iſtud etiã ſacramẽtũ nõ debꝫ
ſumi niſi ab illo qui habꝫ vſuꝫ rõnis. vñ nõ debꝫ dari pueris añ
q̃ꝫ ꝑueniãt ad annos diſcretiõis. ſic habet in ca. Oĩs vtriuſq̃
ſexus. extra de pe. ꝛ re. q2 añ iſtud tẽpus neſciũt diſcernere in
ter cibũ ſpiritualẽ ꝛ cibũ corꝑalẽ. ꝛ ſic nõ adhiberẽt debitã re
uerentiã tanto ſacramẽto. Eadẽ etiã ratione iſtud ſacramen-
tũ nõ eſt dandũ amentibꝰ ſiue furioſis. Diſtinguẽdũ eſt tñ de
iſtis. q2 aut tales fuerũt furioſi a natiuitate. ita ꝙ nunq̃ꝫ habu
erũt vſum rationis. ꝛ credo ꝙ talibꝰ iſtud ſacramẽtũ nõ debꝫ
dari. q2 iſtud ſacramentũ requirit actualẽ deuotiõez in ſuſci-
piẽte. ꝛ tales nõ poſſunt habere eã. Aut tales aliquotiẽs ha
buerũt vſuꝫ rõnis ſꝫ amiſerũt ipm propt aliquã cãꝫ. ꝛ habẽt ali
qua lucida interualla. tꝑe q̃ hñt talia lucida ĩterualla ſi petãt
cũ deuotõe iſtud ſacramẽtũ ꝛ velint recipe reuerent dꝫ eis da
ri. ita tñ ꝙ tꝑe furie nullo mõ det eis ꝓpt cãꝫ iã dictã. Freneti
cis etiã nõ dꝫ dari iſtud ſacramentũ. maxĩe ſi timeatur de irre
uerẽtia ad ſacramentũ. ſic̃ de ſputõe vel aliquo alio tali. Lo
quor q̃q̃ꝫ de freneticis in quibꝰ ligatus eſt omnino vſus rõnis
Demoniacis aũt ſi cũ reuerẽtia ꝛ deuotõe peterẽt. credo ꝙ de
berꝫ dari. dũ tñ tales habeãt vſuꝫ rõnis ꝛ actualẽ deuotiõem
ad ſacramentũ. Et credo ꝙ tãtã deuotiõez poſſent habere ad
ſacramentũ ꝙ ꝟtute ſacramẽti iſtiꝰ a demonio liberarent. Le

proſis etiam non debet dari iſtud ſacramentum. quod intelli
go de leproſis ſic infectis ꝙ nō poſſent corpus dominicū re/
cipe ⁊ tractare in ore ſuo quin reijceret ipm̄. ſicut ſunt multi qbꝰ
ceciderūt labia ⁊ dentes. ⁊ ſunt toti corroſi vſqꝫ ad guttur. Si
cut ſcribit̃ de quodā monacho ciſtercieñ. in vita ſcti Lodoui
ci quondā regꝭ francie. cui qñ ponebat̃ ſibi bolus in ore cade
bat ſibi ille bolus. Et tali ſic leproſo nō debꝫ dari corpus chri
ſti. Alijs aūt leproſis bñ poteſt dari. Sacerdos aūt leproſꝰ
nō debꝫ in pñtia ppl'i celebrare. ſꝫ ſi ad pꝫtē in ſecreto vellet ce
lebrare poſſꝫ. Et ita intelligo illa capl'a extra de cle. egroto. ⁊
rectoribꝰ ⁊ tua nos. Hugo etiā dicit ꝙ ſacerdos leproſus poſ
ſet celebrare alijs leproſis pñtibꝰ damnatꝭ ad mortē pro crimi
nibꝰ ſuis. qbꝰ niſi de gr̃a ſpeciali ñ dat̃ corpꝰ chriſti. ſic illis q̇
ſuſpendunt̃ vel ſubmergunt̃ vel ꝯburunt̃ vel quolibꝫ interfi/
ciūt̃. Illis aūt q̇ p crimīe hereſis ꝯburūt̃ ſi cū deuotiōe hūili
tate ⁊ reuerentia petāt debꝫ dari corpꝰ chriſti. ſicut habet̃ ex/
tra de hereticꝭ. c. ſup eo. li. vi. ¶ Sꝫ nunqd exiſtenti in pctō
mortali dandū eſt corpꝰ chriſti. Dicendū ꝙ pctm̄ aut eſt no/
toriū aut occultū. Si eſt notoriū. puta ſi eſt notoriꝰ vſurariꝰ
vel notorius ꝯcubinariꝰ vel quolibꝫ aliter notorius pctōr ni/
ſi deſiſtat ac ꝓm ſtatuta eccl'ie ꝯdigne peniteat. nō eſt danduꝫ
ſibi corpus chriſti q̄ꝫtumcūqꝫ petat. immo eſt ſibi dicendum
Amice nō eſt bonū ſumere panē filioꝝ ⁊ mittere canibꝰ. Si
aūt eſt pctm̄ occultū. aut iſte corpus chriſti tpe quo tenet̃ cōi/
care petit. puto tpe generalis ꝯmunionis. vel qꝛ eſt infirmus
⁊ ſic de alijs caſibꝰ in quibꝰ tenet̃ quilibꝫ ꝯmunicare. aut petit
alio tpe. ſi petat alio tpe q̄ꝫtumcūqꝫ petat in publico nō tenet̃
ſacerdos ipſum dare ſibi. ſed dicere ſibi. Amice nō eſt tempꝰ
modo ꝯmunicandi. ⁊ iō nō debeo tibi dare corpꝰ chriſti mō
ſed expecta tempus ſtatutū. Si aūt petat tpe quo tenet̃ ꝯmu
nicare tunc aut iſte petit corpus chriſti in publico aut in ſecre
to. ſi petat in ſecreto nō eſt ſibi danduꝫ. immo eſt monendus
ne petat in patibulo. Sed ſi talis ſit pertinax in malicia ſua ⁊
petat in publico ſibi dari corpus chriſti ſacerdos debꝫ ipſuꝫ
ſibi dare. quia non debet eum prodere. nec aliquis debet ꝓua
ri iure ſuo quouſqꝫ ſit declaratum ipm̄ amiſiſſe ius illud. Et

ſideo cum quilibet parrochianus habeat ius petendi corpus
chriſti a ſuo curato. ⁊ curatus ſit obligatus ad dandū iſto tē
pore corpus chriſti parrochianis ſuis ⁊ nullus fidelis ꝑuer̃
iſto iure niſi per pctm̄ mortale ꝯmiſſum publice. Et iō q̄ꝫtū/
cūqꝫ ſciat ſacerdos ſubditū ſuū eſſe in pctō mortali niſi pecca
tū ſit notoriū nō debꝫ ſibi denegari corpus chriſti. ſi tpe ſtatu
to ⁊ in publico petat ipm̄ ſibi dari Et ita legit̃ feciſſe. b. Bern̄.
qui cū quodā die ꝯmunicarꝫ monachos ſuos q̄dā quē btūs
Bern̄. ſciebat eſſe in pctō mortali inter alios acceſſit ad eū. ⁊
btūs Bern̄. dedit ſibi corpus chriſti dicēs ſubmiſſa voce. iu
dicet dn̄s inter me ⁊ te quaſi vellet dicere. dn̄s ſcit ꝙ tu indig
ne accedis ⁊ nō poſſum tibi negare. ⁊ ideo ipē iudicet inter me
⁊ te. ⁊ ſtatim ille miſer accepto corpe chriſti cecidit mortuꝰ in
terrā: Et iō quilibꝫ caueat ſibi ne indigne accedat. nō em̄ no/
ceret ſacerdoti ſꝫ ſibiipſi. Et ſacerdotes bn̄ facerēt ſi iſtud exē/
plū ⁊ ſimilia ſuis ſubditis frequenter nunciarēt. ¶ Sꝫ num/
quid ſuſpectꝫ in crimīe debꝫ dari iſtud ſacramentū ſi requirāt
Dico ꝙ triplex eſt ſuſpitio. qꝛ quedā eſt violēta. quedā ꝓbabi
lis. quedā leuis. Suſpitio violēta eſt ꝯtra quā nō admittit̃ ꝓ
batio ſicꝫ ſi aliquis inuenit̃ cū aliqua muliere corrupta in lecto
ſolus cū ſola. nudꝰ cū nuda. loco ⁊ tpe ad hoc aptꝫ. nec etate
nec parentela. nec aliquo alio obſtantibꝫ eſſꝫ violēta ſuſpitio
vel p̃ſumptio ꝙ cognouiſſꝫ eā. ita ꝙ nō admitteret̃ ꝓbatio in
ꝯtrariū. Probabilis ſuſpitio eſt illa que orit̃ ex aliquibꝫ ſig/
nis ⁊ ꝯiecturꝫ ꝓbabilibꝫ. Sicꝫ ſi aliquis inueniret̃ frequēt̃ cū
aliqua loquēs in loco ſuſpecto. eſſꝫ ꝓbabilis ſuſpitio ꝙ aliq̄d
malū agerēt. Leuis ſuſpitio eſt que orit̃ ex fatua ⁊ inordina/
ta ſuſpitione alicuiꝰ. Et iſta dicit̃ leuis. i. fatua ſuſpitio Si/
cut ſi viderē aliquē bonū virū ⁊ aliquā bonā iuuenculā ſalu
tantes ſe vel ſibi arridentes nō in loco nec tpe ſuſpectꝫ fatuū
eſſꝫ me preſumere ꝙ male agerēt. Et de tali dic̄ Salo. Qui
cito credit leuis eſt corde. Qn̄ ergo querit̃ vtrū ſuſpectis de
aliquo crimine debeat corpus chriſti dari. Dico ꝙ ſi de aliq̄
habeat̃ ſuſpitio violenta de aliquo crimīe notorio ꝙ illi debꝫ
denegari corpꝰ chriſti. Vbi gratia. de aliquo habet̃ ſuſpitio vi
olēta ꝙ ſit notorie hereticus vel vſurariꝰ vel ꝯcubinariꝰ. ⁊

ſic de alijs. Dico ꝙ anteq̄ꝫ dēt̄ ſibi corpus chriſti debꝫ ſe pur
gare de huiuſmodi crimine. extra de pur. ca. ij. Si aūt habe/
atur de eo ſolū ſuſpitio probabilis nō debet ſibi denegari cor
pus chriſti quouſqꝫ eſſet probatū ꝯtra eū. licet notorie habe
ret̄ talis ſuſpitio ꝯtra eū tn̄ eſſꝫ monendꝰ ꝙ purgaret ſe añq̄ꝫ
accederet ad ꝯmunicandū. ⁊ ſi ꝯſentiret bn̄ faceret. Si aūt ꝑ
ſeuerant̄ inſtaret ⁊ negaret crimē de quo probabiliter preſu/
meret̄ ꝯtra eū: nō credo ꝙ añ ꝓbationē eſſet priuandus iure
qđ habet in petendo ⁊ accipiendo corpus chriſti. p̄ſertim cū
res ſua agat̄. ⁊ ſi indigne accipiat noceat ei ⁊ nō alij. Tn̄ cre/
do ꝙ ſacerdos ad terrorē poteſt ſibi dicere ⁊ debꝫ aliq̄ ꝟba cō
minatoria dicendo. ſi digne accepis proficiat tibi ad ſaluteꝫ
corpis ⁊ aīe. ſi indigne iudicet dn̄s inter te ⁊ me Si aūt p̄ſum
ptio leuis habeat̄ ꝯtra aliquē de quocūqꝫ crimine ꝓpt̄ taleꝫ
ſuſpitōeꝫ cū ſ. t leuis ⁊ fatua. in nullo debet agi ꝯ eū in ſpeciali
In generali tn̄ eſſꝫ bonū ꝙ ſacerdos diceret aliqua ꝟba ꝯmi
natoria oñdendo ꝙ nullus debꝫ preſumi eſſe malus niſi con/
ſtet pro certo. in ca. de preſump. qꝛ mlti mlta loquūt̄. Et ꝙ q̇/
libꝫ debꝫ ſe purgare quo ad deū ⁊ q̊ ad pplm añq̄ꝫ accedat ad
iſtud ſacramētū. ¶ Sꝫ nūquid excōicatꝰ debꝫ dari iſtud ſa/
cramētū. Dico ꝙ nō. q̄ꝫdiu em̄ ſunt excōicati diuiſi ſunt a ꝑ/
ceptōe ſacramētoꝝ ⁊ a cōione fideliū. ¶ Sꝫ q̇d ſi aliq̇s excōi
catꝰ ſit in ꝑiculo mortꝭ ⁊ petat ſibi dari corpus chriſti. q̇d de
bet fieri. Dico ꝙ aut iſte ſit excōicatꝰ a canone ſiue a iure aut
a iudice. Si eſt excōicatꝰ a canone ſiue a iure ſacerdos debꝫ
eū abſoluere ſi ip̄e petat humiliter abſolutiōeꝫ. qꝛ in periculo
mortꝭ ſimplex ſacerdos poteſt eū abſoluere a quacūqꝫ ſnīa ex
cōicationis lata a canone. Etiā ſi abſolutio eſſꝫ ſedi aplice re
ſeruata: vt habet̄ in ca. paſtoralis. de offi. ordi. Tn̄ in quocū/
qꝫ caſu abſoluat̄ debꝫ abſolui ſb̄ hac forma. ꝙ ſi dn̄s ſibi det
⁊ preſtet vitā ſtatim q̄ꝫcito p erit vadat ad illū qui poteſt eū
abſoluere mandatū illius ſuper illis pro quibus excōicatus
fuerit humiliter ſuſcepturus Si nō facit ſtatim relabit̄ in eā/
dem excōicationis ſentētiā ip̄o iure. vt habet̄ extra de ſen. ex.
ca. eos qui. li. vi.. Si aūt eſt excōicatus a iudice. aut ēſt excōi
catꝰ pro ꝯtumacia tm̄. aut pro aliquo delicto ſiue debito. aut

pro aliquo alio. tali caſu ⁊ quomodocunq; ſit debet abſolui ſi
petat humiliter abſolutionē. Ita tñ ꝙ primo det pignora vł
cautionē ydoneam ꝙ parebit. i. obediet mandatis eccleſie ⁊
ſatiſfaciet paſſis iniuriam. Et ſi nequit dare pignora vel cau
tionē iuret ꝙ ſatiſfaciet q̄cito poterit. Sȝ quid ſi aliquis exi/
ſtens in peccato mortali vel excōicatus exiſtens in periculo
mortis mittat pro ſacerdote vt ꝯfeſſionē eius audiat ⁊ eū ab
ſoluat. ⁊ det ſibi corpus chriſti ⁊ añq; ſacerdos accedat ad eū
amittat loquelam. nunquid debȝ ſibi dari corpus chriſti. Di
co ꝙ ſi intelligat aliquid monendꝰ eſt. ſi nō poteſt loqui ꝙ o/
ſtendat aliqua ſigna ꝯtritionis. ſic ꝙ iunctas manꝰ eleuet ad
deū. ⁊ ꝑcutiat pectus ſuū. ⁊ ꝑ aliqua alia ſigna oñdat ſe petere
abſolutionē a pctis ⁊ ſnia excōicationis. ⁊ parētes eius ⁊ ami
ci debēt loco eius ⁊ vice ꝓmittere ⁊ fideiubere vł pignora da
re ſi poſſint ꝙ ſi dñs preſtet ſibi vitā pñtabit ſe ꝯſpectui eiꝰ q̄
eū abſoluere poteſt mandatū illius ſup hoc humiliter receptu
rus. ⁊ ſic debȝ eū abſoluere ⁊ cōicare. Si aūt nihil intelligat
ſi ꝯſtet ⁊ ꝓbari poſſit ꝙ ſigna ꝯtritiōis ⁊ pnīe preceſſerint dȝ
abſolui ⁊ cōicari. recept tñ prius cautionibꝫ vel pignoribꝫ vł
iuramēta a parētibꝫ ⁊ amic ꝑ moduȝ qui dictus eſt ſupra.

¶ Notandū aūt ꝙ ſacerdos qñ cōicat pplm ſuū debȝ eū mone
re de aliquibꝫ. Prīo ꝙ nō accedat ad iſtud ſacramentū cū cō/
ſciētia alicuius pcti mortalis. Scdo ꝙ omittat odiū ⁊ ran/
corē cuicūq;. Tercio ꝙ nullus excōicatꝰ accedat nec niſi ieiu
nus niſi in cauſa neceſſitat. Quarto ꝙ añ cōionē ⁊ poſt abſti
neant ſe ab vxoribꝫ ſuis ad minꝰ ꝑ tres dies. de cō. di. ij. Dis
homo. xxiij. q. iiij. ſciat. Quito ꝙ poſt ſumptionē corꝑis chri
ſti nō ſpuat in loco immūdo. vel in locū vbi poſſȝ ſputū calca
ri pedibꝫ ⁊ hoc añ ꝯmeſtionē poſt receptionē corpor chriſti ſi
endam: Sexto ꝙ ſibi q̄ztū potuerint abſtineant a vomitu ⁊ a
nauſea. Notandū etiā ꝙ poſt ſumptionē corporis chriſti dȝ
ſumi de vino aliq̄ztulū ne aliquid de iſto ſacramento in ore re
maneat ⁊ ſpuendo emittatur. Unde in aliquibus eccleſijs eſt
laudabilis conſuetudo ꝙ in die paſce poſt ꝯmunionen ſumi
tur de vino ⁊ pane.

¶ De ritu quo debet dici miſſa. Caplm. x.

De euchariſtia

Omnia honeſte ⁊ ſm ordinē fiant in vobis. Verba
ſunt apl'i informantis ⁊ inſtruentis nos q̄uo ordina/
te ⁊ honeſte oīa opa noſtra maxīe illa q̄ ad cultuꝫ dei
pertinent faciamus. inter que principaliter eſt miſſa. Si ergo
in alijs nr̄is opibꝫ honeſte ⁊ ordinate debemꝰ nos hr̄e. ml'to
magꝭ in miſſa dicēda. Dicēdū eſt ergo nūc de ritu miſſe. i. de
mō quo dꝫ dici miſſa. Sciēdū ḡ ꝙ ſacerdos armis ſpūalibꝫ
armatꝰ. i. ſacrꝭ veſtibꝫ (de quibꝫ ſupra dictū eſt) indutꝰ dꝫ ac
cedere ad altare. Et qꝛ vt dicit Salo. Juſtus in principio ſer
monis accuſator ⁊ ſui. prīo ſacerdos dꝫ accuſare ſeipm̄ in cō/
feſſiōe. faciēdo. ſ. ꝯfeſſiōeꝫ generalē. que valꝫ ad remiſſioneꝫ
pctōꝝ venialiū ⁊ etiā mortaliū oblitoꝝ. Sꝫ de mortalibꝫ de
quibꝫ recordat̄ debꝫ an̄q̄ȝ induat̄ ſe vl' ip̄e accedat ad altare ſa
cramētaliter ꝯfiteri. ⁊ facta ꝯfeſſiōe, pcedat ad miſſam. Notā
dū aūt quare iſtud ſacramentū vocat̄ miſſa. ſm Aug. dꝛ miſ/
ſa. qꝛ dū iſtud ſacramentū ꝯficit̄ mittit̄ celeſtis miſſus. Et ſm
qꝫ exponit Innoc̄. Iſte celeſtis miſſus eſt magni ꝯſilij ange
lus. ⁊ mittit̄ iſte ad ꝯſecrandū. Vn̄ iſte ſacerdos inuiſibilis q̄
principaliter ꝯſecrat ⁊ ꝯficit hoc ſacramentū vbicūq̄ȝ ꝯficiat̄
vn̄ ip̄e eſt ſacerdos ⁊ ſacrificiū. vt dicit idē Aug. Aliā rōneꝫ
aſſignat Hugo dicēs. ꝙ ip̄a hoſtia pot eſt vocari miſſa. quia
trāſmiſſa eſt prīo a patre vt eſſꝫ nobiſcū. poſtea a nobis patri
vt pro nobis intercedat. Sciendū aūt ꝙ miſſa in tribꝫ lin
guis celebrat̄. ſ. hebraica. greca. ⁊ latina. Nā Alleluia. Amē
Oſanna Sabaoth ſumūt̄ de hebraica. kyrieleyſon. Chriſte
leyſon ſumunt̄ de greca. Reliqua oīa ſumunt̄ de latina. Di/
citur aūt miſſa in iſtis tribꝫ linguis. qꝛ titulus chriſti in cruce
pendentis ſcriptus fuit hebraice. grece. ⁊ latine. Diuidit̄ er/
go miſſa in quatuor partes. ſ. in obſecrationes. orationes. po
ſtulatōes. ⁊ gratiarūactiōes. Prīa pars ptinet ad ppl'i inſtru
ctiōeꝫ. ſcđa ad materie ꝯſecrationē. tercia ad materie ꝯſecra
te ſumptionē. quarta ad gratiarū actionē. Prīa pars protēdi
tur a principio vſq̄ȝ ad offertoriū. Scđa pars ab offertorio
vſq̄ȝ ad finē orationis dominice. i. vſq̄ȝ ad finē de pater noſter
Tercia pars vſq̄ȝ ad cōionem. Quarta ꝟo pars ptendit̄ vſq̄ȝ
ad finē. Prima pars cōtinet decē partes. Nā primo dicit̄ in/

troitus. ⁊ dicitur introitus qꝛ tunc ſacerdos miniſtraturꝰ de
bʒ ad altare ītrare. Et eſt ſciēdū ꝙ antiq̄tꝰ loco ītroitꝰ dice/
batᷣ totꝰ vnꝰ pſalmꝰ. ⁊ cātabatᷣ a clero: circa ḡdus altarꝫ. ⁊ iō
vocatᷣ graduale. Sʒ btūs Hiero. qui ex mandato dn̄i Dama
ſi pape eccl̄iaſticū officiū ꝑ maiori pte inſtituit preter cantuʒ
ordinauit diuerſos introitus ſm̄ diuerſitatē dieꝝ ⁊ feſtoꝝ. ⁊
de illo pſalmo qui antiquitꝰ dicebatᷣ ⁊ cantabatᷣ loco introi/
tus. accipit vnū verſum. Et eſt ſciendū ꝙ in ſingulis ſimpli/
cibꝫ diebꝫ introitꝰ bis cantatᷣ. ad deſignādū ꝙ in chriſto ſūt
due nature. ſ. humana ⁊ diuina. In ſolennibꝫ dicitᷣ ter ad de
ſignandū tria tpa. ſ. tēpus qḋ fuit ante legē. tēpus ſub lege. ⁊
tēpus gratie. Vn̄ duabꝫ primis vicibꝫ dicitᷣ ſubmiſſa voce.
qꝛ in primis duobꝫ tēporibꝫ nō aperte nec clare loquebātᷣ ho
mines de chriſto. tercia aūt vice dicitᷣ alte. qꝛ in tercio tpe in
oēm terrā exiuit ſonus eoꝝ. ſ. apl'oꝝ ⁊ euangeliſtaꝝ. Poſt in/
troitū ſeq̄tᷣ. kyrieleyſon chriſteleyſon. kyrieleyſon idē eſt qḋ
dn̄e miſerere. chriſteleyſon ꝟo idē eſt qḋ chriſte miſerere. Et
dicitᷣ ter ꝑpter patrē ⁊ filiū ⁊ ſpm̄ ſctm̄. Et dicitᷣ nonies ꝑpter
nouē ordines angeloꝝ quibꝫ virtute miſſe aſſociari petimus.
In diebꝫ ſolennibꝫ poſt kyrieleyſon cantatᷣ hymnus angeli/
cus. ſ. Gloria in excelſis deo. quē hymnū angeli in natiuita/
te chriſti decantauerūt. vſqꝫ ibi bone voluntatꝭ. Reliqua om
nia. ſ. laudamus te ⁊c̄. btūs Hilarius ep̄s pictauienſis appo/
ſuit. ⁊ ad miſſam cantari inſtituit. Et debet cantari iſte hym/
nus in feſtis apoſtoloꝝ. martirū ⁊ confeſſoꝝ. in quoꝝ honore
dedicata eſt eccleſia. Et in feſtiuitatibus Marie. Sed qn̄ in
diebus profeſtis cantatᷣ miſſa de beata virgine Maria vl' de
ſpirituſancto. vel de quocūqꝫ alio ſancto. nō debʒ in ea hym
nus angelicus vel ſimbolum decantari. licʒ in miſſa propria
decantetᷣ prefatio Et ratio eſt. vt dicitᷣ extra de cele. miſ. ca. cō
ſilium. vt inter ꝯmemorationē ⁊ ſolennitatē differentia oſten
datᷣ. In ſabbato aūt qn̄ cantatᷣ de beata virgine Maria cre/
do ꝙ debʒ dici gloria in excelſis deo. qꝛ illa dies eſt ſpecialiᷣ
dedicata beate Marie virgini ꝑpter multa que nō oportʒ h̄
dicere Dicto hymno angelico ſacerdos ꝯuerſus ad populū
ſalutat illū dicendo. dominus vobiſcū. que ſalutatio fuit ſum

De eucharistia

pta de veteri teſtamento.ſ.de libro Ruth.qñ dixit Booz meſ
ſoribus ſuis.dominus vobiſcum.¶ Sciendum aũt ꝙ ep̃s
loco dominus vobiſcũ dicit.Pax vobis.Et ratio eſt:qꝛ ep̃s
repreſentat perſonã chriſti.qui qñ ſalutabat diſcipulos ſuos
dicebat.pax vobis.¶ Et eſt ſciendũ ꝙ ꝗuis in eccleſia non
ſit niſi vnus.ſemper tñ debꝫ dicere ſacerdos.dñs vobiſcũ.qꝛ
loquiť toti eccleſie.Et ei reſpondeť.ꝛ cũ ſpiritu tuo.Que re/
ſpõſio fuit ſumpta ab apl̓o in epl̓a.ij.ad Thimo.iiij.Poſt ſa
lutationem ꝛ reſponſionem ſubiungit ſacerdos Oremus.lo
quens quaſi ſyndicus in perſona totius populi:Et dicto ore
mus dicit orationẽ.Et iſta oratio diciť collecta.qꝛ olim ep̃s
ſiue ſacerdos omni ppl̓o collecto dicebat eã ſuꝑ ppl̓m.Quia
vero temporibꝫ noſtris nos nõ poſſumus ita ppl̓m colligere
dicimus orationẽ que antiquo ꝛ generali vocabulo retẽto vo
cať collecta.Et ſciendum ꝙ iſte orationes debent dici ſb̓ cer
to numero.ita ꝙ dicať vna vel tres vel quinqꝫ vel ſeptẽ.Qñ
diciť vna ſ̄cat vnitatẽ eſſentie que in tribꝫ pſonis eſt.Qñ di/
cunť tres ſ̄cat trinitatẽ pſonaꝝ.Nã prima ſ̄cat pſonã patris.
ſcd̓a pſonã filij.tercia ſ̄cat pſonã ſpũſſcti Uel dicunť tres.qꝛ
chriſtus in ſua paſſione cuius iſtud ſacramentũ eſt memoria
ter legiť oraſſe.Primo qñ orauit vt tranſiret ab eo hora ſue
paſſionis.Scd̓o qñ dixit.Pater ignoſce illis qꝛ neſciũt quid
faciũt.Tercio qñ dixit.In manus tuas ꝯmendo ſpm̃ meum
Qñ dicunť quinqꝫ ſ̄cãt memoriã quinqꝫ vulnerũ chriſti Qñ
dicunť ſeptẽ ſ̄cant ꝙ ſacerdos ſi digne dicat miſſam exaudiť
pro omnibꝫ ſeptẽ petitionibꝫ que in oratione dominica ꝯtinẽ
tur.Uel ad deſignandũ ꝙ petit ſeptẽ dona ſpũſſcti ſibi ꝛ ali/
is pro quibꝫ dicit miſſam virtute miſſe infundi.Et vt dic̃ ma
giſter Johes beleth nõ debẽt dici vltra ſeptẽ.Et eſt ſciendũ
ꝙ qñ diciť miſſa pro viuis nõ debet dici aliqua collecta pro
defunctis.ꝛ etiã qñ diciť miſſa pro defunctꝫ nõ debet dici ora
tio pro viuis.niſi illa cõis.Oĩps ſempiterne deus.qui viuoꝝ
ꝛ mortuoꝝ ꝛc̃.Si aũt in miſſa pro viuis aliquo caſu dicať col
lecta pro mortuis nõ debet vltima dici ſꝫ penultima.qꝛ finis
debꝫ rñdere principio.Et dictꝫ collectꝫ reſpõdeť amẽ ad ꝯfir
mationẽ.Collectꝫ finitꝫ diciť epl̓a.ꝛ diciť ad populi informa

tionem. Et dicitur epiſtola ab epy quod eſt ſupra. ⁊ ſtolon qđ
eſt miſſio. quaſi ſupra miſſa. qꝛ epiſtole fuerūt ſupra miſſe euā
gelio. Et nota ꝙ nullus debꝫ dicere epl'aꝫ niſi fuerit ſubdiaco
nus. Vñ melius eſt ꝙ ſacerdos dicat eā q̄ꝫ puer qui iuuat eū
ad miſſam. Poſt epl'aꝫ dicit' rñſoriū. qđ ſic nominat'. qꝛ ꝟſui
ſuo vel epl'e rñdere debꝫ. Verſus ꝟo dicit' a vertēdo. qꝛ illi q̄
dicūt ipm debēt ſe ꝟtere ad orientē. Poſtea dicit' all'a. cū ꝟſu
ſuo. qđ eſt canticū leticie Vñ tpe ieiunioꝝ. qđ eſt tēpus luctꝰ
nō debꝫ dici all'a. nec eadē rōne in miſſa pro mortuis. In ma/
gnis ſolennitatibꝫ dicit' poſt All'a Sequētia. i. proſa que etiā
eſt canticū leticie Et ſic ꝑcant iſta duo leticiaꝫ gl'ie paradiſi. ad
quā virtute miſſe deuenire ſperamus. Poſt hoc immediate
legit' euāgeliū ⁊ in principio ille qui legit illud ſalutat ppl'm
vt reddat eū attentū ad audiendū euāgeliū. Dicit' aūt euāge/
liū ab eu qđ ē bonū. ⁊ āgelꝰ qđ ē nūciꝰ q̄ſi bonꝰ nūciꝰ. qꝛ i euā
geliū onciat' xp̄s qui eſt magni ꝯſilij angelꝰ. Vl' qꝛ in eo nūci
ant' oia que ꝑtinēt ad ſalutē noſtrā. Et nota ꝙ qñ euāgeliuꝫ
ſumit' de principio debet dici initiū ſcti euāgelij. ſic in euange
lio Math. Liber generatiōis. ⁊ in euāgelio Luc. Fuit in di
ebꝫ Herodis regis. ⁊ in euāgelio Joh. In principio erat ver.
Cū aūt euāgeliū nō ſumit' de principio debꝫ dici ſequētia ſā/
cti euāgelij. ⁊ ē ſenſus. ꝟba ſeqntiū ſunt ꝟba ſcti euangelij.
Notandū eſt ꝙ dicto titulo euangelij debet rñderi. gloria ti/
bi dñe. qꝛ in euāgelio agit' de gl'ia dei ⁊ noſtra qualiter. ſ. chri
ſtus vicit dyabolū ⁊ nos redemit. ⁊ victor ad gl'iaꝫ patrꝭ aſcē/
dit. Et ideo auditores euangelij letantes ad laudē ſui ſaluato
ris ſiue redemptoris exclamant dicētes. gl'a tibi dñe. quaſi di
cant. Dñe gloria tua que in euangelio predicat' nobiſcū ſine fi
ne permaneat ⁊ ſemper creſcat. Notandū etiam ꝙ qñ legi
tur euangelium duo cerei debent accendi. in ſignum ꝙ dñs
miſit diſcipulos ſuos binos ⁊ binos ante faciem ſuam predi
care euangelium illud. Ergo notandum eſt ꝙ quando incho
atur euangelium tam clerus q̄ꝫ populus. tam proferēs q̄ꝫ au
diens debent ſe munire ſigno crucꝭ in fronte in ore ⁊ in pecto
re. In fronte qꝛ frons eſt locus verecūdie. Vñ hoīes inuere
cūdos effrōtes. i. ſine frōte dicimꝰ. Per hoc ḡ ꝙ frōti ſignū

De euchariſtia

crucis imponimus ſignificamus ꝙ non erubeſcamus crede
re in chriſtū crucifixū. ⁊ eū verꝫ deū ⁊ hoīez ꝯfiteri. In hoc aūt
ꝙ os ⁊ pectus ſignamus oñdimus nos audacter ⁊ ſimplr̄ cō
fiteri ore. ⁊ fideliter ⁊ firmiter credere corde chriſtū crucifixū
cuius liber legiť deū ⁊ dñm nr̄m eſſe. Sacerdos itaqꝫ vl' dy/
aconus euāgeliū lecturꝰ ſe ſignat in frōte in ore ⁊ in pectore q̄
ſi dicat nō erubeſco euāgeliū ip̄m ore predico ⁊ corde credo.
Librū etiā ſignat ac ſi dicat. hic eſt liber crucifixi Dū aūt euā
geliū legiť cuncti deponūt velamina capitū ꝓpter duo. Pri
mo ad oſtendendū ꝙ euangelica doctrina oīa velamina legꝭ
antique remouit. Scd̄o ad oñdendū ꝙ oēs quinqꝫ ſenſus de
bent eſſe apti ad audiendū euangeliū. Et ſciendū ꝙ ille qui di
cit euangeliū debꝫ habere faciē ad aquilonē. in ſignū ꝙ in vir
tute ſcti euangelij debemus nos munire ꝯtra inſidias diabo
li que veniūt ab aquilone. Ut eni͂ dicit Hieremias. Ab aq̄/
lone pandeť omne malū Finito euangelio quilibꝫ debꝫ ſe mu
nire crucis ſignaculo ꝯtra diabolū ne rapiat euangeliuꝫ ſiue
ſermonem euangelij de ore ſeu de corde eius. Poſt euangeli
um immediate ſequiť ſymbolū. ſ. Credo in vnū deū qđ non
debꝫ dici niſi in diebꝰ ſolennibꝰ. nō tn̄ in oībꝰ. ſꝫ ſolū in illis de
quibꝰ mentio fit in ſymbolo. Uñ debꝫ dici in oībꝰ diebꝰ dñicꝭ
⁊ in feſto ſctē trinitatꝭ. in natiuitate dñi. in circūciſiōe dñi. in
epiphania. in feſto paſce. in aſcenſioue. in feſto penth. in feſto
omniū ſctōꝝ. in tranſfiguratione dñi. in feſtis beate Marie
virginis. in feſtis omniū aplōꝝ ⁊ ſancte crucis. In alijs aūt
feſtiuitatibꝰ nō debet dici. Dicto ſymbolo ſequiť offertoriuꝫ
quod diciť ab offerendo. qꝛ tūc offerimus ea que ſunt neceſ
ſaria ad miſſā. ſ. panē vinū ⁊ aquā. ⁊ ſacerdos offert iſta duo
dicens. Suſcipe ſancta trinitas ⁊c̄. Et facit ſignū crucis ſu
per panem ⁊ vinū ad hoc vt deus ea ſanctificet. Et nota ꝙ ſa
cerdos benedicit aquam ⁊ nō vinū. quia aqua ſignificat po/
pulum qui indiget benedictione dei. vinum aūt ꝑ chriſtum
qui eſt ſup omnia benedictus. Et in hoc terminatur ꝑma ps
miſſe que eſt ad ppli inſtructōez ⁊ prepatōez ad tantū ſacramē
tū. ¶ Seq̄ť ſcd̄a ps que eſt de materia ꝯſecratōis Et iſta hꝫ
q̄tuor ptes. Pria ps dr̄ ſecreta: ſcd̄a ps prefatio. tercia ps ca

non.quarta dominica oratio. Recepta oblatione ſacerdos la
uat ſibi manus ⁊ rediens ad altare inclinat ſe ꝓfunde dicẽs.
In ſpiritu humilitatꝭ.ad denotandũ ꝙ ꝑ mundiciã ⁊ innocẽ
tiã vite ⁊ humilitatẽ ⁊ ɔtritionẽ cordis efficiť quis dignꝰ mi
niſter huiꝰ ſacramẽti ⁊ erigẽs ſe vertit ad populũ dicẽs. Ora
te pro me fratres ⁊c. Et iõ illi qui audiũt debẽt orare ꝓ eo di
cendo illũ pſalmũ. Exaudiat te dñs in die tribulatiõis ⁊c. vł
dicendo. Dominus ſit in corde tuo ⁊ in ore tuo vt ſuſcipiat ſa
crificiũ de ore tuo de manibꝫ tuis pro tua ⁊ noſtrũ omniũqꝫ
ſalute. Et laici ſe debẽt inclinare ſilr̃ ⁊ dicere illud quod ſci
unt. Tũc ſacerdos dicit ſub ſilentio ſecretas. ¶ Et eſt ſcien/
dum ꝙ totidẽ ſecrete ⁊ in eodẽ ordĩe de eiſdẽ debẽt dici quot
collecte preceſſerũt ante in exordio miſſe ante epl'aꝫ nec plu/
res nec pauciores. Et diciť ſecreta . qꝛ ſecrete pronunciať cũ
tñ olim alta voce diceret vnde ab omnibus laicis ſciebať. Se
cundũ aũt quod narrat magiſter Johẽs beleth in ſumma ſua
ɔtigit ſemel in quadam die ꝙ quidã paſtores ſuꝑ quendã la/
pidẽ ponerẽt panẽ ⁊ dicerẽt ſecretã ⁊ alia verba canonis ſuꝑ
panẽ.qui ad verboꝝ eoꝝ ꝓlationẽ in carnẽ ɔuerſus.in q̊s di
uinitus facta fuit acerrima vindicta. Nã omnes ictu fulmi/
nis mortui ſunt. Et ideo ſtatutũ fuit.vt de cetero iſte ſecrete
ſub ſilentio dicerentur.ita ꝙ neſciantur a laicis. Secunda
ratio eſt ne vileſcat ſicut ſacra ſcriptura obſcure tradita eſt ne
vileſcat. Poſtea ſacerdos dicit alta voce. Per omnia ſecula ſe
culorum. Et reſponſo:amen ſacerdos non vertens ſe ad po/
pulum ſalutat ipſum dicendo. Dominus vobiſcum. De qua
ſalutatione ⁊ eius reſponſione dictum eſt ſupra. Et qꝛ in illo
ſacramento requiritur magna eleuatio mentis ad deum.idõ
dicit ſacerdos. Surſum corda.quaſi dicat.habete corda ſur
ſum eleuata ad deum.iuxta verbum apl'i dicentis. Que ſur/
ſum ſunt querite. Et populus quaſi obediens ſiue conſenti/
ens dicit.habemus ad dominum corda eleuata. Et qꝛ pro oĩ
bus que deus nobis contulit gratias ei impẽdere debemus
ſubiũgit ſacerdos Grãs agamus dño deo noſtro.⁊ ppl's rñ/
det quaſi ɔſentiens.dignũ ⁊ iuſtum eſt. Poſtea ſequiť prefatio
Et diciť prefatio quaſi prelocutio.i.ad miſterium preparatio

ita ꝙ in pꝛefatione nominantur aliqui oꝛdines angeloꝛuꝫ. qꝛ
in miſſa angelos pꝛeſentes eſſe credimus ⁊ aſſiſtere ſacerdo-
ti. Dicta pꝛefatione ſubiungit̃ cantus angeloꝝ. ſ. Sanctus
ſctũs ſctũs dñs deus ſabaoth. i. exercituũ. etiã oſanna. i. ob-
ſecro ſalua. Et dicit̃ ter ſctũs ad denotandũ trinitatẽ pſonaꝝ
qꝛ dicit̃ pꝛimo ſctũs pro pſona patrꝭ. ſcdo. p pſona filij. tercio
pro pſona ſpũſſcti. Et dicit̃ dñs deus in ſingulari. ad oñden-
dum ꝙ vna eſt eſſentia in tribꝰ pſonis. Et ſumit̃ iſtud de Iſa
ia. Iſa. vi. Iſaias em̃ dicit ſe vidiſſe ſeraphin clamãtia. Sã-
ctus ſctũs ſctũs ⁊c̃. Vñ nos cantica angeloꝝ decantamꝰ. qꝛ
per hoc ſacrificiũ hoĩes aſſumi ad angeloꝝ oꝛdines nõ dubi
tamus. ⁊ iõ cũ eis in excelſis ſaluari clamamus. Et poſt hoc
dicit̃ aliꝰ verſus. ſ. Bñdictus qui venit ⁊c̃. qui verſus ſumit̃
ex euãgelio Mat. xxi. ⁊ iõ dũ cantat̃ debꝫ fieri ſignũ crucꝭ. in
ſignũ ꝙ ſumit̃ de euãgelio qđ eſt liber crucifixi: ⁊ iõ iſto ver-
ſu ꝯfitemur chriſtũ veniſſe in mundũ. ⁊ ab eo ſaluari rogamꝰ
Poſtea ſequit̃ canon ⁊ incipit ibi. Te igitur ⁊c̃. ⁊ durat vſq̧
pax dñi. Et dicit̃ canon qđ eſt nomẽ grecũ. ⁊ vult dicere in
latino regula. Et ideo dicit̃ canon. i. regula. qꝛ per huiuſmo
di verba fit regulariter huius ſacramenti ꝯſecratio. vel qꝛ ce-
lebrãs regulariter debꝫ in omnibꝰ ſe habere. Et totũ quicq̇d
ꝯtinet̃ in iſto canone excepto Pater noſter dicit̃ ſub ſilentio.
Et huius cauſa triplex eſt: Pꝛĩa qꝛ deꝰ nõ attẽdit clamoꝛeꝫ
oꝛis ſꝫ coꝛdis. Vñ dicit Berñ. Nõ vox ſꝫ votum. nõ coꝛdula
muſica vocum. Nõ clamoꝛ ſꝫ amoꝛ ſonat in oꝛe dei. Secũda
cauſa eſt ne miniſter qui cũ ſumma reuerẽtia ac deuotione ac
mentꝭ recollectiõe debꝫ habere ⁊ pꝛoferre oĩa ꝟba canõis lõ
go clamoꝛe fatigatus impediat̃ vel deficiat a ſua deuotione.
Tercia cauſa eſt ne ꝑ quotidianũ ⁊ frequẽteꝫ vſum ꝟba vile
ſcant. ⁊ in locꝭ nõ ꝯpetentibꝰ dicant̃. ⁊ ſic fiãt in ruinã vt ſupꝛa
de paſtoꝛibꝰ dixi. In quodã em̃ decreto ꝓhibet̃ ſub anathẽa
te vt nullus niſi ſacrꝭ veſtibꝰ indutꝰ. ⁊ in libꝛo ⁊ ſuꝑ altare cõ
ſecratũ ꝓferat ꝟba canonis. Et iõ qꝛ vir pollutus labijs ego
ſum. ⁊ iſta ſacratiſſima verba ſunt ita archana ꝙ nõ licꝫ ea ho
mini peccatoꝛi loqui. iõ de ipis taceo. Hoc aũt dico ꝙ nulli
pꝛopꝛia autoꝛitate niſi dño pape licꝫ aliquid de eis ſubtrahe

re vel addere. ¶ Notandũ vero ꝙ canon ſignanter incipit ꝑ
iſtã lr̃az. T: que antiquit⁹ fiebat per modũ cruc ꝫ: qm̃ ſacrifi-
ciũ qḋ fit ꝟtute iſtoꝝ verboꝝ eſt memoratm̃ dominice paſſio
nis. Vñ chriſtus qui inſtituit hoc ſacramẽtũ dixit. hoc facite
in meã ꝯmemoratõez. Lu. xxij. Et qm̃ iſta ꝟba efficatiã hñt a
paſſiõe chriſti. Vñ ꝓpt̃ hoc imago crucifixi dꝫ ibi depigi. In
iſtꝫ etiã ſacratiſſimis verbis fit oꝛõ generalis pro eccl'ia catho
lica. ꝛ pro papa qui eſt caput eccl'ie. ꝛ pro epõ. Et credo ꝙ dꝫ
intelligi ꝓ epõ in cui⁹ dioceſi dꝛ miſſa. ꝛ pro epõ etiã q̇ ordia
uit celebrantẽ. Orat̃ etꝫ pro rege q̇ eſt dñs tpalis. Orat̃ etiã ꝓ
oĩbꝫ orthodoxis. i. chriſtianis catholice ꝛ apl'ice fidei cultori
bꝫ. q̃ ꝟba exponent̃ in tercia ꝑte hui⁹ opis. qñ aget̃ de credo
in deũ. Vñ ꝑ iſta ꝟba excludunt̃ ſciſmatici. heretici. iudei. ſa-
raceni. pagani ꝛ excõicati. Et ſic nota hic nõ orari ꝓ excõicatꝫ.
Poſt hoc fit oꝛõ ſpẽalis pro illis ſiue alijs q̇bꝫ obligat⁹ eſt ſa
cerdos. Et credo ꝙ ſic eſt eis obligat⁹ ex ordine caritatꝫ. ita
tenet̃ ordinare eos in miſſa. ita ꝙ ṗmo ponat illũ cui ṗmo eſt
obligat⁹. ꝛ ſic de alijs. Ita tñ ꝙ ſi ſpẽalit̃ dicit miſſaz pro aliq̃
ꝙ virtutẽ ſacrificij referat ad ipm̃. ꝛ ꝓpt̃ hoc nõ excluditur
quin poſſit ꝛ debeat orare pro alijs. Et tñ circa iſtã oꝛõez ad-
uertendũ eſt ꝙ dꝫ eſſe mẽtalis ꝛ nõ vocalis. Et rõ põt aſſigna
ri quo ad nũc duplex. Pꝛĩa vt ſacerdos ſit magꝫ recollect⁹ ꝛ
attent⁹. qꝛ ſermo aliq̃tiẽs impedit attẽtiõez. Scḋo ad oñden
dũ ꝙ de⁹ nõ attẽdit ad clamorẽ orꝫ ſꝫ cordis. vt ſupra. ¶ No
tandũ etiã ꝙ null⁹ fidelis cui⁹ occurrat memoria debꝫ exclu
di ab oꝛõne iſta. immo quilibꝫ cuius occurrit memoria ẽ deo
ſpecialit̃ ꝯmendand⁹ alias ſacerdos peccaret. ¶ Notandũ
etiã ꝙ ſacerdos añq̃ꝫ dicit miſſam poteſt facere iſtã oꝛõez di
cendo mentaliter. Dñe deus meus ego in miſſa intẽdo tibi re
cõmendare iſtũ ꝛ iſtũ. poſtea ſufficit ꝙ dicat mẽtaliter in miſ
ſa. Memẽto dñe iſtoꝝ q̃s tibi añ recõmẽdaui. Poſtea noĩan
tur m̃lti ſcti ꝛ ſcte q̇ oẽs pro chriſto ſe ſacrificauerunt exponẽ
do ſe morti. Et iſta pro nũc ſufficiãt q̃ ad ꝟba canonis. ¶ Sꝫ
dicendũ eſt aliq̃d de ſignis que fiũt in canone. Vñ ſciendum
ꝙ ſᷓm qḋ dicit Inno. in li. de miſſa. crucꝫ ſignatõẽs que fiunt
in miſſa ſunt in numero. xxv. ꝛ fiunt in. vij. vicibꝫ que ſignifi-

cant expreſſe paſſionem chriſti. Prima vice fiunt tres dicen
do illa verba. Hec dona: hec munera. ⁊ ſcant trinā traditio/
nem chriſti. Nā primo fuit traditꝰ a deo patre. qui eū in mū
dum miſit. Scḋo a iuda traditore. qui eū vendidit. Tercio a
iudeis. qui eū Pilato ad crucifigendū tradiderūt. In ſecūda
vice fiūt quinqꝫ dicēdo illa verba. Bn̄dictā aſcriptā ⁊c̄. ⁊ ſcāt
quinqꝫ ꝑſonas que fuerūt in paſſiōe chriſti. ſ. ꝑſonā chriſti vē
diti. ꝑſonā iude vendentꝫ. ⁊ ꝑſonas ementiū. que fuerūt tres.
ſcꝫ pontifices. pharisei ⁊ ſcribe. In tercia vice fiunt due dicē
do illud verbū benedixit. qḋ verbū dicit̃ primo ſuꝑ panē. ſecū
do ſuper vinū. ⁊ fiūt iſte due cruces propt̃ ꝯuerſionē duplicꝫ
materie. ſ. panis ⁊ vini. In quarta vice fiūt quinqꝫ dicēdo illa
verba. hoſtiā purā ⁊c̄. ⁊ ſcant quinqꝫ vulnera que chriſtꝰ ꝑtu
lit in cruce. In quinta vice fiūt due. vna ſuꝑ corpꝰ alia ſuper
ſanguinem. dicendo illa verba. ſacroſanctū filij tui corpꝰ ⁊c̄.
⁊ ſcant vincula quibꝫ ligatꝰ fuit chriſtus ⁊ flagella. quibus
fuit flagellatꝰ. In ſexta vice fiūt tres dicendo illa verba. ſctīfi
cas viuificas ⁊c̄. ⁊ ſignificāt tres crucifixiones chriſti. Nam
primo fuit crucifixus linguis iudeoꝝ. ſecūdo ſententia Pila
ti. tercio manibꝫ militū. In ſeptima vice fiūt quinqꝫ dicendo
illa verba. per ipm ⁊ in ipſo ⁊c̄. tres cū corꝑe ſuꝑ calicē ⁊ due
alias ſuper altare a latere. ⁊ ſcant tres cruciatus. ſ. paſſionis
propaſſionis ⁊ compaſſionis. ⁊ aquā ⁊ ſanguinē que fluxerūt
de latere chriſti. ⁊ ſic fiunt in vniuerſo. xxv. qui eſt numerꝰ cu
bicus ad deſignandū quantūcunqꝫ multiplicet̃ ſacrificiū eſt
ſemper vnū. Et iſtud ſufficiat de ſignis canonis ⁊ ꝑ ꝯñs de
ſcḋa ꝑte miſſe. que eſt ad materie ſacramenti ꝯſecrationē. exce
pto ꝙ qñ dicit̃ pax dn̄i fiūt tres cruces. Sequit̃ tercia ꝑs q̄
eſt ad materie ſacramēti ſumptionē. Et in iſta ꝑte primo ſacer
dos frangit hoſtiā in tres ꝑtes. quaꝝ prima ſcat corpus chri
ſti miſticū. i. fideles qui peregrinant̃ in mundo. ſcḋa illos q̄
ſunt in purgatorio. tercia illos qui ſunt in paradiſo. Et dicto
per oīa ſecl'a ſecl'oꝝ. ⁊ reſponſo. amen. dicit ſacerdos Pax dn̄i
ſit ſꝑ vobiſcū. faciēdo tres cruces cū vna ꝑte hoſtie ſuꝑ calicē
⁊ ſcat ꝙ per mortem chriſti fuit pax inter deum ⁊ hominē re
formata. Et dicit̃ ter agnus dei. Agnus dicit̃ ab agnō qḋ eſt

pitim. quia Chriſtus Jeſus ſua pietate nos redemit. Vel di
citur agnus ab agnoſcendo. qꝛ ſolo balatu agnus matrez ſuā
agnoſcit. ſic chriſtus in paſſione ſua matrem ſuam agnouit.
⁊ ideo dicit̄ ter agnus dei. qꝛ chriſtus in cruce pendens tria
cognouit: ſ. patrē ſuū ei obediēdo. ⁊ matrē ſuā virginē virgi/
ni ꝯmendādo. ⁊ genꝰ humanū ipm̄ redimē do. Et dicit̄ bis
miſerere. ⁊ vltimo dicit̄. dona nobis pacē. ad oñdenduz ꝙ in
mundo iſto ⁊ in purgatorio indigemus miſericordia dei. ⁊ in
paradiſo habebimus pacē ⁊ requiē opulentā. In miſſa ꝓ de
functꝭ dicit̄. dona eis requiē. qꝛ miſſa pro eis dr̄ vt veniāt ad
requiē paradiſi. Poſtea ponit vnā ꝑtē hoſtie in calicē. ⁊ ſ̄cat
illos qui ſunt in paradiſo. qui ſunt inebriati glīa paradiſi. ſ̄m
illud pſ̄. xxxv. Inebriabunt̄ ab vbertate domꝰ tue. Poſtea
accepto pacꝭ oſculo ſ̄m quoſdā ab euchariſtia. ſ̄m alios a ca/
lice. ſ̄m alios ab altari dat pacē dyacono. ⁊ ille ſubdyacono.
⁊ ſic per iſtos deſcēdit ad alios. ad deſignandū ꝙ pax dei que
exupat oēz ſenſum ꝑ chriſtū deſcēdit ad p̄latos. ⁊ de prelatꝭ ad
ſubditos. Et ſ̄cat etiā ꝙ oēs qui volūt eſſe ꝑticipes fructus
iſtiꝰ ſacramēti debēt eſſe in vinculo pacꝭ ⁊ caritatꝭ aſtricti. Po
ſtea dicta quadā oꝛōne ſacerdos recipit ſalramentū ſub vtra
qꝫ ſpecie. Laicꝭ aūt nō dat̄ ſub ſpecie vini propt̄ ꝑiculū effuſi
onis. Poſt ſumptiōez ſacramēti ſumat vinuz ⁊ abluat os niſi
eſſ̄z illa die aliā miſſam celebraturus. ⁊ tm̄ de tercia parte.
Quarta pars miſſe que ꝑtinet ad gratiaꝝ actiōez pꝛio cōtinet
cōionē. ⁊ dꝛ cōio a con qđ eſt ſimul ⁊ vnio. ad denotandū ꝙ il
lius ſacramēti ꝟtute ſumus ꝑ charitatē vniti deo ⁊ proximo.
Poſt cōionē dꝛ poſtcōio quedā oꝛō que ſic nominat̄ qꝛ dicit̄
poſt cōionē. Et debēt dici iſte oꝛōnes eodē numero ⁊ eodē oꝛ
dine quibꝰ fuerūt dicte collecte añ epl̄aꝫ: ⁊ eodē modo termi/
nari. Poſtea ſalutato populo ⁊ rñſo. ⁊ cū ſpū tuo. dicit ſacer/
dos. Ite miſſa eſt. ⁊ eſt ſenſus. ite poſt me ad chriſtū ⁊ ſequa/
mini eū. qꝛ hoſtia eſt miſſa pro vobis ad dñm patrē placādū
vel ite ad propria. qꝛ miſſa eſt ꝯpleta. Et nota ꝙ ite miſſa eſt.
nō debꝫ dici niſi dicat̄ glīa in excelſis. ſꝫ debꝫ dici. bñdicamꝰ
dño. ⁊ in miſſa pro mortuis. requieſcant in pace. Si querat̄
quare ñ in fine cuiuſlibꝫ miſſe dꝛ ite miſſa eſt. Rñdeo ꝙ corpꝰ

Chriſti miſticuꝫ quod eſt eccleſia eſt triplex.ſ.iſtud quod eſt
in celo glorificatum:i.ſancti qui ſunt in paradiſo. Aliud qđ
eſt adhuc in terris.i.fideles qui ſunt in hoc mũdo. Aliud qđ
iaꝫ receſſit de hoc mũdo nõ tñ adhuc eſt in paradiſo.i:fideles
qui ſunt in purgatorio. Licꝫ ergo quelibꝫ miſſa totũ corpus
chriſti myſticũ reſpiciat:ſic patꝫ ꝑ triplicē hoſtie portiõeꝫ. tñ
ſꝫm iſtā triplicē differētiā ꝯtigit miſſas ter appropriari. Que
dā eñ celebrant̃ ad honorē ſctõꝝ.qui qꝛ iā ſunt corā deo.ideo
in illis miſſis licenciat̃ pplus ꝛ dicit̃ ite miſſa eſt.quaſi dicat̃.
ite feſtinate ingredi in illā requiē. Quedā ſpẽaliter celebrant̃
ad ſalutē viuoꝝ.ꝛ qꝛ nõ ſumus certi de ſalute noſtra.iõ debe/
mus eſſe ſolliciti ne ꝑ negligentiā noſtrā in nobis miſſe effica
cia euaneſcat.iõ dicit̃ in iſtis miſſis in fine bñdicamꝰ dño ſꝫm
illud pſ̃.xxxiij. Bñdicā dñm in omni tp̃e Quedā dicunt̃ ſpẽa
liter ad requiē defũctoꝝ.ꝛ in illis dicit̃.requieſcāt in pace. Et
nota ꝙ ſacerdos quinquies ſe vertit ad pplm.ꝛ cũ hoc ſepti/
es ſalutat ip̃m. Qꝛ aũt quinqͤs ꝯtit ſe ad pplm ſ̃cat ꝙ quinqͤ
es chriſtus apparuit in die reſurrectiõis ſue. Pͥo marie mag
da.in orto.ſcđo mulieribꝰ euntibꝰ ꝛ redeuntibꝰ de monumēto
tercio btõ petro.ꝛ iõ qñ ſe vertit tercio ſacerdos nõ loquit̃ al
te.q̃rto apparuit diſcipl̃is qñ intrauit ad eos ianuis clauſis.
ꝛ Thomas nõ erat cũ eis.quinto apparuit duobꝰ diſcipulis
euntibꝰ in emaus. Qꝛ aũt ſalutat ſepties pplm ſ̃cat ꝙ virtute
miſſe ſalutē ꝯſequamur eternā.in qua habemꝰ ſepteꝫ dotes.
quatuor ex ꝑte corꝑis.ꝛ tres ex ꝑte aīe. Notandũ etiā ꝙ iſtud
ꝙ ſacerdos incipit miſſam a dextera ꝑte altaris.ꝛ poſtea va/
dit ad ſiniſtrā.ꝛ iteꝝ redit ad dexterā ſ̃cat ꝙ chriſtus de dex/
tera patris venit in ſiniſtrā mũdi.ꝛ iteꝝ rediȷt in die aſcenſio/
nis ad dexterā patris iuxta illud Joh. Exiui a patre ꝛ veni in
mundũ.iteꝝ relinquo mundũ ꝛ vado ad patrē. Si aũt que/
rat̃ vtrũ canõ debeat dici tarde aut cito.i.an debeat ſacerdos
ml̃tũ morari in canone aut nõ. Dicendũ eſt ꝙ ſacerdos debꝫ
cũ bona maturitate ꝛ cũ magna attentõe dicere oīa verba ca/
nonis.nõ tñ debꝫ ibi morari multũ ne muſce venientes ꝑdāt
ſuauitatē vnguenti.i.ne diabolice tēptatões ſibi ꝑdi faciāt ſu
auitatē vnguenti.i.ꝯtutē huius ſacramēti ſeu ſacrificij.qꝛ vo

luntas hominis labilis eſt ⁊ mutabilis.⁊ nunq̃ʒ in eodē ſtatu
permanet. Ideo ſub figura huius dictum fuit filijs Iſrael ꝙ
comederent agnum paſcalem feſtinanter. Notandum eti
am ꝙ nunq̃ʒ miſſa debet dici ſine lumine. Et iſta de ritu miſ
ſe ſufficiant.

De defectibus occurrentibus in miſſa. Caplm̄.xi.

Ubi maius periculū intendit ibi plenius eſt conſulen
dum.⁊ qꝛ in celebratione miſſe niſi debito modo fiat
imminet maximū periculū. iō de defectibꝰ qui in cele
bratione poſſent ꝯtingere debʒ ſummopē precauere. Pñt er/
go eſſe defectus in miſſa añ ꝯſecrationē vel poſt vel in ip̄a cō
ſecratiōe. Añ ꝯſecratōeʒ poteſt eſſe defectꝰ ſi nō miniſtret de
bita materia.puto ſi loco vini miniſtret aqua. Uñ pono ꝙ ſa
cerdos vl' miniſter eiꝰ q̇ ſeruit ſibi in miſſa ponat in calicē a/
quā credēs eſſe vinū albū q̇d debʒ fieri. Dicendū ꝙ ſacerdos
aut ꝑcipit iſtū errorē añ ꝯſecratōeʒ vl' poſt. Si añ ꝯſecratōeʒ
debʒ aquā eijcere ⁊ miniſtrare vinū cū aqua.⁊ ſic ꝓcedere. Si
aūt aduertat poſt ꝯſecratōeʒ aut aduertit añ ſumptōeʒ corꝑis
aut poſtea. Si añ adminiſtrare debʒ vinū cū aqua in calice ⁊
reincipere ibi. Simili modo poſtq̃ʒ cenatū eſt ⁊c̄. Si aūt ad/
uertat poſt ſumptiōeʒ corꝑis debʒ adminiſtrare vnā hoſtiaʒ
nō conſecratā.⁊ ponere vinū cū aqua in calice.⁊ reincipere a
principio canonis ſm̄ quoſdā. Tñ credo ꝙ ſufficeret reinci/
pere ab illo loco.cōicantes.⁊ ꝑficere miſteriū ſuū. Et ſi dicas
ꝙ forte iſte nō ꝑcipit iſtū errorē quouſqʒ ſumpſerit aquā que lo/
co vini fuit potata in calice.⁊ ſic nō eſſʒ ieiunus Et ſic vt vide
tur nō debʒ iterū conſecrare. In iſto caſu ſic dicto ꝙ iſtud eſt
tenendū pro regula generali.ꝙ qñcunqʒ circa vnā materiam
ſunt duo precepta fortius magꝭ obligat. modo circa celebra
tionē miſſe ſunt duo precepta Unū preceptū ē ꝙ miſſa dicat
a ieiuno. Aliud eſt ꝙ ſacramentū integrum ꝑficiat.i. ꝙ cele/
brans ſemꝑ conſecret ſub vtraqʒ ſpecie.ſ.panis ⁊ vini. Con/
ſtat aūt ꝙ p̄ceptū de integritate ſacramēti fortius eſt q̃ʒ p̄cep
tū ꝙ ſumat a ieiuno.cū illd reſpiciat eſſentiā ſacramēti.⁊ iſtd
eiꝰ vſuʒ.q̄re q̃ʒtūcunqʒ iſte ſumpſerit aquā ⁊ nō ſit ieiunꝰ.ni/
hilominꝰ tñ debʒ facere ſic̄ dictū eſt ſupra.ſ.ꝙ habeat hoſtiaʒ

non conſecratam ⁊ vinum ⁊ aquam adminiſtret. ⁊ reincipiat
a principio canonis. vel ab illo loco. cōicantes ⁊c. ⁊ ſic totuꝫ
proſequat̄ vſqꝫ ad finē. Sꝫ quid ſi ille qui adminiſtrauit vi/
nū in calice nō appoſuit ibi aquā quid faciēdū eſt. In hoc ca
ſu dico ꝙ ſi ſacerdos aduertat iſtud ante ɔſecrationē ſangui/
nis debꝫ ponere aquā in calicē. ⁊ ſic conſecrare. Si aūt ꝑcepit
poſt conſecrationē ſanguinis debꝫ conteri de negligentia ⁊ ꝑ
cedat in miſſa. qꝛ vinū eſt propria materia huius ſacramēti ⁊
nō aqua. vt dictū eſt ſupra. debꝫ tm̄ admiſceri ex quadā cōgru
itate Sꝫ quid ſi ſacerdos aduertat venenū immixtū eſſe in ca
lice vel araneā vel muſcā ibi cecidiſſe. nunquid debꝫ ſumere.
Certe q̄ꝫtū ad venenū vel araneā dico ꝙ nō. ne calix vite fiat
ſibi calix mortꝭ. ſꝫ ſanguis iſte debꝫ poni in aliquo vaſe mūdo
⁊ apto. ⁊ debꝫ poni inter reliquias cū aliqua ſcriptura notifi/
cante ibi eſſe ſanguinē chriſti ⁊ ꝙ nō ſumat̄ ab aliquo. qꝛ ſpē/
bus iſtis admixtū eſt venenū. Et niſi ſacerdos ſumpſerit cor
pus chriſti debꝫ ponere aliud vinū in calice cū aqua ⁊ reinci/
pere ab illo loco. Simili modo ⁊c. Si aūt ſumpſerit corpus
debꝫ habere aliā hoſtiā nō ɔſecratā. vt dictū eſt ſupra Quan
tū ad muſcā dico ꝙ ꝓpt̄ muſcā nō debꝫ dimittere. qui ſumat
nō tm̄ credo ꝙ debeat trāſglutire muſcā vt quidā dicūt. ſꝫ ſuffi
cit ꝙ lauet̄ ⁊ lotio ſumat̄. ⁊ ſi timeat de vomitu ɔmedat aliq̄d
ꝓhibens vomitū ⁊ muſca ɔburat̄ ⁊ cinis in ſacrario ɔſeruet̄
Et idē dico de aranea. ſ. ꝙ ſic debꝫ ɔburi ⁊ cinis in ſacrario re
ſeruari. ¶ Sed pono ꝙ qn̄ ſacerdos eleuat hoſtiā apparꝫ ibi
ſpecies pueri vel carnis quid faciet. Dico ꝙ aut iſtud appa/
ret oībus aut ſacerdoti tm̄. aut populo tm̄. Si apparet ita
omnibꝰ in iſto caſu debent fundi orationes ad deū vt reuerta
tur ad ſpeciē panis. ⁊ ſi fiat debꝫ ſumi. ſin aūt debet haberi a/
lia materia. ſ. hoſtia ⁊ conſecrari Si aūt nō appareat ſacerdo
ti ſꝫ populo tm̄ debet ſumi a ſacerdote Sꝫ poteſt ɔtingere ꝙ
calix cadat ⁊ ſanguis effundatur. quid ergo faciendū eſt tunc
Dico ꝙ quid agendū ſit in iſto caſu edocemur ex quodā decre
to Pij pape. in quo decreto dicit̄ ſic. Si per negligentiā ali/
quid de ſanguine ſtillauerit in terra lingua lambat̄ ⁊ terra ra
dat̄. Si ꝟo fuerit tabula vt nō ɔculcet̄ locus radat̄ ⁊ in igne

conſumatur.⁊ cinis intra altare condatur.⁊ ſacerdos.xl. die
bus peniteat. Si ſuper altare diſtillauerit calix ſorbeat mini
ſter ſtillam ⁊ tribꝰ diebꝰ peniteat: Si ſuper lintheū altaris ⁊
ad aliud ſtilla ꝑuenerit quatuoꝛ diebꝰ peniteat. Si vſqꝫ ad
tercium lintheum ſtilla peruenerit. peniteat nouem diebus
Si vſqꝫ ad quartum lītheuꝫ peniteat.xl.diebꝰ.⁊ lintheamina
que ſtilla tetigerit tribꝰ vicibꝰ abluat miniſter calice ſuppoſi
to.⁊ aqua ablutiōis ſumat̄ ⁊ in aliquo vaſe iuxta altare recon/
dat̄. Si quis ꝑ ebꝛietatē vel voracitatē euchariſtiā euomue/
rit ſi laicus fuerit.xl.diebꝰ peniteat.clericus vel monachus:
lxx.diebꝰ peniteat.ep̄s.xc. Si vero infirmitatis cauſa euomu
erit.vij.diebꝰ peniteat. Iſta habent̄ de cō.di.ij.ca. Si ꝑ ne/
gligentiā ⁊.ca. Si quis per ebꝛietatē. Et materia illiꝰ vomi
tus debꝫ accipi ⁊ ꝯburi.⁊ cineres iuxta altare recōdi. Que pe/
nitētia debꝫ eſſe iſta. Dicūt aliqui ꝙ oībꝰ diebꝰ illius penitē/
tie debꝫ ieiunare in pane ⁊ aqua ⁊ ceſſare a cōione. Alij dicūt
ꝙ ſufficit ꝙ faciat aliquā abſtinentiā vel dicat aliquas orati
ones. Sꝫ pono ꝙ aliq̄s ſacerdos induat ſe ad miſſam ⁊ poſt
q̄ꝫ iā pꝛoceſſerit ad miſſam recolit ſe aliquod peccatū moꝛtale
ꝯmiſiſſe de quo nō fuit ꝯfeſſus.vł recolit ſe excōicatū.quid fa
ciet iſte ſacerdos. Si pꝛocedat videt̄ peccare moꝛtaliter.qꝛ
iudiciū ſibi manducat ⁊ bibit.ſi aūt ex toto dimittat magnuꝫ
ſcādalū pplo generat. Dicūt quidā ꝙ talis ſacerdos nō debꝫ
dicere ꝟba ꝯſecrationis ſꝫ ſimplr̄ hoſtiā debꝫ ſumere Et iſtō
nō eſt veꝝ.immo erroneū.qꝛ faciēdo ſic videt̄ grauiter pecca
re.qꝛ talis videt̄ deū illudere faciendo irreuerentiā ſacramē/
to ⁊ pplm decipet.qꝛ faceret eū idolatrare.⁊ ita ſe ei aſtringit
ita habet̄ de cele.miſ.c.de hoīe. Et idō dico ꝙ ſi iſte ſacerdos
nō poteſt dimittere miſſam abſqꝫ ſcandalo ꝙ doleat ⁊ penite
at ⁊ ꝯterat̄ de pctō ſuo.doleat etiā ꝙ ita tarde peniteat ⁊ pꝛo
ponat ꝯfiteri q̄ꝫ cito poterit habere opoꝛtunitatē.⁊ ꝯſecret in
nomine domini.qꝛ in iſto caſu ſummus ſacerdos.ſ.deus ab/
ſoluit eū. Et licꝫ quidā dicāt ſile eſſe in ſentētia excōicationis
tn̄ credo ꝙ in iſto caſu ſi ſacerdos nō ꝓceſſerit ad ꝯſecratōeꝫ
debet dimittere fingendo ſe infirmū.vel habere aliquā neceſ/
ſitatē legittimā.vł nō poſſit dimittere doleat ⁊ peniteat.⁊ ꝑ/

ponat ſe facere abſolui. Et credo q̧ q̄ʒtum ad illud peccatum
abſolutus eſt a ſummo ſacerdote. ſ. a deo ⁊ hoc quo ad culpā
Utrum aūt ſit abſolutus quo ad penaʒ irregularitatis nō de
termino hic. ¶ Sʒ pono q̧ ſacerdos habeat ꝯſcientiā eo q̧ 8
obmiſit aliq̄d de verbis canonis nūquid debʒ ea repetere Di
co q̧ aut habeat ꝯſcientiā probabilē ⁊ quaſi certā aut habʒ cō
ſcientiā leuē ⁊ ſcrupuloſam. Si habʒ ꝯſcientiā certā vl' mltuʒ
probabilē q̧ dimiſit aliquid de verbis canonis. debʒ ea repe
tere. potiſſime ſi habet talē ꝯſcientiā de verbis ꝯſecratōis. qꝛ
nō intelligit̄ iteratū qđ dubitat̄ probabiliter vel neſcit̄ eſſe fa
ctū: vt dicit̄ de cō. diſt. iiij. ſi nulla. extra de preſ. nō bap. c. ve
niens. Debet tñ vt credo ſacerdos habere iſtā intentōeʒ: Si
dixi iſta verba nō intēdo ea repetere cū intētiōe ꝯſecrandi. ſʒ
ſi nō dixi dico ea. Argu. extra de bap. ⁊ eius effec. ca. ij. vbi di
citur. Si tu es baptizatus nō te baptizo. ſʒ ſi nō es baptizatꝰ
te baptizo in noīe pa. ⁊c̄. Propter aūt leuē ⁊ ſcrupuloſam con
ſcientiā nō debēt iterari huiuſmodi ꝟba. Et iō ſacerdos mul
tū debʒ eſſe attentus ⁊ recollectus qñ dicit hec verba. Sed 9
pono q̧ ſacerdos qñ dicit miſſam faciēdo ſigna cū hoſtia for
te propt̄ frigus vel ꝓpt̄ inaduertentiā vel aliquid aliud hoſtia
cadit in ſanguinē quid debʒ fieri. Dico q̧ debʒ eā ibi dimitte
re nec extrahat eā inde. ſʒ ſumat eā cū ſanguine. qꝛ ſigna ⁊ fra/
ctiōes que fiūt cū hoſtia magis fiūt in ſignificatōeʒ. q̄ʒ ſint de
eſſentia miſſe. Pono etiā q̧ ꝓpt̄ frigus ſanguis ꝯgelet̄ in ca/ 10
lice. Dico q̧ tūc ſacerdos debʒ tm̄ exalare. i. anhelare in cali
ce q̧ liquefiat. Credo tñ q̧ tutius eſſʒ q̧ calix inuolueret̄ pan
nis calidis. ⁊ ſi nō ꝓficeret q̧ poneret̄ in aqua feruenti cauē/ 11
do tñ ne aqua intraret. Sʒ pono q̧ qñ ſacerdos dicit miſſam
morit̄ aut ꝑcutit̄ aliqua infirmitate. ita q̧ nō poteſt finire miſ
ſam quid faciendū eſt in iſto caſu Dico q̧ circa iſtā materiaʒ
eſt vna regula generalis q̧ ſemꝑ ille qui dicit miſſam debʒ ſu
mere ⁊ ꝑficere iſtud ſacramentū ſi poſſit ſi nō poteſt alius de
bet ſumere ⁊ ꝑficere loco eius In caſu ergo propoſito dico q̧
aut ſacerdos morit̄ aut impedit̄ aliqua infirmitate ante ince/
ptiōeʒ canonis aut poſt. ſi ante nō curandū eſt. Si poſt aut
ante ꝯſecratiōeʒ vl' poſt. Si ante alius ſacerdos debʒ ſe indu

ere ⁊ reïcipere vbi dimiſit. Si vero moriatur vel impediatur
poſt conſecrationē. alius ſacerdos debet ſupplere qđ rema
net ſupplendū ⁊ recipere ſacramentū. Sed ponatur ꝙ mori
tur vel impeditur poſtꝙꝫ ſumpſit corpus ⁊ anꝙꝫ ſumat ſang/
uinē. In iſto caſu dico ꝙ alius ſacerdos debꝫ ſumere ſangui
12 nem ⁊ ↄplere officium. Sed pono ꝙ mus vel alia beſtia ſu/
mat ſpecies ↄſecratas. Dico ꝙ ſi poſſent extrahi ille ſpecies
ab illo animali debet illud animal aperiri ⁊ ſpecies ille reuerē
ter reponi in ſacrario. ⁊ animal cōburi ⁊ cineres intra altare re
13 condi. Sed pono ꝙ aliquis ſacerdos tanto tp̄e reſeruauit il
las ſpecies ꝙ iam ſunt putrefacte vel corrupte quid debet fi
eri de iſtis ſpeciebus. Dico ꝙ iſtud in materia iſta habendū
eſt pro regula generali. ꝙ tamdiu manet ſub iſtis ſpeciebus
corpus ⁊ ſanguis chriſti ꝙꝫdiu ſub iſtis manet ſubſtantia pa
nis ⁊ vini Et tamcito ſub iſtis ſpeciebꝯ deſinit eſſe corp⁹ chri
ſti ⁊ ſanguis ꝙꝫcito deſinit ibi eſſe ſpecies panis ⁊ vini. Et iđ
ſi ille ſpecies veniunt ad tantā corruptionē ꝙ nō plus appa/
rent eſſe ſpecies panis ⁊ vini. iam non eſt ibi corpus nec ſan/
guis chriſti. ⁊ ideo non debent ſumi ſicut conſecrate. Sed ſa
cerdos poſtꝙꝫ ſumpſerit in miſſa corpus chriſti ſumat eas re
uerenter ſed non vt conſecratas. Si aūt non veniunt ad tan
tam corruptionem quin appareāt eſſe ſpecies panis ⁊ vini de
14 bent ſumi vt conſecrate. Sꝫ quid ſi ex illis ſpeciebus corrup
tis ſint generati vermes. quid debet fieri de illis vermibus.
dico ꝙ debēt comburi ⁊ cineres intra altare recondi. ⁊ ſacer
dos ex cuius negligentia accidunt iſta debet grauiter puniri
⁊ ideo ſacerdos debet cauere ne nimis longo tempore reſer/
uet euchariſtiam. vel ꝙ non ſeruet eam in loco nimis humi/
do. ita ꝙ ille ſpecies poſſent de facili corrumpi. Hec circa eu
chariſtie ſacramentum ⁊ eius miniſtrum ac ornamenta per/
ſtringi breuiter. vt ſimplices ſacerdotes in talibꝯ certitudinē
inuenirent ⁊ in alijs que longum tractatum exigunt daretur
eis occaſio cogitandi dubitandi ⁊ interrogandi.

Cōtinuatio et ordo ſacramē-
torum dicendorum.

De oꝛdine

ORdinem in huius libelli pꝛincipio poſitum ꝓſequē
do dicto de ſacramentis que ꝓducunt ⁊ pꝛomouent
ac ꝯſuāt hoīe𝔷 in eſſe ſpūali que ſunt baptiſmus. ꝯfir
matio ⁊ eucharıſtie ſacramentū. dicendū eſt de ſacramentis
per que ſi ceciderit homo faciūt vt reſurget. Et iſta ſunt peni
tentia que ſaluat hominē a pctō. ⁊ ſacramentū extreme vncti
onis que ſanat reliquias peccatoꝝ. Uerꝝ qꝛ in ſcđa particula
huius libelli agiť de ꝯfeſſionū audientia ⁊ penitētiaꝝ impo/
ſitōe. ideo tractatus de ſacramento penitentie vſqꝫ huc diffe
ratur ne opoꝛteat ſepe iterare eadē. qꝛ etiā dignius debet ꝑce
dere minus dignū. ſacramentū aūt oꝛdinis maius eſt ⁊ digni
us ſacramento extreme vnctionis. ideo pꝛius dicendū eſt de
ſacramēto oꝛdinis qꝫ de ſacramento extreme vnctionis.

Tractatus quintus pꝛīe par=
tis de ſacramento oꝛdinis. Et habet quinqꝫ capitula.

QUia conferre ſacramen
tum oꝛdinis de iure ⁊ regulariter ad ſolos epi
ſcopos pertinet. qꝛ vnctionē ſacramēti q̄ eos te/
ſte beato Johanne de oībꝫ edocet recipiūt. Id
circo circa materiam ſacramenti oꝛdinis pauca dicam. Cuꝫ
ſanctos ⁊ venerabiles ep̄os ſicut habeo in patres ⁊ dn̄os ha
bere deſiderem in magiſtros. verum qꝛ ſacerdotibꝫ omnibꝫ
tota coꝝ poteſtas in collatione oꝛdinū tribuiť. iō aliqua de ſa
cramento oꝛdinis expedit eos ſcire que ſub breui ꝯpendio cō
pꝛehendam. Et hoc quo ad nūc ad quinqꝫ poſſunt reduci de
quibus ꝑ oꝛdinē eſt agendū. Pꝛio quid eſt oꝛdo. ſcđo q̄t ſunt
oꝛdines. tercio ſi in quolib𝔷 oꝛdīe impꝛimiť caracter. quarto
in quo actu impꝛimiť caracter cuiuſlib𝔷 oꝛdinis. quinto que
requirunť in ſuſcipiente oꝛdines. ⁊ hec ſufficiant.

Quid eſt oꝛdo. Caplm̄. i.

ORdo ab Hugone de ſctō victoꝛe deſcribiť ſic. Oꝛdo
eſt ſignaculū q̄ddā q̄ ⁊ ꝑ qđ ſpūalis ptās ſeu officiu𝔷
tribuiť oꝛdinato. Et poniť ibi ptās q̄ ad oꝛdines ꝓꝓe dictos.
ſed officiū ibi poniť quo ad oꝛdines cōiter dictos.

Quot ſunt ordines. Caplm. ij.

IN numero ordinum diuerſificant᷑ doctores canoni/
ſte ⁊ theologi. Doctores eñi canoniſte dicũt ꝙ ſũt no
uem. ſ. pſalmiſtatus. oſtiariatꝰ. lectoratus. exorciſta/
tꝰ. acolitatꝰ. ſubdyaconatꝰ. dyaconatꝰ. p̄ſbiteratꝰ. ep̄atꝰ Et
rõ forte q̃ mouet doctores canoniſtas eſt. qm̄ cũ in quolibꝫ or
dine tribuat᷑ ſp̄ealis poteſtas vel officiũ. ſʒ vbi eſt ſp̄ealis po
teſtas vel ſp̄eale officiũ ibi eſt ſp̄ealis ordo. ſʒ in ep̄atu tribu
itur ſp̄ealis poteſtas. ⁊ in pſalmiſtato ſp̄eale officiũ. iõ ep̄atꝰ
eſt ſpecialis ordo ⁊ etiã pſalmiſtatus Ut ergo militarʒ eccl'ia
correſpõdeat triũphanti. ſicut in triumphãti ſunt nouẽ ordi
nes angeloꝝ. ita in militãti ſunt. ix. ordines miniſtroꝝ Et eſt
ſatʒ apta ꝯgruentia Doctores vero theologi m̄lti ⁊ ꝙ̃plures
ex eis tenẽt ꝙ nõ ſunt niſi ſeptẽ. qꝛ ponũt ꝙ pſalmiſtatus nõ
eſt ordo nec etiã ep̄atus. vt ſic ſeptiformis gratie ſpũſſcti cor
reſpõdeãt ſeptẽ ordines. Quicq̃d ſit de iſto ſatʒ puto ꝙ pſal/
miſtatus nõ eſt ordo. ſicut nec p̄ria tonſura de qua magis vi
det᷑. cũ pſalmiſtatus ꝯferat᷑ a ſimplici ſacerdote. p̄ria ꝓo tõſu
ra ordinarie ab ep̄o ꝯferat᷑. Uñ vt dicũt doctores p̄ria tonſu
ra nõ eſt ordo ſed eſt diſpoſitio ad ordines. Diſpoſitio inq̃s
nõ ncc̄itatʒ ſʒ ꝯgruentie. De ep̄atu aũt vtrũ ſit ſp̄ealis ordo
dubito. ⁊ iõ iſtud dimitto determinationi maioꝝ. Thomas
aũt in quarto ſuo dicit ꝙ ordo tripliciter dicit᷑. Uno mõ vt
eſt nomẽ officij. ⁊ ſic pſalmiſtatꝰ eſt ordo. Scd̄o modo vt eſt
nomẽ dignitatʒ ⁊ ſic ep̄atus eſt ordo. Alio mõ vt eſt nomẽ cu
iuſdã ſp̄ealis poteſtatʒ. ⁊ ſic nõ ſũt niſi. vij. ordines tm̄ Et iſto
modo poſſunt ꝯcordari iura ⁊ opiniones doctoꝝ Numerus
aũt ⁊ ſufficiẽtia iſtoꝝ ſeptẽ ordinũ cõiter dictoꝝ ſic poteſt ha
beri. Dis ordo iõ dicit᷑ ordo qꝛ ordinat᷑ ad corpus chriſti ꝓut
in ſacramento euchariſtie ꝯtinet᷑. ⁊ ſm̄ qd̄ dicit btũs Augu.
ſm̄ qd̄ magis de propiquo accedit ad hoc ſacramentũ eucha
riſtie ſm̄ hoc dicit᷑ maior vel dignior ordo Poteſt ergo aliq̃s
ordo ordinari in ſacramento euchariſtie. ⁊ hoc vel ad cor/
pus chriſti ꝯſecrãdũ. ⁊ ſic eſt preſbiteratꝰ. cuiꝰ eſt corpꝰ chri
ſti ꝯſecrare vel ad ipm ꝯſecratũ pp'lo diſpenſandũ. ⁊ ſic eſt dy
aconatus. cuius antiq̃tus erat ſanguinẽ chriſti pp'lo diſpen

ſare. Vñ dixit. b. Laurentius beato Sixto. Nunquid dege
nerē me probaſti cui commiſiſti dominici ſanguinis diſpenſa
tionem. Vel ordinatꝛ ad materiā de qua cōficitꝛ preſbitero ꝑ/
ſentandā vel preparandā. ⁊ ſic eſt ſubdyaconatus. cuius eſt ho
ſtiā ⁊ calicē cū vino ⁊ aqua ad altare ꝑparare. vel ordinatꝛ ad hu
iuſmodi materiā ad altare apportandā. ⁊ ſic eſt acolitatus. cu
ius eſt pixidē cū hoſtia ⁊ vrceolos cū vino ⁊ aq̄ ad altare por
tare. Vel ordinatꝛ ad diabolū effugandū ne hoīes a ſumptio
ne huius ſacramēti impediantꝛ. ⁊ ſic eſt exorciſta. cuius eſt de
mones adiurare. vł ordinatꝛ ad dignos admittendū ⁊ indi/
gnos excludendū. ⁊ ſic eſt oſtiariꝰ. cuiꝰ eſt oſtiū eccłie cuſto/
dire ne indigni intrēt. vel ordinantꝛ ad ea q̄ de chriſto in iſto
ſacramēto ꝯtento in veteri teſtamento dicta erāt ꝓponendū
⁊ ſic eſt lector. cuiꝰ eſt ꝓphetias veterꝫ teſtamēti in miſſa lege
re. Et ſic habetꝛ numerꝰ ⁊ ſufficientia ſeptē ordinū cōiter di/
ctorꝫ. Horꝫ ordinū quidā vocantꝛ minores ⁊ nō ſacri. ſ. lecto/
ratꝰ. oſtiariatus. exorciſtatus. acolitatus Alij aūt tres. ſ. ſub
dyaconatꝰ. dyaconatꝰ. ⁊ ꝑſbiteratꝰ vocātꝛ maiores ⁊ ſacri.

An in quolibet ordine imprimatꝛ caracter. Ca. iij.

QVm ſm qḋ dictū fuit ſupra. cū ageretꝛ de ſacramentꝭ
in generali caracter ſit quedā ſpēalis ptās ꝑ quā reci/
piēs ſacramentū inꝑmēs caracterē poteſt facere vel
recipere aliq̄d qḋ nō poteſt ille qui nō recipit hmōi ſacramētū
vt recipiēs quēlibꝫ ordinē poſſit facere aliquid ſpēale qḋ non
poteſt facere ille qui caret ordine illo. ſic ꝑſbiter pt ꝯſecrare.
qḋ nō pt facere ille qui nō eſt ꝑſbiter. ⁊ ſic de alijs. ⁊ in q̄libet
ordine imꝑmitꝛ caracter. Et ſi dicas ꝙ nō ordinatus pt face
re ea que ſunt ordinis. ſicut nō acolitus pt portare hoſtiā ⁊
vrceolos ad altare. ergo nō oportꝫ ꝙ in quolibꝫ ordine impri
matꝛ caracter. Nō valꝫ. qꝛ ſm qḋ dicitꝛ cōiter: Illud poſſumꝰ
qḋ de iure poſſumus Nullus aūt pt facere de iure ea que ſunt
ordinis niſi ſit ordinatus. ¶ Notandū etiā ꝙ caracteres om/
niū ordinū ꝑſupponūt caracterē baptiſmi. cū baptiſmꝰ ſit ia
nua ⁊ fundamentū oīm ſacramentorꝫ. Et ſm aplm vbi fūda
mentū nō eſt ſupedificari nō pt. Et iō nullus niſi ſit baptiza/
tus poteſt eſſe capax alicuius ſacramēti. extra de pſ. nō bap. c.

veniens. Sed nunquid caracter vnius ordinis preſupponit caracterem alterius ordinis.i. vtrum ille qui nō eſt ſubdyaconus poteſt ordinari in dyaconū.vel nō dyaconus in preſbiterū. Dico ꝙ de neccitate caracter vnius ordinis nō preſupponit caracterē alterius ordinis. Vñ nō ſubdyacon9 poteſt ordinari in dyaconū.vl' nō dyaconus in p̄ſbiterū.lȝ nō debeat. immo de rigore iuris debȝ deponi ſi ex malicia. vel ignorātia aliquē ordinē p̄termiſerit.ſȝ ex licētia epi.impoſita ei pnīa pro eo ꝙ negligenter vel ignoranter mediū ordinē pretermiſit. ad ordinē p̄termiſſum poterit promoueri.interim a ſupioris ordinis executōe ſuſpēſus.q2 ſꝫm Gre. ordinate ad ordiēs aſcēdendū eſt. Nā caſū appetit qui ad ſummi loci faſtigia poſtpoſitis gradib9 p abrupta querit aſcēſum.xlviij.di.ſicut olim.extra de cle.pmo.p ſal.c.vnico. Sed nunquid caracter ordinis p̄ſuponit primā tonſurā vl' caracterē ꝯfirmatōis. lȝ Hugo dicat ꝙ nullus niſi habeat p̄mā tonſurā p̄t ordinari in ſacerdotē.ar.di.xl. Sicut tñ doctores theologi tenēt cōiter ꝙ caracter ordinis nō preſupponit de neccitate p̄mā tōſurā. nec etiā ꝯfirmatōez.immo nō ꝯfirmat9 poteſt ordinari.lȝ nō debeat fieri. Dictū eſt em̄ ſupra ꝙ tōſura eſt diſpoſitio ad ordines ꝯgruentie tm̄.nō aūt neceſſitatis. Notanduȝ aūt ꝙ ſꝫm illos qui ponunt ꝙ epātus eſt ordo ꝙ caracter ordinis epālis p̄ſupponit caracterē ſacerdotalē q2 nō ſacerdos nullo mō poteſt eſſe eps. Et iſtud videt̄ ſentire illud ca.extra de exceſ.p̄la. ex lr̄is. Ordo em̄ ſacerdotalis eſt quaſi ſubſtantiale fundamētum ordinis epiſcopalis. Et hec ſufficiant.

In quo actu imp̄mit̄ caracter in ꝗlibet ordine. Ca.iiij.

Viſo ꝙ in quolibet ordine imprimitur caracter vidēdum eſt in quo actu imp̄mit̄ caracter in quolibȝ ordine. Et eſt ſciendū ꝙ cū in ſacramēto ordinis caracter ſit res ⁊ ſacramentū.oportȝ ꝙ ad imp̄ſſionē caracteris ꝯcurrāt duo.que requirunt̄ in omni ſacramēto.ſ.aliquod cerimoniale ſignū.qđ eſt materia ſacramēti.⁊ aliqua verba determinata que ſunt forma ſacramenti. In actu ergo in quo imp̄mit̄ caracter in ſacramēto ordinis oportȝ ꝙ ſint iſta duo.ſ.traditō alic9 inſtrumēti deputati ad executōez illius ordinis:⁊ plato

aliquorum verborum. In ordine ergo ſacerdotij imprimitur
caracter ſm Tho. in traditõe calicis cū pane ⁊ vino et prola
tione verboꝝ. q̄ tūc dic̄ eps. ſ. accipe ptātē ꝯſecrādi. ⁊c. Alij di
cūt ꝙ in vnctõe manuū ſibi ĩprimit̄ caract. Primū tn̄ reputo
ꝟiꝰ. In dyacono ĩpmit̄ caract̄ ĩ traditõe libri euangeliorum
cū verbis ad hec deputatis. Subdyacono ĩprimit̄ caract̄ in
traditione calicis. tn̄ ſine pane ⁊ vino. ꝑ qđ differt a ſacerdote
cui tradit̄ cū pane et vino. Acolito ĩprimit̄ caract̄ vt dicūt q̄/
dā ĩ traditione cādelabri. Tho. dic̄ ĩ traditõe vrceoli. Et iſtđ
reputo veriꝰ. qꝛ vrceolꝰ directiꝰ reſpicit eucharistiā q̄ȝ can
delabruȝ. Exorciſte ĩpmit̄ caract̄ in traditione libri exorciſmo
rū. Lectõri ĩ traditione libri lectõis prophetiaꝝ. Oſtiario in
traditione clauiuȝ eccl'e. Ita tn̄ ꝙ ĩ q̄libet ordine dicāt̄ ſil' cum
traditione inſtrī ꝟba ad hoc đputata. qꝛ ſine verbis nihil fie/
ret. Credo etiā ꝙ non ſufficit ꝙ eps porrigat huiuſmodi iſtr̄a
imo oportet ꝙ ordinādus corꝑaliter tangat ea. cū iſtđ vide
antur ſonare verba forme que profert eps dum porrigit hu/
iuſmodi inſtrumēta vnde dicit. Accipe. Et ideo aduertat cir
ca hec diligenter quilibet ordinādus

Que req̄rūt̄ in ſuſcipiente ordīes. Ca. v.

Quoniā ſm phm. Actꝰ actiuoꝝ ſt̄ ĩ patiēte p̄diſpoſito
Ideo vt ordīes digne recipiātur ſciendū ē ad h̄ ꝙ or
dines rite ⁊ legitīe ⁊ digne recipiant̄ ĩ generali quat/
tuor req̄runt̄. Primuȝ ē ſexus đbitus. ſ. ꝙ ſit maſculꝰ. Unde
mlr non poſſet ordinari nec poſſet recipe caractereȝ alicꝰ ordi
nis clericalis. vt dicit. Amb. ſuper epiſtolam ad Thim. ⁊ ha
bet. xxiij. d. mlr ⁊. xxxiij. q. v. mulierē ⁊ extra. đ ſen. ex. đ mõiali
bꝫ. Rõ auteȝ quare non poteſt mlr recipe caracterem alicꝰ or
dinis eſt. quia xp̄s qui fuit inſtitutor ſacramenti ordinis non
promouit aliquam mulierem ad aliquem ſacrum ordinem. Li
cet enim beatiſſima virgo Maria dignior et excellentior fu/
erit oibꝫ apoſtolis. non tn̄ illi ſed iſtis dn̄s claues regni celoꝝ
ꝯmiſerat extra đ. pe. ⁊ re. noua. Et ſi forte in aliq̄ caplo inueni
at̄ mlr vocari dyaconiſſa vl' p̄ſbitera intelligēdū eſt ꝙ illa vo
cat̄ dyaconiſſa ſuꝑ quā fundabat̄ aliq̄ bn̄dictio. rõe cuiꝰ ꝯſeq̄
bat̄ aliqđ officiū ſpūale. forte legēdo omelias in matutinis vl'

aliquod aliud. quod non licebat alijs monialibus. Preſbyte
ra aūt appellabat̄. qꝛ ſm̄ morem ꝓmitiue eccleſie erat vxor p/
ſbiteri. vel forte aliquā vidua de rebꝫ eccl'ie curā hn̄s ad inſtar
matriſfamilias vocat̄ pſbitera: ⁊ ita exponēda ſūt oīa capitl'a
que loquūt̄ de iſta materia. Scōm qđ requirit̄ eſt etas legi
tima. Circa qđ ſciendū eſt ꝙ licꝫ doctores canonū faciāt ml'
tas erengas circa iſtā materiā. tn̄ videmꝰ oculata fide noſtrꝭ
tꝑibꝫ ꝓmoueri pueros ⁊ inabileſſeu imberbes in preſbiteros
⁊ ad alios ſacros ordines. immo videmꝰ aliquos ad dignita
tes ⁊ ꝑſonatos ⁊ etiā ad epatū ⁊ cardinalatū infra tꝑs a iure
taxatū ad ſubdyaconatꝰ ſumptiōeꝫ ꝓmotos. Qđ qꝛ fit ex diſ
penſatione ſedis apoſtolice que ſpūſctō dirigit̄ nō debꝫ ab a
liquo reprobari. iđ ꝓ nūc ſupſedeo. Jſtud tn̄ regulariter tenē
dū eſt ꝙ niſi in fauorē religiōis fiat nullꝰ debꝫ ꝓmoueri ad
ſubdiaconatꝰ ordinē niſi attigerit. xviij. annū iā inceptū. Nec
ad ordinē dyaconatꝰ niſi ſit in. xx. anno iā incepto. Nec ad or
dinē ſacerdotij niſi attigerit. xxv. annū iā inceptū. vt habet̄ de
eta. ⁊ qli. or. pfi. in. c. Generalē. in Clemē. Credo aūt ꝙ dn̄i
epi ſi neceſſe fuerit poſſint in his diſpenſare ⁊ diſpenſant q̄ti/
die ꝓut exigit nccītas que nō habꝫ legē extra de re. iurꝭ. qđ nō
eſt licitū ꝙ in oībꝫ iſtis debꝫ attēdi. Terciū qđ requirit̄ eſt mo
rū honeſtas. Cū eīn porte dignitatū vel ordinū infamibꝫ ⁊ ſu
ſpectꝭ patere nō debeāt. vt. lxxxi. di. dictū. extra. de iureiur:
Relatū. Sup oīa reqrit̄ in promouēdo ad ordines ſeu ad ec
cleſiaſticas dignitates ꝙ ſit bone fame ⁊ honeſtꝰ in moribꝫ ⁊
in vita. Cuiꝰ ꝯditōis ſit. ⁊ q̄s mores debeat ordinandꝰ ⁊ pro
mouendꝰ ad ſacros ordines hr̄e oñdit apl's in epl'a. i. ad Thi/
mo. iij. ⁊ ad Titū. i. ita dicēs. Oportꝫ eīn irrepħenſibilē ⁊ ſine
crimīe eſſe vnius vxorꝭ viꝝ ſobriū. ornatū. prudentē. pudicū
hoſpitalē. doctorē. nō vinolentū. nō ꝑcuſſorē ſꝫ modeſtū. nō li
tigioſum. nō cupidū. ſꝫ domui ſue bn̄ ꝑpoſitū. nō neophitū.
Et lꝫ iſta autoritas videat̄ itelligi de epo. tn̄ ſm̄ Aug. ⁊ Am
bro. extendenda eſt ad alios ordināos ſupra diſt. lxxxi. apo/
ſtolos. ⁊ di. xxxiij. cognoſcamꝰ. Notandū etiā ꝙ de ſingulis
ꝯditionibꝫ poſitꝭ in autoritate p̄dicta mlt'a eſſent dicēda. tn̄ qꝛ
reqreret magnū tractatū q̄ſi ſuꝑficialiter ꝑtranſeundo pauca

dicam. Dicit ergo primo ſine crimine. quod non eſt intelligē
dum de omni crimine cū nemo ſine crimine viuat Et vt dicit
Hiero. Res pene ꝯtra naturã eſt vt aliquis ſine peccato ſit
Ideo intelligendū eſt de pctō enormi ſiue vulgato ⁊ notorio
Et nota ꝙ exiſtēs in pctō mortali q̄cūq; ſiue occulto ſiue ma-
nifeſto peccat mortaliter recipiēdo ſacros ordines. ſicut reci-
piēdo alia ſacramēta. xl. di. mlti. xcv. di. illud. xl. di. añ. Et iō
debȝ quilibȝ confiteri añq̄ȝ recipiat ſacros ordines Scḋo di-
cit vnius vxorꝫ virꝝ. ⁊ iſtud eſt intelligendū negatīe id eſt non
pluriū. lxxxij. di. ꝓpoſuiſti. q2 ſi ītelligeret̃ affirmatiue ſeq̄ret̃
ꝙ virgines ⁊ qui nullã habuiſſent vxorē nō poſſent promo-
ueri quod eſſȝ abſurdū Et loquit̃ apl's ſm̄ morē primitiue ec
cleſie. in qua licitū erat ordinatos habere vnã vxorē dūmō ha
buiſſȝ ipam virginē. modo aūt nō eſt licitū. cū votū caſtitatis
ſacris ordinib9 ſit annexū. De bigamis ãt quare nō ꝓmoueã
tur. ⁊ quid eſt bigamia. ⁊ quot modis ꝯtrahit̃ quo ad nūc ta-
ceo. q2 excederē methas huius tractat9 Alie aūt ꝯditōes ſcȝ
ſobriū prudentē ⁊ cetere ſatis ſunt note ⁊ iō de eis nihil dicã
¶ Notandū aūt ꝙ diuerſis capitulis de corpe decretoꝝ ⁊ de
cretaliū colligunt̃ alie ꝯditiōes que nō debēt eſſe in ordinan
do. vicȝ ꝙ nō ſit ſolenniter penitēs. nō curialis nō ſeruus nō
ad ratiocinia obligatus. nō corpe viciatus. nō de p̄ſbitero vl̃
alias illegitime natus. nō adulter. nō egritudine baptizatus
nō peregrinus. nō ignotus. nō minorꝫ etatis De q̄libȝ iſtoꝝ
proſequi exigeret maiorē tractatū q̄ȝ p̄ſens opuſculū expoſtu
lat Quartū qḋ requirit̃ eſt peritia litteraꝝ Vñ promouend9
⁊ ordinand9 ad regimē aīaꝝ debȝ habere noticiã ⁊ peritiã ſa-
cre ſcripture ad aīas informandas Et ꝓpt̃ hoc ſtatutū eſt in
eccl'ijs metropolitanis vt teneant̃ doctores theologie. ⁊ ꝙ cle
rici exeuntes prouinciã ad audiēdū theologiã ꝑcipiãt integre
ſtipendia ſua. ⁊ ſi nō ſufficiãt eis eccl'ia debȝ eis miniſtrare ne
ceſſaria. extra de magi. q2 nonnulli. Debēt etiã habere periti
am ſeculariū ſcientiaꝝ. ⁊ hoc ad eruditionē. vt poſſint diſcer
nere veꝝ a falſo ⁊ ꝑ eas habere aditū ad theologiã Et ideo ſta
tutū eſt vt teneant̃ magiſtri artiū liberaliū in ſingulis eccl'ijs
cathedralib9 ⁊ in alijs quaꝝ poſſunt ſufficere facultates. qui

karum eccleſiarum clericos ⁊ alios ſcolares pauperes grat̃
inſtruant. propter quod aliquod competens beneficiũ magi
ſtro in eccleſia aſſignet extra. c. preal. Et intelligo de ſcientijs
triuialib⁹ ſiue ſermotionalib⁹. ſ. grammatica. logyca. rhetori
ca. Et maxĩe de grãmatica. q2 quadruuiales ſcientie. ſ. arith
metica. geometria. muſica. aſtronomia parũ aut nihil faciũt
ad ſcientias pietatis. vt ait Hiero. xxxvij. di. ſi quis gramma
ticam. De hoc. ſ. quã ſcientiã debẽt ſacerdotes habere requi/
re ſupra in proemio huius libelli. Et licz multa alia circa ma
teriam ſacri ordinis poſſent dici. iſta tamen ſufficiunt q̃ztum
ad hoc quod preſens libellus expoſtulat.

Tractatus ſextus prime par-
tis de extrema vnctione. Et habet ſeptem capitula.

Nunc de ſacramẽto extre
me vnctionis dicendum eſt Circa quod conſi/
deranda ſunt ſeptẽ Primo que eſt eius materia
Scd̃o que eſt eius forma Tertio quis eſt eius
miniſter. Quarto quis eſt eius effectus: Quinto quibus de/
bet dari. Sexto in quibus partibus corporis debet fieri Se
ptimo vtrum debeat iterari.

De materia huius ſacramenti Capl'm. i.

Materia ſacramenti extreme vnctionis eſt oleũ oliua/
rũ ab ep̃o benedictũ. Et rõ quare oleũ oliuaꝝ eſt ma/
teria huius ſacramẽti eſt iſtitutio chriſti qui inſtituit
iſtud fieri in oleo qñ miſit aplos oleo vngere infirmos ⁊ ſana
re eos Et huic concordat ꝓmulgatio. b. Jaco. qui dicit Infir
mat quis ex vobis inducat p̃ſbiteros eccl'ie ⁊ orẽt ſup eũ vn/
gentes eũ oleo ſctõ Et eſt ſciendũ ꝙ qñ in ſcripturis inuenitur
ſimpliciter oleũ intelligit de oleo oliuaꝝ. q2 illud eſt ſimplex
oleũ. alia aũt nõ. ſ3 fuerũt inuẽta ꝓpt defectũ illius olei. ſicut
oleũ nucũ. oleũ lini ⁊ ſilia. vl' ꝓpt aliquã medicinã. ſicut oleu3
amigdaloꝝ vl' latrinũ ⁊ ſilia. Rõ aũt ꝯgruẽtie quare tale oleũ
eſt materia huius ſacramẽti eſt. q2 ꝓprietas iſtius olei maxĩe
ꝯuenit effectui huius ſacramẽti Eſt em̃ oleũ mitigatiuũ do

lorum. ideo ponitur in vulneribꝰ. Vñ ille ſamaritanus infudit oleũ in vulneribꝰ ſauciati vt dicit Lu. Sꝫ effectꝰ iſtius ſacra/ mẽti eſt mitigare dolorẽ ſpũalẽ ⁊ corpalẽ. vt dicetur infra qñ agetur de effectibꝰ iſtiꝰ ſacramẽti. quare oleũ oliuarum eſt materia ꝓpa iſtiꝰ ſacramẽti. ¶ Notandũ aũt ꝙ ad hoc ꝙ oleũ ſit ꝓpa materia ⁊ ꝯueniẽs iſtiꝰ ſacramẽti oportꝫ ꝙ ſit prio ab epo be nedictũ Et iſtud innuit. b. Jaco. qñ dixit vngẽtes eũ oleo ſã cto. i. ſctificato. Rõ aũt quare oportꝫ ꝙ ſit ſctificatũ poſita eſt ſupra in tractatu de ꝯfirmatione. c. ij. vide eam ibi:

¶ Que ſit forma extreme vnctionis. Ca. ij.

Forma iſtius ſacramẽti ſunt ꝟba que dicit ſacerdos qñ inungit infirmũ. ſ. iſta. Per iſtã ſctãꝫ vnctiõeꝫ ⁊ ſuaꝫ piiſſimã miãꝫ idulgeat tibi deus quicqd deliqſti ꝑ viſuꝫ. ꝑ auditũ ⁊c̃. Jta ꝙ in iſta forma tangitur ꝟtus iſtiꝰ ſacramẽti. de qua dicetur infra qñ agetur de eiꝰ effectu Et ſciendũ ꝙ dña eſt inter formas aliorum ſacramẽtorum ⁊ iſtiꝰ. qꝛ forme aliorum ſacramentorum ſunt indicatiue. vt patꝫ intuẽti diſcurrendo ꝑ ſingu/ las formas. ſꝫ forma iſtius ſacramẽti eſt optatiua. vt ptꝫ inſpicienti. ¶ Notandũ aũt ꝙ in miſſali Ambroſiano inuenitur iſta forma Vngo oc̃los tuos vel aures tuas ⁊c̃. Et ꝑ iſtã ſctãꝫ vnctionẽ tuã ⁊c̃. De hoc aũt nõ eſt curandũ. ſꝫ forma qua vtitur romana eccl'ia eſt ſeruãda. Si aũt aliquis querat quare in for/ ma iſtiꝰ ſacramẽti magꝭ vtitur romana eccl'ia optatiuo ꝟbo q̃ꝫ in alijs formis Dicendũ eſt ꝙ iõ qꝛ vt videtur infra iſtud ſacra/ mentũ nõ debꝫ dari niſi ꝓpinquis morti q̇ ſũt iã in receſſu. iõ ſicut morꝭ eſt ꝙ illis q̇ ſunt in receſſu optatur ſalꝰ ita forma iſta eccl'ia optat ſalutẽ recedentibꝰ ex hac vita.

¶ Quis ſit miniſter extreme vnctiõis. Ca. iij.

Miniſter huiꝰ ſacramẽti eſt p̃ſbiter ⁊ nõ alius. vñ nullus niſi ſit p̃ſbiter p̃t miniſtrare illud ſacramẽtũ Jſtõ ptꝫ ex p̃dicta autoritate bti Jaco. Jnfirmatur quis ⁊c̃ Rõ autẽ quare ſolus p̃ſbiter eſt miniſter huiꝰ ſacramẽti eſt. qꝛ ille q̇ hꝫ diſpenſare ſacramentũ corpis chriſti miſticũ oportꝫ ꝙ habeat ptãtẽ ſup corpus chriſti verum. ſꝫ iſte eſt solꝰ p̃ſbiter q̃re ſolꝰ p̃ſbr hꝫ miſtrare ſacr̃a Nec eſt iſtãtia de baptiſmo. qꝛ baptiſ/ mꝰ ẽ ſacr̃m maxie ncc̃itatꝭ. iõ oportꝫ ꝙ hẽat miſtrum maxie cõeꝫ

vide hoc ſupra de baptiſmo. c. tercio Utrum aūt oporteat ꝙ ſint plures preſbiteri vel ſufficit vnus videt̄ ex autoritate allegata ꝙ debeāt eſſe pl'es q2 dicit pſbiteros in plurali Tho. in. iiij. ſuo videt̄ dicere ꝙ ſi non poſſint haberi pl'es ſufficiat vnus cū miniſtris. ita tm̄ ꝙ ſemꝑ pſbiter debꝫ inungere ⁊ dicere verba. ⁊ ſi anq̄ꝫ ꝑfecerit moriat̄ vel aliter impediat̄ alius debet ꝑficere illud qđ remanet ꝑficiendū ſcꝫ reſiduū ſacramenti huius extreme vnctionis. que ſufficiant pro pn̄ti

¶ Quis ſit effectus huius ſacramenti Cap. iij.

Effectus hui⁹ ſacramēti eſt iſte Sic eñ eſt in infirmitate corꝑali ita ſuo mō debꝫ eſſe ⁊ eſt i infirmitate ſpūali In infirmitate aūt corꝑali ſic eſt ꝙ poſito ꝙ aliq̄s ſit curatus ab infirmitate adhuc remanet in eo aliqua debilitas corꝑalis proueniēs ex priſtina infirmitate. ⁊ ideo indiget duplici medicina Una que ſit egritudinis ſanatiua vl' expulſiua. ⁊ alia que ſit debilitatꝫ que remanet reꝑatiua Sic eſt ſpūaliter. ſpūalis infirmitas eſt pctm̄ Un̄ ps̄ in ꝑſona pctōꝝ Miſerere mei dñe qm̄ infirm⁹ ſum ſana me ⁊c. Medicina ſanatiua illius infirmitatꝫ eſt pnīa. ſꝫ poſtq̄ꝫ homo ſanat⁹ eſt ab iſta infirmitate adhuc remanꝫ in eo q̄dā debilitas ſpūalis. ⁊ ꝯtra iſtā debilitatē ordinat̄ iſtud ſacramentū Un̄ effectus iſti⁹ ſacramēti eſt ſanatio iſtius debilitatꝫ ſpūalis Eſt etiā ali⁹ effectus q2 ꝑ ipm̄ pctā venialia ⁊ etiā mortalia oblita remittunt̄ ⁊ gr̄a habita auget̄ ⁊ noua ꝯfert̄. ⁊ iſtud itellige ſi digne ſuſcipiat̄. Eſt etiā ali⁹ effectus. q2 ſi ſit expediēs aīe ſuſcipientꝫ ſanitas corꝑalis ſibi reſtituit̄ ꝟtute ſacramēti iſtius Probant̄ oīa iſta ꝑ autoritatē inductā Jaco. v. Infirmat̄ quis ex vo. indu. pſb. ec. ⁊ orēt ſuꝑ eū vngen. eū oleo ſctō: ⁊ alleuia. eum dñs. a lang. ſuis. ⁊ ſi in peccatis ſit dimittent̄ ei ⁊c.

¶ Quib9 debet dari iſtud ſacramentū Ca. v.

Ex predicta autoritate colligit̄ ꝙ iſtud ſacramentū nō debꝫ dari niſi infirmis. q2 dicit̄ Jaco. v. Infirmat̄ q̄s ex vobis. ¶ Nō aūt debꝫ dari quibuſcūq3 infirmis ſꝫ ſolū illis qui ſunt in ꝑiculo ⁊ ſunt propinq̄ morti. q̄ cū deuotione an̄ petierūt iſtud ſacramentū. poſito etiā ꝙ ſint frenetici Cū eñ iſtud ſacramentū ſit ſacramētū exeūtiū nō dꝫ dari niſi

De extrema vnctione

exeuntibus. vel illis qui iam ſunt parati ad exitū ab hac vita.

¶ In quibꝰ p̲tibꝰ corp̲is fieri debꝫ iſtud ſacramentū Ca. vi

Quia purgata materia medicina debꝫ applicari p̲ti/
cule patiēti. iō materia p̲cti purgata p̲ pn̄iaꝫ iſtud ſa/
cramentū qđ eſt medicina (vt dictū eſt) ꝯ debilitatē
derelictā debꝫ applicari menbris q̄ ſunt organa ſenſuū. p̲ q̄s
morbꝰ p̲cti intrat in aīaꝫ. vn̄ de ſacramēto iſto dn̄t inūgi oculi
aures. os. nares. pedes. ⁊ renes. Ita ꝙ ad oclos dicat̄. per
iſtā ſanctā vnctionē ⁊ ſuā piiſſimā miſericordiā indulgeat tibi
deus q̄cquid peccaſti p̲ viſuꝫ Ad aures. p̲ auditū Ad os. per
guſtū Ad nares. p̲ odoratū Ad pedes p̲ greſſuꝫ Ad renes. p̲
ardorē libidinis. p̄mittēdo in ſingulis. p̲ iſtā ſanctā vnctionē
Sꝫ quid fiet de ceco a natiuitate qui nō peccauit p̲ viſū. vl̄ eti
am de ſurdo a natiuitate qui nō peccauit p̲ auditū. vl̄ de clau
do qui nō peccauit p̲ greſſuꝫ. nūquid debꝫ inungi in illis mē/
bris. Dico ꝙ ſic. qꝛ lꝫ cecus nō peccauit videndo. tn̄ peccauit
forte inordinate viſum appetendo. Et idem dico de ſurdo ⁊
claudo. Eſtimo etiā ꝙ q̄ꝫq̄ꝫ aliquis nō haberet oculos vl̄ alia
menbra in quibus fit vnctio debꝫ tn̄ iungi in locis circumui
cinis propter rationem iam dictā.

¶ Utrum debeat ſacramentū iſtud iterari Cap. vii.

Cum in iſto ſacramēto nō imprimat̄ caracter manife
ſtū eſt ꝙ illud ſacramentū iterari poteſt Cū hō poſſit
ad mortē multotiēs infirmari. vtꝛ aūt in eadē infirmi
tate poſſit aliq̄s ml̄totiēs inungi Dico ꝙ infirmitatū quedaꝫ
ſunt breuis terminatōis ſicut ſinochia vl̄ ſinochus vl̄ cauſon
⁊ ſic de aliis. in iſt̄ infirmitatibꝰ nō debꝫ iſtud ſacramētū ite/
rari Tn̄ ſi recidiuaret aliq̄s cū recidiuū ſit alia infirmitas a p̄
ma. in recidiuo poſſꝫ iterato iungi Alie ſunt infirmitates diu
turne ſicut febr̄. tuſſis. ethica ⁊ ſiſes que durāt p̲ annū vl̄ plꝰ
⁊ ſic cū in talibꝰ infirmitatibꝰ hō poſſit ml̄totiēs venire ad pū
ctū mort̄ in talibꝰ poteſt iſtud ſacramentū iterari Iſta eſt ſen
tētia Tho. in. iiii. ſuo Dicit tn̄ ꝙ ſi inueniat̄ ſn̄ia alicꝰ docto/
ris in ꝯriū ꝙ nō ꝯdemnꝫ eā Iſtud aūt ꝙ dicūt q̄dā ꝙ ille qui
fuit inūctꝰ ꝙ ſi curet̄ nō dꝫ poſtea balneare eſt q̄dā fatuitas: qꝛ
ſeq̄ret̄ ꝙ ep̄s cuiꝰ caput fuit inūctū criſmate nō deberꝫ lauare

caput.cum eius vnctio dignior ſit iſta. Tamen qñ aliquis infirmus inungitur debet ibi eſſe aliquis miniſter qui cū ſtupa abſtergat locū vnctionis.⁊ poſtea illa ſtupa debꝫ ꝯburi.

Tractatus ſeptimus prīe partis de matrimonio. Et habet duas partes ſub ſe.

Expedito cum dei adiutorio tractatu de ſacramentis . que generāt.vegetant.nutriunt.promouent ⁊ repant hominez in vita ſpūali. Reſtat tractandū de ſacramento quod hominē producit ⁊ generat in eſſe ⁊ vita corpali.ſ.de ſacramento matrimonij. Quia vero libellus iſte compoſitus eſt propter ſimplices qui nō ſunt multū perfecti in iure canonico ⁊ ciuili allegatioqꝫ multorum iurium tam de iure canonico qꝫ ciuili que in iſta materia plus qꝫ in alijs precedentibꝫ adducunṯ ſimplicibus ⁊ minus pfectis confuſionē inducat. Idcirco ab hmōi allegationibꝫ qꝫtū potero abſtinebo.cū ſimplices hmōi allegationes neqꝫ legere neqꝫ intelligere ſcirent Qm̄ aūt ſm philoſophuz ſic̄ diſpoſitio p̄cedit formā.ſic ſpōſalia p̄cedūt matrimoniū.ideo prīo de ſpōſalibus eſt agendū.

Prima pars ſeptimi tractatꝰ prīe partꝫ principalis de ſponſalibꝫ. Et habꝫ quinqꝫ capl'a.

Circa ergo ſponſalia cōſiderāda ſunt quinqꝫ. Prīo quid ſint ſponſalia ⁊ vn̄ dicanṯ Scđo qualiter contrahanṯ. Tercio in qua etate poſſunt ꝯtrahi ſpōſalia Quarto quis ſit effectus ſponſaliū.quinto in quibꝫ caſibꝫ diſſoluāṯ.

Quid ſint ſponſalia ⁊ vnde dicanṯ Ca.i.

Sponſalia ſunt futuraꝝ nuptiaꝝ promiſſio Ex qua diffinitione que cōmunis eſt canoniſtis ⁊ legiſtis patet ꝙ ſponſalia debent precedere matrimoniū ſicut preſens precedit futurum. Dicunṯ autē ſponſalia a ſpondeo des quod idem eſt qđ promitto tis.

De matrimonio

¶ Qualiter contrahantur ſponſalia. Ca. ij.

Contrahuntur ſponſalia quatuor modis. Uno modo nuda promiſſione. q̄n dicitur accipiam te in vxorem ⁊ accipiam te in virum. Alio modo datis arris ſponſalium. ſ. pecunia vel aliquibꝫ alijs rebus. Alio modo anuli ſubarratione. Et illud vocat̃ vulgariter deſponſatio. ſed proprie ſubarratio nuncupatur. Alio modo interueniente iuramento ita tamen ꝙ ſemper ſint verba de futuro vt dictum eſt q2 ſi eſſent verba de p̄ſēti iā nō eſſent ſpōſalia ſ3 matrimoniū

In qua etate poſſunt contrahi ſponſalia. ¶ Ca. iij.

Quoniam poſt ſeptennium. i. poſt etatē. vij. annorū tam pueri q̃ȝ puelle incipiunt habere diſcretionē q̄ requirit̃ in ſponſalibꝫ cōtrahendis iō poſt ſeptenniū poſſunt cōtrahi ſponſalia. Si v̄o an̄ ſeptenniū ipſi vel parentes ipoꝝ vice ⁊ noīe eoꝝ ſponſalia ꝯtrahant nil agūt niſi cū veniūt ad ſeptenniū incipiāt eis placere. q2 ex tūc valēt ita ꝙ lȝ ſponſus nō cognoſcat eā carnaliter. ꝯſanguineā tn̄ eius nō poterit habere in vxorē nec ecōtra. Et nota ꝙ etas ꝯtrahēdi matrimoniū apta eſt i puella. xij. annoꝝ. in puero. xiiij. ⁊ ſi an̄ ꝯtrahant nō eſt matrimoniū. ſȝ ſponſalia tm̄ niſi fuerint etati nubili ita propinqui ꝙ poſſint carnaliter ꝯmiſceri. cū etatē videat̃ tūc malicia ſuppleuiſſe.

¶ Quis ſit effectus ſponſalium. ¶ Cap. iiij.

Sponſalia contrahunt̃ duobꝫ modis. q2 q̄nq3 ꝯtrahūtur ſub ꝯditōe appoſita. q̄nq3 pure. Si ꝯtrahant̃ ſb̄ ꝯditiōe appoſita hoc p̄t eſſe multꝭ modis. q̄m aut cōditio appoſita eſt poſſibilis aut impoſſibilis aut nc̄caria. Si ſit impoſſibilis puta q2 dicit ꝯtrahā tecū ſi tetigero digito celū. Aut ſi nc̄caria: puta q2 dicit ꝯtraham tecū ſi ſol oriat̃ cras. vl' aliud ſil'e. Iſte ꝯditōes dn̄t hēri p̄ nō adiectꝭ. i. p̄ n̄ appoſitꝭ. Si aūt ꝯditio ſit poſſibilis aut eſt honeſta aut inhoneſta. ſi ſit honeſta. puta q2 dicit ꝯtrahā tecū ſi pater meus voluerit. vel ſi dederis mihi cētū marcas. Si ꝯditio nō adimpleat̃ nō tenet̃ matrimonium conſummare donec conditio fuerit adimpleta etiam ſi contrahendo ſpōſalia fuerit appoſitum iuramentum. Sed debet intelligi ſemper niſi carnalis copula

fuerit ſubſecuta inter eos. qꝛ tunc dicitur verum matrimoniū inter eos. qꝛ tūc videt̄ ꝯditio appoſita receſſiſſe. Si vero conditio inboneſta ſit ⁊ ſit ꝯtra naturā ⁊ ſubſtātiā ⁊ bona matrimonij. puta qꝛ dicit ꝯtrahā tecū ſi ꝓcures tibi venena ſterilitatis vl' pro pecunia adulterandā te tradas. vl' donec inueniā aliaꝫ pulcriorē. Iſta ꝯditio viciat ꝯctū. ita ꝙ nec ſunt ſpōſalia nec matrimoniū. Si ṽo ꝯditio ſit inboneſta ſꝫ nō ſit ꝯ naturaꝫ ⁊ ſubſtātiā ⁊ bona matrimonij: puta qꝛ dic̄ ꝯtrahā tecū ſi hoīeꝫ interfeceris vl' ſi furtū feceris. vl' ſilia. pro nō adiecta debꝫ haberi ⁊ eſt abijciēda. ⁊ tenēt ſpōſalia. Notādū tñ ꝙ lꝫ dictū ſit ꝙ ſpōſalia pñt ꝯtrahi ſub ꝯditōe ꝓmiſſe pecunie. nō tñ pōt ꝓmitti pecunia in modū pene ⁊ ſi ꝓmiſſa fuerit nō tenet pene ꝓmiſſio. nec pt peti. vt ſi dicat̄ ſic. niſi ꝯtrahero tecū tibi dabo centū marcas. nō em̄ valꝫ ꝯditio pene cū libera debēt eſſe ꝯiugia. ff. de ver. ob. l. tua. de ſpō. c. velut. extra. eo. c. requiſiui ⁊. c. gēma C. de ſpō. l. arras ⁊. l. mulier. Si aūt ꝯtrahant̄ ſponſalia pure .i. ſine ꝯditiōe. ⁊ ſunt ambo apti ad matrīoniū ꝯtrahēdū ſi in ſpōſalibꝫ ꝯtrahēdis interuenerit iuramētū ꝯpellēdi ſunt ꝑ excōicationē ꝯſummare matrīoniū. niſi forte timeat̄ de uxoricidio vel de aliq̄ alio ꝑiculo. Et ſi alter ipoꝝ ꝯtraxerit cū alia ꝑ ṽba de pñti iniūgat̄ ei pnīa de ꝑiurio ⁊ fide mētita ⁊ abſoluat̄ ab excōmunicatōe. ſi aūt no interuenerit iuramētuꝫ monēdi ſunt matrimoniuꝫ ꝯſummare nō cogendi qꝛ inuite nuptie ſolēt malos prouētus habere. xxxi. q. ij. c. i. ⁊. ij. Si aūt neuter eſt in etate nubili tenent̄ expectare donec veniāt ad annos etatis legitime ad matrimoniū ꝯtrahendū: Et idē dico ſi vnus eſt in etate legitīa. aliꝰ nō. qꝛ ille q̇ eſt in etate legitima tenet̄ aliū expectare. vl' ſi ſe mutuo abſoluūt poterūt iudicio eccl'ie ſepari.

¶ In quibus caſibus ſponſalia diſſoluunt̄. Ca. v.

Ex quo ſponſalia ſunt ſemel ꝯtracta ſemel ligāt. ita ꝙ ſi ꝯtrahāt̄ poſtmodū ſponſalia cū alia. ⁊ nō eſt proceſſum ad carnalē copulā cum illa ſecunda ꝯpellendus eſt redire ad primā. Si vero cognouit ſecundā carnaliter cū iam matrimoniū dicatur debꝫ remanere cū ſecūda ⁊ nō redire ad ꝑmā. Soluūt̄ aūt ī octo caſibꝫ Prius eſt ſi alt' ipoꝝ vult trāſire ad religionē. quod facere poteſt altero iuito. etiā ſi fuit

matrimonium per verba de preſenti contractum. dummodo non fuerit per carnalem copulam conſummatum ⁊ ille qui remanet in ſeculo remanet abſolutus a vinculo ſponſaliū. ⁊ h̄ qn̄ alter fuerit ꝓfeſſus in religione illa. habet̄ ille caſus extra. de ꝯuer. ꝯiu. c. ex publico. extra de ſpō. duo/ lȝ ꝑter ſolitū. Secundus caſus eſt qn̄ ſponſus nō inuenit̄. qꝛ trāſfert ſe ad aliā regionē. recepta tn̄ prius pnīa de ꝑiurio vl' de fide mentita: ſi ſuꝑ eū ſteterit q̄ minus matrimoniū fuerit ꝯſummatū. habet̄ iſte caſus extra de ſpō. c. illis. aūt. Tercius caſus eſt ſi alter ipo rū poſt ꝯtracta ſpōſalia incurrit leprā vel paralaſim. aut oculos. pedes. manus. vel naſum amiſit. vel aliq̄d turpius ſibi euenerit. Ponit̄ iſte caſus extra de ꝯiu. lepro. c. lr̄as. de iureiur. ca. quemadmodū. Quartus caſus ſi ſuꝑuenerit affinitas puta qꝛ ſponſus ꝯſanguineā ſpōſe cognouit. vel ecōuerſo. Et ad hoc ꝓbādū ſufficit ſola fama. habet̄ iſte caſus: xxvij. q. ij. quidā deſpōſauit. extra de ꝯſang. ⁊ aff. ſuꝑ eo. Quintus caſus ſi mutuo ſe abſoluerint. habet̄ iſte caſus extra de ſpō. c. ꝑterea. quidā tn̄ nō recipiūt iſtū caſum. vn̄ dicūt ꝙ illa decretalis allegata nō eſt decretalis vl' loquit̄ de ꝓmiſſiōe ꝯpatiua. Sextus caſus eſt ſi alter eoꝝ fuerit fornicatus. habet̄ iſte caſus extra de iureiur. c. queādmodū. Septimus caſus eſt qn̄ ſpōſus de fctō cū alia. vl' ſpōſa cū alio ꝯtrahit ꝑ ṽba de pn̄ti vl' ꝑ verba de futuro. ⁊ ſequit̄ carnalis copula. tūc ſoluunt̄ ſpōſalia ꝓpt' maius vinculū ſuꝑueniēs. ſȝ dn̄t agere pnīaȝ de ꝑiurio vel de fide ſeu promiſſiōe mētita. ponit̄ iſte caſus extra de ſpō. c. cōſuluit. extra de ſpō. duoꝝ. c. tua nos. Octauus caſus eſt qn̄ minor venit ad etatē legitimā ⁊ ꝑfectā: ⁊ petit abſolui a vinculo ſpōſaliū ⁊ dari ſibi licentiā nubendi aliȷ̄. habet̄ iſte caſus extra de deſpō. impūȷ̄. de illis. ⁊. c. a nobis. Et nota ꝙ oēs iſti caſus ꝑter primū. ſ. quando vult tranſire ad religionem intelligendi ſunt de ſponſalibus de futuro que vere ⁊ proprie dicuntur ſponſalia. Et nota etiam ꝙ in duobus caſibus predictis ipſo iure ſoluuntur ſponſalia. ſcȝ ꝙ intrat religionem. ⁊ quando contrahit matrimonium cum alio vel cum altera. In ceteris vero caſibus ſoluenda ſunt per iudicem eccleſie.

Secūda pars ſeptimi tractatus p̄rie ꝑtis principalis de matrimonio. Et hꝫ octo capl'a.

POſtquā tractatū eſt de ſponſalibus dicendū eſt de matrimonio Circa quod ꝯſideranda ſunt octo. Prīo quid eſt matrimoniū ⁊ vn̄ dicat̄ Scd̄o qualiter ꝯtrahatur matrimoniū. Tercio qn̄ ⁊ vbi ⁊ quibꝫ ꝟbis fuit inſtitutū matrimoniū. Quarto q̄ fuit cauſa inſtitutōis matrimonij Quinto q̇ pn̄t ꝯtrahere matrimoniū Sexto q̄t mōs dr̄ mr̄imoniū Septīo q̄t ſunt bona mr̄ionij Octauo q̄ impediūt mr̄ioniū.

Quid eſt matrimonium ⁊ vnde dicatur. Cap.i.

MAtrimoniū aūt a doctoribꝫ ſic definit̄. Matrimonium eſt viri ⁊ mulierꝫ legitima ꝯiūctio indiuiduā vite ꝯſuetudinē retinēs Nō dicit̄ viri ⁊ mulieꝝ. vel virorū ⁊ mulierꝫ. qꝛ nec vnus vir plures mulieres. nec vna pl'es viros habere pōt Dicit etiā indiuiduā vite ⁊c̄. hoc ē qꝛ neuter coꝝ abſqꝫ ꝯſenſu alterius poteſt ꝯtinentiā ꝓfiteri vel orationi vacare. Et inter eos dū viuūt ꝑmanet vinculū ꝯiugale Aliter definit̄ ſic Matrimoniū eſt viri ⁊ mulierꝫ ꝯiunctio conſortiū vite cōis. diuini ⁊ humani iuris cōicatio. Dicit̄ aūt matrimoniū a mater trꝫ. ⁊ munio nis. vn̄ matrimoniū eſt quaſi matris muniū. i. officiū. qꝛ dat mulieribꝫ eſſe matres. vl' iō magꝫ denominat̄ a matre q̄ꝫ a patre. qꝛ eius officiū magis apparꝫ in matrimonio q̄ꝫ officiū viri.

Qualiter contrahatur matrimoniū. Ca.ij.

SOlo aūt conſenſu contrahit̄ matrimoniū. qui ſi ſolꝰ deſit cetera etiā ip̄o coitu nō obſtante celebrata fruſtrāt̄. Ex quo em̄ ꝑ verba de pn̄ti vir conſenſit maritali affectu in mulierē ⁊ mulier in viꝝ ſiue verbis conſuetꝫ. vt ſi vir dicat. accipio te in meā. ⁊ ip̄a rn̄deat accipio te in meū vl' ſi vir dicat. volo te decetero habere in vxorē. ⁊ ip̄a rn̄deat volo te de cetero habere in virū. vel quibuſcūqꝫ alijs ꝟbis vl' ſignis exprimat̄ ꝯſenſus ſtatim eſt matrimoniū. Et dico ſignis: qꝛ ſurdus ⁊ mutus pn̄t contrahere matrimoniū. verūtn̄ ſi lo-

qui poſſunt contrahentes matrimonium verba ſunt neceſſa
ria q̄ſtū ad eccl'iaꝫ ꝯſenſum mutuū ꝯtinētia vl' exprimētia.

Quando. vbi ⁊ quibus ꝟbis fuit inſtitutum matrimoni
um. Capl'm.iij.

In paradiſo terreſtri fuit inſtitutū matrimoniuꝫ ⁊ an̄
pctm̄ Quibꝫ aūt ꝟbis fuit inſtitutū dicūt aliqui ꝙ il
lis ꝟbis Geñ.ij.c. Creſcite ⁊ multiplicamini ⁊ reple/
te terrā Sꝫ iſtud nō credo verꝫ. fuerūt eīn illa verba potiꝰ bñ
dictio nubentiū Vñ dico ꝙ ꝟbis Ade ore prophetico prola
tis fuit inſtitutū qñ Adam dixit Hoc nūc os ex oſſibꝫ meis ⁊
caro de carne mea Quapropter relinquet homo patrē ⁊ ma/
trē ⁊ adherebit vxori ſue. ⁊ erūt duo in carne vna Vide hoc ſu
pra de ſacramentis in generali.c.i.

Que fuit cauſa inſtitutionis matrimonij. Cap.iiij.

Due ſunt cauſe principales inſtitutionis matrimonij
lꝫ ſint multe ſecundarie Prima cauſa principalis eſt
ſuſceptio prolis Et propter hanc inſtituit deus ma/
trimoniū in paradiſo an̄ peccatū inter primos parentes quibꝫ
dixit Geñ.ij. Creſcite ⁊ multiplicamini Scd'a cauſa eſt vita
tio fornicatiōis. ⁊ iſta cauſa habꝫ locū poſt peccatū Et de iſta
dicit apl's.i.ad Cor.vij.ca. Propter fornicationē ſupple vi/
tandā vnuſquiſqꝫ vxorē ſuam habeat. ⁊ vnaqueqꝫ ſuum virū
Cauſe ſecundarie ſunt multe.ſ.pacꝭ reformatio. pulchritudo
vxoris. diuitie ⁊ ſimilia Ita tamen ꝙ principaliter intentio
eorum qui contrahunt non feratur ad iſta ſed ad duo prima
⁊ principalia.

Qui poſſunt contrahere matrimoniuꝫ. Ca.v.

Omnis homo qui conſentire poteſt in coniugalem af
fectum. ⁊ carnalem copulam exercere niſi expreſſe ꝓ
hibeatur poteſt contrahere matrimoniū. Dico qui cō/
ſentire pōt. qꝛ lꝫ puer infra etatē legitimā ꝯſtitutus. hoc eſt in
fra.xiiij.annū. ⁊ puella infra.xij. dicāt ꝟba ad matrimoniuꝫ
contrahendū apta. tamen quia conſentire non poſſunt nulluꝫ
eſt matrimonium. de ſpon. ca. tue fraternitati Similiter ille q̄
inſanus eſt vel furioſus. licet dicat illa verba non contrahit
quia conſentire non poteſt.xxx. queſtione.ij. neqꝫ furioſus.

Et hoc eſt verum q̃zdiu eſt in furia conſtitutus. q̄m ſi aliquando habeat lucida interualla ⁊ aliq̃n redit ad ſanã mentẽ nubere poteſt ⁊ teſtari. ⁊ oīa alia q̃ alij pñt poteſt. vt. C. de codicil. l. nec codicillos. vij. q. i. q̃zuis ſit triſte. Dico etiã q̃ carnalem copulã põt exercere. Et iõ qui caret v̓ga virili vel vtroq̧ teſticolo. vel eſt naturaliter frigidus ↄtrahere nõ poteſt. extra de frigi. ⁊ male. c. q̄ ſi. Dico etiã niſi expreſſe ꝓhibeat̃. q̄ edictũ de matrimonio ↄtrahẽdo eſt prohibitoriũ Jõ oīs qui nõ prohibet̃ admittit̃ ⁊ ↄtrahere põt. extra de ſpõ. cũ apud ſedẽ. Prohibent̃ eñ aliq̄ propt̃ votũ ⁊ propt̃ ordinẽ. ⁊ ita de alijs impedimentis de quib9 dicet̃ infra. Et nota q̄ matrimoniũ cõtrahi poteſt inter abſentes ⁊ ꝑ procuratorẽ. ſicut factum fuit inter dominum regem Arrogonie ⁊ dominam reginam qui nunc ſunt. extra de procu. c. finali. li. vi.

¶ Quot modis dicit̃ matrimonium Ca. vi.

Matrimonium dicit̃ multis modis. Nã matrimonium aliud legitimũ aliud clãdeſtinũ. Matrimoniũ legitimũ eſt qñ ab his qui ſuꝑ feminã hñt ꝑtãtẽ vxor petitur a parẽtib9. ſponſat̃ ⁊ legib9 dotat̃. ⁊ a ſacerdotib9 (vt mos eſt) bñdicit̃. ⁊ a paranymphis cuſtodit̃ ⁊ ſolennit̃ accipit̃. Nõ tñ intelligas quin ſine ſolennitatib9 iſtis poſſit eſſe verũ matrimoniũ. Sꝫ ſic eſt in alijs ſacramẽtis q̄ q̃dã ſunt de nccitate ſacramẽti: quedã ſunt de ſolennitate tm̃ Ita in matrimonio q̃dã ſũt ꝑtinẽtia ad ſubſtantiã matrimonij. ſic̃ ↄſenſus ꝑ verba de p̄ñti expreſſus. ⁊ iſte ſolus facit matrimoniũ. Quedã ſunt ibi ad ſolennitatẽ ⁊ decorẽ. ſic̃ ſunt ſolẽnitates p̃dicte. ſine q̄bus eſt verũ ⁊ legitimũ matrimoniũ q̃ztũ ad virtutẽ: lꝫ nõ q̃ztũ ad honeſtatẽ. Clãdeſtinũ matrimoniũ eſt qñ fit ſine ſolennitatib9 p̄miſſis. Et qui ſic ↄtrahũt exponũt ſe magno ꝑiculo. poſſet eñ alter alterũ dimittere qñ vellet. ⁊ de facto cũ alio vł alia ↄtrahere. ⁊ ſic in adulterio manerẽt. Vñ talib9 ↄſulendũ eſt in foro pnĩe. vt de nouo in facie eccłie ↄtrahãt. Itẽ matrimoniũ aliud initiatũ. aliud ꝑfectũ ſiue ↄſũmatũ. Initiatũ ꝑ v̓ba de p̄ñti. Perfectũ ſiue ↄſũmatũ ꝑ carnalẽ copulã. Notandũ tñ q̄ matrimoniũ poteſt eſſe ꝑfectũ duob9 modis: Vno modo ſanctitate. Alio mõ ſignificatõe. Matrimoniũ ẽ põt eſſe

perfectum ſanctitate ante carnalem copulam Vñ Aug. ſcri-
bens ad quandã que ſimul cũ viro ſuo votum caſtitatis emiſe-
rat. ſic dicit inter cetera. Nõ qꝛ pariter tꝑabatꝫ a ꝯiunctione
carnali. iõ maritus tu9 eſſe deſierat imo tãto ſancti9 ꝯiuges
manebatꝫ q̃ꝫto ſanctiora ꝯcorditer placita ſeruabatꝫ Sꝫ ma-
trimoniũ nõ eſt ꝑfectũ ſ̄catõne añ carnalẽ copulã Cõiunctio
ẽm corpoꝝ viri ⁊ vxoꝛꝫ ſ̄t ꝯiunctõeꝫ nature diuine ⁊ humane
in ꝑſona filij dei. vide de hoc ſupꝛa de ſacramentꝫ in generali
ca. i. Et ſic ſoluit̃ iſta queſtio vtꝝ inter btiſſimã ꝟginẽ Mari-
am ⁊ Joſeph fuerit ꝑfectũ matrimoniũ. qꝛ fuit ꝑfectũ ſctitate
ſꝫ nõ ſ̄catiõe. Quidã dicũt matrimoniũ initiatũ ꝑ ſponſalia ꝺ̄
futuro. ratũ ꝑ cõſenſuꝫ de pñti. ꝯſummatũ ꝑ carnalẽ copulaꝫ
Jtẽ matrimoniũ aliud legitimũ ⁊ nõ ratũ. aliud ratũ ⁊ nõ le-
gitimũ. aliud ratũ ⁊ legitimũ Matrimoniũ legitimũ ⁊ nõ ra-
tũ eſt inter fideles. ⁊ dicit̃ legitimũ qꝛ legali inſtitutõe ⁊ ꝓuin-
cie moꝛib9 nõ ꝯtra iuſſionẽ dñi cõtrahit̃. ſꝫ nõ eſt ratum matri-
moniũ. qꝛ ſine fide fit Aug: Nõ eſt ratũ ꝯiugiũ qđ ſine deo eſt
Ratũ ⁊ nõ legitimũ matrimoniũ eſt qđ eſt inter legitimas per-
ſonas ⁊ fideles. ſꝫ ſine debita ſolennitate contrahit̃. Ratuꝫ ⁊
legitimum matrimoniuꝫ eſt inter legitimas ⁊ fideles ꝑſonas
cũ debita ſolennitate contractum.

¶ Quot ſunt bona matrimonij. Ca. vij.

Bona matrimonij principaliter ſunt tria. ſ. fides ꝓles
⁊ ſacramentũ Aug. Nuptiale bonũ triptitũ eſt. fides
proles ſacramentũ. Jn fide attendit̃ ne poſt vinculuꝫ
ꝯiugale cũ alio vł alia coeat̃. Jn prole vt amanter ſuſcipiat̃
⁊ religioſe educet̃. Jn ſacramento vt ꝯiugium nõ ſepet̃ Et no-
ta ꝙ duo prima bona qñqꝫ ſunt in matrimonio. qñqꝫ nõ. ter-
cium vero inſeꝑabiliter adheret matrimonio.

¶ Que impediũt matrimoniũ Et hꝫ. xvi. ꝑticulas Ca. viij.

Jmpedimẽta matrimonij ſunt duodecim que impe-
diũt matrimoniũ ꝯtrahendũ ⁊ dirimunt iã ꝯtractuꝫ.
Si tñ ipa vel aliq̇d ipoꝝ ꝑcedãt matrimoniũ. tũc ſen-
ſuꝫ ꝯiugalẽ excludunt. ſi ꝟo ſequant̃ matrimoniuꝫ nulluꝫ ꝑ-
ſtant impedimẽtuꝫ. ſic patꝫ ꝑ iſta exẽpla. Furioſus nõ poteſt
ꝯtrahere matrioniuꝫ. ſi tñ poſtq̃ꝫ ꝯtraxerit efficiat̃ furioſ9 nõ

propter hoc ſoluitur matrimonium. Item qui habet vtrūq̄
teſticulum ſectum.i.euulſuꝫ nō poteſt contrahere matrimo/
niū.ſi vero poſt contractū matrimoniū ſecet̄.i.caſtret̄ nō ꝓpt̄
hoc ſoluit̄ matrimoniū Et eſt intelligendū de alijs impedimē
tis.que aūt ſint impedimēta matrimonij ꝯtinent̄ in his qua/
tuor verſib9. Error cōditio votuꝫ cognatio crimen. Cult9 diſ
paritas vis ordo ligamen honeſtas. Si ſis affinis.ſi forte coi
re nequibis. Hec facienda vetant cōnubia facta retractant.
Preter iſta.xij.impedimēta que impediūt matrimoniū cōtra
hendū ⁊ dirimūt iā cōtractuꝫ ſunt alia que impediūt matrīo/
niuꝫ cōtrahenduꝫ ſꝫ nō dirimūt iā cōtractū.ſ.tp̄s feriaꝝ ⁊ in/
terdictū eccleſie. ꝟſus: Eccleſie vetitū necnō tp̄s feriaꝝ. Iſta
vetāt fieri ꝑmittūt facta teneri. Que qualiter teneri debeant
dicendū eſt de vnoquoq̄ ipoꝝ.

De impedimento erroris matrimonij.

Numeratis omnib9 impedimentꝭ dicendū eſt de vno
quoq̄ ipoꝝ. Et primo de impedimento erroris ꝑſo/
ne qui ex ſui natura non ex inſtitutione eccleſie matri
monia le ꝯſenſuꝫ excludit.qm̄ qui errat nō conſentit.ff.de iu/
riſdic.om.iu.l.ſi per errorem.⁊ errantium volūtas nulla eſt
C.de iur̄.⁊ fac.ig.l.cū per teſtamentuꝫ.⁊.l.nō idcirco Vn̄ ſi
mulier vel vir erret in matrimonio contrahendo null9 eſt cō/
ſenſus.qui ſolus facit matrimoniū. Tn̄ nota ꝙ triplex poteſt
eſſe error circa ꝑſonā. Prīus ipi9 ꝑſone. vt ſi de Petro creda
tur ꝙ ſit Johes vbi errat̄ circa ꝑſonā. Ali9 eſt error fortune.
vt ſi de pauꝑe credat̄ ꝙ ſit diues. Alius eſt error qualitatis.
vt ſi de ignobili credat̄ ꝙ ſit nobilis. vl̄ de corrupta credat̄ ꝙ
ſit virgo. Modo error ꝑſone impedit matrimoniū. vt ſi cre/
dens cōtrahere cū Petro cōtrahit cū iohe. vl̄ ſi credēs cōtra/
here cū Martha cōtrahit cū Bertha.nullū eſt matrimoniuꝫ
Error aūt qualitatꝭ ⁊ fortune nō impedit matrimoniuꝫ Ver
bi gratia aliquis contrahit cū aliqua credens eſſe virginē vel
filiā regꝭ.⁊ tn̄ ipa eſt meretrix vl̄ filia ruſtici tenet matrimoni/
um. vl̄ credit contrahere cuꝫ diuite ⁊ contrahit cuꝫ pauꝑe te/
net etiā matrimonium.xxi.q.i. Dis ita.

De impedimento conditionis.

De matrimonio

IMpedimentum conditionis introductum eſt ab eccleſia in fauorem libertatis. Et de hoc breuiter eſt ſciendũ. ꝙ ſi mulier libera contrahat cũ ſeruo ſcient. vł liber cũ ancilla. tenet ⁊ validũ eſt matrimoniũ inter eos. Si vero libera contrahit cũ ſeruo ignoranter. qꝛ credit eũ eſſe liberum. vel liber cum ancilla etiam ignoranter. qꝛ credit eam eſſe liberam nulluȝ eſt matrimoniũ inter eos. niſi poſtq̃ȝ vnꝰ nouerit cõditionem alteriꝰ eſſe talẽ cõſentiat in euȝ ꝟbo vł fa cto vel carnali copula. ¶ Nota tñ ꝙ error ꝯditionis deterioris impedit matrimoniuȝ ꝯtrahendum ⁊ dirimit iam contractũ. non autem error paris vel melioris. vt ſi ſeruꝰ contrahit cũ ſerua quã credit eſſe liberã, vel cũ libera quã credit eſſe ſeruam. qꝛ nõ decipit nec habet quid obijciat ei de conditionibꝫ appoſitis in matrimonio. Uide ſupra de ſpon. c: iiij. qꝛ idem iuditium eſt hic ⁊ ibi.

¶ De impedimento voti.

CIrca impedimentum voti nota ꝙ intelligit de voto continentie ſiue de voto caſtitatis. Circa qđ notandum ꝙ duplex eſt votũ continentie. Nã quoddaȝ eſt ſimplex aliud ſolẽne. Uotum ſimplex impedit matrimoniuȝ contrahendum ſed non dirimit iam contractuȝ. Sed ſolẽne votum impedit contrahendum ⁊ dirimit iã contractũ. Quid autem ſit votum ſolẽne licȝ olim fuerit altricatio inter doctores. tamẽ hoc eſt declaratũ ꝑ Bonifa. viij. extra de voto ⁊ voti redemp. ca. vnico. li. vi. vbi dicit ꝙ votum ſolenniſat q̃ȝtum ad dirimendum matrimonium duobꝫ modis. Uno modo ꝑ ſuſceptionem ſacri ordinis. ſ. ſubdyaconatus vel dyaconatꝰ ⁊ preſbiteratus. Alio modo per profeſſionẽ expreſſam vel tacitam factam alicui de religionibus approbatis. promoti ergo ad ſacros ordines vel religioſi non poſſunt contrahere matrimonium. ¶ Nota penalem conſtitutionem in conſtitutionibus domini Clemen. pape contra religioſos contrahentes matrimonium de facto. ſcilicȝ ꝙ ſunt excommunicati ⁊ irregulares. nec poteſt cum eis (niſi per ſedem apoſtolicam) diſpenſari.

¶ De cognatione carnali.

Tract. vii. prime partis

COgnatio eſt triplex. quedam carnalis. quedam ſpiri
tualis. quedā legalis. Primo videndū eſt de cognatōe
carnali que naturaliter precedit alias. ⁊ iſta vocatur cō/
ſanguinitas Videnduz eſt ergo qd ſit ꝯſanguinitas. ⁊ vñ di/
catur. qd ſit linea ꝯſanguinitatꝭ. ⁊ qt ſunt. ⁊ qt ſunt gradus. ⁊ q̄/
mō ꝯputantur. ⁊ vſqꝫ ad quē graduz ꝓhibeatur matrimoniuz Cō
ſanguinitas eſt vinculuz ꝑſonaꝝ ab eodē ſtipite deſcēdētium
carnali ꝓpagatōe ꝯtractuz. Stipitē dico illā ꝑſonā a qua ali
qui duxerunt originē ſic Adā fuit ſtipes Cayn ⁊ Enoch. ⁊ fi/
lioꝝ qui ab eis deſcenderunt Et dicitur ꝯſanguinitas a con qđ
eſt ſimul ⁊ ſanguis: q̄ſi cōmunez ſanguinem habētes vel de
vno ſanguine ꝓcedētes. ¶ Linea eſt coordinata collectio ꝑ/
ſonaꝝ ꝯſanguinitate cōiunctaꝝ ab eodē ſtipite deſcēdētiuz
diuerſos gradus cōtinens. Linee ſunt tres. ſ. aſcendentiū. de
ſcendentiū ⁊ trāſuerſaliū. Prīa eſt aſcendentiū. ſ. illoꝝ a quibꝫ
traximus originē. ſicut pater. mater. auus. aua. ꝓauus ꝓa/
ua. abauꝰ. abaua. Scđa eſt deſcendentiū. ſ. illoꝝ qui duxert
originē a nobis: ſicut filiꝰ filia. nepos neptꝭ. ꝓnepos ꝓne
ptis. abnepos abneptꝭ Tercia eſt trāſuerſaliū. i. illoꝝ a qbꝫ nō
duximꝰ originē. nec ipa a nobis. vt frater ſoror. filij duoꝝ fra
trū qui dicuntur fratres patrueles. filij duaꝝ ſoroꝝ. qui dicuntur
fratres ꝯſobrini. ⁊ eorundē filij vl' nepotes vſqꝫ ad quartū g̃/
dū. Notantur iſta: xxxv. q. v. primo gradu. Et nota q̄ due linee
deſcendentiū faciūt vnā lineā trāſuerſalē. vt patꝫ in hoc exem
plo. Filij duoꝝ fratrū attinēt ſibi in linea trāſuerſali. ⁊ q̄libet
ipoꝝ in recta linea deſcēdit ab auo eoꝝ cōmuni qui fuit ſtipes
eoꝝ cōis a quo traxerūt originē. ⁊ ſic de oībꝫ alijs eſt intelligē
dū. Nūc videnduz eſt quid eſt gradꝰ. Et nota q̄ aliter ꝯpu/
tāt gradus canoniſte ⁊ aliter legiſte Nā ſcḋm canoniſtas due ꝑ
ſone in linea trāſuerſali faciūt vnū gradū Scḋm aūt legiſtas
quelibꝫ ꝑſona facit vnū graduz puto duo fratres ſunt in vno
gradu ſcḋm canoniſtas. qui ſcḋm legiſtas ſunt in duobꝫ. ⁊ ſic de
ſingulis. Itē filij duoꝝ fratrū ſunt in ſecūdo gradu ſcḋm cano
niſtas. ſcḋm leges ꝟo ſunt in q̄rto. Sꝫ q2 iſtud paꝝ aut nihil fa
cit ad ꝓpoſitū iō dimittā. Et videamꝰ qd eſt gradꝰ Gradus
eſt habitudo diſtātiū ꝑſonaꝝ qua cognoſcitur quota generatio

nis diſtantia due perſone inter ſe differunt. Gradus itaqꝫ ſic computant᷑. in linea aſcendenti pater ⁊ mater ſunt in primo gradu. Auus ⁊ aua ſunt in ſecūdo gradu. proauꝰ ⁊ ꝓaua ſūt in tercio. abauꝰ ⁊ abaua ſunt in quarto In deſcendēti ꝯputāt᷑ ſic. filius ⁊ filia ſunt in prīo gradu. nepos ⁊ neptꝭ ſunt in ſcđo pronepos ⁊ proneptꝭ ſūt in tercio. abnepos ⁊ abneptꝭ ſunt in quarto. In trāſuerſali ꝟo linea ꝯputant᷑ ſic. duo fratres ſunt in prīo gradu. filij duoꝝ fratrū in ſcđo. nepotes eorūdē. i. duoꝝ fratrū in tercio. ꝓnepotes eoꝝ in quarto. Ultra quē gradū nulla ꝯſanguinitas ꝓtēdit᷑ q̄ꝫtū ad impediendū ⁊ dirimēdū matrimoniū. lꝫ antiq̇ꝰ ꝓtenderet᷑ vſqꝫ ad ſeptimū gradū Uidendū eſt ergo q̄liter ſꝫm iſtā doctrinā ꝯſanguinitatꝭ inueniēda eſt ⁊ ꝯputāda inter aliquos. Uñ ſi tu vis ſcire de aliq̇bus. puta de Bartholomeo ⁊ Bertha in quo gͣdu ꝯſanguinitatꝭ attinēt ſibi Accipe ꝯmunē ꝑentē. a q̄ ambo ꝯtraxerūt originē Uerbi gratia. Petrꝰ generauit Jacobū ⁊ Joannē q̇ fuerūt fratres. ecce prīus gradꝰ. vl' ſi nō poterꝭ ſcire quis fuit eorū pater dices Jacobꝰ ⁊ iohānes fuerūt fratres qui vt dictū eſt faciūt ꝑmū gradū. Hoc iō dico qꝛ ſi fuerit duo fratres ſūt ponēdi in prīo gradu: vl frater ⁊ ſoror. vl' due ſorores. ꝓcede ergo in ꝯputatōe dicēs ſic Jacobꝰ ⁊ iohēs fuerūt fratres. q̇ vt dictū eſt faciūt ꝑmū gradū. Jacobꝰ generauit Andreā. ecce ſcđus gradus. ⁊ andreas generauit philippū. ecce tercius gradꝰ. philippus ꝟo generauit Bartholomeū. ecce quartꝰ gradꝰ de quo nūc agit᷑. Nō reuertarꝭ ad ioannē qui fuit frat᷑ iacobi. ⁊ procedit᷑ ſic. iacobꝰ ⁊ iohēs (vt dictū eſt) fuerūt fratres. iohēs genuit Thomā. ecce ſcđus. Thomas ꝟo genuit Berthā de qua nūc agit᷑. ecce terciꝰ gradꝰ Uides ģ qꝛ Bartholomeꝰ ⁊ Bertha attinēt ſibi ex vna ꝑte in tercio gradu ex alia in q̄rto. ⁊ hoc loquēdo vſualiter. tñ ſꝫm ꝟitatē nō attinent niſi in quarto. ⁊ ſic nō poteſt eſſe matrimoniū inter eos. Illud idē faciēdū eſt de illis qui magꝭ vl' minꝰ vicini ſunt in ꝯſanguinitate dicēdo. in tali ⁊ in tali gradu attinēt ſibi. Et qꝛ ita cōputādi ſunt gradus ⁊ numerāde ꝑſone colligit᷑ exꝓſſe ex illis duabꝰ decretalibꝰ extra de ꝯſang. ⁊ affi. tua nos. ⁊ extra de teſti. lꝫ ex quadā Sꝫ pone qꝛ due ꝑſone attinēt ſibi ex ꝑte vna in

ſecundo vl'tercio gradu ⁊ ex.alio in quinto.nunquid poterint
ↄtrahere matrimoniū inter ſe. Dico ꝙ ſic qꝛ ſemꝑ ſtandū eſt
remotiori pſone in ↄſanguinitate.extra de ↄſang. ⁊ affi.c.vl.
In hoc ei caſu remotioꝛ pſona extra methas ↄſanguinitatꝫ ex
iſtit. vñ nõ attinet ſibi:exq̄ nõ eſt ↄſanguinitas inter eos.qꝛ ſi
cut antiquitus oĩs ↄſanguinitas terminabaꝛ in ſeptio gradu
ita hodie terminaꝛ in quarto. Ex predictꝫ patere poteſt ꝙ cõ
ſanguinitas impedit ⁊ dirimit matrimoniū.vſqꝫ ad quartuꝫ
gradū ↄſanguinitatꝫ incluſiue ⁊ nõ vltra. Et intellige in trãſ/
uerſali linea.nõ autẽ in aſcendente.qꝛ in illis in infinitum ex/
tendiꝛ conſanguinitas incluſiue.ſed in trãſuerſali vſqꝫ ad q̄r
tum protenditur conſanguinitas ⁊ non vltra. quaſi dicatur
ꝙ quintus gradus aperit portam ad matrimonium contra/
hendum.

De impedimento cognationis ſpiritualis.

Viſo de cognatione carnali videndū eſt de cognatio
ne ſpirituali. Unde videnduꝫ eſt q̇d eſt cognatio ſpi
ritualis.⁊ quot ſunt eius ſpecies.⁊ q̄uo impediat ma
trimoniuꝫ.⁊ in quibꝫ ſacramentis contrahaꝛ. Cognatio ſpiri
tualis eſt propinquitas proueniens ex ſacramẽti datione ad/
miniſtratione vel ſuſceptione. Verbi gratia ſacerdos bapti/
zat pueꝝ.tu ſuſcipies eū.vterqꝫ eſt pater ſpūalis ipſius pueri
⁊ compater parentū eius.prout legiꝛ.xxx.q.i.omnis. Spe/
cies cognationis ſpiritualis ſunt tres. Pria diciꝛ compater/
nitas.a con quod eſt ſimul ⁊ paternitas.quaſi ſimul paterni/
tas.vel quaſi cõis paternitas.nã vnus compater ſemper eſt
pater ſpiritualis pueri ⁊ alter carnalis. Alia diciꝛ paternitas
⁊ iſta attendiꝛ inter eū qui ſuſcipiꝛ. ⁊ illuꝫ qui ſuſcipit.i.inter
pueꝝ ⁊ patrinū. Alia diciꝛ fraternitas que attendiꝛ inter fili/
um tuum ſpūalem.⁊ filios tuos carnales. Reſtat ergo videre
quid iuris ſit de matrimonio taliuꝫ ⁊ p̄io dicendum eſt de cõ
paternitate. Notandū eſt ergo ꝙ duplex eſt compaternitas
qꝛ quedam eſt directa.ſ.illa quam ego contraho per meipm̄.
⁊ iſta impedit ⁊ dirimit matrimoniuꝫ.vt ſi ego ſuſcipio filium
Berthe mulieris vel ipſa meum.nunq̄ꝫ potero eam habere in
vxorem.⁊ ſi accepero eam ſeparandum eſt matrimonium.ita

De matrimonio

dicitˀ extra de cog. ſpi. ca. veniens. Alia dicitˀ ꝯpaternitas in/
directa ſiue emergēs. ſ. illa quā vnꝰ coniugū poſtꝙ̄ ſunt vna
caro effecti contrahit per actū alterius. ſicut ſi vxoꝛ mea poſt
ꝙ̄ a me carnaliter eſt cognita ſuſcipit filiuꝫ alioꝛuꝫ. ambo pa/
rentes pueri ſunt compatres mei. ꝙ̄uis ego non ſuſcipiaꝫ eū
qm̄ coniuges communicant ſibi adinuicem actiones. Et de
hoc ponitˀ exemplum euidentiſſimum in quadam decre. ex/
tra de cog. ſpi. ca. martinus. vbi dicitur ſic. Martinus duxit
Bertham in vxoꝛem ꝛ Lotarius Tebergam. poſt matrimo
nium Lotarius leuauit de ſacro fonte filium martini ꝛ Ber/
the. demum moꝛtuus eſt Lotharius ꝛ Bertha remanſit. ſimi
liter martinus ꝛ Teberga. Cui maritus ſuus Lotharius
acquiſierat compaternitatem per filium martini. querebatur
vtrum martinus poſſet contrahere matrimonium cum di/
cta Teberga. Et reſpondet papa ꝙ nullo modo. Et ſic patet
ꝙ compaternitas tam directa ꝙ̄ indirecta impedit matrimo
nium contrahendum ꝛ dirimit iam contractum. Modo vi/
dendum eſt de paternitate ſpirituali que attenditur inter ſuſ
cipientem ꝛ ſuſceptum. i. inter patrinum ꝛ filiolum. matrinaꝫ
ꝛ filiolam. ꝛ dicendum eſt ꝙ nunꝙ̄ poteſt eſſe matrimonium
inter tales. ꝛ ſi contraxerint de facto ſunt ſeparandi. xxx. q. i.
de eo quod interrogaſtis. ꝛ ca. ſi quis ſacerdos cum filia ſpi/
rituali Ultimo dicendum eſt de fraternitate ſpirituali que at
tenditur inter filiolum ſiue filiolam ꝛ filios ſiue filias carna/
les matrine vel patrini. Et licꝫ doctoꝛes antiqui varia dixe/
runt circa iſtam materiam. tamen firmiter ꝛ ſine dubitatione
tenendum eſt ꝙ omnes filij duoꝛum compatrum ſiue ante cō
paternitatem ſiue poſt geniti poſſunt legitime ꝛ matrimoni/
aliter copulari. excepta illa perſona mediante qua peruentum
eſt ad compaternitatem. nam illa nunꝙ̄ poteſt copulari ma/
trimonialiter. alicui filioꝝ patrꝭ ſui vel matrꝭ ſue ſpūalis. xxx.
q. iij. c. non opoꝛtꝫ. §. ſuper quibꝫ conſuluit. extra de cog. ſpi.
ca. i. ꝛ ca. laudabile. ꝛ ca. tua nos. ¶ Itē nota ꝙ compater po
teſt licite in vxorem filiam compatris ſui accipere. niſi ſit illa
qua mediante compatres effecti ſunt. xxx. queſtione. iij. illud
¶ Solet autem queri vtrū aliquis poſſet habere duas com

matres in vxores. vnam .ſ. poſt aliam. Ad hoc dicendum eſt
ꝙ refert vtrū ꝯmaternitas precedit matrimoniuꝫ vel ſequatᷣ
Si p̄cedit licite poteſt habere duas ꝯmatres in vxores Ver
bi gratia Maria ⁊ martha ſunt ꝯmatres poſtea Martinus
ꝯ̄hit cū maria ⁊ eā agnoſcit. ea mortua poteſt ꝯ̄here cuꝫ mar
tha. ⁊ eſt cauſa ꝙ per vnionē carnis ſequentē nō trāſitᷣ ad vni
onē ſpūs precedentē. xxx. q. iiij. poſt obituꝫ. Si autē ꝯmater/
nitas ſequatᷣ matrimoniuꝫ ſupple ꝑ carnalē copulā ꝯſumma/
tuꝫ. tūc diſtingue. ꝙ ſi vxor tua ſuſcipit filiuꝫ alteriꝰ. tūc iſta
cuiꝰ filiuꝫ ſuſcepit efficitᷣ ꝯmater tua ꝑ factuꝫ vxorꝫ tue. ⁊ mor
tua vxore tua nō poterꝫ eā habere in vxorē. ⁊ eandē ꝯpater/
nitatē intelligas acquiri vxori ꝑ viruꝫ. Si ꝟo filiuꝫ vxorꝫ tue
quē de alio genuit aliqua mulier de ſacro fonte leuauerit. vel
ad ꝯfirmationē tenuerit corā ep̄o ip̄a mulier eſt ꝯmater vxorꝫ
tue ⁊ nō tua. ꝙ nō fuit ibi ꝯmaternitas acq̇ſita. vn̄ mortua vx
ore tua poterꝫ eā habere in vxorē Idē eſt ſi filius tuus quē de
alia muliere genuiſti ſuſcipiatᷣ ab aliq̄. ꝙ nō eſt acquiſita cō/
paternitas vxori tue. ⁊ in hoc caſu ſicut in alio poteſt aliquis
habere duas ꝯmatres ī vxores. ⁊ aliq̄ duos ꝯpatres in mari
tos. Et iſtud poteſt haberi vł ſciri ꝑ iſtos quatuor ꝟſus. Qui
mihi vł cuiꝰ mea natū de fonte leuauit. Hec mea ꝯmater fie/
ri nō valet vxor Si qua mee natū nō ex me fōte leuauit Hāc
poſt fata mee nō inde vetabor habere. Cōpater eiꝰ nati ꝯiu/
ge nō prohibentᷣ. Ambas ꝯmatres facit actio paſſio nūq̄.
Notandū etiā ꝙ laicꝰ nō poteſt ꝯtrahere matrimoniū cū il/
la quā baptizauit. ⁊ ſi de facto ꝯtraxerit eſt matrīoniū diſſol/
uendū: extra de cog. ſpi. c. ne dū. li. vi. ¶ Itē nota ꝙ filiꝰ vł
filia ſacerdotꝫ vł alteriꝰ viri q̇ baptizauit puerꝝ ſiue puellā nō
poteſt ꝯtrahere cū iſta puella vł cū iſto puero. vt in ca. prealle
gato ne dū. ¶ Notandū etiā ꝙ ſoluꝫ per ſacramentuꝫ baptiſ/
mi ⁊ ꝯfirmatiōis ꝯtrahitᷣ cognatio ſpiritualis q̄ impedit ma
trimoniuꝫ ꝯtrahendū ⁊ dirimit iam ꝯtractum. Per catheciſ/
mum autē licet contrahatᷣ talis cognatio que impedit matri/
monium ꝯtrahenduꝫ. nō tamē ꝯtrahitᷣ talis que dirimit iā cō
tractuꝫ extra de cog. ſpi. per catheciſmum. li. vi.

¶ De cognatione legali.

Quia cognatio legalis que adoptio dicitur vix aut nunquam habetur in vsu. et parum tractatur de ea in iure canonico. ideo de ea superſedeo quo ad nunc.

De impedimento criminis.

Criminū quedā impediūt matrimoniū ꝯtrahendū ſꝫ nō dirimūt iā ꝯtractū. ſic inceſtus. vxoricidiū. rapt9 aliene vxoꝝ. ſolēnis pnīa. et ſi quis inſidiando matrimonio ꝓpriū filiū de fonte ſuſcepit vt poſſit priuare vxorē debito carnali et copula ſui. Itē homicidiū pſbiteri. oīa iſta crimīa et forte multa alia impediūt (vt dixi) matrimoniū ꝯtrahendū. ſed nō dirimūt iā ꝯtractū. immo ſi ſint adoleſcentes et timeatur de eoꝝ incōtinētia eccl'ia debꝫ eis dare licentiā nubēdi. extra de eo q̄ cog. ꝯſang. vx. ſue. c. ex lr̄is. Sunt āt tria crimīa que nō ſolū impediūt matrimoniū ꝯtrahendū imo dirimūt iā ꝯtractū. Primū qn̄ aliquis adulteratur cū aliqua ꝯiugata: et ipſe vel ipſa machinatur cū affectu in mortē viri ſui. ſ. adultere. vl' in mortē vxoꝝ viri adulteri vt ſil' ꝯtrahant. in hoc caſu ꝯtrahere nō debēt. et ſi ꝯtraxerūt ſunt ſepandi. xxxiii. q. i. Si quis viuēte. extra de eo qui dux. in ma. quā polluit ꝑ adul. c. ſupͥ hoc. et c. i. et ij. Scd̄m eſt ſi adulter preſtet fidē adultere q̄ ducꝫ eā poſt mortē ei9 legitimi mariti. vl' adultera adultero q̄ poſt mortē vxoris viri adulteri ipm̄ ducere velit. xxxi. q. i. relatū. et in oībꝫ p̄dictꝫ capitul'. Terciū ē qn̄ nō p̄ſtat fidē deducēdo eā. ſꝫ pn̄tialiter eā ducit et cū ea ꝯhit. qꝛ vt ait celeſtin9 papa. plus ē ducere fidē dare deducēdo. extra de eo q̄ dux. in ma. quā pol. per adul. c. cū haberet. et c. ex lr̄aꝝ tuaꝝ īſinuatōe. Et iſtū caſuꝫ intellige qn̄ p̄mū mr̄imoniū ē veꝝ et legittimū. qm̄ ſi nō fuit veꝝ ſꝫ putabatur eē veꝝ nullū p̄ſtat ipedimētū ſcd̄o mr̄imonio. Si ſcd̄o null9 caſuū ſupͣdictoꝝ interuenerit bn̄ p̄t q̄s ꝯhere cuꝫ ea quā polluit ꝑ adulteriū. Nota etiā q̄ mulier q̄ ꝯhit cū ꝯiugato ſi ſcit eū eē ꝯiugatū nūq̄ꝫ p̄t eū hr̄e etiā p9 mortē vxoris. Si āt ignoraret eū eē ꝯiugatū imo crederet eū eē ſolutū nō obſtāte eo q̄ ꝯtraxit cū eo viuēte vxore legittima poterit ꝯhere cum eo p9 mortē legittime vxoris. extra de eo q̄ dux. i ma. quā pol. ꝑ adul. c. ꝓpoſuiſti. et in. c. veniēs. extra de ſpō. c. cū apl'ica.

De impedimento diſparitatis cultus.

Ad hoc ꝙ mr̄imoniū ſit ratū ⁊ legitimū oportet ꝙ vterqꝫ
ꝯiugum ſit fidelis. fidelis eñ nō pt̄ ꝯ̄here mr̄imoniuꝫ
cū iudea. ſaracena. gentili vel pagana. ⁊ ſi ꝯtraxerit de facto
nullū ē mr̄imoniū. Spōſalia tñ pt̄ fidel' cū infideli ꝯ̄here ſub
iſta ꝯditōe ꝙ infidel' ꝯuertat̄ ad fidē. xxviij. q. ij. caue xp̄iane
⁊. c. nō oportꝫ Infidel' tñ pt̄ ꝯ̄here cū infideli dū tñ ſint eiuſdē
ritꝰ. ſ. iudeꝰ cū iudea. ſaracenꝰ cū ſaracena. ¶ Sꝫ pono ꝙ
alter ꝯiugū ꝯuertat̄ ad fidē. alter remaneat in infidelitate q̇d
fiet de iſtis Dico ꝙ ſi infidel' nō vult cohabitare cū fideli. vł
ſi vult habitare nō tñ vult cohabitare ſine ꝯtumelia creato
ris vel abſqꝫ hoc ꝙ ꝯ̄hat eū ad īfidelitatē vel ad pctm̄ mor/
tale. in iſtis caſibꝰ tribꝰ ꝯtumelia creatoris ſoluit ius mr̄imo
niū q̄ꝫtū ad infidelē. ⁊ pt̄ fidel' licite ꝯ̄here. vt habet̄ extra de
diuoꝛ. c. q̄ꝫto magꝭ. ⁊. c. gaudemꝰ. Nec eſt dr̄ia q̄ꝫtū ad hoc
vtꝝ ꝯuerſus fuerit iudeꝰ vel paganꝰ. qꝛ idē iurꝭ ē hodie in
vtriſqꝫ. extra de ꝯuer. infi. c. laudabilē. Si āt infidel' vult co
habitare cū fideli abſqꝫ aliq̇ p̄dictoꝝ caſuū. ſi tūc fidel' vult co
habitare ſecū bñ facit. vt dt̄ apl'ſ i p̄ma ep̄la ad Corinth. vij.
c. Si āt nō vult cohabitare ſecū nō ē cōpelledꝰ. tñ illo vł illa
viuente nō poterit ꝯ̄here cū alio. cū adhuc duret mr̄imoniū
vt in p̄alle. decre. īterrogaſti ¶ Sꝫ q̇d ſi iudeꝰ vel paganus
ꝯ̄hit cū ꝯſanguinea ſua ſm̄ ritū ſuū. poſtea ꝯuertunt̄ ad fidē
nūq̇d poſt talē ꝯuerſionē remanebit tale mr̄imoniū Dico ꝙ
ſic. dūmō nō ꝯtraxerint in gradibꝰ a lege diuina ꝓhibitꝭ. qui
ponunt̄ Leui. xviij. qꝛ infideles nō coarcent̄ canonicis inſti
tutionibꝰ. ⁊ ꝑ ſacramentū baptiſmi nō ſoluunt̄ ꝯiugia ſed cri
mina dimittunt̄ Itē vnꝰ paganus plures hñs vxores ꝯuer
titur ad fidē. nūq̇d retinebit oēs vxores vel ſolum vnā ex eis
Dico ꝙ ſolū retinebit illā q̄ p̄mo fuit eiꝰ vxoꝛ. qꝛ nulla aliarū
fuit v̄a eiꝰ vxoꝛ. Si āt alter ꝯiugū fideliū relabat̄ in hereſim
vel in infidelitatē. ille q̇ manet in fide nō pt̄ ꝯ̄here imo tenetur
ꝯtinere. qꝛ lꝫ in iſto caſu magis appareat ꝯtumelia creatoris
q̄ꝫ in p̄mo. matrimoniū tñ fideliū ratū ē. ⁊ nullo caſu ſupueniē
te pt̄ diſſolui. qꝛ q̊s deꝰ ꝯiunxit hō ſepare nō pt̄. Matrimoniū
āt īfideliū ñ ē ratū. ⁊ iō diſſolui legitīe pt̄. ſ. ſi alt̄ ꝯiugū ꝯuertat̄
ad fidē. extra de diuoꝛ. c. q̄ꝫto magꝭ circa finē. ⁊ in. c. p̄allegatis

De matrimonio

De impedimento violentie

Violentia de ſui natura etiã ſine ꝯſtitutõe eccleſie impe/
dit matrimoniũ. qꝛ excludit liberꝝ ꝯſenſum ꝗ̇ ſolus fa/
cit matrimoniũ. nã vbi metus vel coactio interuenit nõ pt cõ
ſenſus locum habere. extra de ſpon. cũ locuꝫ. Sꝫ qꝛ magna ẽ
drña inter vim ꝛ metũ. ideo videndũ eſt ꝗ̇d ſit vis vel coactio
et quid metus. ꝛ ꝗ̃ violentia excuſat. ꝛ ꝗ̇s metꝰ Vis ſiue co/
actio vel violentia eſt maioris rei impetus ꝗ̇ repelli nõ pt. ff.
ꝙ me. cauſa. l. i. ca. vlti. Metus eſt inſtãtis vel futuri pericu
li mentis trepidatio. vt dicatur in eadem. l. Vis ſiue coactio
vel violentia que pro eodem accipio. alia leuis alia violenta.
Leuis non excludit conſenſum matrimonialem ſed violen/
ta excludit. ar. lı. diſt. preſbyteros. extra de ſpon. c. veniens.
Violenta coactio eſt cum aliquis capitur trahitur inuitꝰ du
citur vel ligatur Item metus alius cadit in ꝯſtantem virum.
alius nõ Ille qui cadit in ꝯſtantem virũ excludit conſenſum
matrimonialẽ. ff. ꝙ metꝰ cã. l. metꝰ. extra eo. ti. c. i. et. iij. ꝛ. c.
ad audientiã. extra de ſpon. c. veniens. Quid aũt ſit metus ꝗ̇
cadit in ꝯſtantem virum Dicendũ ꝙ metus mortis crucia/
tus corporis ſeruitus ꝛ ſtupri. ꝛ de hoc ſunt verſus Excuſa/
re metus hos poſſe puta qꝛ neſcis Stupri ſiue ſeruitus ver/
berũ atqꝫ necis ¶ Notandũ aũt ꝙ vnus metus poſſet cade/
re in vnã ꝑſonã ꝗ̇ nõ caderet in aliã. ſicut talis metꝰ poſſet ca
dere in me ꝗ̇ nõ caderet in regẽ. qꝛ nõ ẽ veriſiſe hoĩes clare di/
gnitatis ꝓpter metũ in vrbe timuiſſe. vel qꝛ ꝙ rex ꝑ metũ ſcꝫ
militis timet. ff. ꝙ metus cã. l. nõ eſt veriſiſe. Verũtñ ſi ꝑ ap/
tiſſimas ꝓbationes ꝯſtaret de metu repellit̃ ꝓ̃ſumptio ꝗ̃ con
tra eum eſt. vt dꝛ ibidem Et ſic iudex ſm ſtatum ꝛ diuerſitatẽ
perſonaꝝ tempoꝝ ꝛ locoꝝ. iudicabit qualis ſit metus vel vio/
lentia. ꝛ ſm hoc iudicabit de matrimonio vel contra.

¶ Notandum tamen ꝙ qualiſcunqꝫ ſit metus vel violen/
tia ſiſteterit mulier per annum cum dimidio cum viro nõ de
bet poſtea audiri ſi alleget metum vel violentiã. extra de ſpon.
ad id quod per tuas. de illis qui matrimo. accu. poſſ. c. inſu/
per adieciſti de eo qui dux. in matri. quam polluit per adulte/
rium. ca. ſignificauit

¶ De impedimento ordinum

ORdinũ vt dictũ ẽ ſupra. q̄dã ſunt minores. ſicut oſtiariatus. lectoratus. exorziſtatus. accolitat9 Et iſti nõ ĩpediunt matrimoniũ ꝯhendũ. nec dirimunt iã ꝯtractũ. Alij ſunt maiores. ſcȝ ſubdiaconatus. diaconatus. ⁊ preſbyterat9. ⁊ iſti ordines ĩpediunt matrimoniũ ꝯtrahendũ. ⁊ dirimunt iã contractum. q2 iſtis ordinib9 votũ ſolenne ꝯtinentie eſt annexum extra de vo. ⁊ vo. redẽp. c. ꝙ votũ. li. vi.

¶ De impedimento ligaminis

IMpedimẽtũ iſtd̾ ſcȝ cũ q̇s alligat9 ẽ alteri vxori adeo ſp̱ fuit validũ ꝙ añq̃ȝ aliq̃ ꝯſtitutio eccleſie ſup̱ hoc emanaret nunq̃ȝ alligat9 vxori p̃t vel potuit aliã recip̱e. nec vnq̃ȝ licuit ħ abſq̃ȝ ſpẽali diſpẽſatõe dei. q̇ fuit ĩſtitutor mr̃imonij. ſicut diſpẽſauit de9 cũ Abraã ⁊ Jacob ⁊ alijs patriarchis Sȝ q̃m aliq̇s p̃t ẽẽ alligat9 alicui mulieri p̱ ſpõſalia tm̃. ⁊ alteri p̱ mr̃imoniũ. vidẽdũ ẽ q̇d iuris ſit in vtriſq̃ȝ Et iõ notãdũ ẽ ꝙ ſi aliq̇s ꝯtraxerit mr̃imoniũ vel ſponſalia cũ aliq̃ p̱ ꝟba de futuro nõ dȝ ꝯhere cũ alia. nec illa cũ alio. ⁊ ſi ꝯtraxerit cũ alia ſponſalia p̱ ꝟba de futuro dȝ dimittere ſcd̾am ⁊ redire ad primam. ſȝ ſi ꝯtraxerit cũ alia ſponſalia p̱ ꝟba de p̃nti vel p̱ ꝟba de futuro ⁊ fuit ſequuta carnalis copula tũc dȝ ſtare mr̃imoniũ cũ ſcd̾a. etiã ſi ſponſalia ꝯtracta cũ p̱ma fuerint iuramẽto vallata. ſȝ debẽt agere penitẽtiã de p̱iurio ⁊ fide mẽtita. extra de ſpõ. duoꝝ. c. i. ⁊ de ſpon. c. ſicut ex lr̃is Si ãt mr̃imonial̾r ẽ alligat9 vxori ſi nõ ſit ſequuta int̾ eos copula carnal̾ p̃t alt̾ altero inuito religionẽ intrare. ⁊ q̇ remanet in ſeculo p̃t cum alio vel alia ꝯhere: extra de ꝯu er. ꝯiuga. veꝝ poſt ꝯſenſuȝ. ⁊ c. ex publico. extra de ſpon. c. lȝ p̃ter ſolitũ Si ãt fuerit inter eos carnal̾ copula ſequuta nũq̃ȝ q̃ȝdiu vixerint p̃nt ſe inuicẽ dimittere niſi cã fornicatõis. ⁊ tũc ſi ſe dimiſerint aut recõcilient̾ aut remaneãt inupti. q2 ſcḋm ꝟbũ ſaluatoris Math. vi. ca. Qĩs q̇ dimiſerit vxorẽ ſuã ⁊c. ¶ Sȝ ponat̾ ꝙ vxor credẽs maritũ mortuũ ꝯhit cũ alio poſtea ille reuertit̾. q̇d fiet Dico ꝙ q̃ȝdiu ita credit nec ip̃e reuertit̾ ip̃a excuſat̾ ab adulterio vl̾ fornicatõe ꝓpt̾ ignorãtiã facti. ⁊ filij ſi q̇s ex ſcd̾o ſuſceperit iudicant̾ legittimi. ſȝ ſtatim cũ reuertit̾ p̱mus. debet recedere a

ſcđo ⁊ redire ad p̄mū. qđ ſi nō facit adultera indicaꝛ. xxxiij. q.
ij. Cū ꝑ bellicā. ⁊. c. ſi virgo. Sed ſi nō reuertiꝛ credit tñ eum
viuere. q̇d faciet. Nō exigat debitū a marito quē accepit. red/
dat tñ exigēti Iſtđ ꝯſiliū ſibi daꝛ extra de ſe. nup. c. dñs ac re
demptor Itē pone. vir iuit ad exercitū ꝯtra ſaracenos vel in
regionē longinquā ⁊ nō reuertiꝛ. nec ſciꝛ an ſit viuꝰ vł mor/
tuus. q̇d faciet vxor Dico ꝙ q̄ntūcūqꝫ ſit iuuēcula ꝯhere non
p̄t donec ſit certificata de morte mariti. extra de ſpon. c. i p̄ſen
tia Sꝫ q̄liter certificabiꝛ. dico ꝑ iuramētū illiꝰ ſub q̄ milita/
uit. vel etiā ſocioꝝ q̇ eiꝰ mortē nouerunt. Et ſm leges adhuc
dꝫ expectare ꝑ annū poſt iuramētū anteq̄ꝫ nubat. ſm ꝓo cano
nes ſtatim poſt iuramētū p̄ſtitū p̄t ꝯhere. extra de ſe. nup. c. ſu
ꝑilla. Ad hoc facit qđ đt apl's. i. Coꝝ. vij. ſ. Mortuo viro nu
bat mulier cui vult in dño ⁊ Hieronymꝰ nouas nuptias nō
ꝯdēnat. imo approbat. xxxi. q. i. aperiat

¶ De impedimento publice honeſtatꝫ iuſticie

Publice honeſtatꝫ iuſticia ē ipedimētū ab eccl'ia ītrodu/
ctū ꝑpt eiꝰ honeſtatē Cuiꝰ due ſpēs erāt nūc āt eſt vna
tm̄ q̄ ꝯhiꝛ ex deſponſatōe. puta ſi aliq̇s deſpōſauit puellā vij.
annoꝝ. vn̄ lꝫ eā nō cognoſcat nullꝰ tñ de ꝯſanguinitate eiꝰ po
terit eā hr̄e in vxorē. nec ip̄e aliā de ꝯſanguinitate eiꝰ. extra de
ſpon. c. iuuenis Ideo dixi ſeptē annoꝝ. q2 ſi añ ſeptenniū ſpō
ſalia pura ⁊ certa. i. ſine ꝯditōe ꝯhanꝛ nulliꝰ ſunt momēti. nec
aliqđ p̄ſtant ipedimētū niſi poſt ſeptēniū ip̄a approbauerit.
extra de ſpon. impu. c. lrās. ⁊. c. acceſſit. ¶ Nota etiā ꝙ decla
ratū ē hodie de iure nouo ꝙ lꝫ ſponſalia ſint nulla rōe ꝯſang/
uinitatꝫ aut affinitatꝫ aut religionis aut frigiditatꝫ aut q̄cūqꝫ
alia cā. dūmodo nō ſunt nulla rōe etatꝫ p̄ſtant impedimentū
publice honeſtatꝫ iuſticie. extra de ſpon. impu. c. i. li. vi.

¶ De impedimento affinitatis

Affinitas eſt ꝓximitas ꝑſonaꝝ ex carnali copula ꝓueni/
ens omī carēs parētela Et dixi. ex carnali copula. q2 taꝫ
ꝑ fornicariā q̄ꝫ ꝑ matrimonialē copulā ꝯhiꝛ affinitas. xxxv. q.
iij. nec eā. extra de eo q̇ cog. ꝯſang. vxo. ſue. diſcretōnem. ⁊ de
ꝯſang. ⁊ affi. ſup eo. Et lꝫ olim eēnt tria genera ſiue tres mo/
di affinitatꝫ. hodie tñ p̄mū genꝰ tm̄ ſtat. ſcđo ⁊ tercio de me/

dio ſublatis. Nota ergo ꝙ p̄mū genus affinitatis ꝯtrahitur
ex ꝑſona addita ꝯſanguinitati per carnalē copulam. iuxta illā
regulā q̄ d̄t Perſona addita perſone per carnis ꝓpagatōnem
mutat gradū attinentie. ſꝫ nō mutat genꝰ. ſꝫ perſona addita ꝑ
ſone per carnis ꝯiunctōem mutat genus attinētie. ſed nō mu
tat gradū. ℣. Mutat nupta genus ſꝫ generata gradum. Et vt
melius intelligat̄ ponat̄ exemplū. Ecce ego ⁊ ſoror mea ſumꝰ
vna ꝯſanguinitas. accipiat ſoror mea maritū vel amaſiū. ſ. Pe
trum Iſte petrus q̄ eſt perſona addita ꝯſanguinitati mee per
carnis cōmixtionē mutat genꝰ attinētie. ſꝫ nō mutat gradum
qꝛ Petrus nō eſt ꝯſanguineus meꝰ. ſꝫ ē mihi affinis. ⁊ ſic mu
tat genꝰ attinētie ſꝫ nō gradū. qꝛ ſicut ſoror mea ē ꝯſanguinea
mea in p̄mo gradu. ita Petrꝰ ē mihi affinis in p̄mo gradu.
Et idē intelligas de maritis ſiue amaſijs oīm ꝯſanguinearuꝫ
meaꝝ. qꝛ in quoto gradu ꝯſanguinitatis ip̄a attinet mihi. eo
dem gradu affinitatꝫ viri vel amaſij eaꝝ attinent mihi. Et qđ
dixi de maritis vel amaſijs ꝯſanguineaꝝ meaꝝ. idē itelligas
ꝑ oīa de vxoribꝫ vel amaſijs ꝯſanguineoꝝ meoꝝ. qꝛ in quoto
gradu ip̄i ſunt mihi ꝯſanguinei in eodē gradu ipſe ſunt mihi
affines Nā ſi aliq̄s ē mihi ꝯſanguineus in ſcđo gradu. vxor
vel amaſia ē mihi affinis in ſcđo gradu. ⁊ ſic de alijs gradibꝫ
Idē dico de ꝯſanguineis vxoris mee. qꝛ in q̄to gradu ſunt ſi
bi ꝯſanguinei in eodē gradu ſunt affines mihi ⁊ oēs ꝯſangui
nei mei ſunt affines vxoris mee in illo gradu in q̄ ſunt mihi
ꝯſanguinei ¶ Et iō nota ꝙ ſicut ꝯſanguinitas vſqꝫ ad quartū
gradū īpedit matrimoniū ꝯtrahendū ⁊ dirimit iā ꝯtractū. ita
affinitas vſqꝫ ad eundē gradū facit hoc idē. ¶ Notandū etiaꝫ
ꝙ cū gradꝰ in affinitate habeāt ortū ex ꝯſanguinitate cū du/
bitat̄ de affinitate aliq̄ꝝ recurrendū ē ad aliā ꝑſonā mediante
q̄ fuit ventū ad affinitatē. ⁊ req̄rendū ē in q̄to gradu diſtat ab
illa ꝑſona de q̄ agit̄ ſm̄ modū ſupra aſſignatū de ꝯſanguinita
te vbi dictū ē quō cōputandi ſunt gradꝰ in ꝯſanguinitate. qꝛ
in q̄to gradu diſtant in ꝯſanguinitate in tali diſtant in affini/
tate. ¶ Notandū etiā lꝫ vxor ꝯſanguinei mei ſit mihi affinis.
filiꝰ tñ quē ſuſcepit ex ꝯſanguineo meo nō ē mihi affinis ſꝫ cō
ſanguineus Sꝫ ſi haberet filium ex alio q̄ mihi nihil attineret

Ille filius nō ē mihi affinis nec ꝯſanguineus. filiꝰ āt ꝯſangui
nei vxoris mee erit mihi affinis ſicut parens ſuus. ſꝫ nō in alio
gradu. qꝛ ſi parēs eſt mihi i pⁱmo gradu. erit filiꝰ in ſcđo ⁊cͣꝫs
¶ Notandū etiā ꝙ lꝫ moriat̄ ꝯſanguineꝰ meꝰ mediāte q̄ ꝯ̄hit̄
affinitas. ꝑſona tn̄ q̄ ſupuiuit remanet mihi affinis. ¶ Nota
etiā ꝙ h̄ dictū ſcꝫ ꝙ affinitas ꝯ̄hat̄ ꝑ ꝯcubitū fornicariū itelli-
gendū ē ordine ⁊ mō nature. qꝛ ſi q̇s cognoſceret aliquā ꝯtra
naturā. hoc eſt ſi aliq̇s extra vas debitū pollueret aliquā. q̄ꝫ-
uis talis pollutio ſit execrabilis criminoſa ⁊ dānoſa. nulla tn̄
ex tali ꝯcubitu ꝯtrahit̄ affinitas. qꝛ talis ꝯcubitus non facit
ſanguis cōmixtionē nec carnis vnitatē ꝑ quā cōtrahit̄ affini-
tas. Et idem videt̄ mihi dicendū. ſi quis inuaſit clauſtrū pu-
doris alicuius. vel poſuerit virgā virilē intra mēbrū mulieris
nō tn̄ ꝑuenit ad ꝯſummatōem oꝑis ꝙ ex hoc non ꝯ̄hit̄ aliqua
affinitas. ita di. Ray. ⁊ Hoſt. qꝛ cōmixtio ſeminū req̇ritur ad
affinitatem contrahendam

¶ De impedimento impotentie coeundi.

Inter alia impedimenta matrimonij impotentia coeun-
di maxime obtinet locū. qꝛ cōtrariatur directe ex natura
ſui matrimonio. qđ ordinat̄ ad ꝓlem ſuſcipiendam ⁊ fornica
tionem vitandā. ⁊ vtriqꝫ iſtoꝝ ꝯtrariat̄ impotentia coeundi.
qꝛ ꝓ̄o nō oīs impotētia facit hoc videndū ē q̇d ſit ipotentia co
eundi. quot ſunt eius ſpēs q̄ impediunt mr̄imoniū ꝯ̄hendū
et q̄ nō. Impotentia coeundi eſt vitiū animi vel corporis vel
vtriuſqꝫ q̄ q̇s ip̄edit̄ alteri carnaliter cōmiſceri. Spēs ipius
impotentie ſunt multe. qm̄ alia ē natural̄. alia accn̄talis Na-
turalis eſt frigiditas in viro. artatio in muliere. defectꝰ etatꝫ
in puero Accn̄talis eſt vt caſtratio. maleficiū qđ fit ꝑ quedaꝫ
maleficia q̄ dicunt̄ ſortes ſiue fata Item impotentia natura-
lis. alia temporalis. alia perpetua Naturalis īpotentia. ſi eſt
temporalis īpedit mr̄imoniū ꝓ tp̄e quo durat. ſicut defectus
etatis in puero. qꝛ q̄ꝺdiu ē minoris etatis nō p̄t ꝯtrahere ma
trimoniū. xxxiij. q. ij. c. i. extra de frig. ⁊ ma. ꝙ ſedē. vide ſup̄
de ſponſalibus. c. iij. Naturalis impotentia. ſicut frigiditas
in viro. ſi ſit perpetua impedit matrimoniū ꝯtrahendū ⁊ di-
rimit iam ꝯtractum. xxxiij. q. ij. c. i. ⁊. ij. extra de frigi. ⁊ male. c.

laudabilē ¶ De artatione que ē in muliere dicas ita. quia ſi po
teſt ei ſubueniri bñficio medicine vel p aſſiduū vſum cū hoīe
ɔuenietis ſtature nō pt nec īpedit mr̄imoniū cū illo a q̄ pt car
naliter cognoſci. extra de frigi. ꝛ male. cap. ex lr̄is. Et nota ꝙ
ſi ꝓpt̄ artatōem ſepareť ab eo. qꝛ eā cognoſcere nō pt. ꝛ p aſſi/
duū vſum alteri⁹ cui ſe copulauit ſit facta idonea ſepanda ē a
ſcđo ꝛ reddenda pmo. extra de frigi. ꝛ mal̄. c. fraternitatꝫ Si
ꝯo ſit talis artatio ꝙ nullo mō ei ſubueniri poſſit nec bñficio
medicine. īpedit mr̄imoniū ɔ̄hendū ꝛ dirimit iā ɔtractū vt in
p̄dictꝫ ca. c. ex lr̄is. ꝛ. c. fraternitatꝫ Si āt ſit īpotentia accidē
talis ſicut caſtratō. firmiter tenendū ē ꝙ talis īpotētia īpedit
mr̄imoniū ɔ̄hendū ꝛ dirimit iā ɔtractū. intellige hoc ſ̄m īfe
rius dicta. extra de fri. ꝛ ma. ꝙ ſedē. De maleficio āt diſtingue
qꝛ aut ē tp̄ale aut ꝑpetuū Si ſit tp̄ale nullū p̄ſtat īpedimētuꝫ
matrimonio Si ſit ꝑpetuū īpedit mr̄imoniū ɔ̄hendū ꝛ diri/
mit iā ɔtractū. xxxiij. q. i. ſi p ſortiarias. Si q̄ris quō ſcietur ſi
ſit tp̄ale vl̄ ꝑpetuū Dico ꝙ a p̄ncipio om̄e maleficiū reputať
tp̄ale. ſꝫ poſtq̄ꝫ p trienniū cohabitauerīt dātes ſtudioſe opam
copule carnali ſi adhuc durat īpedimētū reputať maleficiū ꝑ
petuū. ¶ Nota tñ ꝙ illō qđ dictū ē de caſtratōe ꝛ maleficio in
telligēdū ē qñ p̄cedūt mr̄imoniū. ꝛ ſi ſupueniāt poſt mr̄imo/
niū nō īpediūt nec preſtāt īpedimentū. extra. vt li. nō ɔte. qm̄
frequēter. ff. de iur̄. do. l. fi. Et idē ītelligendū ē de q̄libet alio
impedimēto Et ītellige oīa q̄ dicta ſunt de mr̄imonio fide/
liū. qꝛ de mr̄imonio qđ ē inter īfideles nihil ad nos. nā de di/
uortio qđ fit ꝓpt̄ iſta īpedimēta n̄ dico aliq̄d. qꝛ iſtō ꝑtinet ad
officiales vl̄ p̄latos nō āt ad curatos q̄b; dirigiť pn̄s libell⁹.

¶ De impedimento interdicti eccleſie

DIcto de īpedimētꝫ q̄ īpediūt mr̄imoniū ɔ̄hendū ꝛ diri/
munt iā ɔtractū. dōm ē de īpedimētꝫ q̄ īpediunt mr̄imo
niū ɔ̄hendū. ſꝫ nō dirimūt iā ɔtractū Et iſta ſunt duo. ſ. tp̄s
feriaꝝ ꝛ interdictū eccleſie Ergo circa tp̄s feriaꝝ nota ꝙ ī tp̄e
feriaꝝ pn̄t ɔtrahi ſponſalia ꝛ etiam matrimoniū quod ſolo cō
ſenſu contrahitur. ſed traductio vxoris. nuptiarum ſolenni/
tas ꝛ carnalis copula ꝓhibentur. xxxiij. q. iiij. ca. nō oportet. ꝛ
c. nō licet. extra de matri. ɔtrac. ɔtra interdic. eccľie. c. ex lr̄is.

De matrimonio

Et nota. ꝙ tēpus feriarū eſt ab aduentu dñi vſqꝫ ad octa
uas epiphanie. et a ſeptuageſima vſqꝫ ad octauas paſche. et
in tribꝫ diebꝫ añ aſcenſionē dñi vſqꝫ ad octa. pēthe. extra de
ferijs. c. capellanꝰ. et de hoc habent̄ ꝟſus. Cōiugiū ꝓhibet
aduētꝰ hilariuſqꝫ relaxat. ſeptuageſima vetat octaua paſche
relaxat. Rogamē vetat ꝯcedit trina ꝑtās. Itē alij ꝟſus Aſpi
ciēs veterē circū. q̄ vo. bñdicta. Aduēt. ſeptuage. vetāt roga
tio nuptū. Octaue ſtelle paſcheqꝫ relaxant

¶ De his q̄ ꝯtrahūt bannis ꝑtermiſſis.

CIrca interdictū eccie iſtud firmiter tenēdū eſt qñ aliq̄s ꝓ
hibet̄ ꝯtrahere cū aliq̄. vt q2 forte dr̄ ꝯſanguinea vel affi
nis vꝉ forte ſpōſa alterꝰ nō dꝫ ꝯtrahere ſꝫ ſi ꝯtrahat niſi ſit ali
q̄d ipedimētū ꝙ interdictū ecc̄ie īpediat pn̄t in ſil' manere et
nō ſunt ſeparādi. Arguit̄ ꝯtra hoc. q2 ꝓmo ꝓpter ꝯſanguini
tatē ſepat̄ matrimoniū. extra de ꝯſang. ⁊ affi. c. nō debet. Et
etiā in ſcd̄o caſu. ſ. ꝓpter affinitatē ſepat̄ matrimoniū. vt i. c.
ex lris. et. c. ſpōſam. extra de ſpon. Et ſilr in tercio. ſ. qñ aliq̄s
ꝯtrahētiū ē ꝑ ꝟba de pn̄ti alteri deſpōſatꝰ. ſi poſtea ꝯtrahit
dirimit̄ ꝯtractus ſcd̄s. extra de ſpō. duoꝝ. c. accepiſti. ⁊. c. li/
cet. Sol' dōm ꝙ nō ſunt ſepandi. ſ. in tribꝫ ꝓmis caſibꝫ niſi
ad tp̄s vt agāt pniam. q2 mādatū eccie ꝯtēpſerūt. et ita exp̄ſſ/
ſe legit̄ extra de ſpon. de muliere. et extra de ma. ꝯtrac. ꝯtra i/
ter. ec. eo. c. de muliere. Et ita intelligendi ſunt oēs canones
q̄ dicūt eos fore ſepandos. q2 exponēdū eſt nō ſimplr ſed ad
tēpus. Sane vt diuerſa circa matrimoniū picula euitent̄ ſta
tutū fuit in ꝯcil'. generali. vt cū matrimonia fuerint ꝯtrahen/
da in eccia a p̄ſbyteris publice ꝓpalent̄ ꝯpetenti termino p̄
finito vt infra illū q̄ voluerit et valuerit legittimū īpedimētuꝫ
apponat: Et ipſi ſacerdotes nihilominꝰ inueſtigent vtrū ali
q̄d impedimētū obſtet Cū aūt apparuerit ꝓbabilis ꝯiectura
cōtra matrimoniū ꝯtrahendū cōtractus exp̄ſſe ꝓhibeat̄ illis
donec q̄d ſit faciendū ſup eo manifeſtis conſtiterit documen
tis Si aūt parrochialis ſacerdos iſtud facere cōtēpſerit. vel
quilibet regularis qui in matrimonio clādeſtino fuerit ꝑ tri/
enniū ab officio ſuſpendat̄ et grauius puniatur ſi culpe quali
tas poſtulauerit Sed his qui taliter copulare ꝯtēpſerint etiā

Secũda pars totius libri

In gradu ꝯceſſo cõdigna penitentia iniũgat. Si qs ãt cõtra matrimoniũ legittimũ malicioſe impedimẽtum obiecerit p̃ter penitẽtiã quã deberet facere ꝑ pctõ canonicã nõ debet effugere vltionẽ. Et iſtud optime ſeruat in eccleſijs gallicanis vbi ꝑ tres dies dñicos vel tres dies ſolẽnes anteq̃ ꝯtrahat matrimoniũ indicatur in eccleſia ꝙ ſi aliqs ſciat aliq̃d ĩpedimẽtũ q̃re matrimoniũ nõ debeat fieri ꝓponat. et iſtud vocãt bannã in frãcia. Et q̃cũq̃ iſtis p̃termiſſis contrahũt ſunt excõicati. vnaqueq̃ tñ eccleſia in ſuo ſenſu abundat Et hec de matrimonio dicta ſufficiant. Et ſic terminat prima particula hui⁹ libri. in q̃ de omiſſis et minus bñ dictis veniã petẽs obſecro lectorẽ beniuolũ vt ꝯtra ſagittas detractoꝝ clipeũ orõnis opponẽs minus bñ dicta corrigat et emendet

¶ Explicit prima ꝑticula huius libri.

Incipit ſecũda particula hui⁹

libri in qua agitur de penitentijs et his que ꝑtinẽt ad cõfeſſionũ audientiã et penitentiaꝝ impoſitionem. Et habet quatuor tractatus principales.

Verus deus ac pius ſamaritanus dulcis ieſus. q̃ vinũ ⁊ oleũ infudit in vulneribus ſauciati a hieruſalẽ in hiericho deſcẽdentis q̃ inciderat ĩ latrones ſtatum ruinãq̃ peccati eiuſq̃ medelã ⁊ remediũ inſigni ⁊ mirabili ꝑabola declarauit. Hieruſalem eñ q̃ viſio pacis dr̃ innocentia baptiſmalis eſt ꝑ quã Berſabee q̃ puteus ſaturitatis ſiue ſatietatis interp̃tatur. i. aĩa cuiuſlibet chriſtiani baptiſmalis aque puteo ſatiata. vero et pacifico ſalomoni. pio ſcʒ ieſu qui eſt vera pax faciens vtraq̃ vnũ iuxta verbũ ꝓphete deſponſatura in fide ꝯgrue repreſentatur. Hiericho vero q̃ luna (que nunq̃ in eodẽ ſtatu manet) interpretatur ſtatũ peccati in quo homo ſtultus. id eſt homo peccator teſtante ſapiente velut luna euidentiſſime p̃figurat. A hieruſalem ergo in hiericho homo deſcendens eſt peccator qui baptiſmalẽ inno

Secūda pars totius libri

centiam deſerens per deuia vitiorum ꝓlabitur ⁊ deſcendit. et ſic ab inferni latronib⁹ ſpoliatur bonis ſeu donis gratuitis exutis et in naturalibus ſauciatus. Hunc pietatis ac miſericordie oculis reſpiciēs dominus noſter Jeſus chriſtus pro eius ſanatione de ſummo celorū ad ima deſcendit. et in vtero intemerate virginis Marie carnem aſſumens. ſauciati vulnera in ara crucis alligans funiculis charitatis vinum mortificationis penitentie ⁊ oleum indulgentie lenientis infudit in ipſis. In cuius rei ſignum ſue ſalutifere predicatōis exordium iſto ſalubri ac ſuauiſſimo themate inſigniuit. Penitētiā agite appropinquabit eñ regnum celorū. Ubi incipit penitentiā et per eam patriam repromittit. Demū opere qđ ſibi pater dederat cōſummato. ſauciato. ſcʒ homine iam ſanato ne eum abſq̧ cuſtode deſereret ipſum ſauciatum commēdauit ſtabulario. id eſt ſacerdoti curato. et dedit ei duos denarios. ſcʒ duas claues eccleſie. ſcʒ diſcernendi ſciam ac ligandi et ſoluendi poteſtatem adhibēs dixit. Curam illius habe. Ut igitur ſacerdotes qui nō ſunt multū in iure canonico vel ſacra theologia ꝓuecti aliquā noticiam haberent per quam poſſent inter lepram et lepram diſcernere et ſic penitētie ſalutaris miniſtrare medelam. in ſecūda parte huius operis aliqua ex diuerſorū doctorū ſententijs et maiorū meorū dictis diligēti ſtudio vt melius ⁊ breuius potui cōpilaui. vt ſi neophiti et minus ꝓuecti curati in foro penitentie dubitauerint iſtud opuſculum ſit eis qualecūq̧ introductoriū ⁊ aliquod directiuum. Hec aūt nō p̄ſumens de viribus ꝓprijs cum nulle ſint acceptaui. ſed confidens de clemētia ſaluatoris qui bene om̄ia faciens ſurdos facit audire ⁊ mutos loq̄. vnde lector affectum meū cōſiderans me lingua toxicata nō mordeas ⁊ ſi aliqua inuenias vtilia ea attribuas ſoli deo. minus autem vtilia vel prorſus inutilia me et ea fraterna corrigas et emendes charitate.

Tractatus primus ſecunde

partis principalis de penitentia in generali. Et habet quattuor capitula.

Tractatus prim⁹ ſecūde partis

DE penitentia igitur trac-
tatur⁹ p̄mo dicā aliqua de penitentia in generali et poſtea dicā de qualibet eius p̱te in ſpēali. Capl'm primum quid eſt pnīa. et vnde dicat̄. et q̄t ſunt eius ſpēs. Capl'm ſecūduȝ de pnīa ſolēni. Capl'm terciū de pnīa publica. Capl'm quartū de priuata penitentia.

¶ Quid eſt penitētia et vnde dicat̄. et quot ſunt ei⁹ ſpēs

¶ Capitulum primum.

PEnitentia ſcḿ Amb. definit̄ ſic. Pnīa eſt p̄terita pctā plāgere. et plāgenda iterū nō cōmittere Scđm Augu. definit̄ ſic. Pnia eſt q̄dā dolētis vindicta puniens in ſe q̄d ſe dolet ꝯmiſiſſe: Et dr̄ pnīa de pena pene. ꝛ teneo tenes. vnde pn̄ia q̄ſi penetētio. in q̄ȝtuȝ. ſ. penitens p̱ penā quā ſuſtinet punit ſe ꝓpter illicita q̄ cōmiſit. Probant̄ iſta de pnīa. diſ. iij. circa p̄n. Aug. in li. v. reſpōſionū definit ſic pn̄iam. Pnia eſt q̄dam res optima et p̱fecta oēs defectus reuocās ad p̱fectum Verū licet a doctoribꝫ varie et multe diſtinctōnes ponātur de pn̄ia. ſcȝ q̄n̄o eſt virtus et ſacramentū. moueant̄ etiam circa hanc materiam multe queſtiones. obmiſſis omnibꝫ illis cum magis confuſionē q̄ȝ edificatōem cōtineant aīaꝝ. de diuiſione pn̄ie eſt agendū. Sciendū ergo ꝙ pnīa vno mō diuidit̄ ſicut genus in ſpēs. Alio modo diuidit̄ ſicut totū in p̱tes Prima diuiſio eſt. ꝙ pn̄ia alia eſt ſolēnis. alia ē publica. alia eſt p̄uata.

¶ De ſolēni pn̄ia Capl'm. ij.

CIrca ſolēnē pnīam quattuor ſunt notanda. Primo qualis ſit vel que ſit eius forma Vbi ſciendū eſt. ꝙ iſta penitentia nō dr̄ ſolēnis qꝛ fit in publico: ſed qꝛ imponit̄ cū ſolennitate tali Vnde ſciendū. ꝙ feria q̄rta in capite ieiunij. i. ī die cineꝝ. illi q̄ debēt agere iſtam pn̄iam p̄ntent ſe in eccīa coram ep̄o et ſacerdotibus. et ep̄s p̄miſſa aliqua monitōne oſtēdit eis grauitatē et enormitatē pctōꝝ ſuoꝝ: ꝛ īdutos cilicio eijcit eos de eccīa: cantando illud reſpōſoriū Gen̄. iij. c. In ſudore vultus tui. et ſic ſunt extra eccīam vſqȝ ad diem cene. q̄ die recipiuntur et admittunt̄ ad ingreſſum eccl'ie. nō tn̄ ad cōmunionē quouſqȝ ſunt p̱ ep̄m recōciliati. Et de hoc habet̄ plene

et ꝑfecte.l.di.i capite Scđo notanda eſt rō huiꝰ ſolēnitatis et eſt triplex Una eſt ad exemplar ꝛ terrorē alioꝝ Alia eſt ad erubeſcentiā delinquentiū Alia eſt ad ꝑcatōem eiectiōis ade de paradiſo. vñ cū grandibꝫ ſuſpirijs dꝫ ſibi denunciare ep̄us ꝙ ſicut adā ꝓpter peccatū ſuū fuit eiectꝰ de ꝑadiſo. ita ipi ꝓpt pctm̄ ſuū eijciunť de eccleſia Et iō ſicut habeť.xxvi.q.v.c.vl. talis penitētia nō eſt iteranda. ꝛ ſic intelligiť ꝟbum Amb.qđ poniť de pnīa di.i.q̄ dt. ꝙ ſicut vnicū eſt baptiſmū ita ē vnica pnīa. qꝛ loqͥť de pnīa ſolēni q̄ nō dꝫ iterari niſi de ꝯſuetudine alicuiꝰ eccleſie aliq̄d aliud obtineret. tunc em̄ poſſꝫ ſine ꝑiculo iterari. de pe.di.iij.c.i.§.ex ꝑſona. ¶ Tercio notādū ꝓ quibꝫ criminibꝫ ꝛ q̄bꝫ ꝑſonis dꝫ iponi iſta pnīa Uñ ſciendū ꝙ nō dꝫ imponi niſi ꝓ graui ꝛ enormi ꝛ vulgatiſſimo crimine qđ totā cōmouerit vrbē vel cōitatē Nō dꝫ iponi clerico niſi depoſito. et q̄ſcl'cā egerit nō p̄t ꝓmoueri ad ſacros ordines. nec mini/ſtrare in ordine ſuſcepto. vt pꝫ.l.di.ex nitētibꝫ.xxxvi.di.illīa/tos Rō huiꝰ ꝓhibitōis ē q̄druplex Prima ē ordinis excellen/tia. qꝛ nō ſunt digni accipe vaſa.ſ.ſacramētoꝝ.i.ordines q̄ du/dū fuerunt vaſa vitioꝝ.lꝫ em̄ pctm̄ ſit deletū ꝑ pnīam. rema/net tñ aliq̄ cicatrix.i.aliq̄ irregularitas q̄ ipm̄ ipedit a ſuſcep/tione ſacri ordinis Scđa cā ē timor labēdi ex p̄ſtina ꝯſuetudi/ne ꝯſurgens. ꝓferēs em̄ memorādi criminis labem non hꝫ ſa/cerdotij lucidā dignitatē.lxi.diſ.in ſacerdotibꝫ. Tercia cauſa ꝓpter ſcandalū ppl'i. cū em̄ talis pnīa nō imponať niſi ꝓ crimi/ne enormi ꝛ vulgatiſſimo. qđ totā cōmouerit vrbē. nō poſſet tal'ſine magno ſcandalo miniſtrare.l.di.de his clericis. Quar/ta cā eſt. qꝛ nō hꝫ frontē redarguendi alios. cū ipe ſit ꝯſciꝰ ſibi ſe cōmiſiſſe eadē q̄ corripit vel maiora.xxvi.di.p̄mū. Diſpen/ſatur aūt cū ſolēni pnīa in minoribꝫ ordinibꝫ ꝓpter neceſſitatē vel vtilitatē eccleſie. vt dꝛ in.l.di. Placuit. Et ſi q̄ras q̄s p̄t fa/cere diſpenſatōem Dico ꝙ ep̄s ex q̄ nō ē ei ſpēaliter ꝓhibituꝫ extra de ſen.ex.nup. Et ſi dicas ꝯtra.ꝑ illud qđ dꝛ.l.di.c.ex penitentibꝫ. vbi dꝛ ꝙ ep̄s ſcienť ordinans ſolēniter penitentē dꝫ p̄uari ꝑtāte ordinandi. Dico ꝙ nō obſtat. qꝛ intelligiť illđ cū ordinat abſqꝫ diſpēſatōe vel cū ordinat ſine cā legittima et inordinate diſpenſat.li.di.q̄ in aliq̄ Solēniter etiā penitens

nõ p̃t ꝯhere m̃rimoniũ.ſi tñ ꝯtraxerit tenebit.pbat̃ iſta.l.diſ.
Illos q̃qȝ nob.⁊.xxvi.q.vi.c.vl.¶ Quarto notãdũ ẽ a q̃ p̃t im
poni ſolẽnis pñia Et ẽ ſciendũ q̇ ſolẽnis pnia nõ dȝ ĩponi ni/
ſi ab ep̃o vel de mãdato ei⁹ a ſacerdote Sol⁹ etiã ep̃s vl̃ in ar
ticulo nccitatis de mãdato ei⁹ ſacerdos p̃t recõciliare ſolẽnit
penitẽtes.⁊ ſi bñ penituerint poterũt reconciliari infra octa/
uas paſche.⁊ cõicare ⁊ hr̃e ingreſſuȝ eccl̃e.ſin autẽ remanebũt
ſic vſqȝ ad finẽ vite Et h̃ habet̃.xxvi.q.vi.c.vl. Et qꝛ iſta ma/
teria magis tangit reuerendos ⁊ ſanctiſſimos ep̃os quorum
ſeruus ⁊ diſcipulus ſum q̃ȝ ſimplices ſacerdotes.ideo nihil
plus dicam de iſta materia.

De publica penitentia Ca.iij.

Publica vocat̃ ꝓprie illa q̃ fit in facie eccl̃ie. nõ tñ cũ p̃di
cta ſolẽnitate.ſicut qñ iniungit̃ pegrinatio p mundũ cũ
baculo cubitali vel cũ veſte aliq̃ vel cũ aliq̃ alio tali. Et hanc
poſſet vt credo ĩponere q̃libet ꝯfeſſoꝛ ꝯfitenti ſibi. qꝛ nõ inue
nio ꝓhibitũ niſi forte ꝯſuetudo teneret ꝯtrariũ. vel niſi ep̃s re
ſeruauerit ſibi Et eſt ſciendũ q̇ iſta pñia non dȝ ĩponi clerico
niſi depoſito. nec etiã dȝ imponi laico niſi ꝑ crimine graui ⁊
manifeſto.⁊ qꝛ iudicare de criminib⁹ grauib⁹ ⁊ manifeſtꝭ ꝑti/
net ad ep̃os credo ⁊ ꝯſulo q̇ ille cui eẽt talis pñia ĩponẽda eẽt
ad ep̃m remittend⁹.ꝓbant̃ iſta de pe.di.vi.cui aũt debeat.§.
ſacerdos Et credo q̇ talis pñia poſſet iterari totiẽs q̃tiẽs ite/
rat̃ pctm̃ ꝑ q̃ ẽ ĩponẽda.de pe.di.iiij.c.reꝑiunt̃.⁊.c.ſepties in
die cadit iuſt⁹.⁊.ca.adhuc inſtant ꝑfidi

De ꝑuata pnia Ca.iiij.

Penitentia ꝑuata ẽ illa q̃ ſingularit̃ ⁊ ꝑuate fit q̃tidie cum
q̇s pctã ſua ꝯfitet̃ ſecrete ſacerdoti.⁊ de iſta ſpẽalit̃ intẽ
dit̃ hic. Et eſt ſciendũ q̇ q̃libet pnia ꝑfecta in tres ꝑtes diui/
ditur.ſ.cordis ꝯtritõem.oris ꝯfeſſionẽ.⁊ opis ſatiſfactõem.
Et iſta ẽ ſcd̃a diuiſio pnie. Vñ Joannes os aureũ. Perfecta
pnia cogit peccatorẽ oĩa ſufferre.in corde em̃ ẽ cõtritio.in oꝛe
ꝯfeſſio.in oꝑe ſatiſfactio ⁊ tota humilitas.⁊ hec eſt fructifera
penitentia.de pe.di.i.c.penitentia vera.§.ꝑfecta. Quia em̃
tribus modis offendimus deum.videlicȝ delectatõne cogita
tionis.in prudentia loquutõnis.in ſuperbia operis. Et ſin

regulam medicoꝝ. contraria cõtrarijs curantur. trib' modis oportet q ſatiſfaciamus. ſ. cordis contritõne. oris confeſſio/ne. ⁊ operis ſatiſfactõne Unde penitentia ſic perfecta eſt illō felix ⁊ beneficium triduum quod petebant filij iſrael. id ē chriſtiani deum per fidem videntes in egypto. id eſt in tenebris peccatoꝝ exiſtentes. dum dicebant. deus hebreoꝝ vocauit nos vt eamus viam trium dieꝝ. ſcʒ confeſſionis. ↄtritõnis. ⁊ ſatiſfactõnis. in ſolitudinē hui' mũdi. ⁊ ſacrificem' ſacrificiũ penitentie dño deo noſtro. ne forte accidat nobis peſtis. id ē culpa in preſenti. ⁊ gladius. id eſt pena in futuro Penitentia etiam ſic perfecta eſt illa ſcala benedicta cum iſtis tribus gra/dibus quam vidit iacob erectã vſqʒ ad celuʒ. ⁊ dominũ innixũ ſpi ſcale. ⁊ hoc ꝑpter tria Primo vt aſcendentem per eam fortiter ſuſtineat Secũdo vt ſi neceſſe fuerit aſcendenti per eam manum porrigat. Tercio vt aſcendens per eam cum fatiga/tus fuerit ad epiſcopum reſpiciat iactans totam curam ſuã in eo Non eſt em̃ ita crudelis vt ait Auguſtinus. vt ipm cadere ꝑmittat In ꝑmo gradu eſt dolor In ſcdo pudor In tercio labor De his igitur partibus penitentie per ordinem eſt di/cendum Et primo de contritõne

Tractatus ſecũdus ſecũde par-tis de contritõne Et habet ſeptem capitula.

Circa contritionē ſeptē ſunt per ordinem conſideranda Primo quid eſt contritio in ſe Secundo de quãtitate contritionis Tercio de eius qualitate. Quarto de eius duratõne Quinto de quibus debet eſſe contritio Sexto que eſt cauſa inductiua contritõnis. Et ſeptimo quis eſt effectus contritionis.

Quid eſt contritio. Ca. i.

Ad videdũ q̄d ē ↄtritio. notandũ q ↄtritio ſumit' hic ad ſilitudinē ↄtritõis q̄ fit in corpalib' Uñ ſciendũ q res dr corpaliter ↄteri qñ in minutas ꝑtes ↄterit' ſicut ſpēs aro/

matice in mortario ꝯterunt̄ Vn̄ dr̄ia ē inter ꝯtritōnem ⁊ fractionē. nā fractio ē qn̄ res frangit̄ in magnas ꝑtes Cōtritio ē qn̄ res frangit̄ ſeu terit̄ in minutas ꝑtes Dolor igit̄ de peccatꝫ dr̄ ꝯtritio nō fractio ad deſignādū ꝙ nō ſolū penitēs de peccatis ſuis in generali ꝯterit̄. imo de q̄libet in ſpēali. de hoc tm̄ magꝫ dicet̄ īfra in. v. c. huiꝰ tractatꝰ Sꝫ q̄re magis dr̄ ꝯtritio q̄ꝫ dolor ¶ Sciendū ꝙ ſm̄ ꝙ dr̄ be. Bern̄. ſuꝑ cāti. iō dr̄ ꝯtritio ⁊ nō dolor. q̄r ſicut vngentū ſanatiuū ꝯficit̄ ex multis herbis tritis in mortario. ſic vngentū cōpūctōis ꝯficit̄ ex herbis multoꝝ pctōꝝ natꝫ in aīa peccatrice. q̄r vt dr̄ in ps̄. lxij. In terra deſerta inuia ⁊ inaq̄ſa. tritis in mortario ꝯſcie Et lꝫ iſtō verum ſit ⁊ ſanctiſſime dictū. nō tn̄ reddit Bern̄. rōem huiꝰ qō q̄rebat̄. q̄r ſm̄ h̄ magꝫ diceret̄ hō ꝯterēs q̄ꝫ ꝯteri ⁊ pctm̄ diceret̄ ꝯtritū Et iō ſciendū ꝙ in ꝯtritōe tria ſunt attēdēda Primo q̄d ē illō qō ꝯterit̄ Scdō a q̄ ꝯterit̄ Tercio ad q̄d ꝯterit̄ ſiue ad q̄d ꝯtritio terminat̄ Illō qō ꝯterit̄ ē corpꝰ peccatoris qō ē vas q̄ſi fictile repletū veneno peccati Et iō Johel ꝓpheta indicans autoritate dei ꝯtritōem dixit Cōuertimini ad me in toto corde veſtro. ī ieiunio ⁊ fletu ⁊ planctu ⁊ ſcindite corda veſtra. ſ. in ꝯtritōe Illō a q̄ ꝯterit̄ cor pctōris eſt duplex mola. q̄ꝝ vna ē ſuꝑior. i. ſurſuꝫ eleuās. ⁊ iſta ē ſpes venie ꝓueniens ex ꝯſideratōe diuine miſericordie Alia ē mola deorſuꝫ deꝓmens. ⁊ iſta eſt timor pene veniens ex ꝯſideratōe diuine iuſticie Et iſtas duas molas dꝫ tenere verus penitēs nec vnq̄ꝫ dꝫ eas deſerere. nec eas diabolo pignori tradere In cuius figura dr̄ in Deut. xxiiij. Nō accipies loco pignoris ſuꝑiorē et inferiorē molā. i. nō deſperes ꝓpter magnitudinē ⁊ enormitatē pctōꝝ tuoꝝ. ſꝫ ſꝑ ſpera in dei miam. nec p̄ſumas. ſed time grauitatē tormentoꝝ ex dei iuſticia Illud ad qō contritio terminat̄ eſt vt cor pctōꝝ duꝝ vt lapis emolleſcat ⁊ liq̄fiat vt cera. q̄r ſcriptum eſt Cor durū male habebit in nouiſſimo die Et iō vere ꝯtritus p̄t dicere Factum eſt cor meū tanq̄ꝫ cera liqueſcens Et de tali corde dr̄ ps̄. l. Cor ꝯtritum ⁊ humiliatuꝫ Deus nō deſpicies ¶ Viſa igitur ꝓprietate iſtius nominis contritio. videndum eſt quid ſit contritio. Et eſt ſciendum ꝙ contritio a magiſtris ſic definit̄ Contritio eſt dolor volūtarie

ꝑ pctis aſſumptus cū ꝓpoſito ꝯfitendi ⁊ ſatiſfaciendi Et ad
euidentiā iſtius definitiōis vidēdū eſt de ſingulis ꝑtib⁹ po
ſitis in definitōne. dr̄ em̄ ꝯtritio eſt dolor. Cū em̄ ſm̄ qḋ di-
ctū eſt ꝯtraria ꝯtrarijs curant̄. et medicina dꝫ eſſe ꝯtraria in-
firmitati. et cōtritio ſit medicina pcti. et in pctō fuerit delec-
tatio. optet ꝙ in ꝯtritōne ſit dolor Et ita dr̄ in apoc. xviij. c.
Quātū glificauit ſe et in delicijs fuit in pcti ꝑpetratōe tantū
date ei tormētū ⁊ luctū in cōtritōe ¶ Et notādū ꝙ nō ſolū in
cōtritōe ē dolor. ſꝫ etiā ē ibi ⁊ gaudiū. qm̄ cū pctōr recordat̄ ſe
ꝑ pctm̄ offendiſſe deū creatorē ſuū q̇ eū creauit ad imagineꝫ
ſuā patrē ſuū celeſtē q̇ eū paſcit corꝑalit̄ et ſpūaliter ⁊ redēpto
rem ſuū q̇ eū liberauit ꝑ ꝓpriū ſanguinē ſuum a pena ⁊ a ꝑpe
tua damnatōe. recolit etiā ſe amiſiſſe ꝑ pctm̄ ſuū glīam para
diſi ⁊ incurriſſe penā inferni. dolere debet Sꝫ qñ cogitat ſe ꝑ
iſtū dolorē elōgari a pctō et recōciliari deo gaudet. Et nō i-
merito. ſicut em̄ gaudet q̇ naufragiū euaſit. ſic vere cōtritus
debet gaudere dū ſe videt pcti naufragiū euaſiſſe. Seq̇t̄. vo
lūtarie aſſumpt⁹ Cū em̄ deo nō placeant coacta ſeruitia ni-
ſi dolor cōtritōnis eēt volūtarius nō eſſet deo gratus nec ac
ceptus. Sicut em̄ pctm̄ teſte btō Augu. adeo ē volūtariū ꝙ
ſi nō eſt volūtariū iā nō ē pctm̄. ſic ꝯtritio dꝫ eē adeo volūta-
rie aſſumpta ꝙ ſi nō eſt volūtaria iā nō eſt ꝯtritio Et rō iſto
ruꝫ eſt iſta. qꝛ act⁹ meritorius vl' demeritori⁹ optet ꝙ ſit a vo
lūtate elicitus vel īꝑat⁹. alias nō eēt meritori⁹ vel demerito
rius. Seq̇tur cū ꝓpoſito ꝯfitēdi ⁊ ſatiſfaciēdi. vere em̄ ꝯtri-
tus dꝫ eē in ꝓpoſito ꝯfitēdi ⁊ ſatiſfaciēdi qñ hꝫ oportunitatē
alias ꝯtritio ſua eēt falſa ⁊ nulla. ⁊ rō eſt. qꝛ cū ad ꝑfectōnem
totius integralis req̇rat̄ ꝙ oēs eius ꝑtes ſint ſil'. ſicut ad ꝑfec
tōem dom⁹ req̇rit̄ ꝙ ſint ſil' tectū parietes ⁊ fundamētū. ita ⁊
ad ꝑfectōem vere penitētie req̇rit̄ ꝙ iſta tria. ſ. ꝯtritio ꝯfeſſio
et ſatiſfactio. q̄ ſunt ꝑtes integrales ei⁹ inq̄ꝫtū eſt ſacramētuꝫ
ſint ſil' in re vel in voto Vñ in q̄libet pñia ꝑfecta ſunt tres ꝑ-
tes. ſ. cordis cōtritio. oris cōfeſſio. ⁊ opis ſatiſfactio. q̄s tan
git Joel ꝓpheta cū dr̄ in ꝑſona dñi Cōuertimini ad me ī toto
corde veſtro ⁊c. Cū em̄ dr̄ in toto corde. tāgit ꝯtritiōem ⁊ cō
feſſionē fieri in toto corde Jlle āt in toto corde ꝯuertit̄ q̇ illud

qđ ore đt corde ſentit. qꝛ cũ cor et lingua nõ diſcrepãt dulcis eſt ſymphonia. Et cum vlterius dicit in ieiunio ꝛc. indicat ſatiſfactõnem. ſm̃ em̃ ꝙ dicit Joan. Quicq̇d eſt in mũdo aut eſt ꝯcupiſcẽtia carnis. aut ꝯcupiſcẽtia oculorũ ꝛc. Jõ contra ꝯcupiſcẽtiam carnis đt in ieiunio. ꝯtra cõcupiſcẽtiã oculoꝝ dicit in fletu et plãctu. et cõtra ſupbiã vite đt. ſcindite corda veſtra et nõ veſtimẽta veſtra

¶ De quãtitate contritionis Cap. ij.

Quantitas ꝯtritõnis mẽſurat̃ penes q̃ntitatẽ doloris q̇ eſſentialiter eſt ipa cõtritio vel cauſatus a cõtritõe Notandũ ergo ꝙ duplex eſt dolor in ꝯtritõe. ſm̃ ꝙ dolor đr duobus modis. Nã dolor vno mõ idẽ eſt ꝙ diſplicẽtia volũtatis. inq̃ntũ. ſ. volũtati diſplicet aliquã rem fore vel fuiſſe Alio modo dolor idez ẽ ꝙ paſſio reſultãs ſiue redũdãs in ſenſualitatẽ. i. in carnẽ. inq̃ntũ. ſ. in pte ſenſitiua ſentit̃ aliq̇s dolor ex illatione alicuius nocumẽti. ſicut qñ preſcindit̃ mẽbrũ vel vulneratur corpus vel cõburitur vel aliqđ tale. Loquẽdo de dolore pͥmo modo ꝓut. ſ. dolor eſt diſplicẽtia volũtatis. tal' dolor eſt eſſentialiter ipſa cõtritio. ꝛ ſic dolor cõtritõis debet eẽ et eſt maxim⁹ ſi ſit vera cõtritio. Vñ dico ꝙ pctm̃ tuũ debet ſic diſplicere volũtati ꝛ rõi ꝙ nullo modo ꝛ nullo pacto nec cõmodo nec incõmodo ꝓ vlla re velles in ipm cõſentire vel cõſenſiſſe. Et rõ huius eſt. qꝛ cõtritio ſi ſit vera nõ p̃t eẽ ſine charitate. imo ſp cum charitate Ad hoc aũt ꝙ aliq̇s habeat charitatẽ q̃ntũcunqꝫ paruã necẽ eſt ꝙ diligat deum ſup omia ſic ꝙ ꝓ nullo dãno vel cõmodo velit offendere vel offendiſſe deũ. Et ideo cũ pctm̃ ſit offenſio dei. peccatũ tuũ debꝫ diſplicere volũtati formate charitate. qualis dꝫ eſſe et eſt voluntas veri ꝯtriti ꝙ nullo modo. nulla ſorte. nullo dãno vel idãno velit ipm facere vel feciſſe. et hoc eſt qđ dicit̃ in Hiere. vic. vbi đr. Luctum vnigeniti fac tibi planctũ amaꝝ. vbi dicit glo. Docet penitẽtẽ q̇d facere debeat. Et ſequitur. Nihil dolentius morte vnigeniti. ita etiam nihil dolentius debet eſſe q̃ꝫ offendiſſe deum per pctm̃ Et ſic dico ꝙ loquẽdo de dolore ꝓut dolor dicit diſplicẽtiã volũtatis. dolor contritiõis eſt maximus. ita ꝙ non poſſet eſſe maior Si autem loquamur

de doloꝛe ꝓut nominat doloꝛeʒ cauſatum in ſenſualitate. ſic
talis doloꝛ eſt effectus cõtritionis. inq̃ʒtum aliquis vere et
perfecte fuerit contritus ex doloꝛe pꝛimo. ſcʒ ex diſplicẽtia vo
luntatis de pctõ ⁊ inq̃ʒtum eſt offenſiuum dei pꝛorupit in fle
tum et lamenta et lachꝛymas. ſicut legitur de beata Maria
magdalena et de beato Petro apoſtolo. et ſic dico ꝙ non o/
poꝛtet ꝙ in cõtritõne iſte doloꝛ ſit maioꝛ quocũqʒ alio dolo/
re. Uidemus eñ multos viros ⁊ multas mulieres vere peni
tere ſm ꝙ humanitas poteſt cognoſcere qui magis flent et
ploꝛant pꝛo moꝛte ꝯſanguineoꝛũ vel amicoꝛũ ſuoꝛũ. vel pꝛo
amiſſione alicuius rei tꝑalis q̃ʒ ploꝛant et flent ꝓ pctis ſuis.
Et ratio eſt cum eñ doloꝛ iſte ſit in affectione ſenſualitatis.
et affectio que eſt in ſenſualitate ſequat̃ expimẽtalẽ ⁊ ſenſualẽ
cognitõem. et pauci imo pauciſſimi ſint qui ita habeãt ſen/
ſualẽ ſeu expimẽtalẽ cognitõem diuine dilectõnis ſicut hñt
cognitõem dilectõis factoꝝ tꝑaliũ. iõ pauci imo pauciſſimi
ſunt q̇ ita ſenſualr̃ doleãt de pctõ ſicut dolẽt de aliq̇ dãno tẽ
poꝛali. Sʒ ſi iuenirẽtur aliq̇ cẽnt multũ laudãdi. Sic ergo pʒ
ꝙ loquẽdo de doloꝛe ꝓut doloꝛ dt̃ diſplicẽtiã ⁊ diſſenſuʒ vo
luntatis doloꝛ cõtritõnis debet eẽ maximus. i. maioꝛ q̇cũqʒ
alio doloꝛe. loquẽdo aũt de doloꝛe qui dt̃ paſſionẽ reſultãteʒ
in ſenſualitate ſic nõ eſt neceſſariũ ꝙ doloꝛ cõtritõis ſit maioꝛ
quocũqʒ alio doloꝛe. eſſʒ tñ multum cõgruũ. ¶ Sʒ q̇d nunq̇d
verus contritus et penitens debet plus velle ſuſtinere q̃ʒcun
qʒ penã inferni vel quãcũqʒ aliã penã tꝑalẽ ſicut infirmitatem
vel moꝛtẽ q̃ʒ peccaſſe vel peccare. Dico ꝙ nullus in mẽte ſua
debet ſibi ponere talẽ queſtionẽ. nec etiam alicui alij. qꝛ iſtud
eſſet ſeipſum vel aliũ ponere in tentatiõem. ⁊ mens humana
eſt multum infirma ex ꝑte ſenſualitatis. que ſemper refugit
moꝛtem et mala coꝛpoꝛalia. etiam quantũcũqʒ ſit homo per
fectus. ſicut patet in ſaluatoꝛe noſtro ieſu chꝛiſto q̇ iminente
paſſionis hoꝛa dicebat. Triſtis eſt aĩa mea. et hoc q̃ʒtuʒ ad
ſenſualitatẽ. vſqʒ ad moꝛtẽ. ⁊ exponẽs ſeipm dixit. ſpũs. i. vo
lũtas rõalis ꝓmpt⁹ eſt. ſupple ad ſuſtinẽdũ moꝛtẽ. caro aũt. i.
ſenſualitas ĩfirma. qꝛ refugit moꝛtẽ. Quare nemo dʒ ſe pone
re i tali ꝑplexitate. nec ꝯfeſſoꝛ dʒ h̄ introgare. Iſtõ ãt reqrit̃ de

necc̄itate in quolibet vere cōtrito et vere penitēte q̄ vbi necc̄i/
tas foret prius ſuſtineret oēm penā q̄ offenderet deū ꝑ pctm̄
Et hec de q̄ntitate contritionis ſufficiant.

¶ De eius qualitate Capitulum .iij.

Nunc de q̄litate cōtritōis dōm eſt. Circa qd̄ ſciendū
eſt. q̄ cōtritio debet habere ſeptē cōditōnes. Primo ei
debet eſſe diſcreta. vñ debet eſſe cū ſpe venie. ita q̄ vere cōtri
tus nunq̄ debet deſperare de dei miſericordia. q2 plus pōt
deus ꝑcere q̄ hō peccare. vñ Augu. ſup illud ꝟbū qd̄ dicit
Cayn Gen. iiij. ca. ſ. Maior eſt iniquitas mea q̄ vt veniam
merear. dt Cayn mentiris q2 maior eſt dei pietas q̄ tua iniq̄
tas. ⁊ Amb. Nemo deſperet q2 iudā ꝓditorē non ſcelus qd̄
cōmiſit ſ3 ſua deſperatio fecit penit⁹ interire. Sz q2 nemo ſcit
vtrū ſit dignus amore vel odio dei non debet nimis p̄ſume
re ſ3 ſemꝑ debet timere. q2 initium ſapiētie eſt timor dn̄i. Et
ideo verus penitens granū .i. aīam ſuam debet terere inter
duas molas .ſ. timoris ⁊ ſpei. ⁊ farina ſic trita barutello diſ/
cretōnis vel cōpaſſionis mūdata aq̄ lacrimarū .i. cōpunctio
nis cōmixta. panem bonū in clibano cordis igne charitatis
decoctum faciat hoſpiti ſuo chriſto. ita q̄ in die iudicij dica
tur ſibi Eſuriui ⁊ dediſti mihi mādūcare ¶ Scdō d3 eē ama
ra. Et ita dicebat ille ſanctus rex Ezechias Jſa. xxxviij. Re
cogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine aīe mee Et ſi
ſit talis faciet pacē inter deū ⁊ animā peccatricē Vñ idē Eze
chias. Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. Amara d3
eſſe cōtritio. quia peccator delectatus fuit in cogitatiōe illici
ta. amarior q2 ꝯſenſit. amariſſima q2 opus illicitū ꝑpetrauit
Et ſi ſic fiat poterit dicere ꝯtritus illud qd̄ ſeq̄tur. Tu autē
eruiſti animā meā vt nō ꝑiret ꝓieciſti poſt tergū oīa pctā mea
¶ Tercio d3 eē lachrymoſa. vñ p̄s. vi. Lauabo ꝑ ſingulas
noctes lectū meū. lectū .ſ. ꝯſcie: lachrymis meis ſtratū meū
rigabo Et ſic fecit btā maria magdalena q̄ lachrymis lauit
pedes dn̄i noſtri ieſu chriſti. ideoq̄ fuerūt ſibi pctā remiſſa
¶ Quarto d3 eē p̄meditata. vt in autoritate p̄allegata Reco
gitabo tibi oēs annos me. ⁊c̄. Et dt Jſaias loq̄ndo aīe pec
catrici. Sume cytharā .ſ. pn̄ie. circui ciuitatē .ſ. anime cogi/

tādo et rememorādo ſingula pctā. et dꝫ cogitare horas diei ⁊ tēpora et loca. hmōi meretrix. i. aīa peccatrix q̄ peccādo cū diabolo fornicata ē ⁊ obliuioni tradita eſt a deo ꝓpter pctā oblita ¶ Quinto dꝫ eſſe vniuerſalis. i. de oibꝯ pctis. ¶ Sexto debet eſſe durabilis. i. ꝯtinua. et de his dicetur infra in capitulis duobꝯ ſequētibꝯ ¶ Septimo dꝫ eſſe integra. i. cū ꝓpoſito ꝯfitendi et ſatiſfaciendi. alias nō eſſet ꝯtritio ſꝫ deriſio. Et de hoc dictū eſt vt ſupra in primo capitulo. Et ſic patet qualis debet eſſe contritio.

¶ Quātū debet durare contritio . Cap. iiii.

Ad ſciendū q̄ꝫtum debeat durare cōtritio notādū ē hic ꝙ ſm qđ ſupra dictū eſt in ca. ij. in ꝯtritōe eſt duplex dolor. Unꝰ eſt dolor q̄ idē eſt qđ deteſtatio ſiue diſplicētia voluntatis. et iſte ſꝑ dꝫ durare q̄ꝫdiu hō viuit ¶ Notandū āt ꝙ cū p̄ceptū de ꝯtritōe ſit affirmatiuū. ⁊ p̄ceptū affirmatiuū obligat ſꝑ ⁊ nō ad ſꝑ. ſꝫ ꝓ loco et tꝑe. p̄ceptū de ꝯtritōne ſic obligat ꝙ nō oportet ꝙ hō ſit ſꝑ in actu ꝯuertēdi. ſꝫ q̄ñcūqꝫ occurrit ſibi memoria de pctō ꝙ diſpliceat ſibi illud feciſſe. Et ita intelligit̄ ꝟbū bti Augu. in li. de pe. vbi dr̄ Semꝑ doleat et de dolore gaudeat. Et ſeq̄tur. vbi dolor finit̄ ibi pn̄ia deficit Un̄ q̄ñ dt̄. ſꝑ doleat. intelligendū eſt q̄ñ occurrit memoria de pctō: Silr̄ q̄ñ dt̄. vbi dolor finit̄. intelligendū eſt finit̄ vel de actu vel de habitu. Et cā quare dꝫ ſic durare ꝯtritio eſt. qꝛ nemo eſt certus de lege cōi ſi pctm̄ eſt ſibi ꝑ ꝯtritōem remiſſum. qꝛ neſcit ſi ꝯtritio fuit ſufficiens. vn̄ dr̄ in ecc̄iaſtico De ꝓpiciato pctō noli eē ſine metu. Poſito etiā ꝙ aliq̄s ſciret ꝑ reuelatōem diuinā pctm̄ ſibi fore remiſſum. adhuc dꝫ ſibi ſꝑ diſplicere peccaſſe q̄ñ occurrit ſibi memoria de pctō. alias peccaret nouo pctō. qꝛ ſic̄ culpa ē velle peccare ita culpa ē velle peccaſſe. Aliꝰ dolor ē in ꝯtritōe. ſcꝫ dolor q̄ reſultat et redūdat in ſenſualitatē. q̄ñ ſcꝫ hō ex diſplicētia pcti ꝓrūpit i fletū et lacbrymas. Et tal' dolor nō op̄tet ꝙ ſꝑ duret. cū pauci immo pauciſſimi ſunt q̄ etiam vna hora ſic poſſent plorare peccata. q̄ꝫto minus tanto tꝑe vite ſue. eſſet tn̄ multe ꝑfectionis qui ſꝑ q̄ñ recordaret̄ de peccatis poſſet ea plorare. ſicut legitur de btō Petro apl'o q̄ ſꝑ portabat ſudariū in ſinu cū q̄ ter-

gebat lachrymas qꝛ qñ recordabat̃ pcti qđ fecerat qñ chriſtū negauerat nõ poterat lachrymas ꝯtinere. et tamē bñ ſciebat chriſtū ſibi dimiſiſſe peccatum

¶ De quibus debet eſſe ꝯtritio ¶ Caplm̃. v.

Peccatū ꝗddā eſt actuale. qđdā originale. Actuale ē ꝗd ꝯtrahit̃ actu ꝓprio .ſ. qñ hõ agit ꝗd agere nõ dꝫ Et iſto mõ definit̃ ſic. Pctm̃ ē oĩe dcm̃ vel factū vel ꝯcupituꝫ ꝯtra legē dei Originale pctm̃ ē ꝗd ꝯtrahit hõ ex origine inq̃ꝫtum ſcꝫ hõ deſcēdit ab Adā ſꝫm rõem ſiue natiõnē ſeminalē. ita ꝙ pctm̃ originale formaliter nihil aliud eſt q̃ꝫ carētia iuſticie originalis ¶ Unde ſciendū. ꝙ Adā in ſui creatõne accepat a deo ꝗddā donū ſupnaturale. qđ donū vocabat̃ iuſticia originalis. q̃ iuſticia ita ordinabat hoiem ad deū ꝙ aĩa hoĩs in oĩbus obediebat deo. ita ꝙ in nullo mouebatur contra volūtatē dei. et corpus ita obediebat aĩe ꝙ in nullo mouebat̃ cõtra volūtatē aĩe. i. ꝯtra ĩperiū rõnis. Et ꝑ illud donū oĩa aĩalia erant ſubiecta hoĩ ⁊ obediebāt ſibi ad nutū. iuxta illud pſ viij. Omia ſubiecisti ſub pedibꝫ eiꝰ oues et boues vniuerſas inſuꝑ et pecora cāpi. volucres celi ⁊ piſces maris. Iſtud donū acceperat Adam nõ ſolū ꝓ ſe ſed ꝓ tota poſteritate ſua. ita ꝙ in oēs qui deſcēderēt ab eius ſemine ipe transfunderet iſtđ donū. i. iſtā iuſticiā originalē. Et iſto dono ꝑ pctm̃ ſuuꝫ ipſe ꝓuauit ſe ⁊ totā poſteritatē ſuā. ita ꝙ oēs q̃ deſcēdunt ex eiꝰ ſemine carēt iſto dono. Et talis carentia vocat̃ pctm̃ originale. Ad videndū ergo de q̃bus dꝫ eſſe ꝯtritio. primo videndum eſt vtrū hõ ꝯteri debeat de pctõ originali. Et eſt ſciendum ꝙ nõ. Cuius ratio eſt. qꝛ ſolum de illo debet homo dolere et ꝯteri qđ ē actu ꝓprio ꝯmiſſuꝫ. vel ꝗd fuit ĩ ptāte ſua nõ cõmittere. ſꝫ pctm̃ originale nõ fuit actu ꝓprio cõtractū. nec fuit in ptāte alicuius nõ cõtrahere illud. quare nullus tenet̃ dolere vel cõteri de peccato originali. Et dico nullum teneri de neceſſitate. Congruum em̃ eſſet adulto qui accedit ad baptiſmū ꝙ diſpliceat peccatum originale. non in ſpeciali qꝛ fuit contractū. ſed in generali inq̃ꝫtum ſcꝫ oĩe quod ſeparat a deo debet diſplicere. De peccato autē actuali qūo homo debet conteri. de eo notandū ꝙ in genere duplex eſt pec

catum actuale. Nam q̄ddam ē mortale quoddam veniale.
De pctō mortali debet homo conteri et confiteri ſingulari-
ter ⁊ ſingulatim de quolibet. ita ꝙ nō ſufficit confeſſio gene
ralis. imo quilibet vere penitens debet diligenter examinare
et diſcutere conſcientiam ſuam. ita ꝙ recogitet dies. horas
loca. tempora. perſonas. et omēs circūſtantias in quibus et
cum quibus peccare potuit ⁊ peccauit. et ita ſicut occurret
ſibi memoria de peccato. ſingulariter ⁊ ſpecialiter conteratur
de quolibet. ita tamē ꝙ licet de quolibet peccato mortali ve
rus penitens debeat maxime ⁊ ſumme dolere. tamen ſm ꝙ
vnum peccatum eſt grauius q̄ȝ aliud intenſius debet dole-
re ⁊ conteri de vno q̄ȝ de alio. ¶ Sed quid fiet de pecca
tis oblitis. Dico ꝙ aliquis poteſt eſſe oblitus peccatorum
ſuorum duobus modis. Uno modo ꝙ ſit oblitus in ſpecia
li. ſed non in generali. id eſt. bene recordatur ſe peccaſſe mor
taliter. ſed tamen non recordatur de ſpecie peccati. puta ſi
fuit fornicatus vel furatus. et ſic de alijs Et talis debet dole
re ⁊ conteri de peccato in generali. ⁊ in ſpeciali tenetur conte
ri de negligētia ſua per quam venit in obliuionem peccati
ſui. ⁊ tenetur facere quod in ſe ē. ſcȝ ꝙ recordetur in ſpeciali
de peccato ſuo. vel cogitando vias ſuas. vel orādo deū ꝙ re
ducat ſibi ad memoriā. Alio modo poteſt eſſe oblitus pecca
ti ſui. ita ꝙ nō recordat̄ nec in generali nec in ſpēali. ⁊ adhuc
tenetur conteri in generali Et voco cōteri in generali nō ſub
conditione conteri. id eſt dicēdo vel cogitando doleo ⁊ con
teror ſi peccaui Sed voco conteri in generali conteri ſub ex
timatōne probabili. debet enī homo probabiliter credere ꝙ
in multis offendit deum quorū non recordatur. ⁊ ſi ſub iſta
extimatione doleat ⁊ peniteat ſicut ſi certus eēt. tūc contritus
eſt et penitēs. Unī quilibet dȝ dicere frequenter verſum pſa.
xxiiij. Delicta iuuētutis mee ⁊ ignorantias meas ne memine
ris. Quomodo autē hō debet conteri de peccato veniali.
¶ Notandū ꝙ tria ſunt genera peccatorū venialiū. nā q̄dā
eſt veniale ex ſurreptōne. i. ſubitū. vel nō ꝑpria volūtate ſȝ ex
ſurreptōne. ⁊ de tali nō tenet̄ homo conteri in ſpēali niſi de
congruo. Quoddam eſt veniale ex volūtate. cui ſi conſentiat

incidit hõ in mortale. ſicut delectatio moroſa in ꝯgitatõe de
actu carnali eſt pctm̃ veniale. ſꝫ ſi ſit ibi ꝯſenſus ē pctm̃ mor
tale. Et de tali veniali qñ occurrit memoria de eo dꝫ hõ ꝯte
ri et penitere et diligenter aduertere ne ſit ibi vel fuerit cõſen/
ſus. Q̃dã eſt veniale q̄d ꝑ freq̄ntatõem ſui auget libidinem
peccãdi. et tanta poterit ibi eſſe libido peccãdi ꝙ illud q̄d de
ſua natura erat veniale ex illa libidine fieret mortale. ſicut mē
daciũ iocoſum de ſua natura eſt veniale. ſꝫ totiens p̄t iterari
ꝙ augebit intantũ libidinē mētiendi ꝙ ex tãta libidine pote
rit hõ totiens mētiri iocoſe. ꝙ peccabit mortaliter Et de tali
dꝫ hõ ꝯteri ⁊ penitere aduertēdo ⁊ p̄cauēdo ne multiplicet̃.
De hoc tñ magis dicet̃ qñ agit̃ de ꝯfeſſione pctõꝝ venialiũ
qꝛ eodē mõ tenet̃ hõ de eis ꝯteri q̃ tenet̃ ea ꝯfiteri..

¶ Que ſunt cauſe inductiue ꝯtritõis Ca. vi.

Cauſe inductiue ꝯtritõis ſunt multe. Prima ⁊ p̃ncipalis
ē amor dei. illud ei qđ p̃ncipalit̃ dꝫ hoīeꝫ retrahere a pec
cato. ⁊ ſi peccauerit ꝙ corrigat et emēdet ſe ē amor dei. Et iſte
amor generat̃ ſic ĩ aĩa pctõris. Cũ eñ amor ſeq̄t̃ cognitõem
qꝛ vt d̾t Auguſ. Cognita diligimus. incognita nequaq̃ꝫ. qñ
pctõr cogitat ⁊ recognoſcit dei bonitatē ⁊ iuſticiã cui diſpli
cet oē malũ. et nullo mõ relinq̄t aliq̄d malũ impunitũ et reco
gitat ſe multa mala ꝯmiſiſſe q̃ diſplicēt diuine volũtati. et ꝓ/
pter q̃ ē dignus puniri grauiter timet: qñ etiã cogitat vlteri⁹
dei pietatē ⁊ miſericordiã q̃ paratus ē om̃i dolēti ⁊ penitēti ꝑ
cere ⁊ remittere culpã q̄ꝫtũcunq̄ꝫ magnã ſperat de venia. et
ſic mouet̃ ad deteſtandũ pctm̃. ⁊ iſte motus vocatur attritio
id ē q̄dam ꝯtritio imꝑfecta. Et ita deus qui nunq̄ꝫ deficit in
fundit lumē grē in aĩam pctõris. Et illo lumine peccator il/
luſtrat⁹ calefit in amore dei ⁊ deteſtatõe pctĩ. ita ꝙ timor ſer
uilis p̄cedit ⁊ p̄parat cor pctõris ad ꝯtritõem. ſed amor ⁊ fer
uor charitatis ꝑficit ipam. Et de hoc ponit exēplũ Auguſ.
di. ꝙ ſicut in ſutura ſotulariũ ſeta porci p̄cedit ⁊ facit viã filo
nõ tñ remanet in ſutura ſic in cõtritõne p̄cedit timor pene. et
iſte timor p̄parat ad charitatē ⁊ amorē dei. q̃ poſtq̄ꝫ iaꝫ eſt in
anima expellit oēm timorē. vt dicit btũs Joãnes in p̄ma ſua
canonica di. Perfecta charitas foris mittit timorē. ſ. timorē

De contritione

ſeruilē q̄ ē timor pene. nō aūt timorē filialē q̄ eſt timor offenſe.
Scd̄a cā ē pudor. i. verecūdia de peccatꝭ cōmiſſis. vt dr̄ Pro
uerb. xij. Res dignas ꝯfuſione gerit. ꝛ Naum. iij. Reuelabo
pudēda tua in facie tua. Qñ em̄ peccator cogitat ꝙ oīa eius
pctā q̄ʒtūcūqꝫ ſecreta ꝛ occulta ſint. ſunt deo manifeſta ꝛ apta
et ꝙ niſi peniteat̄ ꝛ ꝯterat̄ de eiſdē de9 reuelabit ꝛ manifeſta/
bit ea toti mūdo mouet̄ ad ꝯtritōem ꝛ pniam Vñ Boetius.
Magna ē nob̄ indita neceſſitas ꝓbitatꝭ cū oīa agam9 in ocu
lis iudicis cūcta cernētꝭ Tercia cā eſt deteſtatio. i. abomina/
tio vilitatꝭ pctī. tanta em̄ ē vilitas pctī ꝙ de filio dei facit ſer/
uum diaboli. vñ. b. Petr9. Qui facit peccatū ſeru9 ē pecca/
ti. a q̄ em̄ q̄s ſupatus ē ſeru9 ei9 ē Cū g̊ peccator ſit ꝑpt̄ pctm̄
a diabolo ſupat9 ꝑpter pctm̄ ē ſeru9 diaboli fact9. Vñ Anſ.
Feciſti me dñe ad tuā imaginē ꝛ ego ſupinduxi horribilē ima
ginē. Vñ aīa peccatrix vidēs ꝛ ꝯſiderās vilitatē pctī p̄t dice/
re ꝟbū qđ dr̄ Hieremias. Uide dñe ꝛ cōſidera qm̄ fact9 ſum
vilis. Quarta cā ē ꝯſideratio de die iudicij ꝛ penis inferni. qñ
em̄ pctōr ꝯſiderat ꝙ de oī dicto facto ꝛ cogitatu ꝯtra legē dei
optebit eū reddere rōeʒ in die iudicij. iuxta ꝟbuʒ ſaluatoris in
Math. dicēs De oī ꝟbo ocioſo qđ loquuti fuerint hoīes ſuꝑ
terrā reddēt rōeʒ in die iudicij. vbi pctōrē monet ad ꝯtritōem
et pñiaʒ de pctīs ſuis. Vñ Hiero. loquēs de die iudicij dr̄ ſic
Quotieſcūqꝫ illā diē ꝯſidero toto corde ꝯtremiſco. Idē Si
ue comedā ſiue bibā ſiue aliq̄d aliud faciam ſꝑ videt̄ in auribꝫ
meis illa tuba terribil̄ ꝛ horribilis īſonare. ſurgite mortui ve
nite ad iudiciū Qñ pctōr attenta mēte iſta cogitat tot9 tremit
in corde ſuo Si em̄ vt dr̄ btūs Pe. apl's. i. Pe. iiij. Et ſi iuſt9
q̄dē vix ſaluabit̄. impi9 ꝛ pctōr vbi apparebit. ꝛ Gre. Quid fa
ciet virgula deſerti. i. pctōr. vbi ꝯcutiet̄ cedr9 ꝑadiſi. i. iuſtus
¶ Quinta cā ē de amiſſiōe celeſtꝭ gl'ie. qñ em̄ pctōr cogitat ſe
ꝑpter pctm̄ ſuū gl'aʒ ꝑadiſi ꝑdidiſſe nō ē mirū ſi dolet. īmo mi
rū eſt ſi nō crepat ꝑ mediū. Si em̄ plorat ꝛ dolet hō ꝑ amiſſi/
one pecunie. q̄ʒto magis dʒ plorare ꝛ dolere de amiſſiōe cele/
ſtis gl'ie. Et ideo dicebat. b. Io. in apo c̄. iij. Tene qđ habes
vt nemo accipiat coronā tuā ¶ Sexta cā eſt dolor de multi/
plici offenſa creatoris. qñ em̄ pctōr cogitat ꝛ ꝯſiderat ſe offen

diſſe deum qui eum creauit de nihilo ⁊ inſigniuit eū ſua ima
gine.⁊ redemit ſuo ſanguine.non eſt mirum ſi doleat ⁊ peni/
teat de peccato ſuo. De hoc dicit beatus Bernar. Dolor de
peccatis debet eſſe acer acrior acerrimus. Acer quia offen/
dimus deum creatorem. Acrior quia offendimus patrē no
ſtrum qui paſcit nos multipliciter ⁊ gubernat. Acerrimus.
qꝛ offendimus redemptorem noſtrum qui nos liberauit ſuo
ſanguine a vinculo peccatorū.a crudelitate demonum. ⁊ ab
acerbitate gehēne. ¶ Notandū tamen ꝙ licet peccator.ſi/
cut dictum eſt debeat dolere ⁊ cōteri de peccatis.tamen de/
bet ſemper ſperare in dn̄o ⁊ in pietate ⁊ in miſericordia ſua.
ita ꝙ debet ſperare de venia ⁊ de gloria.qꝛ vt dt ſapiēs Pro
uerbiorum.xxviij. Qui ſperat in dn̄o ſaluabitur

¶ De effectu ↄtritōis Ca.vij.

Effectus ↄtritionis eſt multiplex Primus patꝫ ex vi no
minis ipſius Dicitur eñ cōtritio quaſi ſimul vel ex toto
tritio.quod intelligendum eſt ſic.ꝙ in contritione totū cor
peccatoris ad litterā ſcindatur ⁊ partiaꝫ pre nimia anguſtia
et dolore.ira ⁊ indignatione que concipitur contra peccata.
Unde dominus per prophetam Joelē.ij.c. Scindite cor/
da veſtra. Item pſ. Sacrificium deo ſpiritus cōtribulatus
cor contritū ⁊ humiliatum deus nō deſpicies. Et ſm ꝙ di/
cit beatus Bernar. Contritio mūdat animā a reatu culpe.⁊
liberat a pena gehenne ⁊ ab horrenda demonū ſocietate ⁊ vi
liſſima peccati ſeruitute.reſtituit bona ſpiritualia que pecca
tor amiſerat per peccatū.reſtituit etiam ſocietatem ſpiritua
lis.ſcꝫ eccleſie cōmunionē:bonorumqꝫ omniū que in ea fiunt
participationem. De filio ire efficit filium gratie.de filio di
aboli efficit filiū dei.⁊ per cōſequens participeꝫ felicitatis et
hereditatis eterne. ¶ Notandū autē.ꝙ de hoc quomodo ſcꝫ
per ſolam ↄtritionē remittitur peccatū ſunt varie opiniones
Dicūt eñ quidam ꝙ ſicut tribꝰ modis offendimus deuꝫ.ſcꝫ
corde.ore.⁊ opere.ita ⁊ tribꝰ modis eſt neceſſariū deo ſatiſfa
ciendum.ſcꝫ contritione cordis.confeſſione oris. et ſatiſfacti
one operis.al's non dimittitur peccatum. Iſti fundant intē/
tionem ſuam ſuper illud.c.de peni.di.i.c.penitentia.§.per/

fecta. ⁊ di. iij. perfecta. Et dicũt ꝙ omnes autoritates que di
cunt peccata ſola cordis cõtritione dimitti. ſunt intelligẽde
cũ articulus neceſſitatis excludit oris ꝯfeſſionem. i. quando
aliquis amittat loquelã. vel qñ non poteſt p̄ſbiteruꝫ reperire
in ꝯfeſſione. Alij dicunt ꝙ in ꝯtritione dimittũtur pctã ſub
ꝯditione. ſcꝫ ſi ꝯfiteanᷣ. ⁊ fundant iſti intentõem ſuam ſuꝑ il/
lud qđ dicitur de pe. di. iij. c. ſane. in fine. Tercij dicunt ſola
cordis ꝯtritõe dimitti pctm̃ cuilibet adulto ſi vere cõteratur
et ꝓponat ab his abſtinere ⁊ ꝯfiteri ⁊ de eo ſatiſfacere ſm̃ iu/
diciũ eccleſie. Et fundant iſti intentõem ſuam ꝑ iſtud de pe.
di. i. magna eſt pietas dei. vbi dr̃ ꝙ ad ſolam ꝓmiſſionẽ pec/
cata dimittit. nõdum ꝓnũciat ore. ⁊ tñ deus iam audit in cor
de. Et hec opinio eſt verior ⁊ magis tenetᷣ a doctoribꝫ. Et ꝙ
iſta opinio ſit verior patꝫ per exemplũ Lazari. quẽ p̄mo ſuſci
tauit chriſtus anteq̄ꝫ a diſcipulis ſolueretᷣ. Lazarus em̃ mor
tuus eſt peccator qui eſt mortuꝰ ꝑ pctm̃. iuxta verbũ Ezech.
xviij. dicentis. Aïa que peccauerit ipſa morietᷣ. Iſte ſuſcitatᷣ a
dño qñ ſibi remittitᷣ pctm̃ in ꝯtritione. ⁊ poſtea ſoluitᷣ a diſci/
pulis. i. abſoluitᷣ a ſacerdotibꝫ in ꝯfeſſione. Patet etiã ꝑ exẽ/
plum de decem leproſis. q̇ in via anteq̄ꝫ venirent ad ſacerdo/
tes mũdati ſunt. Iſti em̃ leproſi ſunt peccatores. q̇ dum va
dunt ad ſacerdotes. i. dum ꝯtritõem habẽt ⁊ ꝓpoſitũ ꝯfiten
di mũdanᷣ a peccatis. Et ita dr̃ p̄s. xxxi. Dixi ꝯfitebor aduer
ſum me iniuſticiã meã dño. ⁊ tu remiſiſti impietatem peccati
mei. dixi. i. firmiter in aïo ꝓpoſui ¶ Notandũ ergo ꝙ iſta tria
ſunt ſimul tp̄e. licꝫ habeant ordinem naturalem inter ſe. ſcꝫ iu
ſtificatio. cõtritio. ⁊ peccatorũ remiſſio Neceſſario em̃ habeo
intelligere ꝙ p̄us q̇s habeat gratiã q̄ꝫ cõteratur. p̄cedit ergo
gratia ⁊ ſequitᷣ dilectio. qm̃ qui hꝫ gratiã diligit ⁊ ſequitᷣ ꝯtri
tio. qm̃ qui diligit ꝯteritᷣ. ad ꝯtritõem ſequitᷣ peccatorum re/
miſſio. Et iſte proceſſus colligitᷣ de pe. di. i. omnis qui nõ di
ligit manet in morte. ⁊ Auguſtinus. Sine charitate qũo q̇s
veram ꝯtritõem cordis habere poterit. Patꝫ ergo qũo ſola
contritione peccatum remittitur. Quid aũt faciat abſolutio
ſacerdotis ad remiſſionẽ pctõꝝ dicetᷣ infra qñ agetur de con
feſſione. Et iſta ſufficiãt de contritione

¶ Tractatus terciꝰ ſecūde partis de ꝯfeſſione. ¶ Et habet vndecim capitula

Circa cōfeſſionē cōſiderāda ſunt vndecim. Primo de inſtitutōe ꝯfeſſionis Scđo de illis q̄ tenētur ad ꝯfeſſionem. Tercio de tpe quo q̄s teneť ad ꝯfeſſionē. Quarto cui faciēda eſt ꝯfeſſio. Quinto de q̄bꝫ fienda eſt ꝯfeſſio Sexto de ꝯditōibꝫ q̄s debꝫ habere ꝯfeſſio. Septimo de iteratiōe ꝯfeſſiōis. Octauo q̄ūo dꝫ ſe ſacerdos hr̄e ad ꝯfitentē. Nono de ꝯditōibꝫ ⁊ interrogatiōibꝫ fiendis in ꝯfeſſione. Decimo de poteſtate clauiū ⁊ effectu ꝯfeſſionis. Undecimo de ſigillo ꝯfeſſionis.

¶ De inſtitutōe ꝯfeſſionis Ca.i.

Ad euidētiā eoꝝ q̄ dicēda ſūt de ꝯfeſſiōe notādū ꝙ in ſcriptura duobꝫ modis accipiť ꝯfeſſio. Uno mō ꝯfeſſio ē idē qđ dei laudatio. vñ ꝯfiteri iſto mō idē eſt qđ deū laudare. et iſto mō accipiť qñ dr̄. Confitemini dño. i. laudate dñm qm̄ bonꝰ ⁊c̄. Alio mō idē eſt ꝙ pctōꝝ corā ſacerdote manifeſtatio Et iſto mō definiť ſic. Cōfeſſio eſt legittima corā ſacerdote q̄ claues hꝫ ⁊ ptātē abſoluēdi pctōꝝ declaratio ¶ Ad euidētiā iſtiꝰ definitōis videndū eſt de ſingulis q̄ in ipa ponūtur. Dr̄ pmo (ꝯfeſſio eſt legittima pctōꝝ declaratio) ꝯtra illos q̄ pctā occultāt vel excuſando vel celādo. Dr̄ etiā ꝯtra illos q̄ recitāt bona ſua in ꝯfeſſiōe vel ꝯfitenť ꝑ abnegatōem pctōꝝ. vt non ſum adulter. ⁊c̄. Dr̄ corā ſacerdote q̄ claues hꝫ ⁊ ptātē abſoluēdi. vt oſtēdanť oēs ꝯditōes q̄ ad verā ꝯfeſſionē exiguntť Et dr̄ ꝯfeſſio q̄ſi ſiľ vel ex toto vel vndiqꝫ faſſio. Et de ꝯfeſſione iſto mō dicta intēdimꝰ hic agere. Videndū eſt ⁊ qñ fuit inſtituta et q̄s fuit inſtitutor ꝯfeſſionis. ¶ Quātū ad pmū ſciendū eſt ꝙ duplex eſt ꝯfeſſio. ſcꝫ mentalis ⁊ vocalis. Cōfeſſio pctōꝝ mētalis eſt de dictamine legis nature adiute quodāmō ꝑ fidē. qm̄ eñ hō ꝑpendit ſe offendere vel offendiſſe deū. qđ nō videt niſi ꝑ aliquē radiū fidei. natura dictat ꝙ ab eo eſt miſericordia humiliter poſtulāda. ⁊ hꝫ nunq̄ꝫ eſt niſi recognoſcať culpa. qđ fit ꝑ ꝯfeſſionē mentalē. Cōfeſſio vocalis eſt duplex. q̄daꝫ eſt q̄

De confeſſione.

fit deo. ⁊ q̄dā q̄ fit hoī Loquēdo g̊ de ꝯfeſſiōe vocali q̄ fit deo
credo ꝙ ꝯfeſſio iſto mō fuit de nc̄citate ſalutꝫ ſtatim poſt lap/
ſum ꝑmi hoīs. Et rō q̄ me mouet ad hoc eſt iſta Pmi tp̄e in q̄
fuit ⁊ eſt infirmitas fuit nc̄caria medicina ꝯtra illā infirmitatē
ſed ſtatim poſt lapſum ꝑmi hoīs fuit infirmitas pc̄ti nō ſoluꝫ
originalis. ſed etiā actualis ad minus q̊ ad multos. g̊ poſt lap
ſum ꝑmi hoīs ſtatim fuit nc̄caria ꝯfeſſio facta deo etiā voca/
lis. Et iſtud pꝫ ex q̄dā glo. poſita ſup̲ illud ꝟbū Gen̄. iij. Adaꝫ
vbi es. vbi dͤ glo. ſic Verba ſunt increpātis ⁊ ad ꝯfeſſionē co
gētis nō ignorātis. Et ꝯſtat ꝙ loq̇tur de ꝯfeſſione vocali fiē
da deo. qꝛ tūc deꝰ non hō vocaliter loq̄baᷣ ipſi Ade. g̊ ab illo
tp̄e fuit nc̄caria ꝯfeſſio iſto mō dicta. Loquēdo aūt de ꝯfeſſio
ne vocali fiēda hoī dico. ꝙ fuit inſtituta ī lege noua a chriſto
ſcꝫ incarnato. ⁊ nō fuit ꝯgruū antea talē ꝯfeſſionē inſtitui Et
rō q̄ me mouet ad hoc ē duplex ſm̄ ꝙ ꝯfeſſio ordinaᷣ ad duo.
ſcꝫ ad pc̄ti deletōem ⁊ manifeſtatōem. ⁊ ad recōciliatiōem faci
endā deo ⁊ eccl'ie eius. Ex ꝑmo pꝫ ꝙ ſolū in lege noua dꝫ inſti
tui ꝯfeſſio ¶ Notādū ad euidentiā iſtoꝝ ꝙ ſtatꝰ pc̄ti vocaᷣ te/
nebre. ⁊ ſtatꝰ gr̄e lux. vt dͭ apl's ad Eph. v. loquēs ipſis poſt
q̄ꝫ fuerūt conuerſi ⁊ in ſtatu gr̄e dicēs Eratis em̄ aliq̄n tenebre
nūc aūt lux in dn̄o Et in ep̄la ad Ro. xiij. Abijciamus opera
tenebraꝝ. glo. i. op̲a pc̄ti ⁊ induamur arma lucis. i. ꝟtutes In
ea g̊ lege debuit inſtitui ꝯfeſſio facienda hoī in q̄ orta fuit lux q̄
illuminat oēm hoīem venietē in hūc mūdū Ipſa eſt lux noua
xp̄s. ſcꝫ incarnatꝰ. igiᷣ in lege noua debuit inſtitui talis ꝯfeſ/
ſio. Ex ſecūdo. ſcꝫ ex h̄ ꝙ ꝯfeſſio ordinaᷣ ad recōciliatiōem fa
ciendā deo ⁊ eccl'ie eiꝰ patꝫ etiā ꝙ debuit inſtitui in noua lege
ideo em̄ ꝯfeſſio fit hoī. vt hō ſit iudex ⁊ arbiter inter deū ⁊ ho/
minē pctōrem. Arbiter aūt talis dꝫ eſſe ꝙ poſſit manū pone/
re in vtrāqꝫ partē. ideo ille cui facienda eſt ꝯfeſſio dꝫ poſſe po
nere manū in deū cui pctōr vult recōciliari. ⁊ in hoīem q̇ cōfi
teᷣ. talis aūt eſſe nō potuit quouſqꝫ deꝰ factꝰ eſt hō. qꝛ tūc da
tus eſt mediator dei ⁊ hominū hō chriſtꝰ ieſus. Et hic poſtq̄ꝫ
corporaliter aſcēdit in celuꝫ reliq̇t aliquos in eccl'ia quos loco
ſui ꝯſtituit eccl'ie rectores ⁊ arbitros quibꝰ ꝯmiſit autoritateꝫ
recōciliādi pctōres deo ⁊ eccl'ie ſue. ideo in lege noua chriſto

ſcȝ incarnato debet inſtitui ꝯfeſſio Cū em̄ ꝯfeſſio habeat effi
caciā ab abſolutione. ⁊ abſolutio ex virtute clauiū. q̄ q̇dē cla/
ues date fuerūt hōi in noua lege. dicēte chriſto beato Petro
et in ip̄o oīb9 alijs Math. xvi Tibi dabo claues regni celoꝝ.
et Joh. xx. Quoꝝ remiſeritis pctā remittuntur eis Mani/
feſtū eſt ğ ꝙ ꝯfeſſio faciēda hōi in lege noua fuit īſtituta Pre
ceſſit tn̄ in figura in lege antiq̄ in hoc ꝙ ſacerdotib9 data erat
ptās ⁊ autoritas diſcernēdi int̄ leprā et leprā. ⁊ inter ꝓphanū
et ſcm̄. ſed iſta erāt q̄dā corꝑalia ⁊ nō ſpūalia. Et hāc figuraȝ
oſ̄dit xp̄s in lege noua fuiſſe impletā qn̄ leproſos mundatos
mittebat ad ſacerdotes dicēs. Ite oſ̄dite vos ſacerdotibus.
¶ De ſcd̄o q̇s fuit inſtitutor ꝯfeſſionis. Dico ꝙ ipſemet cri
ſtus Et rō tacta fuit ſupra in p̄ma ꝑte huius libri qn̄ agebat̄
de ſacramētis in gn̄ali. Et intelligo ꝙ fuit inſtitutor ꝯfeſſio/
nis autoritatiue. Et credo ꝙ btūs Jacob9 minor q̇ fuit ep̄s
hieroſolimitan9 ⁊ p̄m9 int̄ apl'os celebrauit miſſam qn̄ dixit.
Cōfitemini alterutrū pctā vr̄a. fuit ꝓmulgator iſti9 ſacramē
ti ⁊ inſtitutōis Sic̄ dcm̄ eſt de ſacramēto extreme vnctionis

¶ Qui tenent̄ ad ꝯfeſſionē — Ca. ij.

Omnes adulti poſtq̄ȝ ad annos diſcretōis ꝑueniunt ita
ꝙ poſſunt diſcernere inter bonū ⁊ malū tenent̄ ſemel in
anno. i. in q̄dragesima ꝯfiteri ex ſtatuto ꝯcilij generał. qd̄ po
nit̄ extra de pe. ⁊ re. c. om̄is vtriuſq̄ȝ ſexus Et ꝯtra trāſgreſſo
res illius ſtatuti ponit̄ pena ibidē. ꝙ. ſ. viuētes ab ingreſſu/
eccl'ie arceātur ⁊ moriētes xp̄iana careāt ſepultura Et huius
ſaluberrimi ſtatuti potuit eē ⁊ fuit triplex rō. Prima fuit vni
uerſalis indigentia. Om̄es em̄ (vt dicit apl's) peccauerūt et
egent gratia dei. Non eſt em̄ q̇ faciat bonū ⁊ nō peccet vt dr̄
ſapiens. Vn̄ q̇libet dȝ deū glorificare ꝯfitendo ſe eſſe pecca/
torē. q̇ em̄ peccatorē ſe eſſe ꝯfitet̄ deū glorificat. oſtendens ſe
dei grā ⁊ miſericordia indigere Scd̄a cā fuit ſacre cōionis re
uerētia. Cū om̄es teneant̄ in paſcha cōicare ideo vt digne et
mūde poſſint accedere ad tantū ſacramentū oportuit p̄mitte
re remediū purgatōis ⁊ lotōis peccati q̄ fit ī cōfeſſione. Ter
cia cauſa fuit diſcretio gregis dn̄ici. ne ſcȝ lupi abſconderen
tur in grege q̇ manducarent agnos. iō ſtatutū eſt vt rectores

eccleſiaꝝ agnoſceret vultū ouiū ſuaꝝ ne heretici ſub pelle in/
nocentie maliciā ſuam palliarēt. Ideo om̄es q̄cunq; ꝛ cuiuſ/
cūq; ꝯditōis ſint tenent̄ ad minus ſemel in āno confiteri. al's
peccant mortaliter et debent pena ſupradicta puniri ¶ Sed
pone. aliquis eſt qui non habet ꝯſciam de aliquo pctō morta
li. ſed ſolum de venialib9. ſed homo nō tenet̄ peccata venialia
cōfiteri. igit̄ talis nō debet ꝯfiteri. Dico ſaluo meliori iudi/
cio ꝙ aliq̄s poteſt teneri ad ꝯfeſſionē ꝑpter duo Uno mō ꝑp
ter vinculū peccati. alio mō ꝑpter vinculū p̄cepti. Pctā autē
venialia nō tenet̄ quis cōfiteri ꝑpter vinculū peccati cū poſ
ſint remitti ſine cōfeſſione. tn̄ ſunt ꝯfitenda ꝑpter vinculum
p̄cepti quo tenet̄ quilibet cōfiteri in anno ſemel. qn̄ ſcȝ cōfitēs
nō habet niſi peccata venialia. vn̄ ſi haberet mortalia q̄ cōfi/
teret̄ nō tenet̄ de neceſſitate ad venialia De hoc tn̄ latius di/
cet̄ infra ¶ Ulterius pone. aliq̄s eſt ita attētus circa diui/
na ꝙ nō habet remorſum cōſcientie de aliq̄ peccato nec mor
tali nec veniali. tenet̄ talis cōfiteri vel nō. Si nō tūc nō om/
nes obligant̄ ad cōfeſſionē. cuius ꝯtrariū dcm̄ eſt. Si aūt te
netur et nō hȝ ꝯſciam de aliq̄ peccato mortali nec veniali te/
net̄ ad ꝯfitendū cōtra ꝯſciam ſuā et ita mētiri. qđ nephas eēt
dicere. g̊ ad minus talis nō tenet̄ cōfiteri. Dico ꝙ ſi ſepties
in die cadit iuſtus vt ſapiēs ait. impoſſibile videt̄ ſm̄ ſtatum
viatoꝝ cōem ꝙ aliq̄s trāſeat vna die vel vna ſeptimana ſine
remorſu peccati venialis ad minus. et ꝙ totū vnū annū tran
ſeat hoc habeo magis ꝓ impoſſibili. Nec credo ꝙ iſtud donū
fuit vnq̄ȝ collatū alicui ſancto niſi chriſto ꝛ beate Marie vir
gini. nec credo iſtud donū aplo's habuiſſe. qꝛ venialiter pec/
cauerūt. vt dicūt Greg. et Aug. in li. de natura et gratia. Si
om̄es ſancti et ſancte dei adhuc viuerēt ꝛ interrogati forent
vtrum ſine peccato eſſent om̄es vna voce dicerēt. Si dixeri
mus ꝙ peccatū nō habemus ipſi nos ſeducimus et veritas
in nobis non eſt. excepta beata virgine de qua cum de pecca/
tis agitur propter honorem filij nullam prorſus queſtionem
volo haberi. Et dicit Hieronimus. Res pene contra na/
turam eſt vt aliquis ſit ſine peccato. Ideo homo quantum
cunq; ſit perfectus debet cogitare corde. et confiteri ore ſe

eſſe pctõꝛem. qꝛ vt dt Gre. Bonarũ mentiũ eſt ibi timere cul/
pam vbi culpa nõ eſt. de obſer. ieiu. c. ꝯſiliũ. Vñ de cõi lege
teneñꝛ oẽs ad ꝯfeſſionẽ. ⁊ ſi deꝰ de ſpẽaliſſima grã daret iſtud
donũ alicui ꝙ nõ moꝛtaliť nec venialiter peccaret. credo ꝙ ta/
lis adhuc vt nõ ꝯtẽneret p̃ceptũ eccľie deberet ſe ꝯfeſſoꝛi ſuo
p̃ntare. nõ ꝙ diceret ſe pctõꝛeȝ qꝛ mẽtiretur. ſȝ deberet dicere.
Nõ habeo ꝯſciam de aliq̃ pctõ. tñ ꝑpter p̃ceptũ eccľie me vo/
bis p̃ſento. ſicut dixi ſupꝛa de ſctificato in vtero q̇ dȝ ſuſcipere
ſacramẽtũ baptiſmi. licȝ nõ habeat pctm̃ oꝛiginale

¶ De tpe quo teneť hõ confiteri Ca. iij.

TEſte ſapiente oĩa tẽpus hñt. ⁊ ideo nũc videnduȝ eſt de
tpe quo faciẽda eſt ꝯfeſſio. ſcȝ ſi faciẽda eſt ſtatim poſt ꝑ/
petratõem peccati. vel an poſſit differri vſqȝ ad tẽpus ſtatutũ
in decretali Omnis vtriuſqȝ ſexus. ſcȝ vſqȝ ad q̃dꝛageſimã. Ad
huiꝰ ergo euidentiã ſciendũ eſt ꝙ de ꝯfeſſione poſſumꝰ loqui
vel q̃ȝtum ad ꝑpoſitũ interius. vel q̃ȝtũ ad v̾buȝ exterius. Si
p̃mo mõ ſic dicũt cõiter om̃es doctoꝛes ꝙ teneñꝛ pꝛoponere
velle ꝯfiteri tpe ſtatuto. ⁊ p̃mo de pctõ cõteri. qꝛ ſine ꝑpoſito
confitendi ⁊ ſatiſfaciendi nõ dimittitur peccatũ in ꝯtritõe. Et
dico ꝙ p̃mo teneñꝛ ꝯteri. qꝛ ſicut dictuȝ eſt ſupꝛa qñ occurrit
memoꝛia de pctõ tenetur hõ ſemper dolere ⁊ conteri de co ſi
cut dictũ eſt ſupꝛa. licȝ etiam fuerit ipm ꝯfeſſus. Tamẽ ex quo
legittime eſt ꝯfeſſus nõ teneť ipſum iterũ cõfiteri. De hoc ta/
men magis diceť infra qñ agetur de iteratione ꝯfeſſionis. Et
qꝛ ſtatim cũ hõ aduertit ſe peccaſſe moꝛtaliter teneť ꝯteri. ideo
etiã tenetur eſſe in ꝑpoſito cõfitendi. Sed ſi loquamur de cõ
feſſione actuali. ſcȝ ſi homo tenetur actualiter cõfiteri. In iſta
materia doctoꝛes ſunt diuerſi. Quidam em̃ dicũt indiſtincte
ꝙ quãtũcunqȝ aliquis peccauerit non tenetur ꝯfiteri ante tẽ/
pus ſtatutũ. ſed teneť conteri ⁊ eſſe in ꝑpoſito ꝯfitendi. ⁊ fun
dant intentõem ſuam ex duobꝫ. Pꝛimo qꝛ pꝛeceptum de con
fitendo eſt p̃ceptũ affirmatiuũ. ideo nõ obligat niſi pꝛo loco ⁊
tempoꝛe determinatis. tẽpus aũt determinatũ ab eccľia eſt q̃
dꝛageſima. ideo nullꝰ tenetur ante quadrageſimã ꝯfiteri nec
in natali nec in penthecoſtes. vt patȝ per ca. ſeculares. de ꝯſe.
diſ. ij. et. c. omnis homo. ⁊. c. et ſi non frequenti. niſi eſſet in pe

De confeſſione.

riculo mortis. Secūdo qꝛ actus ꝯfeſſionis nō eſt neccāriꝰ ad
iuſtificatōem. qꝛ ꝑ ꝯtritōem eſt iuſtificatio. ⁊ ita ſolū ꝯfeſſio ē
neccāria ex ꝓcepto ⁊ obligatōe eccľie. et añ feſtum paſche eccľia
nō exigit. g̊ ante illud tp̄s nemo tenet͛ niſi in articulo mortis.
Alij dicūt ꝙ pctōr exiſtēs in pctō mortali ſtatim qñ hꝫ diſcre
ti ⁊ idonei ſacerdotis copiā ⁊ pcti ꝯmiſſi memoriā dꝫ confiteri
pctm̄ ſuū. Nec obſtat iſta decretalis. Omis vtriuſqꝫ ſexꝰ. qꝛ il/
la decretalis nō dt̄ quouſqꝫ ꝯfeſſio ſit differēda. ſꝫ ꝙ nō expe/
ctet͛ vltra. ſicut etiā ꝓhibet ne q̇s vltra annū remaneat ī excōi
catiōe. nō tñ dat licentiā remanendi vſqꝫ ad illā horā. Iteruꝫ
fuit illa decretalis edita nō ꝓ negligentibꝰ ſꝫ ꝯtra negligentes
Sed anteq̄ꝫ illa decretalis eſt edita peccator tenebat͛ cōfiteri
ſtatim qñ offerebat ſe oportunitas. ſic videt͛ ꝙ tenet͛ poſt eiꝰ
editōem. Que aūt iſtaꝝ opinionū ſit verior fateor me neſcire.
ſed dicere ſicut dt̄ ꝑma periculoſuꝫ videt͛ dicere ſicut ſecūda
videt͛ durū. Sctūs aūt Tho. de aq̄no in q̄dā queſtione de q̄t
libetis ponit aliquos caſus in quibꝰ exiſtens in peccato mor/
tali ſtatim tenet͛ ꝯfiteri. Primus eſt qñ eſt in infirmitate de q̄
imminet ſibi periculū mortis. et iſte caſus p̄t intelligi ex his q̄
dicūtur extra. de pe. ⁊ re. c. cū infirmitas. Secūdus caſus eſt
qñ hꝫ aliquid facere de quo īminet periculuꝫ mortis. licꝫ ꝓ tp̄e
illo ſit ſanus. ſicut qñ hꝫ tranſire mare vel longā facere viam.
vel pugnare vel aliq̄d aliud tale. Terciꝰ caſus eſt. ſi hꝫ facere
aliquid qđ exiſtens in pctō mortali nō p̄t facere ſine alio pctō
mortali. ſicut ſi hꝫ dicere miſſam. vľ recipere vel miniſtrare ali
qđ ſacramentū eccľie. Quartꝰ caſus eſt qñ ꝯmiſit aliqđ pecca
tum de quo curatus ſuus nō p̄t eum abſoluere. ⁊ timet ꝙ tp̄e
ſtatuto nō poterit forte habere copiā ipſius ꝯfeſſoris. tūc te/
net͛ ſtatim ꝯfiteri. Quintꝰ caſus eſt qñ ſua ꝯſcia dictat ſibi ſta
tim eſſe ꝯfitendū. qꝛ tenet͛ deponere eam aut facere ſm̄ eā. cū
nō ſit erronea ſed ſalubris. Omēs em̄ dicūt. licꝫ nō ſit neceſſa
riū ſtatim ꝯfiteri. eſt tñ multū ꝯgruū. iuxta dictū ſapiētis. Nō
tardes ꝯuerti ad dñm. ⁊ ne differas de die in diem. ſubito em̄
veniet ira illius ⁊ in tp̄e vindicte diſperdet te. Ideo Ray. in
ſumma ſua ponit q̇nqꝫ rōnes ꝓpter quas multū vtile eſt ⁊ cō
gruū ſtatim ꝯfiteri. Prima eſt ꝓpter incertitudinē hore mor/

tis.Vñ dñs in euãge.Lu.xij.Veniet dñs ſerui illiꝰ die qua
nõ ſperat ⁊ hora q̃ neſcit.⁊ ꝑtẽ eiꝰ cũ infidelibꝫ ponet.Itẽ di/
uiti ꝓmittẽti ſibi longã vitã fuit dictũ Stulte hac nocte repe
tent demones aĩam tuã a te.⁊ ea q̃ ꝯgregaſti cuiꝰ erũt ¶Se
cũda cã ẽ.q꞉ morãs in pctõ ſp accumulat pctm̃ pctõ.⁊ ꝑ ꝯñs
penaꝫ pene.Vñ apl's Ro.ij.An ignoras qm̃ benignitas dei
te adducit ad pñiam.ſm duriciã aũt tuã ⁊ ĩpenitẽs cor thezau
rizas tibi iram in die tribulatõis ⁊ reuelatõis iuſti iudicij dei
q̃ reddet vnicuiqꝫ iuxta opa ſua.Et Ozee.iiij.Maledictũ et
mendaciũ ⁊ furtũ ⁊ homicidiũ ⁊ adulteriũ inundauerũt.⁊ ſan
guis ſanguinẽ tetigit.i.pctm̃ adducit aliud pctm̃.Vñ Gre.
Pctm̃ qđ ꝑ pñiam nõ delet mox ſuo pondere ad aliud trahit
¶Tercia cã eſt.q꞉ q̃nto maiorẽ moraꝫ fecerit in peccato tanto
magis elongabit a deo.⁊ ꝑ ꝯñs tanto difficilior erit cõuerſio
iuxta illud qđ đr in Ouidio de remedio amoris.Flecte ven/
turas differ in horas.Qui nõ eſt hodie cras minus aptꝰ erit
Et Ouidius.Principijs obſta.ſero medicina paratur Cum
mala ꝑ longas inualuere moras Et ps.lxxij.Quia ecce q̃ elõ
gant ſe a te peribũt ¶Quarta cã eſt.q꞉ magna anguſtia ⁊ egri
tudine vix pt aliquis bene penitere ſeu etiã de peccatis cogi/
tare.Vñ Hieronymus.Cũ egritudine opprimeris vix pote
ris aliud cogitare q̃ꝫ ſentis.Et illic rapit intentio mentis vbi
eſt vis doloris.Multa eñi vt ait Augꝰ.occurrũt tũc impedi
menta.naꝫ morbꝰ vrget.pena terret.filij vxor ⁊ mũdus q̃ illici
te dilexit eum ad ſe vocant.de pe.di.vij.Tene ergo certuꝫ ⁊
dimitte incertũ.id eſt age penitentiã ⁊ ꝯfitere dum ſanus es.
et nõ differas vſqꝫ ad infirmitatẽ.iuxta ꝯſiliũ ſapientis dicen
tis Viuus ⁊ ſanus ꝯfiteberis ¶Quinta cauſa eſt.q꞉ niſi pec
cator in vita ſua exaudierit dñm clamantem ꝙ ꝯfiteat ⁊ faciat
penitentiã.clamabit poſtea ipſe ad dñm ⁊ nõ exaudietur.Ex
emplũ de diuite epulone in inferno ſepulto.q̃ nõ eſt etiã exau
ditus pro vna gutta aque.ꝓpter que nõ differenda vel tardan
da eſt ꝯfeſſio.ſed eſt multũ vtile ⁊ ꝯgruũ ꝙ ſtatim fiat Richar
dus tñ in quarto ſuo ſuper ſententias loquens de hac mate/
ria dicit ꝙ aliter cenſendum eſt in illo caſu de religioſo.aliter
de laico.Nam religioſus cuꝫ totũ tempus vite ſue ſit ſibi ipſi

penitentia habita copia ſacerdotis idonei ſi peccauerit mor/
taliter credo ꝙ tenet ſtatim ſine mora ꝯfiteri. Et intelligit ſi/
ne mora ſicut recta rō ordinabit. Laicus vero rōnabiliter po
teſt expectare tempus quadrageſime. qđ eſt tēpus penitētie
Vñ cū illud tēpus ſit laicis magis oportunū ad cōfitendū ⁊
ſatiſfaciēdū ſi expectet illud rōnabiliter audeo iudicare ꝙ nō
peccauit dū tñ ꝓponat firmiter tūc tp̄is cōfiteri. De clericis
aūt iudicare nō audeo. ꝯſiliū ƺ aūt ſanū do ꝙ oēs q̄ cadūt per
pctm̄ mortale ꝯfiteant ſtatim cū poſſūt. Nō em̄ videt ꝯtritꝰ
qui tam diu vulnus peccati portat occultū. verba ſunt Ri/
chardi. Quicquid ſit de iſta materia credo ꝙ in caſibꝫ quos
ponit ſcūs Thomas de aquino de neceſſitate tenet q̄libꝫ ſta
tim habita oportunitate ꝯfiteri. credo etiā ꝙ ꝯſiliū Richar/
di ſanū eſt ⁊ ſalubre ⁊ debꝫ exeq̄ cū magna diligētia ⁊ virtute
Hec ſufficiāt de tp̄e quo tenet homo ꝯfiteri

¶ Cui debet homo ꝯfiteri Ca. iiij.

Quoniā ille cui facienda eſt ꝯfeſſio ſacramentalis opor
tet ꝙ habeat claues. videndū eſt p̄mo aliq̄d de clauibꝫ
Notandū eſt ergo ꝙ hoc nomen clauis trāſlatū eſt in cor/
poralibꝫ ad ſpūalia. Clauis em̄ in corporalibꝫ eſt inſtrumen
tum ad remouendū aliqđ obſtaculū ƺ qđ impediebat vt non
poſſit haberi bene aditus ad domū. Sic in ſpūalibus illud
qđ remouet pctm̄ mortale qđ eſt obſtaculū ad ingrediendū
ad regnū celeſte vocatur clauis. Et iſta clauis eſt triplex Nā
eſt clauis autoritatis. ⁊ iſtam ſolus habet deus. Nam de iſta
claue loquebantur iudei dum dicebant. Quis poteſt remit/
tere peccata niſi ſolus deus. quaſi dicerent nullus. ⁊ hoc eſt
verū autoritatiue. Alia eſt clauis excellentie. ⁊ hanc hꝫ ſolus
chriſtus hō. Et de hac claue loquit Iſaias in perſona dei lo
quens de chriſto. Dabo clauē dauid ſup humerū eius Et dr̄
chriſtus hō habere clauē excellentie inq̄ƺtū p paſſionē ſuā ip̄e
ſatiſfecit ꝑ om̄ibꝫ pctis noſtris. imo ꝑ pctis totius mūdi. vt
dt btūs Joānes. Et hoc eſt verū q̄ƺtuƺ ad efficaciā. Vel chri
ſtus hō habere dr̄ clauē excellētie inq̄ƺtum effectū ſacramē/
toꝝ p̄t dare ſine ſacris. Tercia clauis eſt miniſterij. ⁊ iſtā cla
uem habēt ſacerdotes. ⁊ datur eis in collatōe ordinis ſacer/

dotalis. Et de iſta dictū fuit Petro. Dabo tibi claues regni ce
loꝝ. ⁊ de iſtis clauibꝫ loquit̃ hic. ¶ Sciēdū eſt ergo ꝙ duplex
eſt clauis miniſterij. vna eſt ſcīa diſcernēdi. alia eſt ptās ligan
di atqꝫ abſoluēdi. De ſcīa aūt diſcernēdi qūo eſt clauis ⁊ qūo
nō. ⁊ ſi eſt alia clauis ſm̄ rem a poteſtate ligādi ⁊ ſoluēdi. ē ma
gna diuerſitas inter doctores theologos. ⁊ ideo nō dico nunc
amplius de iſta materia. ꝑſertim cū dn̄s papa Joānes ꝗndaꝫ
loquēs de clauibꝫ in quadā extrauagāti ſua q̄ incipit. quoꝝ̄dā
faciat mentōem de iſta diuerſitate doctoꝝ. etiā nihil determi/
nat. Vn̄ ex q̄ relinq̄t indeterminatū temerariū eſſꝫ aliq̄d defi/
nire. Jſtud tn̄ firmiter tenendū eſt ꝙ iſte claues cuilibꝫ ſacer
doti dant̃ in ſua ordinatōe. Sꝫ iſte claues nō pn̄t exire in ac/
tum donec ſacerdos habeat materiā in quā agat. ⁊ h̄ vel ꝑ cō/
miſſionē cure aīaꝝ. ſicut hn̄t archipꝛ̄ſbiteri ⁊ omēs hn̄tes cu/
ram aīaꝝ. vel ꝑ ꝓuilegiū. ſicut hn̄t frēs ꝑ̄dicatores vl' minores
vel aliq̄ q̄ ex ꝓuilegio dn̄i pape vel epoꝝ pn̄t ꝑ̄dicare vel ↄfeſ/
ſiones audire Ex his ꝫ patere p̄t cui ſit ſacramētalis ↄfeſſio fa
cienda Et dico ſacramētalis ↄfeſſio. ad excludendū ↄfeſſionē
ↄſiliatiuā ſiue directiuā. ſcꝫ qn̄ pctōꝛ ↄfitet̃ alicui pctm̄ ſuū vt ſi
bi ſuꝑ eo ↄſulat ⁊ in deū dirigat. nō vt eū abſoluat. qꝛ tal' p̄t fie
ri cuicūqꝫ bono viro q̄ p̄t ↄſulere vel orādo vel inſtruēdo. Sꝫ
loquēdo de ↄfeſſione ſacramētali q̄ fit ꝓpter abſolutiōeꝫ. dico
ꝙ ex dictis patēt due ↄcluſiones Prima eſt. ↄfeſſio ſacramē/
talis eſt faciēda ſacerdoti ⁊ nō alteri. i. nō p̄t fieri niſi hn̄ti cla/
ues. et iſte ē ſolus ſacerdos. et rō ē. qꝛ abſolutio fit virtute cla/
uiū. ita ꝙ nullus p̄t abſoluere in foro pn̄ie niſi habeat claues. qđ
pꝫ. qꝛ vt dictū eſt claues ordinant̃ ad abſoluendum. Jſtud tn̄
melius dicet̃ infra qn̄ aget̃ de ptāte clauiū. ſed nullus hꝫ claues
niſi ſacerdos. cū claues dant̃ in collatōe ordinis ſacerdotalis
ꝫ ↄfeſſio ſacramētalis nō p̄t nec dꝫ fieri niſi ſoli ſacerdoti. Et
ita đt btūs Augus. et ponit̃ de pn̄ia di. vi. Qui vult ↄfiteri pec
cata ſua vt inueniat pn̄iam. q̄rat ſacerdotē ſciētēꝫ ligare ⁊ ſol/
uere ¶ Scđa ↄcl'o eſt. ꝙ faciēda eſt ꝓprio ſacerdoti. ⁊ iſta cō
cluſio pꝫ ſic. licꝫ em̄ vt dictū eſt omēs ſacerdotes habeāt cla/
ues. nō tn̄ oēs hn̄t materiā. i. parrochianos. in quā pn̄t exerce
re vſuꝫ clauiū. ſꝫ ſolū illi q̄bꝫ ↄmiſſa eſt cura aīaꝝ. q̄ hn̄t vſum

De confeſſione

ꝑoteſtatis reſpectu illoꝝ quoꝝ cura eſt eis ꝯmiſſa. Et ideo ſo
lū talibꝫ eſt ꝯfeſſio faciēda. ⁊ tales ſꝫ ꝓprij ſacerdotes. ergo ſoluꝫ
ꝓprijs ſacerdotibꝫ eſt cōfeſſio faciēda. ¶ Sed pt aliqͥs dicere
qͥs eſt ꝓpriꝰ ſacerdos. Aliq̇ dicūt ꝙ ꝓpriꝰ ſacerdos eſt parro
chialis ſacerdos q̇ hꝫ adminiſtrare eccl'iaſtica ſacra. ⁊ iſti con
feſſio eſt faciēda. Et videt̄ dictū iſtoꝝ fundari in rōne iſta. Il
li dꝫ fieri ꝯfeſſio q̇ hꝫ miniſtrare ſacr̄m eucharíſtie. ad h̄ eñ eſt
datū p̄ceptū de ꝯfitēdo in q̄dragеſima vt fideles digne acce/
dant ad ſacr̄m eucharíſtie in paſcha. Cū ergo ſacerdos ꝓchia/
lis ſit obligatꝰ ⁊ teneat̄ ex officio ſuo miniſtrare ſacr̄m eucha/
riſtie ꝓchianis ſuis. ideo oēs ꝓchiani ſui ſibi tenent̄ ꝯfi/
teri de ncc̄itate ad minꝰ in q̄dragеſima. ⁊ ita videt̄ eē intētio il
lius decretalis. Ois vtriuſqꝫ ſexꝰ. ⁊ illiꝰ de pe. di. vi. placuit.
Iſtud etiā videt̄ de intētiōe ſacre ſcripture in veteri teſtamēto
vbi dr̄ Prouer. xxvij. Diligēt̄ agnoſce vultū pecoris tui. ſm
glo. vultꝰ eſt ꝯſcia q̄ nō pt agnoſci niſi ꝑ ꝯfeſſionē. ergo optꝫ ꝙ il
le q̇ hꝫ curā agnoſcat ꝯfeſſionē. qđ nō pt fieri niſi audiat eam.
Hoc āt idē videt̄ dicere ſcriptura etiā in nouo teſtamēto vbi
dr̄ Hebre. vl. c. Serui obedite ꝑ oīa p̄poſitis vr̄is. ipi eñ ꝑ
uigilāt q̄ſi rōnē reddituri ꝓ aīabꝫ vr̄is. ergo ſi ille q̇ hꝫ curā tenet̄
rōem reddere ꝓ aīa ſubditi. videt̄ ncc̄ariū ꝙ ſciat ſtatū aīe ſub
diti. qđ nō pt facere niſi audiat eiꝰ ꝯfeſſionē. q̄re optꝫ ꝙ q̇libꝫ
ſubditꝰ ꝯfiteat̄ curato ſuo. Alij diſtinguūt de ꝓprio ⁊ dicūt ꝙ
ꝓpriū dr̄ duobꝫ modis Uno mō dr̄ ꝓpriū ſm ꝙ diuidit̄ ꝯtra
alienū. Alio mō dr̄ ꝓpriū ſm ꝙ diuidit̄ ꝯtra naturā ꝯmuneꝫ
Nō dicūt iſti ꝙ q̇libꝫ tenet̄ ꝯfiteri ꝓprio ſacerdoti ſm ꝙ pro
priū opponit̄ alieno. nō aūt ſm ꝙ ꝓpriū opponit̄ cōi. Nā cō
ſtat ⁊ certū eſt ꝙ ſi aliqͥs cōfeſſus fuiſſꝫ pctā ſua pape vel epo
vel archiepo. fatuū eſſꝫ dicere ꝙ teneret̄ illa eadē pctā cōfiteri
ꝓprio ſuo ꝓchiali curato Cū ergo iſti q̇ ex ꝓuilegio p̄dicāt ⁊ au
diūt ꝯfeſſiones. ſicut vicarij dn̄i pape vel epoꝝ. ꝯfeſſi eis non
tenet̄ iterū ꝯfiteri ſacerdoti ſuo parrochiali. cū tales ſint q̄ſi q̇
dā penitētiarij ꝑticulares. ⁊ ideo ſicut ꝯfeſſi penitētiarijs dn̄i
pape ⁊ epoꝝ nō tenent̄ iterū ꝯfiteri curatis ſuis. ita nec cōfeſſi
iſtis. Et ita eſt hodie determinatū ꝑ dn̄m noſtrū dn̄m Ioānē
papā. xxij. in quadā ſua extrauagāti. q̄ incipit Uas electōnis

Jſtud etiā videt̄ eſſe de intentione illi⁹ decretalis Bonifacij
ſup̲ cathedrā q̄ ponit̄ extra de ſepulturis.⁊ de pe.⁊ re.in cōſti.
dñi Clementis.c.dudū a bone memorie.vbi dr̄ ꝙ frēs p̄dica
tores ⁊ minores habeāt tm̄ de poteſtate in ꝯfeſſionib⁹ audiē/
dis q̄ꝫtuꝫ parrochiales ſacerdotes de iure noſcunt̄ habere.ſꝫ
ꝯfeſſi parrochialib⁹ ſacerdotib⁹ nō tenent̄ iteruꝫ ꝯfiteri.ḡ nec
ꝯfeſſi iſtis.Et ſm̄ iſtā viā decretalis illa Om̄is vtriuſqꝫ ſex⁹
loquit̄ de ſacerdote ꝓprio put ꝓpriū diuidit̄ ꝯtra alienuꝫ.nō
put ꝓpriū diuidit̄ ꝯtra cōe Vñ eſt ſenſus ꝙ ꝯfiteat̄ ꝓprio ſa
cerdoti.i.nō alieno.Et q̄cq̄d ſit de hoc.tm̄ ſi illi q̄ audiūt ꝯfeſ/
ſiones ex p̄uilegio dñi pape inducerēt ſibi ꝯfitentes ad cōfitē
dū ſemel in āno curatis ſuis bñ facerēt.Et ad h̄ inducunt̄ in
illa decretali dñi Bñdicti.xi.q̄ fuit de ordine p̄dicatoꝝ.q̄ inci/
pit Inter cūctas.⁊ tenent̄ ad h̄.qꝛ licꝫ illa decretalis ſit reuo
cata inq̄ꝫtū cōtrariat̄ decretali Bonifacij.q̄ incipit Sup̲ ca/
thedrā.nō tm̄ q̄ꝫtū ad illa q̄ eq̄tatē ⁊ rōnem ꝯtinēt eſt reuoca/
ta Sꝫ nūquid ſacerdos p̲rochialis p̄t abſoluere parrochia
nū ſuū de om̄i pctō ſuo Dōm eſt ꝙ Ray.in ſumma ſua ponit
q̄nqꝫ caſus de q̄b⁹ parrochialis ſacerdos nō p̄t ſe intromitte/
re niſi ſpēaliter fuerit ſibi ꝯmiſſum Prim⁹ eſt qñ eſt ſibi ſolē/
nis pñia iniūgēda.Scd̄s eſt vbicūqꝫ inuenit irregularitatē
ꝯtractā.Terci⁹ eſt qñ pctō eſt annexa excōicatio.Quart⁹ eſt
de incēdiarijs.Jſtis caſib⁹ q̄tuoꝛ Hoſtieñ.addit tres caſus
et ſic ſunt ſeptē.Vñ q̄ntus caſus eſt de publico pctōꝛe.ſcꝫ de
publico blaſphemo.Sext⁹ caſus eſt de falſarijs lrāꝝ dñi pa
pe.Septim⁹ caſus ⁊ q̄nt⁹ ſm̄ Ray.ē ſi ſit ꝯſuetudo in ep̄atu
ꝙ aliq̄ certa crimina ad ep̄m reſeruent̄.ſicut obtinet ꝯſuetu
do in pleriſqꝫ p̲tib⁹ ſeu ep̄atib⁹ de homicidis.ſacrilegis.ſorti
legis.falſarijs.violatorib⁹ īmunitatis eccl'iaſtice.ſodomitis.
inceſtuoſis.periuris.⁊ alijs enormib⁹ criminib⁹.q̄ epi ſibi reti
nēt ſm̄ ꝙ eis videt̄ expediēs.de q̄b⁹ certa regula dari nō p̄t.
ſed vnuſq̄ſqꝫ curat⁹ hꝫ ſuū ſynodale cū q̄ ſe dirigat.Jn mate/
ria iſta dñs Guilhel.durādi in reꝑtorio ſuo dr̄.ꝙ ponere tot
caſus nō eſt niſi auferre poteſtatē ſuam curatis.cū poſſint oīa
de iure q̄ nō ſunt eis ꝓhibita expſſe Hoc ꝓbat.c.nup̲ de ſen.
ex.añ fi. Notādū etiā ꝙ Ray.in ſumma ponit ſex caſus in

De confeſſione

quibꝫ vnus ſacerdos parrochialis p̄t abſoluere ⁊ audire ꝯfeſ/
ſionē ſubditoꝝ alteriꝰ ſacerdotis. Primus. cuꝫ ille extraneus
delīqt in parrochia ſua. Sc̄d̄s ſi mutauit domicilium. ſicut
de ſcholaribꝫ ſtudentibꝫ Pariſius Colonie ⁊ alibi. Terciꝰ eſt
ſi ſit vagabūdus. ſicut iſti paupes q̄ vadūt vagabūdi ꝑ mun
dū. Quartꝰ eſt qñ aliq̄s hꝫ ſacerdotē imperitū vel malicioſuꝫ
et om̄ino inſufficientē. ⁊ vult ire ad magis peritū ⁊ ſufficien
tem qui ſibi melius conſulat poteſt ire ad eum. petita tñ ꝑus
et obtenta licētia a ꝓprio rectore ſiue ſacerdote. ⁊ ſacerdos te
netur eam ſibi dare. Quintus caſus eſt quādo aliquis volēs
facere longum iter. vtpote ire ad ſanctū Jacobū. vel ad quā/
cūqꝫ aliam peregrinatiōem ſeu locum. petita licentia a curato
ſuo ꝙ poſſit in itinere ꝯfiteri. qꝛ tūc quilibet qui hꝫ audire cō
feſſiones poterit ꝯfeſſionē eius audire. Sextus eſt qñ in arti
culo neceſſitatis eſt. qꝛ in iſto caſu p̄t ꝯfiteri cuilibet ſacerdo
ti. In alijs aūt caſibꝫ p̄fatis exceptis nō poteſt ꝯfiteri niſi po
tenti audire ꝯfeſſiones vel ex ꝯmiſſione vel ex ꝓuilegio. Sed
q̄d fiet de militibꝫ ſiue de nobilibꝫ vel de q̄buſcumqꝫ alijs qui
habent domiciliū in diuerſis parrochijs. ⁊ ꝑ vnaꝫ partē anni
morant̄ in vno domicilio. ⁊ per aliā partē morant̄ in alio do/
micilio cui ꝯfitebunt̄ iſti. Dicendū ꝙ tales debent ꝯfiteri illi
curato in cuiꝰ parrochia habēt ꝓncipale dominiū vel domi/
ciliū. vel in cuiꝰ parrochia morant̄ ꝑ maiorē partē anni. Sꝫ
pone. hic eſt vna mulier fragilis ⁊ ꝓna ad pctm̄ timet de cura
to ſuo q̄ eſt leuis ⁊ lubricus. ꝙ ſi ꝯfiteat̄ ſibi ꝙ ſollicitet eaꝫ de
pctō vel ꝙ reuelet ꝯfeſſionem ſuam. nūquid ꝯfitebit̄ iſta ſibi
Dico ꝙ ſi timeat̄ veriſimiliter ⁊ ꝓbabiliter de iſto vel de aliq̄
iſtoꝝ debꝫ petere licentiā a curato ſuo ꝙ ꝯfiteat̄ alij. vel ſi p̄t
habere copiā ſuperioris ſicut ep̄i vel penitētiarij ſui. vel ali/
cuius religioſi habētis poteſtatē audiēdi ꝯfeſſiones cōfiteat̄
ſibi. Sꝫ q̄d ſi forte iſta nō p̄t habere copiā alicuiꝰ iſtoꝝ. ⁊ cu/
ratus eſt ita malicioſus ꝙ nō vult ſibi dare licētiā ꝯfitēdi alij
q̄d fiet de iſta ꝑſona Dico ꝙ ſi timeat de ſollicitatōe ꝯmēdet
ſe deo orādo ꝙ eripiat eā a tentatōe. ⁊ donet ſibi virtutē ⁊ cō
ſtantiā reſiſtēdi. ⁊ ꝯfiteat̄ in loco publico Et deus q̄ teſte apo
ſtolo neminem tentari permittit vltra id q̄ꝺ poteſt faciet cuꝫ

tentatōe ꝓuentū ⁊ adiuuabit eam. ⁊ ſic nō ꝯmouebiť. In caſu
ſtāt ꝙ timeret de reuelatiōe ꝯfeſſionis credo ꝙ ſi timor eſſꝫ iu-
ſtus ⁊ rōnabilis. nō leuis ⁊ fatuus ꝙ ſine licētia ſua ſi ipſe ne-
garet ei ius ꝯcedat ſibi. ſcꝫ ꝙ alteri hn̄ti poteſtatē audiēdi con
feſſiones poſſit ꝯfiteri. ita tn̄ ꝙ ſit in ꝓpoſito ꝙ ſi haberet cu/
ratū ſufficiētē ꝯfiteret̃ ſibi. Sicut em̄ ille q̇ ꝯtrahit mr̄imo/
niū apponēdo ꝯditōem inhoneſtā ꝯtra ſubſtantiā mr̄imonij
ꝓuat̃ iure mr̄imonij. vt. xxij. q. iiij. Inter cetera. xxxij. q. ij. ali
qñ ſolet q̄ri. extra de cōdi. appo. c. iij. de ſpon. c. vlti. ita ſacer
dos nō ſeruās ea q̄ ſtꝫ de ſubſtātia ꝯfeſſiōis. imo faciens ꝯtra
ea. eſt ꝓuatꝰ iure qꝺ habebat in audiēdo ꝯfeſſiōes. Cū ḡ tene
re ſecretū ſit de ſubſtātia ꝯfeſſiōis q̄ꝫtū eſt ex ꝑte ꝯfitētis ⁊ cō/
feſſoris ſacerdos reuelās ꝯfeſſionē eſt ꝓuatꝰ iure qꝺ habuit in
audiēdo cōfeſſiones. Et ideo ſi timeat̃ iuſte ⁊ rōnablr̃ ꝙ iſte
curatꝰ reuelabit ꝯfeſſionē nullꝰ tenet̃ ſibi ꝯfiteri. Veruꝫ eſt ꝙ
iſta rō nō ꝯcludit niſi ꝯ eū q̇ reuelās eſt ꝯfeſſionē. ſed nō ꝯtra
eū q̇ reuelaturꝰ eſt Item ſcḋm ꝙ dꝭ btūs Bern̄. qꝺ ꝑ charitate
inſtitutū eſt ꝯtra charitatē militare nō dꝫ. ſed ꝯfeſſio inſtituta
eſt ꝑ charitate q̄ q̇libet tenet̃ diligere ſe ad honorē dei eū glo/
rificādo. ⁊ ſe humiliādo eum ſibi recōciliādo. ḡ nō tenet̃ mili/
tare ꝯtra charitatē ſeipm̄ ꝑdendo ⁊ diffamando. qꝺ faceret ſi
hō teneret̃ ꝯfiteri illi de q̄ iuſte ⁊ rōnablr̃ timeret̃ ſeu p̄ſumere
tur ꝙ reuelaret ꝯfeſſionē. Vn̄ Augꝰ. hortās ad ꝯfeſſionēꝫ et
pn̄iam dꝭ. Nō dico vt te ꝑdas. ſed ſi aliq̇s ſciēter ꝯfiteret̃ ali
cui q̇ ꝯfeſſionē reuelaret ꝑderet ſe. ḡ nō dꝫ ſibi ꝯfiteri ¶ Sed
pone ꝓpriꝰ ſacerdos eſt hereticꝰ vel ſciſmaticꝰ vel notoriꝰ ſi
moniacꝰ vel excōicatꝰ. nūquid dꝫ ſibi ꝯfiteri. Dico ſine p̄iu/
dicio ꝙ nō. Et rō generalis q̄ꝫtū ad oēs talis eſt. Cū em̄ ꝑti/
cipare cuꝫ excōicato in ſacris ſit pctm̄ mortale. ⁊ oēs tales ſtꝫ
excōicati a iure. ⁊ ꝯfeſſio ſacr̃alis ſit ſacr̃m. q̇cūqꝫ talibꝫ cōfite/
teret̃ peccaret mortalr̃. Sed q̄ꝫtū ad hereticū eſt ſp̄ealis rō. q̄ꝛ
hereticꝰ de facili ſibi ꝯfitentē poneret in errorē vl̃ induceret in
deſperatōem. ſicut fecerūt phariſei iude q̇ ꝯfeſſus fuit eis di.
Peccaui tradēs ſanguinē iuſtū. ⁊ illi loco boni ꝯſilij dixerunt
ei. q̇d ad nos tu videris ¶ Vlteriꝰ pone. dꝛ cōiter ⁊ verū eſt
vt declarabit̃ infra ꝙ nullꝰ dꝫ diffamare nec accuſare alios in

De confeſſione

ꝯfeſſione. ſʒ pt̃ ꝯtigere ꝙ ſi aliq̃s ꝯfiteat̃ curato ſuo oꝑtebit ꝙ
diffamet aliũ. ſicut ponat̃ ꝙ aliq̃s peccauit cũ m̃re ſua vl' cũ ſo
roꝛe q̃s etiã curat⁹ bñ nouit. opꝫ ꝙ talis exꝓmat ⁊ noı̃et ꝑſo
nã in ꝯfeſſiõe dicẽdo. ꝑegi talẽ rẽ cũ m̃re vel cũ filia vel cũ ſoꝛo
re. ⁊ cũ iſte ſint note curato vt dcm̃ eſt remanebunt diffamate
apud eũ. Dico ꝙ talis debꝫ ꝯfiteri ſi habeat opoꝛtunitatẽ tali
q̃ nõ habeat noticiã iſtaꝝ ꝑſonarũ. vñ tal' dꝫ venire ad curatũ
exponẽdo ⁊ dicẽdo ſibi. Dñe ego caſum habeo quẽ nõ debeo
ꝯfiteri vobis. nõ q2 ſitis inſufficiẽs. ſʒ caſus eſt talis quẽ non
debeo dicere vobis. ideo peto licẽtiã a vobis alteri ꝯfitẽdi. et
ſacerdos dꝫ eã ſibi dare. ⁊ ea habita tenet̃ habere ꝯfeſſoꝛẽ ido
neũ q̃ nullã noticiã habeat de ꝑſona cũ q̃ peccauit. Et cõſulo
ſacerdotib⁹ curatis ꝙ ſint faciles ad tales licẽtias ꝯcedendas
q2 ex h̃ ꝓuenit duplex bonũ. Unũ eſt ꝙ ipi exonerant̃. Aliud
eſt q2 pctõꝛes apti⁹ meli⁹ ⁊ ſecuri⁹ ꝯfitent̃. ¶ Sʒ nũq̃d mulier
q̃ peccauit cũ curato ſuo tenet̃ ſibi ꝯfiteri. Dico ꝙ cũ verecun
dia ſit magna ꝑs ſatiſfactiõis ⁊ hõ nõ tãtũ verecũdet̃ de illo q̃
eſt ꝯſcius ſceleris q̃ꝫtum de vno alio. mulier iſta nõ dꝫ ſibi ꝯfi
teri nec ipſe dꝫ eã audire. imo dꝫ ſibi dicere. vade ad aliũ. tñ
ſi ꝯfiteret̃ ſibi ⁊ abſolueret eam eſſꝫ abſoluta. Sacerdos aũt
curat⁹ cui ꝯfitebit̃. Dico ꝙ qñ cõmittitur ei cura ipẽ petat ab
epõ licẽtiã ꝙ poſſit eligere ꝯfeſſoꝛẽ. vel ſi in ꝯmiſſione cure di
ceret ſibi epõs ne ex hoc ꝙ habes curã alioꝝ detrimẽtũ aĩe tue
patiaris ꝯcedimus tibi ꝙ poſſis eligere idoneũ cõfeſſoꝛẽ q̃ te
abſoluere valeat. hoc eſſꝫ multũ ſecuruꝫ. Tenet̃ tñ cõiter ꝙ in
ꝯmiſſione cure det̃ eis talis licẽtia implicite. al's ꝯmiſſio cure
eſſꝫ eis multũ nociua Sed nũquid ex h̃ poſſit ꝯfiteri ſimplici-
bus ſacerdotib⁹ q̃ nõ hñt autoꝛitatẽ ſeu poteſtatẽ audiẽdi con
feſſiones. Dico ꝙ nõ de rigoꝛe iuris. Et eſt duplex rõ. Una ẽ
q2 iſte nõ eſt modus dandi iuriſdictõem ei q̃ alias nõ hꝫ. Alia
eſt. q2 licet curati ſint licentiati ꝙ poſſint alijs confiteri. tñ iſti
nõ ſunt licẽciati ꝙ poſſunt eos audire. tñ credo ꝙ ex quo ipi
ſciũt ꝙ curati confitent̃ iſtis ⁊ ipſi abſoluũt eos ⁊ nõ ꝓhibent
immo diſſimulãt vident̃ eis tacite dare poteſtatem audiẽdi ⁊
abſoluẽdi curatos. ¶ Notandum aũt ꝙ ſi aliq̃s ſit in periculo
moꝛtis ⁊ nõ poſſit habere copiã ſacerdotis pt̃ ⁊ dꝫ ꝯfiteri lai-

co fideli tñ nõ excõicato. vt habet de pe. di. i. q̃ penitet. de cõ.
diſ. iiij. ſctm̃. Et Aug⁹. Tãta eſt vis ꝯfeſſionis vt ſi imineat
articulus nec̃citatis ꝛ deeſt ſacerdos ꝯfiteat ꝓximo. Tñ talis cõ
feſſio nõ ẽ ſacramẽtũ cũ deſit ibi illud qđ eſt formale in ſacra
mẽto. ſ. ptãs clauis. rõe tñ bone volũtatis quã ptẽdit ꝛ vere
cũdie quã incurrit abſoluit a deo. Et ille q̃ audit ꝯfeſſionem
tenet orare ꝓ ipo di. Miſereat tui. ꝛc. ſi ſciat. vl' pr̃ nr̃. Ita
tñ ſi euadit ꝑiculũ tenet illi iterũ ꝯfiteri q̃ eum pt abſoluere

¶ De quibꝰ debet fieri ꝯfeſſio ¶ Caplm̃. x.

Expedito quaſi ſuꝑficialiter cui facienda eſt cõfeſſio re-
ſtat videre de q̃bꝰ dꝫ fieri. Et eſt ſciendũ ꝙ debet fieri
de pctis Ita dr̃ in ps. Dixi cõfitebor aduerſum me iniuſticiã
meã dño. Iniuſticiam dicit nõ iuſticiã. Et in canonica iaco
bi. Cõfitemini alterutrũ pctã veſtra. nõ bona vel virtutes ſi-
cut faciebat phariſeus dicens. Grãs ago tibi dñe qr nõ ſũ
ſicut ceteri hoĩes fornicatores adulteri velut etiã hic publi-
can⁹. ieiuno bis in ſabbato. decimas do oĩm q̃ poſſideo. dꝫ
ergo fieri de pctis ¶ Notandũ ãt ꝙ pctõꝝ q̃dã ſunt venia
lia. q̃dã mortalia Quãtũ ad venialia pctã ſimpl'r loquẽdo nõ
ſunt cõfitenda de neceſſitate. Cũ eñ de natura ſua ſint venia
lia. qđ etiã ipm nomẽ iportat pñt ꝑ ſe veniã cõſeq̃. ſiue ꝑ peni
tentiã interiorẽ habẽdo. ſ. cõtritõem in generali de ipſis ſiue
ꝑ exteriorẽ aſſumptã. ſicut ꝑ ꝑcuſſionẽ pectoris et ſilia. Vñ
notandũ ꝙ venialia multis modis remittunt etiã abſq; con
feſſione ſacramentali. Uno mõ ꝑ cõfeſſionẽ generalẽ q̃ fit in
p̃ma ꝛ in completorio: ꝛ in p̃ncipio miſſe ꝛ in fine ſermonis
Alio modo ꝑ bñdictõem epalem. et idẽ credo nõ tñ aſſero de
bñdictione ſacerdotis q̃ fit in fine miſſe. Alio modo ꝑ aſper-
ſionẽ aq̃ bñdicte de cõſe. diſ. iij. Aquã ſale aſꝑſam pplis bñ-
dicimus vt ea cuncti aſꝑſi ſctificent ꝛ purificent. Alio mõ ꝑ
ꝑcuſſionẽ pectoris Alio modo qñ q̃s deuote dr̃ orõem dñi-
calẽ ſcꝫ pater noſter. et hoc ꝟtute illius ꝟbi. dimitte nobis de
bita noſtra. Alio mõ vt dicũt aliq̃ ꝑ ingreſſuꝫ eccleſie ꝯſecra
te. et intelligo qñ ingreditur cã orõnis. Alio mõ per eleymo
ſine largitõem. vñ in Daniele. iiij. c. Peccata tua eleymoſinis
redime. de pe. diſ. i. medicinaꝫ Et credo ꝙ ꝑ q̃đlibet bonum

opus deleanť. vt ca. p̄allegato Alio modo ꝑ deuotā ſumptio
nem alicuius ſacramēti. potiſſime ſacramenti eucharistie. de
cōſe. di. ij. cuꝫ oē crimē. intelligas tñ qñ dico ſic pctā venialia
dimitti qñ ꝑſona non habet niſi pctā venialia. qꝛ ſi haberet
peccata moꝛtalia nunq̄ꝫ venialia ſibi remitterenť q̄uſq̄ꝫ moꝛ
talia eſſent remiſſa. q̄ꝫuis āt venialia q̄ꝫtum eſt de natura ſua
nō ſint de neceſſitate cōfitenda. tñ eſt multum ꝯgruum maxi
me viris ꝑfectis. ſicut ſunt p̄lati ⁊ religioſi ꝙ ꝯfiteanť. qꝛ pe/
na coꝝ multū minuiť ꝟtute clauiū ¶ Notandū āt ꝙ in ca/
ſu aliq̄ hō teneť ꝯfiteri pctm̄ veniale. ⁊ h̄ duob⁊ modis Primo
ꝑpter dubiū. ſ. qñ ꝓbabiliter dubitat de aliq̄ vtꝝ ſit moꝛtale
aut veniale. qꝛ ſi non peniteat ſicut de moꝛtali diſcrimini ſe
exponit. et iō dꝫ ꝯfiteri ſicut iacet in ꝯſcīa ſua. ⁊ iudicio ſacer
dotis reliquiť vtꝝ ſit moꝛtale vel veniale. Et cōſulo ſacerdoti
ꝙ nō ſit nimis ꝓnus ad iudicādū pctā eē moꝛtalia. ſꝫ p̄t dice
re eē pctm̄ et inducere hoīem ad pniam. Teneť etiā ſcdo hō
cōfiteri pctm̄ veniale ꝑpter ecclaſticū ſtatutū. qñ ſcꝫ nō hꝫ re
moꝛſum cōſcie de aliq̄ pctō moꝛtali. qꝛ cū ex ſtatuto eccie te
neť q̄libet cōfiteri in q̄dragesima talis teneť ꝯfiteri. ⁊ cū non
habeat pctā moꝛtalia que cōfiteať oꝑtet ꝙ cōfiteať venialia
Dicūt tñ aliq̄ ꝙ ſufficit ꝙ pñtet ſe ſacerdoti dicēs. dñe nō ha
beo cōſciētiā de aliquo pctō moꝛtali. tñ preſento me vobis vt
videatis ꝯſciam meā Tñ p̄mū reputo verius Tenendū ē er
go ꝙ nō eſt neceſſariū cōfitēdi pctā venialia ſm ꝙ talia ſunt.
tñ multū vtile eſt ⁊ expediens nec teneť q̄s ad cōfitēdū ea niſi
de bono et eq̄ niſi in duob⁊ caſib⁊ p̄dictis. vel qꝛ ligať a ꝓpa
ꝯſcia. qñ ſcꝫ dubitat vtꝝ ſit moꝛtale vel veniale. vel a ꝯſtitu/
tōne ecclaſtica. qñ ſcꝫ nō hꝫ moꝛtalia q̄ ꝯfiteať ¶ Quātū autē
ad pctā moꝛtalia dico ꝙ oīa pccā moꝛtalia tā occulta q̄ꝫ ma
nifeſta teneť q̄libet diſtincte ⁊ ſingulatim ꝯfiteri. et ſi excide/
runt a memoria ſua teneť laboꝛare q̄ꝫtuꝫ poterit ꝙ recoꝛdeť
Qꝫ āt teneť ꝯfiteri pctā moꝛtalia manifeſta etiā ſacerdoti ptꝫ
qꝛ ad hoc ꝙ ſacerdos abſoluat peccatoꝛem opoꝛtet ꝙ ſciat
peccata vt deus cuius locū tenet et cuius autoꝛitate abſol/
uit. ſed nō p̄t ſcire vt deus niſi dicanť ſibi in cōfeſſione Ergo.
q̄ꝫtūcunq̄ꝫ pctm̄ ſit manifeſtū ꝯfeſſoꝛi. pctōꝛ debet ſibi dicere

in cōfeſſione ip̄m peccatuꝫ. Unde ſicut in foro iudiciali non
ſufficit ꝙ iudex ſciat cauſam vt p̄uata pſona. imo optet ꝙ ſci
at eā vt iudex. ita in foro pn̄iali nō ſufficit ꝙ ꝯfeſſoꝛ ſciat pec/
catū vt hō. imo optet ꝙ ſciat pctm̄ vt deus. i. ꝙ dicaꝛ ſibi in
ꝯfeſſione. Teneꝛ etiā ꝯfiteri pctā q̄ꝫtūcūqꝫ occulta. Cui⁹ rō
eſt. Sicut em̄ medicus coꝛpalis nō p̄t dare ſalubꝛe remediū
niſi cognoſcat infirmitatē. ita ꝯfeſſoꝛ q̄ eſt medicus aīe nun
q̄ꝫ p̄t iponere pn̄iam ſalubꝛē niſi ꝯgnoſcat pctm̄. Nō p̄t autē
ꝯgnoſcere pctm̄ occultū niſi reueleꝛ ſibi in ꝯfeſſione. ergo oꝫ
ꝙ pctm̄ q̄ꝫtūcūqꝫ occultū ꝯfiteaꝛ. Juſtū eſt em̄ vt pctōꝛ q̄ nō
erubuit peccare in cōſpectu dei cui nihil p̄t occultari nō eru
beſcat ipſum ꝯfiteri hōi ꝯfeſſoꝛi. Apparet ergo ꝙ pctā moꝛ/
talia q̄cunqꝫ ſiue ſint occulta ſiue manifeſta oīa et ſingula di
ſtincte et ſingillatim ſunt ꝯfitēda. Sꝫ nunq̄d circūſtātie pec
catoꝝ ſunt ꝯfitēde. Dōm ꝙ circūſtātie q̄ ſunt attēdēde in cō/
feſſione in hoc verſu ꝯtineṅꝛ. Quis q̄d vbi p q̄s cui qūo qn̄.
Quilibet attēdat aīe medicamina dādo. Dicit em̄ q̄s. i. vtrū
ip̄e pctōꝛ ſit maſculus vel feīa. ſenex vel iuuenis. nobilis vel
ignobilis. liber vel ſeru⁹ in dignitate ſeu officio ꝯſtitut⁹. aut
p̄lat⁹ ſane mētis vel inſanus. ſciēs vel ignoꝛās. ſolut⁹ vel cō
iugat⁹. clauſtralis clericus vel laicus. ꝯſanguine⁹ affinis vl̄
extrane⁹ chꝛiſtian⁹ heretic⁹ iude⁹ vl̄ pagan⁹ ⁊ ſīlia. Quid. i.
vtꝝ ꝯmiſit adulteriū vel foꝛnicatōem. ſtupꝛū vel homicidiū.
aut ſacrilegiū. et ſīlia. Itē vtrū qđ ꝑpetrauit ſit enoꝛme vl̄ me
diocre vel ꝑuū. Item an illud ſit manifeſtū vel occultū. anti/
quū vel nouū ⁊ ſīlia. Ubi. ſ. in loco ꝓphano an ſacro. in do/
mo dn̄i aut alibi. Per q̄s. ſ. mediocres aut nūcios: qꝛ oēs ta/
les facit eē ꝑticipes criminis ⁊ dānatōis et ip̄e eſt re⁹ ꝓ pec
catis eoꝝ. Itē ꝑ q̄s. i. cū q̄bꝫ ꝓ q̄bꝫ ⁊ ꝯtra q̄s. Quotiēs. i. q̄tiēs
ꝯgnouit adulterā vl̄ foꝛnicariā. ⁊ vtꝝ vnā vl̄ plēs. q̄tiēs dixit
ꝓximo v̄ba ꝯtumelioſa vl̄ iniurioſa. ⁊ q̄tiēs iterauit iniurias
et ſīlia. vulnus em̄ iteratū tardi⁹ ſanaꝛ. Cur. ſ. q̄li tētatōe vel
occaſione h̄ fecerit. ⁊ vtꝝ p̄uenerit ipaꝫ tētatōem vl̄ fuerit p̄uē
tus ab ea. Itē vtꝝ ſpōte vel coact⁹ ⁊ q̄ coactōe cōditiōali vel
abſoluta. Itē vtꝝ cupiditate vel pauꝑtate. Itē vtrū ludēdi
vel nocendi aīo et ſīlia. Quō id eſt de modo agendi ⁊ patien

di qđ meliꝰ actu ꝙ̄ lectõne ſeu loquutõe ſcit̃. Dñ ſcȝ an in tp̄e
ſacro puta diebꝫ feſtiuis. xl. ieiuniorũ vel alijs diebꝫ. Itẽ ſi añ
acceptã pñiam vel poſt frangẽdo ip̄am pñiam. Iſte ḡ ſtʒ cir/
cũſtantie q̄ ſunt in oĩ pctõ attẽdẽde. q̄ꝝ q̄dã reſpiciũt ꝑſonam
ipſius pctõris. aut ꝑſonaȝ illiꝰ cui facta eſt iniq̄tas. ſicut eſt q̄s
Quedã reſpiciũt ipm pctm̃. ⁊ h̃ vel q̄ꝫtũ ad ſubſtãtiã facti. ⁊ ſic
eſt qđ. vel q̄ꝫtũ ad modũ agẽdi. ⁊ ſic eſt q̃uo. vel q̄ꝫtũ ad cãm fi
nalẽ. ⁊ ſic eſt cur. vel q̄ꝫtũ ad cãm adiuuantẽ. ⁊ ſic eſt q̄s. vel q̄ꝫ/
tum ad frequẽtiã actꝰ. ⁊ ſic eſt quotiẽs. Quedaȝ reſpiciũt tp̄s
et ſic eſt q̃n. q̄dã reſpiciũt locũ. ⁊ ſic eſt vbi. Harꝝ aũt circũſtan
tiaꝝ q̄dã mutãt ſpẽm pcti. ſicut accip̄e reȝ alienã inuito dño eſt
pctm̃ furti. mõ iſto pctõ addit̃ iſta circũſtãtia vbi. ſcȝ ꝙ accipi
at̃ de loco ſacro iã mutat̃ ſpẽs pcti. qꝛ nõ ſolũ eſt furtũ. imo ſa
crilegiũ. Silr̃ cognoſcere mulierẽ nõ ſuã eſt fornicatio. addat̃
iſta circũſtãtia q̄s. ſcȝ ꝙ iſta ſit ꝯiugata iam eſt adulteriuȝ. vel
ꝙ ſit virgo iã eſt ſtupꝝ. vel ꝙ ſit ꝯſanguinea iã eſt inceſtꝰ Vel
addat̃ iſta circũſtantia q̃uo. i. ꝙ nõ cognoſcat̃ mõ debito. iam
mutat̃ ſpẽs. qꝛ ẽ pctm̃ ꝯtra naturã. Silr̃ inebriari de ſua na
tura nõ eſt pctm̃ mortale. addat̃ iſta circũſtãtia q̄tiẽs. ſcȝ ꝙ iã
h̄ȝ in vſu ꝙ inebriet ſe. iã eſt pctm̃ mortale. Silr̃ aliũ ꝑcutere
iniurioſe eſt pctm̃. addat̃ iſta circũſtãtia q̄s. ſcȝ ꝙ ille q̄ ꝑcutit̃
ſit clericꝰ. iã mutat̃ ſpẽs. qꝛ ibi eſt excõicatio. ⁊ ſic de alijs cir/
cũſtãtijs. Quedã ꝟo circũſtãtie nõ mutãt ſpẽm pcti ſȝ aggra/
uant pctm̃. Verbi grã cognoſcere ſolutã nõ ſuã eſt fornicatio
mõ addat̃ iſta circũſtãtia q̃n. i. ꝙ cognoſcat̃ tp̄e ſacro. licȝ non
mutat̃ ſpẽs pcti tñ aggrauat pctm̃ Vel addat̃ iſta circũſtãtia
q̄d. i. ꝙ fornicet̃ publice ⁊ manifeſte. certe iã aggrauat pctm̃.
et ſic de alijs circũſtãtijs. Quedam ꝟo circũſtãtie ſunt q̄ rele/
uant pctm̃. ſicut ꝑcutere clericũ eſt pctm̃. addat̃ iſta circũſtan
tia. ſcȝ ꝙ aliq̄s ꝑcutiat cuȝ ludo. iã minuit̃ pctm̃. Silr̃ accip̄e
rẽ alienã eſt pctm̃. addat̃ iſta circũſtãtia q̃n. i. ꝙ aliq̄s accipi/
at eã tp̄e magne nccitatis. certe minuit̃ pctm̃. ⁊ ſic de alijs Pa
tet ḡ ꝙ circũſtãtiaꝝ q̄dã ſtʒ q̄ mutãt ſpẽm pcti. q̄dã q̄ aggrauãt
ſed nõ mutãt. ⁊ q̄dã q̄ alleuiãt. De circũſtantijs q̄ mutãt ſpẽm
pcti dicũt ꝯcorditer doctores ꝙ ſunt de nccitate ꝯfitẽde Vñ
nõ ſufficit dicere in ꝯfeſſiõe accepi alienã rẽ. imo ſi accepta fu

erit de loco ſacro opꝫ ꝙ exꝓmat̃ dicēdo.accepi illud de eccle
ſia vel de tali loco Nō em̄ ſufficit dicere peccaui cū muliere.
imo opꝫ ꝙ exꝓmat̃ ſi ſit ꝯiugata vel ꝟgo vl' ꝯſanguinea vel
religioſa.⁊ ſic de alijs. De circūſtātijs autē aggrauātibꝰ ſꝫ nō
mutātibꝰ ſpēm pcti eſt diuerſitas inter doctores. Nā q̄dā di
cūt ꝙ tenent̃ de ncc̄itate Alij aūt dicūt ꝙ nō ſunt de ncc̄itate
ꝯfitēde. Eſt tn̄ multū ꝯgruū ⁊ vtile ꝙ cōfiteant̃.⁊ h̄ maxime
viris ꝑfectis ⁊ intelligētibꝰ.⁊ credo ꝙ ꝯfeſſores debēt interro
gare de hmōi circūſtātijs.⁊ potiſſime ſimplices.de h̄ tn̄ ma/
gis dicet̃ infra. De circūſtātijs aūt alleuiātibꝰ dicunt doc.ꝙ
nō debēt ꝯfiteri niſi forte interrogent̃ ab eis. Ex ꝓdictis pꝫ
quō tā pctā venialia q̄ꝫ mortalia ſunt ꝯfitēda. Que aūt ſunt
pctā mortalia dicet̃ infra qn̄ aget̃ de interrogatōibꝰ fiēdis in
ꝯfeſſione.qꝛ ſi ponerent̃ hic oporteret iteꝝ ponere ibi

¶ Qualis dꝫ eſſe cōfeſſio Ca.vi.

Hic ſciendū q̄lis dꝫ eſſe ꝯfeſſio Notādū ꝙ Dauid in ſecū
do pſalmo penitētiali.q̄ eſt triceſimus in ordine ponit
ſummarie ꝯditōes ꝯfeſſiōis dicēs Dixi ꝯfitebor aduerſuꝫ me
iniuſticias meas dn̄o.⁊ tu remiſiſti impietatē pcti mei. Ubi
innuit ꝙ ꝯfeſſio ꝓmo dꝫ eſſe ꝓmeditata.ideo dt Dixi.i.i cor
de meo diſpoſui. Scđo dꝫ eē apta nō palliata.ideo dt ꝯfite/
bor.i.nō tacebo ⁊ nō palliabo. nō excuſando vel defendēdo
me. Tercio debꝫ eē accuſatoria.ideo dt aduerſum me.i.ꝯ me
nō excuſando ⁊ defendēdo me Quarto dꝫ eſſe verecūda.ideo
dt iniuſticias.i.pctā de q̄bꝰ hō verecūdat̃. Quinto dꝫ eē pro
pria.ideo dt meas.nō alienas. Sexto dꝫ eſſe meritoria. Nā
ſequit̃.⁊ tu remiſiſti impietatē pcti mei. Ut aūt magis parti/
culariter procedamus notādū eſt ꝙ ꝯfeſſio ad hoc ꝙ ꝑficiat
dꝫ habere.xvi.ꝯditōes.q̄ in his verſibꝰ ꝯtinent̃. Sit ſimplex
humilis ꝯfeſſio pura fidelis Atq̄ꝫ frequēs nuda diſcreta libēs
verecūda Integra ſecreta lachrymabilis accelerata Fortis ⁊
accuſans ⁊ ſit parere parata. Prima ergo ꝯditio eſt ꝙ ſit ſim
plex. Simplex dr quaſi ſine plica.vn̄ ꝯfeſſio debꝫ eſſe ſine pli
ca alicuius falſitatis ita ꝙ nō taceat̃ veruꝫ nec adminiſtretur
falſum etiā humilitatis cā.vn̄ Augꝰ. Cum humilitatis cauſa
mentiris ſi nō eras pctōꝛ anteq̄ꝫ mētiebaris mentiēdo effici

eris reus. Vñ ꝯfitens nō dꝫ celare ꝙd fecit. nec dicere qd nō
fecit. ſꝫ ſimplr de plano narrare oīa pctā ſua. qꝛ vt dt ſapiēs
Qui ambulat ſimplr ambulat ꝯfidenter. Secūda ꝯditio eſt.
ꝙ ſit humilis. talis fuit ꝯfeſſio publicani de quo ait chriſtꝰ in
Luc. ꝙ nō audebat ad celos oculos leuare ſed percutiebat
pectus ſuū dicendo. deus ꝓpitius eſto mihi pctōri. ⁊ ideo re
ceſſit iuſtificatus. Ideo dt btūs Petrus apls. Humiliamini
ſub potenti manu dei vt vos exaltet in tpe viſitatōis. qꝛ vt dt
Iob. Humilē ſpū ſuſcipiet gloria. ¶ Tercia cōditio eſt ꝙ ſit
pura. ꝙ nō fiat ꝓpter ypocriſim vel ꝓpter vanā gloriā. ſed fi/
at pure ꝓpter deū. ⁊ nō fiat timore ſeruili. i. timore pene infer
ni. ſed timore filiali. i. timore offenſe diuine. ſicut dictū fuit ſu/
pra de ꝯtritione. Fiat eñ ſine fictōe. qꝛ talis ꝯfeſſio eſſꝫ ꝯfeſ/
ſio lupi. de quo fabuloſe narratˀ ꝙ ſemel ꝯfitebatˀ ⁊ ꝯfeſſor di
xit ſibi. Pacis ſigna facis animū tñ extimo fallacē. Vix ſolitā
vitā mutat ſolitus habitus Vix amicus eris oībꝫ quicquid
dicas. q. d. licꝫ ꝑtēdas ꝯtritōem ⁊ pñiam exterius in facie. ma
liciā tñ retines in aīo interius. i. in corde. ¶ Quarta ꝯditio ē
ꝙ ſit fidelis. ſcꝫ vt tam ꝯfitens ꝙ̄ꝫ ꝯfeſſor ſint in fide catholica
et fiat ſcḿ doctrinā ecclīe ⁊ nō ſcḿ doctrinā hereticoꝝ. ita etiā
fiat ſub ſpe venie. ne ſit ſicut ꝯfeſſio Iude ꝓditoris. ꝗ poſt ꝙ̄ꝫ
fuit optime ꝯfeſſus dicēs. peccaui tradens ſanguinem iuſtuꝫ
deſperauit de venia. ⁊ abiens laqueo ſe ſuſpendit. Proban/
tur iſta de pe. di. i. queꝫ penitet. ⁊ di. vi. qui vult ¶ Quinta cō
ditio eſt ꝙ ſit frequens. qd duplr intelligendū eſt Vno modo
vt qui frequēter ceciderit per pctm̄ mortale frequentˀ reſurgat
per penitentiā. de hoc habetˀ de pe. di. iij. c. hec de charitate
§. reperiūtur. et. §. ſepties in die cadit iuſtus. et. §. adhuc in/
ſtant ꝑfidi. Alio mō vt eadeꝫ pctā frequēter ꝯfiteantˀ. Unde
Auguſtinꝰ Quanto confitetur quis pluribꝫ turpitudinē cri/
minis. tanto facilius cōſequitur veniam remiſſionis. De hoc
tamen quomodo ad hoc tenetur quis dicetˀ infra quādo agetˀ
de iteratione confeſſionis ¶ Sexta ꝯditio eſt ꝙ ſit nuda. qꝛ
non debet confiteri per nūcium nec per epiſtolā. ſed viua vo
ce ore proprio ⁊ preſentialiter. vt qui per ſe peccauit ꝑ ſe eru/
beſcat. Item non debet confiteri verbis vel noībꝫ criminum

palliatiuis.ſꝫ q̄ſlibꝫ pctm̄ noīe ꝓprio ſuo ꝙ̄tūcūqꝫ turpe exp̄/
mat tñ honeſte.⁊ oēs circūſtātias ꝙ̄tūcūqꝫ turpes ⁊ abomia
biles exp̄mat.vt ſic tota ſanies apoſtematis expellaᷣ. De cir/
cūſtantijs q̄uo ſint ↄfitēde hēs ſ̄.c.p̄cedēti. Nota etiā ꝙ mu/
tus p̄t ⁊ dꝫ ↄfiteri ꝑ ſigna.⁊ hō q̄ eſt alteriꝰ lingue ⁊ ideomatꝭ
ita ꝙ ſi ↄfeſſoꝛ nō intelligeret eū dꝫ ↄfiteri ꝑ interp̄tē.⁊ inter/
pꝛes ita teneᷣ tenere ↄfeſſionē ſicut ſacerdos Nota etiam ꝙ ſi
aliq̄s ſcribat pctā ſua in carta vt meliꝰ recoꝛdeᷣ de eis ⁊ legat
cartā coꝛā ſacerdote bñ facit ¶ Septima ↄditio eſt ꝙ ſit diſcre
ta.ſcꝫ vt diſtincte ⁊ ſeparatim ↄfiteaᷣ pctā ſua nō cōfuſe.iuxta
illud p̄s. Lauabo ꝑ ſingulas noctes.i.ꝑ ſingula pctā. lectum
meū.i.ↄſciam meā Itē ⁊ eligat peritū iudicē Augꝰ. Sacer/
dotē q̄ras q̄ te ſciat ligare ⁊ ſoluere.⁊ de hoc q̄re ſupꝛa cui faciē
da eſt ↄfeſſio ¶ Octaua ↄditio eſt ꝙ ſit libēs.i.volūtaria vt nō
ſit ſicut ↄfeſſio Achoꝛ.q̄ coactꝰ ↄfeſſus eſt ⁊ lapidatꝰ.ſꝫ ſicut
ↄfeſſio dextri latronis in cruce Licet em̄ dolere debeat ꝓpter
pctā q̄ ↄmiſit.tñ gaudere dꝫ ꝓpter vitā quā recupat.vñ contin
git gaudiū ⁊ doloꝛē etiā ſimul ⁊ ſemel eē in eodē ſubiecto. Vñ
in p̄s. Scd̄m multitudinē doloꝝ meoꝝ in coꝛde meo ↄſola/
tiones tue letifica aīam meā ¶ Nona ↄditio eſt ꝙ ſit verecun
da.cū magna ei verecūdia dꝫ ↄfiteri pctōꝛ ⁊ ſic merebiᷣ veniā
Augꝰ. Laboꝛet mens patiēdo erubeſcētiā Et qm̄ verecūdia
eſt magna pena.q̄ erubeſcit ꝓ pctō fit dignꝰ venie.de pe.di.i.
quē penitet Nō tñ tāta dꝫ eſſe verecūdia ꝙ ꝓpter eā dimittat
dicere veritatē Vñ ſapiēs Eccli.iiij. Ne ↄfundaris ꝓ aīa tua
dicere verū.eſt em̄ ↄfuſio adducēs ad gloꝛiā ſiue ad veniam
¶ Decima ↄditio ē ꝙ ſit integra.ſcꝫ vt dicat oīa pctā ſua.nō
dicēdo ea inter duos ſacerdotes.ſꝫ dicat oīa vni nihil penitꝰ
dimittēdo Deꝰ em̄ ſumme ꝑfectꝰ opꝰ iꝑfectōis nō nouit.aut
em̄ totū hoīem ſanat aut nihil Verſus circa h̄ Sūma dei pie
tas veniā nō dimidiabit Aut nihil aut totū te penitēte dabit
Augꝰ. Caueas ǧ ne verecūdia ductus diuidas ↄfeſſionē
¶ Vndecima ↄditio ꝙ ſit ſecreta tā ex ꝑte ↄfitentis ꝙ̄ ex ꝑte
ↄfeſſoꝛis Ex ꝑte ↄfitētis vt nō p̄dicet pctā ſua ī plateis ne aliȷ̄
ſcandalizenᷣ in pctō.⁊ ne ſit de illis q̄ cū malefecerint gloꝛian
tur. Q̄uo aūt dꝫ eſſe ſecreta ex ꝑte ↄfeſſoꝛis diceᷣ infra q̄n age

tur de ſigillo ꝯfeſſiōis ¶ Duodecima ꝯditio eſt ꝙ ſit lachry-
mabil. ꝛ de hͦ Hieremias ait Per diē ꝛ noctē nō des requie-
tibi. neqꝫ taceāt pupilli oculi tui Vñ dt Ioh. Criſ. Lachry
me lauāt delictū qđ pudoꝛ ē ꝯfiteri Et in veritate magnū ſig
nū ſtꝫ ꝯtritōis lachryme. potiſſime in hoīe adulto Nā in par
uulo ꝛ muliere nō ē multū curandū de lachrymis Nā de mu-
liere dt Ouidi9 Ut flerēt oculos erudiere ſuos ¶ Tredeci
ma ꝯditio ꝙ ſit accelerata. i. feſtina Et de iſta ꝯditōe reqre ſu
pra in cap. qñ faciēda ē ꝯfeſſio ¶ Decimaqrta ꝯditio ꝙ ſit for
tis. exēplo btē marie magdalene. q̄ adeo fuit fortis in peniten
do ꝓpter amarā interi9 ꝯpunctōēꝫ ꝙ nullo pudoꝛe obſtante
publice ꝯfeſſa fuit turpitudinē pctōꝝ ſuoꝝ Sic pctōꝛ dꝫ eſſe
fortis in penitēdo ꝛ ꝯfitendo pctā ſua ꝙ nullo mō retrahat a
ꝯfeſſione illoꝝ. qꝛ ſcptū ē in Cātic. Fortis eſt vt moꝛs dilec
tio ¶ Quintadecima ꝯditio ꝙ ſit accuſatoꝛia. ſ. ꝙ dicat ſe pec
catū ꝯmiſiſſe ex ꝓpria militia. accuſando ſe fortit nō ꝑtendēs
excuſatōes in pctis. ſicut fecerūt ꝑmi pentes Vñ ſapiēs. Iu
ſtus in ꝑncipio accuſatoꝛ ē ſui Veniet amic9 ei9 et excuſabit
eū. Iſte amic9 eſt de9. niſi pctōꝛ mō ſe accuſet corā iſto amico
et corā ſacerdote dei vicario. habebit in futuro multos accu-
ſatores. ſ. deū. ꝓpriā ꝯſciam. diabolū. pctm̄. ꝛ etiā totū mūdū
qꝛ vt dt ſapiēs Pugnabit tot9 orbis terrarū cōtra inſenſatos
id ē pctōres Si āt mō accuſet ſe pctōꝛ. de9 excuſabit eū in fu
turo ¶ Sedecima ꝯditio ꝙ ſit parere parat9. i. ꝙ ſit obedi-
ens. Aug. Ponat ſe penitēs oīno in ptāte iudicis. i. in iudicio
ſacerdotis: nihil reſeruās. ꝛ oīa eo iubēte parat9 ſit facere ꝓ
recupanda vita aīe q̄cūqꝫ faceret ꝓ euitāda corpis morte. ꝛ hͦ
cū deſiderio. qꝛ recupat vitā infinitā Cū gaudio em̄ dꝫ facere
īmortal' futur9. q̄ faceret ꝓ differēda morte moritur9 ¶ Ray
mūdus āt in ſumma ſua addit alias duas ꝯditōes. Prima ē
ꝙ ſit ꝓpria. ſ. ꝙ ſeipm accuſet pctōꝛ ꝛ nō aliū Vñ dt ps. De
us vitā meā annūciaui tibi. vitā inqt meā. nō alienā. al's ſi cri
mē vel pctm̄ alterius ꝓderet nō eēt criminis illius correctoꝛ
ſed ꝓditoꝛ vel detractoꝛ Vñ nullus dꝫ aliū noīare in ꝯfeſſio
ne. nec ſacerdos dꝫ de noīe eū interrogare Fallit aūt iſtud qñ
circunſtātia pcti eſt tal' ꝙ aliter nō pt ꝯfiteri pctm̄. puta ſi ꝯs

nouit matrē vel filiā Quid āt ꝛ q̄n̄o faciendū ſit in h̄ caſu dcm̄
eſt ſu p̄.ca.cui faciēda ¶ Scd̄a ꝯditio cōfeſſionis quā addit
Ray.eſt ꝙ ſit moroſa.vt nō dicant̄ pctā in trāſitu ſicut camp
ſores cōputant nūmos.ſed cū maturitate ꝛ moroſa delibera
tione.vt ex hoc attendat̄ deuotio ꝛ maioꝛ habeat̄ ꝯtritio ꝛ ve
recūdia Confiteat̄ ḡ pctōꝛ iuxta formā ſupradictā.ꝛ habita re
miſſione peccatoꝝ habebit p̄mia beatoꝝ.

¶ De iteratione confeſſionis Cap.vij.

Licet vt dictū ē ſupra multū vtile ſit ꝛ fructuoſuꝫ ſrequēt̄
ꝯfiteri.aliq̄n̄ tm̄ ē nccāriū. Notandū ḡ ꝙ doctores ponūt
aliq̄s caſus in q̄bꝫ de nccītate ſalutis ꝯfeſſio ē iterāda Prim⁹
eſt ꝓpter enormitatē ſceleris.ſ.q̄n̄ aliq̄s hꝫ aliquē caſum de q̄
cōfeſſoꝛ ſuus nō p̄t eū abſoluere.ꝛ remittit euꝫ ad ſupiorē.dꝫ
cōfeſſionē quā fecerat inferiori iterare ſupiori vt ſciat q̄ pn̄ia
ſit ei imponēda.niſi forte ſupioꝛ q̄ꝫtū ad caſum illū cōmitteret
vices ſuas inferiori.pbat̄ ille caſus.xxxiij.q.ij.c. latorē.extra
de pe.ꝛ re.ſignificauit ¶ Scd̄s caſus eſt ꝓpter ignorātiā cō
feſſoris.ſi ei ꝯfeſſoꝛ ſit imperit⁹.ꝛ neſciat ſibi imponere peni
tentiā ꝓ pctis ꝯfeſſis dꝫ eū remittere ad cōfeſſorē perituꝫ q̄ ei
ſciat pn̄iam ſalutarē imponere ꝛ iſte tenet̄ pctā p̄mo confeſſa
iterū ꝯfiteri.vn̄ Aug⁹. Sacerdotē q̄ras q̄ te ſciat ſoluere ꝛ li
gare ¶ Tercius caſus eſt ꝓpter ꝯtemptū ſatiſfactōnis.vt q̄n̄
aliq̄s fuerit ꝯfeſſus de pctis ſuis ꝛ ꝯtēpſit facere pn̄iam ſibi i/
poſitā ꝛ excidit a memoria ſua q̄ fuit illa pn̄ia tenet̄ iterū cōfi/
teri illa ac eadē pctā ſi recordet̄ de eis.pbat̄ iſte caſus.de pe.
di.iij.ſi apl's. Diſtinguendū tm̄ eſt in iſto caſu.q2 aut iſte cōfi/
tet̄ eidē ꝯfeſſori cui p̄mo erat ꝯfeſſus aut alij. Si ꝯfiteat̄ eidē
aut iſte ꝯfeſſoꝛ recordat̄ de pctis p̄us ꝯfeſſis.ꝛ tūc nō tenet̄ ni
ſi velit iterū ꝯfiteri ea ſibi.ſed ſufficit dicere.dn̄e ego al's fui cō
feſſus vob̄ ꝛ vos recordamini de q̄bꝫ.ſciatis ꝙ ego ꝯtēpſi fa/
cere pn̄iam quā mihi impoſuiſtis.nec recordoꝛ q̄ fuit.iō ve/
nio ad vos vt illam vel aliā pn̄iam mihi imponatis. Si autē
cōfeſſoꝛ nō recordet̄ de peccatis p̄mo ſibi cōfeſſis credo ꝙ te
net̄ iterꝝ cōfiteri. Et idē dico ſi confiteat̄ alij ¶ Quartus ca/
ſus eſt ꝓpter malitiā fictionis peccatoris.ſcꝫ q̄n̄ aliquis ſcient̄
retinet aliquod mortale peccatū in cōfeſſione q̄ꝫuis cōfiteat̄

om̄ia alia peccata ſua tenet̄ illud quod retinuit ⁊ om̄ia alia ite
rum cōfiteri. Et rō eſt. qꝛ prima cōfeſſio nō facta fuit in chari
tate cū ipſe remaneret in peccato mortali. ergo fuit impoſſibi
le pctā alia ſibi dimitti. ꝫ ſi nō fuerunt dimiſſa tenet̄ iterū ea
cōfiteri. vn̄ Aug⁹. Scio dn̄m inimicū om̄i crimino ſo. quō ꝫ
qui pctm̄ reſeruet de alijs recipiet veniā. de pe. di. iij. ſunt plu
res. ¶ Nota tn̄ diſtinctōem poſitā in p̄cedenti caſu. qꝛ ſi cōfi-
teat̄ eidem ſacerdoti ſufficit ꝙ dicat. qn̄ fui cōfeſſus vobis re
tinui malicioſe iſtud pctm̄. ⁊ hoc ſi confeſſoꝛ recordet̄ de alijs
pctis. ſꝫ ſi nō recordet̄ tenet̄ iteꝝ oīa cōfiteri. Et idē dico ſi cō
fiteat̄ alij. Et ꝙ in iſtis q̄ttuoꝛ caſib⁹ ſit confeſſio iterāda de
neceſſitate cōcordant oēs doctores. Sunt tn̄ alij caſus in q̄-
bus doctores variant̄. Primus eſt ꝑpter pcti obliti recorda-
tionē. Secūdus eſt ꝑpter reciduatōem. Dicūt em̄ doctores
aliq̄ ꝙ qn̄ aliquis recordat̄ de aliquo mortali pctō quod non
fuerit cōfeſſus vel qn̄ reciduat in aliquod aliud peccatū qđ
antea fuerat cōfeſſus. puta qđ fuerat cōfeſſus de adulterio.
iterū cōmittit ⁊ relabit̄ in adulteriū. iterū tenet̄ om̄ia peccata
p̄us cōfeſſa iterū confiteri. Et q̄tum ad primū caſum eſt rō.
qꝛ al's nō eſſet cōfeſſio integra. Quantū ad ſcđm caſum ē rō
iſtoꝝ. qꝛ dicunt ꝙ om̄ia peccata q̄tuncūqꝫ p̄us dimiſſa re-
deunt ꝑpter ingratitudinē in reciduatōem. Alij dicūt ꝙ ſuf
ficit dicere in generali ſe al's peccaſſe. ⁊ de nouo de hoc pecca
to recordatū fuiſſe. vel de nouo hoc peccatū cōmiſiſſe. Ter-
cij dicūt quaſi medio mō dicētes ꝙ in p̄dictis duob⁹ caſibus
pctā eiuſdē generis tenet̄ iteꝝ cōfiteri in ſpēali. pctā vero alte
rius generis ſufficit ꝯfiteri in generali. Verbi grā. Aliq̄s recor-
dat̄ ſe mō ꝯmiſiſſe pctm̄. ſ. furtū. ſi al's fuerit cōfeſſus de furto
tenet̄ iterū cōfiteri de eodē furto in ſpēali. vt đt opinio p̄ma
de alijs aūt pctis ſufficit ꝯfiteri in generali. vt đt ſcđa opinio
Et idem dico de reciduo. Que iſtaꝝ opinionū ſit melioꝛ et
verioꝛ relinquo iudicio meliori ⁊ vnuſquiſqꝫ quam voluerit
eligat. Magiſter Godefridus de Fontanis in theologia pa
riſius magiſter in quodam quodlibeto ſuo addit vnū aliūm
caſum. ſcꝫ quādo aliq̄s ꝯfitet̄ aliquod pctm̄ ⁊ nō dolet nec pe
nitet de pctis vel de peccato p̄terito. nec p̄ponit abſtinere

in futuro tal' tenet̃ iteꝝ ꝯfiteri. Et inter multas rõeſ q̃s ad h̄ inducit vna ẽ. Om̄ in eẽntialr̃ ordinatis poſteriꝰ nõ p̄t eẽ ſine p̄ori. ⁊ multo minꝰ p̄t ſtare cũ oppoſito p̄oris. ſicut aliq̄s nõ p̄t ꝯfirmari niſi fuerit baptizatꝰ. qꝛ baptiſmꝰ ⁊ ꝯfirmatio h̄nt neccãriũ ⁊ eẽntialẽ ordinẽ int' ſe. Sed ꝯfeſſio ⁊ ꝯtritio h̄nt neccãrio eẽntialẽ ordinẽ int' ſe. q̃re ad h̄ ꝙ ꝯfeſſio h̄mõi valeat oꝫ ꝙ ꝯtritio p̄cedat ꝯfeſſionẽ vl' ad minꝰ ſit ſil' cũ ea. ſꝫ in caſu ꝓpoſito ꝯtritio nõ p̄cedit nec ẽ ſil' cũ ꝯfeſſione. imo eiꝰ oppoſitũ eſt ſil' cũ ꝯfeſſiõe. ſ. delectatio ⁊ ꝯplacẽtia in pctõ. q̃re illa ꝯfeſſio nihil valuit. ⁊ iõ oꝫ ꝙ iteret̃. Veꝝ ẽ ꝙ frat' Ber. ganacbo de galliato baccalarius in theologia. ⁊ q̃ndã electus claromon. in correctorio ſuo ꝯtra dcm̄ mgr̃m Godofridũ dt. ꝙ tal' nõ tenet̃ de neccitate iterũ ꝯfiteri. ſꝫ tenet̃ iteꝝ ꝯteri de peccatis p̄us ꝯfeſſis ficte. ⁊ de ip̄a fictõe ⁊ ꝟtute ꝯfeſſiõis facte ⁊ ꝯtritõis p̄ñtis remittũt̃ ſibi pctã. Arguit̃ ḡ ſic. Tm̄ valꝫ ꝙ p̄t ꝯtritio in ꝟtute ꝯfeſſiõis facte q̃tũ valet ⁊ p̄t in ꝟtute ꝯfeſſionis faciẽde. ſꝫ ꝯtritio in ꝟtute ꝯfeſſiõis fiẽde delꝫ oĩa pctã. vt tenet doctrina fidei xp̄iane. ḡ ⁊ in ꝟtute ꝯfeſſiõis iã facte. Cõfeſſio eĩ iã fcã habuit exñtiã realẽ. ⁊ iõ ꝟtus eiꝰ p̄t op̄ari meliꝰ q̃ꝫ illiꝰ ꝯfeſſionis q̃ nondũ fuit. Que iſtaꝝ opinionũ ſit verior neſcio. tñ credo ꝙ tenet̃ ꝯfiteri ſaltẽ in generali. ſ. ꝙ fuerit al's ꝯfeſſus multa pctã de q̇bus nõ penitebat nec ꝓponebat abſtinere. ſed mõ ꝯterit̃ de ip̄is. ⁊ eſt paratꝰ facere p̄ĩam iniũctã. Et credo ꝙ ſi in ſp̄ẽali ꝯfiteret̃ omĩa pctã bene faceret. Et iſtud videt̃ ſentire Raymũdus in ſumma ſua. Rationẽ eius vide ſupra in iſto eodẽ caplõ. verſi. q̃rtus caſus.

¶ Q̃uo debeat ſe habere ſacerdos ad ꝯfitentẽ. Ca. viij.

Oſtẽſo de ꝯfeſſione q̃ eſt ⁊ q̃lis debeat eẽ. reſtat oñdere de ꝯfeſſore. Et p̄mo q̃uo ſe debeat habere ad cõfitentẽ. Circa qđ notandũ ꝙ cõfeſſor dꝫ gerere vicem ſp̄ũalis medici pctõꝛ ꝓ vicẽ ſp̄ũalis egroti. Sicut eĩ corp̄alis medicus ad egrotũ accedẽs p̄mo mulcet ip̄m egrotũ ⁊ ꝯpatit̃ ei ſe ꝯformãdo infirmo. ꝟbis blãdit̃. ſanitatẽ pollicet̃. vt eger cõfidẽtius detegat morbi q̃ntitatẽ ⁊ doloris acerbitatẽ. ſic ſacerdos q̃ſi medicꝰ ſp̄ũalis dũ ad eũ accedit pctõꝛ. q̇ eſt q̃ſi ſp̄ũalis egrotus dꝫ peccatorẽ verbis allicere. blãdimẽtis mulcere. vt faci

De confeſſione.

lius egrotus.i.pctõꝛ detegat morbũ.i.pctm̃. Debet ergo cõ
feſſoꝛ pctõꝛẽ docere ⁊ monere vt ad pedes eiꝰ humilit̃ ſedeat
nec patiat̃ eũ ſedere de pari. Et ſi ſit mulier dꝫ eã docere vt ſe
deat ex trãſuerſo ne reſpiciat ſacerdos faciẽ mulieris. qꝛ vt dꝛ
in Abacuc Facies mulieris facies leonis ⁊ vẽtus vrẽs. Nec
etiã reſpiciat quẽcunqꝫ ꝯfitentẽ in faciẽ. qꝛ exinde audaciꝰ cõ
fitebitur Exinde pio ac dulci ſuauiqꝫ colloquio debet ipſum
inducere ad ꝯpunctõem ꝓponens bñficia que chriſtus ei cõ/
tulit potiſſime in paſſione ſua. qñ ſcꝫ ꝓ ſaluãdis peccatoꝛibus
voluit tantũ doloꝛẽ ſuſtinere Itẽ quia ipe dixit. Nõ veni vo
care iuſtos ſed pctõꝛes Item oſtẽdat ei ꝙ illi ꝗ plus peccaue
runt ſi bñ penitẽt magis diligunt̃ a deo poſtea ⁊ exaltant̃. ſi/
cut patet in Dauid. Petro. Paulo. Maria magdalena. et la
trone. ꝗ oĩes fuerũt maximi peccatoꝛes Et qꝛ bene penitue/
runt de peccatis ſuis poſtmodũ fuerũt amati ⁊ ſingulariter a
deo exaltati. Exponat etiã ſibi pietatẽ. miſericoꝛdiã. charita/
tem. ⁊ manſuetudinẽ dei. ꝗbus paratꝰ eſt recipe peccatoꝛes.
Suadeat etiã ei ꝙ nõ verecundet̃ cõfiteri ſibi. qꝛ ipſe ſit pec/
catoꝛ ſicut ⁊ ipſe qui cõfitet̃. imo foꝛte plus ꝙ̃ ipſe. ⁊ ꝙ nõ cõ
fitebit̃ ei ſicut hoi ſed ſicut tenẽti locum dei. ⁊ ꝙ ipſe citius di
mitteret ſe interfici ꝙ̃ ꝙ reuelaret peccata ipius Et ſi foꝛte ex
oĩbus iſtis peccatoꝛ nõ vult cõfiteri ꝓponat ei cõfeſſoꝛ ter/
roꝛem iudicij ⁊ penas inferni. ⁊ quãta mala parata ſunt pec/
catoꝛibꝫ. ⁊ ꝙ̃ dire punit deus eos ꝗ nolunt penitere. ⁊ ꝙ̃ mi/
ſericoꝛditer parcit penitentibꝫ. et oĩbus iſtis expoſitis au/
diat ſimplicit̃ cõfeſſionẽ ipius. Caueat aũt cõfeſſoꝛ ne expuat
vel aliquod ſignũ abominatiõis oſtendat ꝙ̃tuncũqꝫ pecca/
toꝛ cõfiteatur peccatũ flagicioſum et enoꝛme. ſed oĩa audi/
at cum manſuetudine et pietate.

¶ De interrogatõibꝫ faciẽdis in ꝯfeſſiõe Ca.ix.

Quãuis quidã dicũt ꝙ interrogatões nõ ſunt faciẽde in
cõfeſſione. tñ quia dictũ eoꝝ eſt multũ periculoſum ꝓp
ter ſimplicitatẽ ⁊ verecundiã hominũ. ideo credo ꝯtrariũ. ſcꝫ
ꝙ ſunt faciẽde interrogatões in cõfeſſione Unñ Augꝰ. ſup il/
lum locũ. Qui ſine peccato eſt p̄mus in ipam lapidez mittat
inquit. Caueat ſpũalis iudex ꝙ ſicut nõ cõmiſit crimẽ nequi/

cie.ita nõ careat munere ſcie.oportet eñ ꝙ ſciat cognoſcere
quicq̄d debeat iudicare. Judiciaria ei ptãs hoc expoſtulat vt
qđ dꝫ iudicare cognoſcat Diligẽs igiť inq̄ſitor exp̄mat ſibi.⁊
ſubtilis inueſtigator ſapiẽter ⁊ q̄ſi aſtute interroget a pctõre
quod forſitan ignorat vel verecũdia velit occultare. Cogni/
to itaqꝫ crĩie ⁊ varietatibꝫ eius nõ dubitet inueſtigare ⁊ lo
cũ ⁊ tp̄s ⁊c̄. Quibꝫ cognitis aſſit beniuolus paratꝰ exigere et
ſecũ onus portare.habeat dulcedinẽ in affectõe.pietatem in
alterius crĩie.diſcretionẽ in varietate Hec ⁊ multa alia po
nunť.de pe.di.vi. Cui aũt.§.optet. Et vt vult Gre. Clauis
aptionis eſt ſermo correctõnis. q̇ interrogãdo ⁊ increpando
culpã detegit quã ſepe neſcit ip̄e etiã q̇ ppetrauit.xliij.di.ſi re
ctor. Et ita ſm verbũ beati Job Subtiliter educẽdus ẽ de
ſinu peccatoris manu obſtetricante.i. induſtria ꝯfeſſoris co
luber tortuoſus Viſo ğ ꝙ interrogatões faciẽde ſunt in con
feſſione. videndũ eſt de q̇bus faciẽde ſunt ⁊ q̇ ordine Vñ ſciẽ
dũ ꝙ interrogatões faciẽde ſunt de pctĩs mortalibꝫ ⁊ circun/
ſtãtijs eorundẽ Vt ğ ſciať de quibꝫ faciẽde ſunt interrogatõ
nes optet ſcire q̇t ſunt pctã mortalia. Pro q̇ notãdũ ꝙ pctm̃
p̄t eſſe mortale dupľr Uno mõ ex natura ſua.ſicut fornicari ẽ
pctm̃ mortale ex natura ſua. Alio mõ aliq̇s actus p̄t eſſe pctm̃
mortale ex intentõe.ſicut cantare in eccľia nõ eſt peccatũ mor
tale.imo p̄t eſſe meritoriuꝫ.ſed cantare vt placeat mulieri vt
alliciat eã ad peccandũ mortale ẽ peccatũ Et qꝛ intentões hu
mane ſunt q̄ſi infinite.iõ de his q̄ ſunt pctã mortalia ex inten
tione nõ p̄t certa regula dari Loq̄mur ğ de his que morta/
lia ſunt ex natura ſua. Vñ ſciendũ ꝙ oẽs trãſgreſſiones p̄cep
toꝝ decalogi ſunt pctã mortalia:de his tñ diceť in tercia pte
huius opis qñ ageť de.x.p̄ceptis decalogi.q̄dam eñ nume/
ranť ab aplo in epla ad Ro.xiij. vt eſt idolatria. vitiũ contra
naturã.iniq̇tas.malicia.fornicatio.auaricia.neq̇cia.inuidia:
homicidiũ.ꝯtẽtio.dolꝰ.malignitas.vſura. ſuſurratio. detra
ctio.cõtumelia.ſupbia.elatio.inuentio maloꝝ.inobedientia.
inſipientia.incõpoſitio Et iſtis adiũgit illos q̇ ſunt ſine affe
ctõe.ſine federe.ſine miſericordia Et ꝙ oĩa iſta ſint pctã mor
talia pꝫ ex hoc qđ ſeq̇tur.ſcꝫ ꝙ q̇ talia agunt digni ſunt morte

Nullus aūt eſt dignus morte niſi ꝑ pctō mortali. ꝰ oīa p̄di/
cta ſunt pctā mortalia. Sed vt de peccatis mortalibꝫ certa
habeat̃ regula notandū ꝙ oīa pctā mortalia reducuntur ad
vij. vitia capitalia q̄ ꝯtinent̃ in hac dcōne ſaligia. Vñ notan
dū ꝙ in iſta dictōe ſaligia ſunt ſeptē littere. quaꝝ q̄libet deſer
uit ſuo mortali pctō. nā ꝑ lrām s intelligit̃ ſupbia. per ṗmū a
auaricia. ꝑ l. luxuria. per ṗmū i. ira. ꝑ g. gula. per ſcdm i. inui
dia. ꝑ ſcdm a. accidia. vnde ꝟſus Dat ſeptem vitia dictio ſali
gia. Iſte autē ſeptē male radices q̄ in terra deſerta inuia et in
aquoſa aīaꝝ hoīm pctōꝝ de q̇bus ego ſum vnus radicantur
Ex q̄libet vero radice eaꝝ multi rami pullulāt vt tradit Gre
go. ſuꝑ Iob. nā ex iſta mala radice q̄ eſt ſupbia oriunt̃ ſeptez
peſſimi rami. videlꝫ inobedientia. iactātia. ypocriſ. ꝑtinacia.
cōtentio. diſcordia. p̄ſumptio Et nota ꝙ iſta vocant̃ morta/
lia. qr ꝓpter iſtā incurrit hō ſentētiā ſpūalē Primū ꝰ ⁊ princi
pale inter iſta eſt ſupbia. i. amor inordinatꝰ ſuiꝑ̄pius. ſ. ꝓprie
excellētie ⁊ honoris. nō referendo ad honorē dei nec actu nec
habitu. nec ad edificatōem alterius ꝓximi Et ſunt q̄tuor mo
di ſupbie Primus eſt qñ hō appetit videri et reputari ab aliq̄
melior q̄ȝ ſit. ⁊ p̄ſumit de ſe ꝙ ſit bonus. ⁊ eſt tñ malꝰ ⁊ pctōr
vel ꝙ habeat aliq̄ bona q̄ nō hȝ Scdꝰs modus eſt qñ hō ſe re
putat hr̄e bona a ſeipō q̄ hȝ a deo. Terciꝰ modus ſupbie eſt
qñ hō reputat ſe hr̄e illa q̄ hȝ a deo ꝓpriꝭs meritis ⁊ nō ꝑ gra
tiā dei. Quartus qñ q̇s ꝑ nobilitatē vel diuitias vel q̄cunq̧
alia vult apparere excellētior ſuꝑ alios inordinate et plus q̄ȝ
ſtatꝰ ſuus expoſcat Et nota ꝙ rami ſupbie q̇ ſup̄dicti ſunt ab
aliq̇bꝫ nuncupant̃ filie q̄ aliq̄lit̃ ꝓpter ſimplices ſtꝭ deſcriben
de. Vñ inobediētia ē ꝯtēptus p̄cepti ſupioris. ſcꝫ dei vel cu
iuſcūq̧ hoīs cui tenet̃ obedire. vt ꝑ hoc hō inobediēs. videa
tur nō alteri ſubiꝭci vel eſſe ſubiectꝰ. ypocriſ eſt exterius oñ
dere deuotōem ficte ꝓpter laudē hoīm habendā Contētio
vel ꝯtēdere eſt reſiſtere aliꝭs ꝑ ꝟba ⁊ nō velle ab aliꝭs ſupari
in verbis ⁊ lite. vt ꝑ hoc excellētior videat̃. Pertinatia eſt qñ
ꝓprie opinioni vel ſcie hō nimis inordinate innititur. no/
lens credere conſilio maioꝝ. vt per hoc appareat ſapientior.
Diſcordia eſt quando aliquis rebellat ⁊ cōtradicit voluntati

melioꝝ proterue et ex ſuꝑbia cordis. Preſumptio eſt quando
quis ꝑ veſtes inordinatas ⁊ alia q̄cunq; mirabilia vult appa
rere ⁊ gl'iari. ⁊ ab illis a q̇bus videt᷑ valẽtior reputari. ¶ De
radice auaricie naſcunt᷑ ſex. ſcʒ ꝓditio. fraus. fallacia. ꝑiuriuʒ.
inq̇etudo mentis. ꝯtra miſericordiã cordis obduratio. Pro
ditio eſt dolus in rebꝫ interioribꝫ. Fraus eſt deceptio in rebꝫ
exterioribꝫ ꝓpter defectũ vendite rei vel empte. Fallacia ē de
ceptio ⁊ dolus in verbo ad decipiendũ ꝓximũ ſiue in venden
do ſiue in emẽdo. Periuriũ eſt verbũ ꝯtra mentẽ ꝓlatũ cum
iuramẽto. vel iuramentũ mend[illegible]ſum ꝓpoſitũ ⁊ affirmatũ In
quietudo mẽtis eſt nimia ⁊ ino[illegible]nata ſollicitudo circa diui-
tias acq̇rendas. ⁊ ſilia Cordis obduratio eſt qñ auarus obdu
rat ⁊ ꝯfirmat cor ſuũ ꝙ nihil dabit pauperibꝫ. nec miſericordi
ter ſubuenit alteri. Auaricia eſt appetitꝰ inordinatus habẽ
di indebite diuitias. vel q̄cunq; poſſunt emi vel vendi ꝑ pe-
cuniã. Eſt aũt duplex auaricia. quedã qñ hõ nimis ardenter
cuſtodit res ſuas nõ iniuſte rapiẽdo alienũ. ⁊ talis auaricia ē
pctm̄ mortale tm̄ in duobꝫ caſibꝫ. Primus eſt qñ hõ tm̄ dili-
git diuitias ſuas ⁊ occupat ſe in eis ꝙ ꝑuipendit honorẽ dei
et p̄cepta eius. Scd̄s qd̄ hõ non ſubuenit ꝓximo pauperi in
neceſſitate ꝯſtituto. qꝛ tũc talis auaricia ē pctm̄ mortale Alia
auaricia ē qñ aliq̇s cupit alienũ caꝑe vel detinere iniuſte quo
quo mõ cũ certo ꝓpoſito Et auaricia talis ſꝑ eſt pctm̄ morta-
le. niſi qñq; ꝓpter ꝑuitatẽ rei ablate. puta furari morſellũ pa-
nis vel aliq̇d tale nõ eſt pctm̄ mortale. Preter iſtas aũt filias
auaricie ſunt alie a q̇buſdã ſuꝑaddite. ſcʒ rapina. furtũ. ꝓditio
vſura Rapina eſt acceptio rei aliene cũ violẽtia. Sed furtuʒ
eſt acceptio iniuſta ⁊ occulta rei aliene inuito dño ſuo. Prodi
tio eſt dolus circa ꝑſonas. puta cum vna ꝑſona prodit vel tra
dit aliam. vt patefactũ eſt de Juda proditore. Vſura eſt quã
do ꝓ dilatione termini vel rõne mutui accipit᷑ aliq̇d vltra ſor
tem. ſaltẽ in rebꝫ in q̇bus nõ differt vſus rei ⁊ ꝯſumptio eius
vt panis ¶ De infecta radice luxurie naſcunt᷑ octo filie. ſ. ceci
tas mẽtis. incõſideratõ. incõſtãtia. p̄cipitatio. amor ſui. odiũ
dei. amor p̄ſentis ſeculi. deſperatio ſiue horror futuri ſeculi.
Cecitas mentis eſt quãdo homo ꝓpter delectationem hmõi

De confeſſione

venerꝫ ipedit̃ ⁊ abſtrahit̃ i mēte Incōſideratio ē qñ ipedit̃ et
ſopit̃ rō hoīs ꝑpt̃ vehemētē luxuriā. Incōſtātia eſt qñ hō ꝓ/
pter delectatōēꝫ hmōi venerꝫ retardat̃ ne faciat vl' ꝑficiat bo
na q̄ incepit facere vel ꝓpoſuit facere. Precipitatio ē qñ ꝑpt̃
delectatōēꝫ hmōi ipedit̃ ꝯſiliū i agēdis Amor ſui ⁊ odiū dei
eſt ex ꝑte volūtatis. qñ. ſ. hō plus appetit ꝑpetrare luxuriā et
incurrere odiū dei q̄ꝫ a luxuria abſtinere vl' abſtrahere Amor
pn̄tis ſeculi ⁊ horror futuri iudicij eſt qñ luxurioſus intm̄ de
lectat̃ remanere i luxuria ꝙ vellet hic ſꝑ manere ⁊ viuere. nec
curat de eterna vita Luxuria eſt appetit⁹ iordinat⁹ circa dele
ctatōēm veneris Et hꝫ ſex ſpēs. ſc̄m alios tñ ponunt̃ ſeptē vt
poſtea patebit. Prima ē pctm̄ ꝯtra naturā. ſ. qñ fit mō q̄ nō
ꝯuenit ḡnatōi hūane. Fornicatio general'r ē oīs ꝯcubit⁹ ſo/
luti cū ſoluta extra legē matrimonij. Adulteriū ē cōcubitus
factus in matrimonio. qñ. ſ. vterq̄ꝫ ē matrimonio copulatus
vel ſaltē alter eoꝝ. Inceſt⁹ ē ꝯcubit⁹ cū ꝯſanguinea. Stu/
prū ē defloratio ꝟginis Rapt⁹ eſt qñ mulier rapit̃ ꝯtra volū
tatē ꝑentū ſuoꝝ ¶ Et notādū ꝙ oīs ꝯcubit⁹ fact⁹ extra legeꝫ
matrimonij ē pctm̄ mortale. qꝛ cōtra legē nature. ꝯ̄ p̄ceptum
dei ⁊ ꝯ̄ iuſticiā ꝓximi Silr̄ oīs tact⁹ ipudic⁹ fact⁹ cū inten/
tōne ꝓuocādi ad actū luxurie ē mortale pctm̄. vl' ſaltē cā mor
talis pcti ¶ De peſtifera radice ire pullulāt ſex rami. ſ. rixa. tu/
mor mētis. ꝯtumelia. clamor indignatio ⁊ blaſphemia. Ira
eſt mot⁹ ſanguinis circa cor ꝓpter appetitū vindicte ¶ Vñ
ſciendū ꝙ ira qñq̄ꝫ eſt ꝟtuoſa. nec eſt pctm̄. qñ ſcꝫ appetitus
vindicte eſt ſc̄m debitū ordinē iuſticie ⁊ cū charitate. qñ hō q̄
rit correctōem pcti et nō vindictā ꝓpriā. nec nocumētū ꝓxi/
mi. ſꝫ ſolū offenſe culpe q̄rit vindictā. ⁊ tal' vocat̃ zelus Qñ āt
talis appetit⁹ vindicte eſt ad vincēdū ꝓpriā iniuriā ⁊ ad no
cēdū ꝓximo. talis iā eſt pctm̄. et nō lꝫ hōi talē vindictā accipe
niſi habēti autoritatē Eſt āt pctm̄ mortale qñ talis appetit⁹
vindicte eſt ad inferendū aliq̄d nocumētū. qꝛ ē cōtra charita
tē ꝓximi. ſꝫ ꝓut ē mot⁹ ſenſualitatis ꝑueniens rōem ⁊ indeli/
berat⁹. ſic ē pctm̄ veniale Indignatio eſt qñ alterū iniuriātē
ſibi deſpicit in corde ſuo. ⁊ iudicat eū indignū ⁊ deſpiciēdum
ꝯſiderās defect⁹ ei⁹ Tumor mētis ē qñ hō irat⁹ q̄ſi inflat⁹

cogitat viam et modū nocendi ei q̄ fecit ſibi iniuriā Blaſphe
mia eſt locutio ꝯtra deū. eo ꝙ ꝑmittit ſibi talē iniuriā fieri vl̄
euenire. Clamor eſt locutio iniurioſa ꝯtra ꝓximū ſine expſſi
one determinate iniurie. Et hꝰ i euāgelio vocaꝰ racha. i. ſub/
ſannatōis ſignū. Cōtumelia eſt locutio cōtra ꝓximū cū expſ
ſione iniurie. puta cū aliq̄s vocat ex ira alterū latronē vel ho
micidā et ſil'ia. Rixa eſt ꝗ̄tū ad irā in oꝑe exteriori. ſ. verbera
tio. abciſio. vulneratio. ⁊ ſil'ia ¶ De voraci radice gule naſcūꝰ
q̄nq̨. ſ. inepta leticia: ſcurrilitas. īmūdicia. multiloquiū. hebe
tudo ſenſuū. Gula eſt appetitus inordinatus ⁊ imoderatus
comedendi vel bibendi contra regulam recte rationis. ſcʒ ſu/
mendo plus de cibo ⁊ potu ꝗ̄ʒ nature cōueniat ⁊ cōplexioni
hominis ſumētis ⁊ ꝯuerſationi eoꝝ inter quos habitat.
Sciendū tñ ꝙ gula nō eſt pctm̄ mortale ex natura ſua niſi in
duobꝫ caſibꝫ. Unus qñ propter timorē vel amorē dei nō re/
trahit ſe a pctō gule. ſed intm̄ appetit cibū ⁊ potū ꝙ nō retra
hereꝰ etiā ꝓpter ꝓ̄ceptū diuinū. Scd̄s qñ hō inebriat ſe liben
ter in tali ſtatu ꝙ neſcit ſe regere. et tūc gula eſt pctm̄ morta/
le. Hebetudo mētis eſt abſtractio intellectus circa ſpecula/
bilia ⁊ agibilia ꝓpter nimiā ſumptōem cibi et potus Inepta
leticia eſt deordinatio volūtatis circa delectatōem cibi ⁊ po
tus. qñ. ſ. hō vage ⁊ incōpoſite circa talia nimis et ſuꝑflue le
taꝰ. Multiloquiū eſt qñ hō ſuꝑflue ⁊ nimis ī verbis incōpo
ſitis ⁊ cachinnatōibꝫ deordinat ſe. Scurrilitas eſt qñ hō ſe
inordinate ad exteriores actus ad modū ioculatoris hʒ Im/
mūdicia eſt vomitus ſequēs ex inordinata comeſtione vl̄ po
tu. vel etiā pollutio ſeminis ꝓueniens ex repletiōe nimia.
De ficta radice īuidie naſcūtur q̄nq̨. ſ. odiū. ſuſurratio. detra
ctio. exultatio in aduerſis ꝓximi. et afflictio in ꝓſperis eius.
Inuidia eſt triſticia de bono alterius inꝗ̄tum impedimētū
eſt ꝓprie excellentie. Odiū eſt velle malū alicuiꝰ. et ꝑ hoc bo/
nū ꝓximi diminuere. Suſurratio eſt diminutio fame alteriꝰ
ꝑ ꝟba occulta ⁊ nō exꝑmētia manifeſte maliciā ſiue infamiaꝫ
eiꝰ Detractio eſt alterius ꝑ verba manifeſta infamatio. tñ in
abſentia eius. Deriſio eſt vilipēſio dictoꝝ vel factoꝝ alteriꝰ
ludibrio ⁊ riſu. Exultatio in aduerſis ꝓximi eſt cū aliq̄s gau

det de aduerſitate et dãno ꝓximi. Afflictio in ꝓſperis eſt dolor et diſplicẽtia de bonis ⁊ ꝓſperitate alioꝝ quã nõ p̃t impedire. ¶ De radice neq̃ accidie ꝓcedũt ſex. ſ. malicia. rãcor. puſillanimitas. deſperatio. torpor circa p̃cepta. vagatio mẽtis erga illicita Accidia vel pigritia eſt tediũ ſeu faſtidiuȝ diuini. boni. ſ. qñ hõ nõ hȝ deuotõem bonã nec delectatõem ĩ amore dei. ſȝ tediũ magis ⁊ faſtidiũ ⁊ mentalẽ receſſum. Et iſtud repugnat charitati quã q̃libet hõ tenet̃ habere diligẽdo deũ ſup oĩa. ⁊ delectabili amore tenet̃ ei inherere Et cauſat̃ talis pigricia ex rebellione carnis ad ſpm̃ Vagatio mẽtis circa illicita eſt quãdo aliq̃s nõ inuenit delectatõem in ſpũalibꝫ et vacat delectatõnibꝫ carnalibꝫ et q̃rit ea. puta nimis ludendo nimis iacẽdo Deſperatio eſt receſſus a bono diuino cui firmiter eſt inherendũ Torpor circa p̃cepta eſt ꝓpter accidiã negligere ⁊ ꝯtẽnere diuina precepta que ſunt facienda de neceſſitate ſalutis. Rancor eſt indignatio quam habet homo piger cõtra illos qui mouent eũ benefacere illa ad que tenetur. Malicia eſt odium ⁊ indignatio quã homo piger habet cõtra illos qui docent pigros habere ſpiritualia bona inq̃tum impediũt a delectatõnibꝫ corporalibꝫ Tepiditas ẽ pu⁹ amor dei ⁊ p̃ceptorũ eius Mollicies eſt qñ hõ piger nõ vult ſuſtinere q̃cunq̃ penitentiã ꝓpter amorẽ dei. nec facere aliquod bonũ ad quod tenet̃. Somnolẽtia eſt ſomni nimietas ad modũ brutorũ. et pigricia ad ſurgendum et benefaciendũ illa que tenetur facere. et quãdo tenetur ea facere. Puſillanimitas eſt boni ardui pretermiſſio. quod cadit ſub conſilio. puta tarde confiteri. tarde penitentiam facere. Ocioſitas eſt ceſſatio a bono opere quod tenetur homo facere. et quãdo tenet̃ facere. et attentio ad inutilia ⁊ nociua. Et vltra ſex ramos vel filias ipſius accidie ſuperaddite ſunt quatuor que dicte ſunt multum facientes ad declaratõnem materie. Iſte igit̃ ſunt ſeptẽ radices cũ ramuſculis ſuis q̃ in vniuerſo ſunt quadraginta tres. et ſic ipſis cõputatis cum ſeptem radicibꝫ erũt in toto quinq̃ginta. De quo q̃nquagenario dr̃ Helyas ꝓpheta Si ho⁹ dei ſuȝ deſcẽdat ignis de celo ⁊ deuoret te et quinquaginta tuos. Ita dȝ dicere cõfeſſor ꝯfitenti. Si ꝑ q̃

ſeruus dei ſum. qꝛ loco dei ſum. deſcēdat ignis de celo.i.ig/
nis ſpūſſci deſcēdat in aīam tuā.ꝛ deuoret te.i.veterē hoīem
alias errātē.ꝛ q̄nquaginta tuos.i.radices ꝛ ramos ¶ Nunc
ergo vidēdū eſt q̄uo ſacerdos dꝫ interrogare de iſtis Si em̄
peccator ꝑ ſe vl' ad interrogatōem ſacerdotis ꝯfiteat᷑ de ſup/
bia.dōo Peccaui pctō ſupbie.ſacerdos dꝫ īterrogare de mō
dicēdo.ꝑ quē modū fuiſti ſupbꝰ.fuiſti vnq̄ꝫ inobediēs māda
tis ſupioꝝ tuoꝝ.ſicut eccleſie vel p̄lati vel parentū tuoꝝ vel
dn̄i vel magiſtri.et hoc ſc̄m cōditōez pſone q̄ ſp dꝫ inſpici Si
dicat ꝙ ſic.interroget q̄bꝰ mādatis.q̄uo.q̄tiēs.q̄re.q̄n et vbi
q̄ circūſtātie vt dictū eſt ſup̄ in oībꝰ pctīs ſunt attēdēde ꝛ ꝯſi
derāde.Deinde interroget.iactaſti te vnq̄ꝫ de bonis a deo ti
bi collatis.ſiue ſint bona nature.ſicut pulcritudo.fortitudo
aptitudo nobilitas.ꝛ ſilia.ſiue ſint bona fortune.ſicut ſunt
diuitie.vt denarij.veſtes.ornamēta.equi.agri.poſſeſſiones
et ſilia tpalia bona.ſiue ſint bona grē.ſicut ſapiētia.eloq̄ntia
ſcia.ꝟtutes.ꝛ ſilia Debet igit᷑ ꝯfeſſor dicere.fuiſti vnq̄ꝫ elatꝰ
in mente tua.vl' gloriaſti vnq̄ꝫ de pulcritudine.fortitudine.
aptitudine.nobilitate.diuitijs.ſapiētia.eloquētia.ꝟtutibus
et ceteris bonis tibi a deo collatis.ita ꝙ nō te hūiliaſti corā
deo ꝑ hmōi bonis.q̄ꝫtum debuiſti.vel credidiſti iſta habere
ex meritis tuis ꝛ nō ex mera grā dei.vel ꝑpter illa credidiſti
plus valere q̄ꝫ alij.ita ꝙ facta et dicta aliorū cōtēneres ꝛ de/
dignareris eis eē eq̄lis Si dicat ꝙ ſic.interroget.q̄tiēs.q̄uo
ꝛc̄ijs. Deinde interroget adhuc.vtꝝ ad hoc vt ꝯmēdareris ꝛ
honorareris ꝑ alijs.fuiſti ne vnq̄ꝫ ypocrita:ita ꝙ exteriꝰ oſtē
deres ſanctitatē ꝛ bonitatē ꝛ interius retineres maliciā ꝛ ini
q̄tatē Si dicat ꝙ ſic interroget.q̄tiēs.q̄uo ꝛc̄. Deinde inter
roget.nunq̄d qꝛ nō honorabaris vl' ꝑmouebaris ꝑ alijs mo
uiſti aliq̄n cōtentōes et diſcordias in ciuitate.villa.ſocietate
vl' collegio Si dicat ꝙ ſic.interroget ſi mala fuerūt inde ſecu
ta.qꝛ ſi ſic oīm illoꝝ ip̄e eſt reus Deinde interroget nūquid ꝑ
pter ſupbiā ne videreris ſuperari ab alijs fuiſti ptinax in ſuſti
nēdo cōtra veritatē et iuſticiā.cōſiliū tuū vel ſniam tuā ꝛ ver
bū tuū Si dicat ꝙ ſic.int᷑roget vtꝝ aliq̄d dānū ē inde ſecutū
qꝛ ſi ſic ip̄e tenet᷑ reparare. Deinde interroget eū.preſumpſiſti

ne vnq̄ȝ aliq̄d facere qđ excederet vires tuas. ſtatū tuū ꝯditio
nē tuā ꝛ tuoꝝ Si dicat ꝙ ſic īterroget ſi fuerit inde aliq̄s le-
ſus vl' dānificatꝰ. q2 ſi ſic ip̄e tenet̄ repare. Et ſic iſta peſſima
radix ſupbie poterit euelli de corde pctōris Eodē mō dōm eſt
de radice auaricie. qm̄ ſi pctōꝛ p ſe vel ad īterrogatōēȝ ſacerdo
tis ꝯfitet̄ de pctō auaricie īterroget ſacerdos de mō. dicēdo
Feciſti vnq̄ȝ fraudē vel fallaciā. vel dixiſti vnq̄ȝ mēdaciuȝ vel
piuriū in emēdo vel ꝯmutādo. vl' aliquē aliū ꝯtractū faciēdo
Si dicat ꝙ ſic. interroget quā fraudē vel fallaciā. ſȝ ip̄e ſacer-
dos nō ſpecificet eā illi Iſtud ei hn̄dū eſt ꝓ regula generali ꝙ
in iſtis interrogatōibꝫ ſacerdos nō debȝ deſcēdere ad ſpēalia
pctā vel ad ſpēales circūſtātias pctōꝝ. q2 forte multi poſt ta-
les interrogatōes delinq̄rent. qm̄ oñderent̄ eis modi ꝛ mane
ries pctōꝝ q̄s ipi neſcirēt cogitare Et iō ſp interroget in ge-
nerali dicēdo vt dcm̄ ē. feciſti vnq̄ȝ fraudē vl' fallaciā ꝛc. Et ſi
dicat ꝙ ſic interroget quā. ꝛ q̄re. q̄bꝫ modis. ꝯ q̄s. q̄tiēs. ꝛ q̄bꝫ
caſibꝫ Deīn interroget eū dicēdo Dimiſiſti vnq̄ȝ ꝓpter aua-
riciā tuā adimplere ſepteȝ opa miſericordie. ꝛ ſpecificet illi ea
dicēdo. vidiſti ne vnq̄ȝ eſurientē cui non dediſti māducare. et
ſic de alijs opibꝫ miſericordie. de q̄bꝫ dicet̄ infra in tercia pte
huiꝰ opis Si dicat ꝙ ſic. interroget eū de circūſtātia vt dcm̄
eſt Circa etiā pctm̄ auaricie interroget eū de ludo. furto. rapi
na. vſura. de q̄bꝫ aliq̄d dicet̄ infra. ¶ Circa fediſſimā radiceȝ
luxurie notandū ꝙ luxurie ſeptē ſtȝ ſpēs Prima ē fornicatio.
ſcđa adulteriū. tercia ſtupꝝ. q̄rta inceſtus. q̄nta raptus. ſexta
ſacrilegiū. ſeptīa ē pctm̄ ꝯtra naturā Fornicatio ē ꝯcubitꝰ ſo
luti cū ſoluta Adulteriū ē alterꝰ thori violatio Stupꝝ ē illi-
cita ꝟginis defloratio Inceſtꝰ ē affiniū vel ꝯſanguineoꝝ ab
uſus Raptꝰ eſt cū puella de domo parentū violēter trahitur
vt corrupta in vxorē vel ꝯcubinā habeat̄ Sacrilegiū ꝓut hic
ſumit̄ eſt religioſoꝝ vel religioſaꝝ vel ꝓmotoꝝ ad ſacros or-
dines ꝯcubitꝰ Pctm̄ ꝯtra naturā fit multis modis Vno mō
q̄n nō ſeruat̄ ſpēs. ſicut q̄n fit cū iumēto. ꝛ iſtud vocat̄ beſtiali-
tas Et de hoc dr̄ in lege moyſi. Qui coierit cū iumēto morte
moriat̄ Alio mō q̄n ſeruat̄ ſpēs ſȝ nō ſexus. ſicut q̄n maſculus
peccat cū maſculo. vel femīa cū feīa. ꝛ iſtud vocat̄ ꝓprie pctm̄

ſodomiticū. qꝛ iſto pctō ſodomite laborabāt. ⁊ iō cremati fue
runt igne ſulphureo Gen̄.xix. ⁊ alie q̄tuoꝛ ciuitates pierūt p/
pter vicinitatē eoꝝ de pe. di.i. ſed ⁊ ꝯtinuo Alio mō fit qn̄ nō
ſeruat̄ vas debitū vel modus debit9. lꝫ ſeruet̄ ſexus. ſicut qn̄
vir abutit̄ vaſculo mulieris. vel qn̄ nō ꝯgnoſcit eā mō natura
li Alio mō fit qn̄ idē ē agens ⁊ patiēs. ſicut qn̄ vir corrūpit ſe
ipm vel mulier ſeipam. ⁊ vocat̄ iſtud pctm̄ molliciei. Vn̄ dt
apl's Neqꝫ molles neqꝫ maſculoꝝ ꝯcubitores regnū dei poſ
ſidebūt Circa ģ iſtud maledictuꝫ pctm̄ luxurie cautiſſime dꝫ
ſacerdos ꝓcedere. ita ꝙ nō nimis ad ꝑticularia deſcēdat. qm̄
ſic frequēter cōpertū eſt tā viros q̄ꝫ mulieres ꝑ nimis expꝛſſaꝫ
noiatōem ⁊ interrogatōem criminū in pctā q̄ nō nouerāt in
curriſſe Vn̄ ſi pctōꝛ ꝑ ſe vel ad interrogatōem ſacerdotis di
cat ſe peccaſſe pctō luxurie ſacerdos interroget eū vtrum ſit ſo
lutus vel nō. ⁊ vtrū peccauit pctō fornicatōnis vel adulterij
vel ſtupri vel inceſt9. raptus. ſacrilegij. vel pctō ꝯtra naturā
id ē interroget eū ſi illa cū qua peccauit erat ſoluta. vidua. vel
ꝯiugata. affinis. ꝯſanguinea. religioſa. vel ꝟgo. ⁊ vtrū illam
habuerit ꝑ violentiā vel nō. ⁊ iſtud ſufficit ſi ꝑſona ꝯſitēs ē in
telligēs. ſed ſi eſt ꝑſona ſimplex interroget ſacerdos vtrū ag/
nouerit eā mō naturali. nō tm̄ deſcendēdo ad ꝑticularia. i. non
interroget an cognouerit eā an̄ vel retro. ⁊ ſic de alijs inter/
rogationib9 Interroget etiā de numero ꝑſonaꝝ. i. ſi cogno/
uit vnā vel plures. tm̄ nō interroget de noīb9 ꝑſonaꝝ Intro/
get inſuꝑ de nūero actuū. i. an ſemel vel bis an pluries. Int/
roget etiā de tpe. i. ſi tpe ſacro vel nō ſacro. ⁊ etiā de loco. ⁊ q̄
li tētatione peccauit. ⁊ vtrū ꝑueniēs tētationeꝫ vel ꝑuentus
ab ea. ⁊ vtrū peccauit ſp ōte vel coacte. ⁊ q̄ coactōe vtrū ꝯdi/
tionali vel abſoluta. ⁊ vtrū peccauit ex libidine vel ex pauper
tate Et iſtud hꝫ locuꝫ potiſſime in mulierib9. et ita de multis
alijs q̄ magiſtra reꝝ expientia docebit Sed qꝛ iſta radix peſſi
ma luxurie extēdit ita palmites ſuos ꝙ etiā coopit lectos le/
ge m̄rimonij ꝯiunctos Sciendū ꝙ maritus p̄t peccare pctō
luxurie multis modis etiā mortaliter cum vxore ſua. q̄ modi
cōtinent̄ in his ꝟſib9. Tempe mente loco ꝯditiōe mō Quin/
qꝫ modis peccat vxore maritus abutens Tempe. i. ſi in tem/

poꝛe menſtruoꝝ cognoſcat eam. qꝛ ſi ſciēter hoc faceret pec-
caret moꝛtaliter ⁊ in veteri lege mandabatur interfici ¶ Sꝫ q̄d
de mulieri menſtruata. nunq̄d peccat ſicut vir Dico q̄ ſi vir
tpe menſtruoꝝ petat debitū ſibi reddi ab vxoꝛe ipſa dꝫ ei q̄tum
pt pſuadere ne petat. dicendo ſe eſſe infirmā nec eſſe paratam
tunc ad opus illud Non tñ dꝫ ei dicere ſe eſſe in paſſione illa
niſi ꝯſtaret ei de conſtantia viri ⁊ prudētia ſeu diſcretōe eius.
quia ipſe poſſet tantā abominatōem ꝯcipere ꝯtra eam q̄ di-
mitteret ipſam Sed ſi cōſtaret ſibi de diſcretione ⁊ pruden-
tia viri poſſit ei reuelare Et ſi ipſe nollet deſiſtere reddat ſibi
cum doloꝛe ⁊ amaritudine coꝛdis Tempoꝛe etiā vt ſi vxoꝛeꝫ
cognoſcat tempoꝛibꝰ ieiunioꝝ. vel diebꝰ ſanctoꝝ vel diebꝰ cō-
municatōis vel tempoꝛe puerperij Nō tñ credo q̄ in iſto ca-
ſu ſit pctm̄ moꝛtale. dum tñ nō tranſgrediantur limites matri-
monij. ſicut dicetur ſtatim. licet ſint monendi q̄ tpe tali abſti-
neant ab actu carnali. Et de h̄ habetur. xxxiij. q. iiij. ſciatis. et
ca. ſequēti. Mente. i. intentione. Poteſt em̄ vir ad vxoꝛeꝫ ac-
cedere tribꝰ modis Uno modo vt generet ex ea prolem q̄ ſit
ad dei ſeruitium ⁊ cultum Alio modo vt reddat debitum q̄d
ab ea exigitur. ⁊ ſi cum tali mente ad eam accedat nō peccat
moꝛtaliter nec venialiter. imo meretur dūmodo nihil aliud
cōmitteret ibi. Alio modo cauſa cōcupiſcētie carnis. et ſi ta-
lis concupiſcētia maneat infra limites matrimonij. ſcilicꝫ q̄
nullo modo accederet ad eam niſi eſſet vxoꝛ ſua eſt ſolum pec-
catum veniale Si autem iſta cōcupiſcentia tranſgrediatur
limites matrimonij. ita ſcꝫ q̄ accedit ad eam. non ſoluꝫ ſicut
ad vxoꝛem ſed ſicut ad mulierem. ita q̄ ſi haberet aliā in ꝓm-
ptu ita bñ accederet ad eam ſicut ad iſtā. tam eſt peccatū moꝛ-
tale Loco. id eſt. ſi cognoſcat eam in eccl'ia vel in cimiterio.
vel in alio loco ſacro Et in iſto caſu ego credo q̄ vterq̄ pec-
cat moꝛtaliter. Cōditione. id eſt. ſi cognoſcat eam cōditione
inhoneſta. vel etiā illicita. ſicut viſum fuit ſup̄ q̄n agebatur de
mr̄imonio Mō. i. ſi vir eā ꝯgnoſcat ꝯtra modū inſtitutum a
natura. ⁊ iſtud ē grauiſſimū pctm̄ in vxoꝛe Unde ſcḋm q̄ dt Augꝰ.
Uſus q̄ eſt ꝯ naturā execrabiliter fit ī meretrice. ſꝫ execrabiliꝰ
fit in vxoꝛe. xxxij. q. vij. adulterij. Scḋm iſta ḡ poterit facer-

dos formare interrogatões ſuas de pctõ luxurie circa vir ⁊
vxorẽ.ſaluo tñ ꝙ nõ nimis deſcẽdat ad ꝑticularia ¶ Circa pec
catũ ire.ſi pctõꝛ ꝑ ſe vl̕ ad interrogatõez ſacerdotꝭ ꝯfiteat̃ de
eo poterit ſacerdos ĩterrogare ſi ꝓpt̕ irã dixerit blaſphemiã ꝯ̃
deo vl̕ ſcĩs ei⁹ Si dicat ꝙ ſic.ĩtrroget eũ quõ.q̃tiẽs.q̃re.⁊cĩjs
Deiñ interroget.dixiſti vnq̃ꝫ ꝓpt̕ irã ꝟba ꝯtumelioſa ꝓxĩo.
ſi dicat ꝙ ſic.ĩterroget q̃ ꝟba.q̃re.q̃tiẽs.vbi.⁊ corã q̃bꝫ Int/
roget etiã ſi fuerit iniuriat⁹ ꝓxĩo.ſ.aliquẽ ꝑ irã ꝑcutiẽdo vl̕ ver
berãdo Si dicat ꝙ ſic.ĩtrroget q̃s erat.vt ſi erat clericus vl̕
laic⁹ vel religioſus vel ſecularis.⁊ vbi.⁊ q̃re.⁊cĩjs circũſtan
tĩjs ꝑſone.ĩtrroget etiã q̃tiẽs iterauit ĩiurias.⁊ vbi.⁊ q̃re.⁊c̃.
¶ Circa pctm̃ gule ſi pctõꝛ ꝑ ſe vl̕ ad ĩterrogatõez ſacerdotis
ꝯfiteat̃ de eo.ĩtrroget ſi ꝓpt̕ gulã vnq̃ꝫ fregerit ieiuniũ ecclie.
vel ſi comederit carnes in eis.q̃re.q̃tiẽs Et ſi inebriauit ſe.et
hẽat ꝯſuetudinẽ ꝓpt̕ quã ĩebriet ſe.⁊ ſi ꝓpter ebrietatẽ dixit ꝟ/
ba ſcurrilia.inhoneſta.vel iniurioſa.⁊ q̃tiens.⁊ q̃bꝫ dixit ⁊c̃.
Et nota ꝙ ꝫ ꝙ d̃t Gre.q̃nꝫ modis peccat hõ ꝑ gulã.q̃ modi
ꝯtinent̃ in his ꝟſibꝫ Certũ ſtat ꝙ q̃nqꝫ modis gula damnat
edentẽ Dũ nimiũ comedit.comedẽdi ꝑuenit horã Querit de
licias.parat eſcas delicioſe Aut ſumit auide qđ nõ erat deli/
cioſum ¶ Nota ꝙ multũ ꝯmedere aut rõe ꝯplexiõis vel eta/
tis vel laboris nõ ẽ pctm̃.dũ tñ nõ ſtudio vl̕ ardore vl̕ auidi/
tate ſumit̃ Itẽ ꝑcioſitas ciboꝝ moderate maxĩe in diuitibꝫ q̃
talibꝫ vti ſolẽt nõ ẽ pctm̃.dũ tñ non nimis auide ſumant̃.nec
obſtet ſtat⁹ ſuus. Et qꝛ facta ẽ mẽtio de ebrietate notãdũ ꝙ
ebrietas d̃r tribꝫ modis Uno mõ d̃r plenaria mẽtis obliuio.
et ita nõ ẽ pctm̃ ſi ex ignorãtia ꝑuenit.xv.q.i.ſane Scđo mõ
d̃r ebrietas frequẽs actio bibẽdi Et h̃ vt ait Aug.ẽ pctm̃ ve/
niale.niſi ſit aſſidua.qꝛ tũc ẽ pctm̃ mortale maxĩe ſi nouit vi/
res vini ⁊ nõ vult apponere aquã.xxxv.di.in ꝓncipio Tercio
mõ d̃r ebrietas q̃dã diſpoſitio ⁊ ſtudiũ ad inebriandũ ſe de fa
cili.⁊ ita ſꝑ eſt pctm̃ mortale.xxxv.di.añ oĩa ¶ Circa pctm̃ in
uidie ſi pctõꝛ ꝑ ſe vel ad interrogatõez ſacerdotis ꝯfiteat̃ de
eo.ĩterroget eũ ſacerdos ſi placuit ei dãnũ vl̕ malũ ꝓximi.⁊ ſi
bonũ vl̕ ꝯmodũ illi⁹ diſplicuit ei.⁊ ſi ex inuidia detraxit vn/
q̃ꝫ ꝓximo ſuo.falſum crimẽ ei imponẽdo.vel bonũ qđ in eo

De confeſſione

erat diminuendo vel occultando. vel qđ in eo erat augmētā
do vel illis q̄ nō nouerūt manifeſtādo. Itē q̄ties fecerit iſta
et q̄re. et ſic de alijs circūſtātijs. Itē ſi portat odiū vel rācorē
vel malā volūtatē ꝯtra ꝓximū ſuū. et q̄re. ꝛ cūs ¶ Circa acci
diaꝫ interroget ſacerdos ſi potuit pctōꝛ multa bona facere q̄
nō fecit. dicere q̄ non dixit. cogitare q̄ nō cogitauit. et multa
mala vitare q̄ nō vitauit. Item ſi ex negligētia obmiſit ire ad
miſſam ad ſermonē. et ad alia bona opa ꝛc. Scđm ergo iſtā
doctrinā ſacerdos poterit formare interrogatōes ſuas. et in
iſtis vnctio quā accepit a deo ꝛ expientia magis docebit q̄ꝫ
aliq̄ lectio. Verū qm̄ iuxta veritatē ꝯfitētiū ſacerdos dꝫ va
riare interrogatōes Vñ ſi ꝯfitēs ſit religioſus interrogetur
de trib9 votis regule. ſ. de obediētia. pauptate. ꝛ caſtitatē In
terrogetᷣ etiā de regularib9 obſeruātijs ꝛ potiſſime de abuſio
nib9 clauſtri q̄b9 frequēter ſtatus religioſorū corrūpitᷣ. q̄ ſunt
duodecim. ſcꝫ p̄latus negligens. diſcipulus inobediēs. iuue
nis ocioſus. ſenex obſtinat9. monachus curial'. monachus
ſeu canonicus regularis cauſidicus. habit9 p̄cioſus. cib9 ex
q̄ſitus. rumoꝛ in clauſtro. lis in capl'o. diſſolutio in choꝛo. ir
reuerētia circa altare. Et ſm̄ illas ꝛ ſm̄ etiā alias obſeruan
tias regulares ſacerdos dꝫ formare interrogatōnes. Circa
etiā clericos ſeculares ſunt faciende īterrogatōes de ſimonia
de negotiatōne. ꝛ de alijs q̄ ꝑtinēt ad ſimoniā ꝛ ad auariciā
et ſi habeāt adminiſtratōem vel officiū ſiue bn̄ficiū interrogē
tur de dilapidatōne bonoꝝ. vel ſi expēderint in malos vſus
bona eccl'ie. Itē vtꝝ īterfuerint diuinis officijs ꝛ hoꝛis cano
nicis. vtꝝ poꝛtent coꝛonā ꝛ habitū ꝯgruētē. Itē ſi dicāt inte
gre et ꝑfecte diuinū officiū. Item interrogentᷣ da luxuria. de
venatōe. de irregularitate. de ludo aleaꝝ et ſi'lib9. in q̄b9 ſolēt
ſepius peccare. Circa p̄ncipes ſunt faciende interrogatōnes
de iuſticia. Circa milites de rapina. Circa mercatoꝛes ꝛ ali
os officiales mechanicas artes exercētes de fraude et dolo.
de mēdatio. de ꝑiurio ꝛc. Circa burgēſes et ciues cōiter de
vſuris ꝛ pignoꝛib9. Circa ruſticos ꝛ agricolas de inuidia et
furto maxime circa decimas. p̄mitias. tributa. et cēſus. Vñ
notādū ꝙ licet forma generalis ſupꝛapoſita ſit obſeruāda in

oĩbꝫ tñ ſm diuerſitatẽ pſonaꝝ et officioꝝ ſtudioſius et ſpẽa/
liu s eſt circa ſpẽalia crimina inſiſtẽdũ. Factis ipis interroga
tiõibꝫ ſi ↄfitẽs ſit pſona ſimplex ĩterroget eũ ſacerdos ſi ſciat
Pater noſter. Aue maria. Credo in deũ. et ſi ſciat ſe ſignare.
et ſi neſciat inſtruat eũ vel moneat vt addiſcat. Deinde inter
roget̃ ſi tentet̃ aliq̃ tẽtatõne. ⁊ qua. et q̃uo ſe habeat in reſiſtẽ
do: et doceat eũ modũ. Si em̃ tẽtet̃ de ſupbia cogitet de hu
militate filij dei de q̃ hũiliauit ſemetipm̃ factus obediẽs vſq̨
ad mortẽ Cogitet etiã de caſu diaboli. q̃ ppter ſupbiã ſuam
cecidit de padiſo in infernũ. et de angelo fact9 eſt diabolus.
Si tẽtet̃ de auaricia. cogitet de breuitate vite ⁊ inſtabilitate
et vanitate mundi. et ꝙ nihil hinc portabit ſecũ de diuitijs.
Si tẽtet̃ de luxuria cogitet de morte et q̃lis erit poſt mortez
Vñ nõ meli9 poterit hoĩs caro viua domari q̃ꝫ qualis fuerit
hec mortua pmeditari. cogitet etiã de penis ĩferni ⁊ gaudijs
padiſi Hec et alia multa dꝫ ei oñdere ⁊ docere. Hoc facto re
colligat ⁊ repetat ĩ gñali ↄfeſſione dicẽs Amice tu fuiſti cõ/
feſſus pctã iſta. et oſtẽdat ei grauitatẽ pctoꝝ. eũ dure increpã
do. ad inducẽdũ eũ ad lachrymas. ↄpũctõem ⁊ ↄtritõem Et
ad hoc multũ valet ſi ſacerdos oñdat vultũ doloroſum et la
chrymabilẽ pctõri Sicut legit̃ de ſcõ Ambro. ꝙ q̃n aliq̃s cõ
fitebat̃ ei ſuũ lapſuz ita amare flebat ꝙ ↄfitẽtẽ q̃ꝫtũcũq̨ obſti
natũ ad fletũ ⁊ lachrymas pmouebat Sic etiã dꝫ facere ſacer
dos. vt ſic pctõr verecũdia ductus ad lachrymas inuitet̃. vt
lachryme admonẽtis excitẽt lachrymas penitẽtꝫ Jõ ſumope
caueat ſacerdos ꝙ nõ adulet̃ alicui in cõfeſſione. imo q̃ꝫtũcũ
q̨ ſit magna pſona et reuerẽda increpet et corrigat eam dure.
Caueat tñ ꝙ ne nimis exaſperet vł ꝙ ñ ſit nimis dur9 ĩ v̱bis
Sꝫ ſi pctõr vult bñ penitere pmittat ei vitã eternã ⁊ veniã de
pctĩs. ita ꝙ pctõr ſp recedat cõſolatus ab eo ¶ Jſtis rite pac
tis faciat ſibi dicere ↄfeſſionẽ generalez. monẽs ꝙ ſi recordet̃
de aliq̃ pctõ reuertat̃ ad cõfeſſionẽ. et ſic ĩpoſita ei pnĩa abſol
uat eũ in noĩe dñi. ita tñ ꝙ ſi ſit excõicat9 excõicatiõe maiori
nullo mõ eũ abſoluat donec ſit ab illa excõicatõne abſolut9
Sꝫ ſm cõem doctrinã q̃libet curatus habẽs curã aĩaꝝ põt
abſoluere a mĩori excõicatõe. iõ añq̃ꝫ abſoluat eũ a pctĩs ab

ſoluat eũ ab illa minori excõicatiõe dicẽs. Autoritate dei mi
bi ꝯmiſſa abſoluo te a vinculo minoris excõicatõnis ſi quã
incurriſti ꝑ ꝑticipatõnem ex cõicatoꝝ. et poſtea abſoluat eũ
de pctĩs ꝯfeſſis et oblitis. ¶ Sed pone curatus habet ali/
quos ꝑrochianos ſurdos vel mutos vel cecos vel furioſos
vel demoniacos. ꝛ forte ſcit iſtos eẽ in pctõ mortali. quid fa/
ciet de iſtis. Si eñ moneat ſurdũ ad pnĩam nõ ꝓdeſt. qꝛ nõ
audit. Si mutũ nõ pt̃ ꝯfiteri. Cecus nõ poteſt videre ſignũ
nec etiã pt̃ legere ſicut nec mutus. furioſus nõ eſt capax rõis.
nec etiã demoniacus. Dico ꝙ ſacerdos dꝫ facere poſſe ſuum
vt eos inducat ad ꝯtritõem. pnĩam. ꝛ ꝯpũctõem ſ̃m ꝙ ẽ eis
poſſibile. ſ. verbis vł ſcriptis. vel nutibꝫ vł ſignis. ꝛ etiã alijs
modis q̃bꝫ poterit. Et ſi ꝑ illa vł ſiłia non pt̃ oret deũ ꝛ faciat
orare ppłm ſuũ. vt deꝰ illuſtret corda eoꝝ ad pnĩam. ꝛ ſi nihil
omiſerit de ꝯtingẽtibꝫ nõ ĩputat̃ ſibi. Quõ ãt ſe debeat habe
re ſacerdos ad infirmũ q̃ amiſit loquelã ꝛ nõ põt ꝯfiteri. vide
ſupra in prima parte tractatu de eucbariſtia. c. ix.

¶ De poteſtate clauium Capłm. x.

Quia ſupra dictũ eſt cũ ageret̃ de pñia pctã in ꝯtritõne
dimitti. dubiũ exiſtit quid dimittit ſacerdos virtute cla
uiũ in abſolutõne cum nõ dimittat culpã. qꝛ illa vt dictuꝫ eſt
dimittitur in cõtritõne. nec penam. qꝛ adhuc poſtq̃ꝫ penitẽs
eſt abſolutus remanet obligatus ad penam. ¶ Circa iſtã ma
teriam iſtud videt̃ mihi eſſe dicẽdũ. Jlle eñ qui accedit ad cõ
feſſionẽ aut eſt ꝑfecte cõtritus aut nõ. Si eſt ꝑfecte ꝯtritus
tũc deus ꝟtute cõtritõis remittit ſibi pctã. teſte Ezeche. qui
dicit in ꝑſona dei. Quacũqꝫ hora ingemuerit pctõr oĩm ini/
quitatũ eius nõ recordabor. ita ꝙ anteq̃ꝫ accedat ad cõfeſſio
nem mundatus eſt a culpa. Si aũt nõ eſt ꝑfecte ꝯtritus tũc
ꝟtute ꝯfeſſionis iſta ĩꝑfecta cõtritio reducit̃ ad ꝑfectã. ita ꝙ
de attrito fit ꝟtute cõfeſſionis cõtritus. et ſic virtute cõfeſſio
nis remittunt̃ pctã quo ad culpã ¶ Notãdũ tñ ꝙ qñ dr̃ in
cõfeſſione vel ꝯtritõe pctã dimitti. intelligẽdũ eſt deũ dimit
tere pctm̃ nõ ꝯtritõem vł ꝯfeſſionẽ. vñ Amb. ꝛ ponit̃ de pe.
diſ. i. c. pnĩa ꝟa. §. deꝰ ãt. et Aug. ꝛ ponit̃ d e ꝯſe. diſ. iiij. Ne
mo tollit pctm̃ niſi ſolus xp̃s q̃ eſt agnus tollẽs pctã mundi.

Tollit aũt dimittẽdo pctã que facta ſunt.⁊ adiuuãdo ne fiãt
et ꝓducẽdo ad vitã vbi pctã fieri nõ pñt Nã dicit ſolus xp̃s
nõ excludit.patrẽ nec ſpm̃ſcm̃.cũ indiuiſa ſint opera trinita/
tis.Et iſtud veꝝ eſt q̃tũ ad opa q̃ ſunt ad extra ¶ Quid ergo
faciũt ibi claues vel abſolutio ſacerdotis. Dõm ſm aliquos
ꝙ deus mũdat aĩam in ꝯtritõne a macula culpe.et ſacerdos
abſoluit eã a vinculo pene eterne Fateor ꝙ nõ intelligo iſtos
q2 nõ video ꝙ aliq̃s poſtq̃ mũdatus eſt a macula culpe mor
talis ſit obligatus pene eterne.cum iſta pena nõ debeat niſi
culpe vel peccato mortali.Si igit deus mũdat aĩam in ꝯtri
tõne a culpa mortali ꝑ ꝯñs abſoluit eã a vinculo pene eterne
et iõ dicũt aliȷ̃.ꝙ q̃uis pctm̃ in ꝯtritõne dimittat q̃tum ad
culpã et q̃tũ ad reatũ pene eterne.tñ pctõr adhuc remanet ob
ligat⁹ a duo.ſ.ad ꝯfitendũ pctm̃.⁊ ad aliquã ſatiſfactõem ꝑ
pctõ faciẽdã Et ideo ſacerdos virtute clauiũ abſoluit iſtũ a
vinculo quo tenebat ad cõfeſſionẽ.et ligat eũ ad ſatiſfactõem
Et ſic dr ſacerdos virtute clauiũ ſoluere et ligare.Quãuis il
lud verũ ſit q̃ pctõr ſit obligatus ad illa duo.non tñ videt ꝙ
ſm viã iſtã ꝟba forme ſacramẽtalis abſolutionis poſſint bñ
verificari.nã dt ſacerdos.Abſoluo te a pctis.⁊ nõ dt abſol/
uo te a ꝯfeſſione.ergo ſm iſtã viam oportet ꝙ abſoluat aliq̃
mõ a pctis.Et ideo dicũt aliq̃ ꝙ pctõr per pctm̃ nõ ſolũ obli
gat deo quẽ offendit ſed etiã eccĩe cui ſe peccãdo abſtraxit.et
ideo q̃uis in cõtritione recõciliet deo.tñ remanet adhuc re/
cõciliandus eccleſie.in faciendo ꝯfeſſionẽ illi q̃ rector eſt ec/
cleſie.Et licet iſtud ſit veꝝ.nõ tñ videt ſufficere cũ claues nõ
ſolũ ſe extẽdant ad ſoluendũ ⁊ ligandũ in terris imo ⁊ in celis
dicẽte chriſto Quodcũq3 ligaueris ſuꝑ terrã ⁊c̃. Et iõ dicũt
aliȷ̃ ꝙ ſacerdos ꝟtute clauiũ nõ facit aliq̃d niſi oſtẽſiue.vñ di
cunt ꝙ abſoluit.i.abſolutũ oñdit Vñ qñ dicit.abſoluo te tm̃
valet.i.abſolutũ oſtẽdo te.Et iſti vident dcm̃ ſuũ fundare in
autoritate Ambro.dicẽtꝫ Sacerdos q̃dẽ officiũ ſuũ exhibet
ſꝫ nullus ptãtis iura exercet Sꝫ dcm̃ iſtoꝝ paꝝ videt attri/
buere clauibꝫ.et ꝟbũ Ambroſiȷ̃ intelligendũ eſt.ꝙ ſacerdos
nullius ptãtis iura exercet autoritatiue ſꝫ miniſterialiter bñ.
Et iõ dicũt aliȷ̃ ꝙ ſacerdos ꝟtute clauiũ abſoluit a culpa ſi

De confeſſione

inuenit eam dūmō cōfitēs nō ponat obicē. et abſoluit a pena
purgatorij cui pctōr erat obligatus. nō eā relaxando ſ; eā cō
mutando in penā tpalē vel corporalē. Et hoc ſub cōditione
ſc; ſi implet iniūctā pniam. ita ſi iniūcta pnia ſit ꝯdigna abſol
uit a tota pena purgatorij. et ſi nō eſt condigna nō abſoluit a
tota pena purgatorij ſ; a tāta. ⁊ iō ſi moriat expleta pnia cōdi
gna nō puniet in purgatorio. ſi aūt pnia nō fuerit cōdigna.
vel ſi fuerit ꝯdigna nō tn̄ ꝯpleuit eā in vita ſua cōplebit eā in
purgatorio. Et iſta opinio videt mihi ſatis rōnabilis. Alij di
cunt ꝙ cū oē mortale pctm̄ ſit offenſiuū diuine bonitatis ꝗ
eſt infinita. pena debita ꝓ pctō mortali ē infinita. ⁊ ꝑ ꝯſequēs
eſt viribꝰ noſtris īproportionabilis. virtute aūt clauiū fit no
bis proportionabilis. inquantū virtute clauiū cōfitenti cōicat
paſſio chriſti que dat efficatiam ſacramētis omnibus. et ꝗ fuit
ſufficiens ad ſatiſfaciendū ꝓ peccatis totius mūdi. Vñ ſm
hanc viam virtus clauiū eſt ꝙ virtute earum cōicat cōfitēti
paſſio chriſti. in cuius virtute pt̄ ſatiſfacere ꝓ peccatis ꝙ nō
faciebat añ. Vñ credo ꝙ vnū Pater noſter īpoſitū in pnia a
ſacerdote efficatiꝰ ē ad ſatiſfaciēdū ꝓ pctīs ꝗ; ſi aliꝗs diceret
cētū milia ꝑ ſemetipm̄ qr illud h; meritū a paſſione chriſti il
la vo a merito dicētis. Et iſta opinio eſt multū rōnabilis.

¶ De ſigillo confeſſionis Caplm̄. xi.

Sigillū ꝯfeſſionis d; eē ſecretū. qr nullo mō. nullo pacto
ꝓ nulla re d; frāgi. īmo ſacerdos deberet potiꝰ ſuſtinere
quācūq; penā: etiā mortē añq; reuelaret ꝯfeſſionē nec vbo nec
ſcripto nec nutu nec ſigno. Et de hoc ſigillo dt̄ Greg. ⁊ habet
de pe. di. vi. c. ſacerdos. vbi dr̄ ſic. Sacerdos añ oīa caueat
ne de his ꝗ ei ꝯfitent pctā alicui reuelet. nō ꝓpinquis neq; ex
traneis neq; qđ abſit ꝓ ſcādalo aliꝗ Nā ſi hoc fecerit depona
tur ⁊ oībꝰ diebꝰ vite ſue ignominioſus ꝑegrinādo vadat. Itē
de pe. ⁊ re. c. Ois vtriuſq; ſexꝰ. Caueat oīs ſacerdos ne vbo
aut ſigno aut alio ꝗuis mō ꝓdat aliꝗtenꝰ peccatorē. ſ; ſi pru
dētiori ꝯſilio indiget illud caute abſq; vlla expſſione reꝗrat.
qm̄ ꝗ i penitētiali iudicio pctm̄ ſibi detectū reuelare pſumpſe
rit. ñ ſolū a ſacerdotali officio deponēdū decreuimꝰ. verū etiā
ad agēdū pniam i arto monaſterio ꝑpetuo detrudēdū Ita ꝙ

ſn decretali iſta inſtruitur cõfeſſoꝛ de hoc quid agere debeat
et a quo cauere debeat. Si em̃ ſacerdoti in cõfeſſione occur/
rat caſus ſuper q̃ nõ poſſit bene cõſulere penitẽti. dꝫ ſup̱ hoc
cõſulere ꝑitioꝛẽ ſe vt videat quid agere debeat Sub q̃ ãt foꝛ
ma reuelabit iſti ꝑito pctm̃ quod alter cõfeſſus eſt ſibi Credo
ꝙ ſub iſta. ſi talis caſus accideret q̃d faciendũ eſſet. vel ſi ali/
quis ꝯfiteaꝛ de tali pctõ quid eẽt ſibi ꝯſulẽdũ. Nõ aũt debet
dicere vt credo. ego audiui iſta in confeſſione. qꝛ dõ ſic ipſe
mẽtireꝛ. qm̃ ipſe nõ audiuit vt ip̃e ſꝫ vt vicarius et locũ tenẽs
dei Et multo min⁹ debet dicere q̃dã cõfeſſus eſt mihi. qꝛ di
cendo ſic in generali ꝛ ĩplicite reuelat cõfeſſionẽ ꝛ etiã mẽtiꝛ
qꝛ ꝯfeſſio fuit facta deo ꝛ nõ ſibi niſi vt locũ tenẽti dei ¶ Sꝫ
ſpõte ſacerdos ſup̱ crimẽ quod audiuit in cõfeſſione induciꝛ
in teſtẽ et ꝯpelliꝛ iurare q̃d faciet. ſi dicat reuelat cõfeſſioneꝫ
et punieꝛ. ſi negat ꝑiurat Dico ꝙ ſi ſolũ ſciat ꝑ cõfeſſionẽ. ip̃e
debet iurare ſe nihil ſcire de iſta materia ſuper qua interroga
tur. nec ꝑiurat. qꝛ ip̃e nihil de hoc ſcit. Eſto em̃ ꝙ ſciat iſtud
crimẽ ſibi fuiſſe ꝯfeſſuꝫ. neſcit tñ vtꝝ ꝯfitẽs in ꝯfitẽdo dixerit
veꝝ vel falſuꝫ. et iõ p̃t vere dicere ſe nihil ſcire. Sꝫ q̃d ſi iu/
dex erit caulloſus. et interrogabit eũ ꝑ iuramẽtũ vtꝝ audie
rit aliq̃d de crimine de q̃ agiꝛ. Dõm ꝙ iuramẽtum non ligat
eum ad dicẽdum aliquid in hac materia. cũ iuramentum nõ
ſit inuẽtũ vt ſit vinculũ iniquitatis. extra de iureiurã. c. v. In
nullo qđ fit ꝯtra mãdatũ dei eſt obligatoriũ iuramẽtũ Vñ cũ
reuelare ꝯfeſſionẽ ſit ꝯ mãdatũ dei. ſ. ꝯtra illud Nõ falſuꝫ te/
ſtimoniũ dices. nullũ ẽ iuramẽtũ ad hoc obligatoriũ. Unde
talis p̃t licite iurare nihil ſe audiuiſſe. et intelligat ꝙ nihil au
diuit vt hõ. vel ꝑ modũ q̃ debeat teſtificari ¶ Ulterius pone
ꝙ ſacerdos ſciat ꝑ cõfeſſionẽ aliquẽ hereticũ ĩ parrochia ſua
vel alibi q̃ alios inducit ad hereſim. quid faciet iſte ſacerdos:
Ray. in ſum. ſua videꝛ dicere in iſto caſu ꝯfeſſionẽ poſſe reue
lari Et rõ ſua ẽ. qꝛ talis nõ ſeruat fidẽ eccĩe cũ ſit hereticus et
infidelis. iõ fides nõ ẽ ei ſeruãda. xxiij. q. i. noli. Salua tñ re/
uerẽtia ei⁹ videꝛ magꝭ cõſona ꝟitati alia opinio quã etiã ipſe
Ray. recitat. ſ. ꝙ ſacerdos nõ debꝫ reuelare cõfeſſionẽ ipſius
ſed debet ire ad epiſcopũ vel ad inq̃ſitoꝛẽ ꝛ dicere Cuſtodiet.

De confeſſione

vigila ſup ꝑ oues tuas lupus eſt in grege tuo Et qđ dicit Ray
mũdus ꝙ cum iſte nõ eſt fidelis nõ eſt ei ſeruanda fides Dico
ꝙ reuelãdo ꝯfeſſionẽ fides nõ frãgit̃ hõi ſ3 deo q̇ ẽ fidelis in
oĩb⁹ vijs ſuis ¶ S3 nunq̇d ꝯfitẽs p̃t licẽtiare ꝯfeſſionẽ ſic ꝙ
dicat illa q̃ dicit ei in cõfeſſione. Dico ꝙ cõfitẽs bñ p̃t facere
ꝙ illa q̃ cõfeſſoꝛ ſcit vt deus etiã ſciat vt hõ. dđo. ſc3 ei extra
cõfeſſionẽ q̃ eidẽ dixit in cõfeſſione. ⁊ ſic confeſſoꝛ poterit illa
dicere ex q̃ audiuit illa vt hõ extra cõfeſſionẽ ¶ S3 nunq̇d ſuf
ficit ꝙ cõfitens dicat cõfeſſori dicẽdo. ego do vobis licẽtia3
dicẽdi ea q̃ dixi in cõfeſſione. vel opoꝛtet ꝙ replicet ſibi oĩa
extra cõfeſſionẽ. Aliq̇ doctoꝛes dicũt ꝙ ſufficit vt licẽtiet cõ
feſſoꝛẽ. Tñ Durandus in q̃rto ſuo dicit ꝙ nõ ſufficit. imo te
net̃ oĩa replicare ſibi extra cõfeſſionẽ Et ratio ſua q̃ occurrit ẽ
iſta. q̇a in his que ſunt de nccĩtate ſacramẽti nullus p̃t diſpẽ
ſare. nec etiam papa de quo magis videret̃: ſ3 tenere ſecretum
eſt de neceſſitate cõfeſſionis ſacramẽtalis. vt ꝓbat diffuſe. g̃
nullus p̃t ꝯ hoc diſpẽſare. ⁊ ꝑ ꝯñs nullus p̃t licẽtiare ꝙ illa q̃
ꝑ eũ dicũtur in ꝯfeſſione reuelent̃. iõ ad hoc ꝙ reuelent̃ oꝫ ꝙ
ſciant̃ aliter q̃3 ꝑ ꝯfeſſionem. Et ex his pt3 ꝙ ſi q̇s ſciat aliq̇d
ꝑ cõfeſſionẽ. ⁊ extra cõfeſſione p̃t illud reuelare. ⁊ teſtificari ſu
per illo eodẽ mõ q̇ ſcit extra cõfeſſionẽ ¶ Nota etiã. ꝙ ſigil
lum ꝯfeſſionis directe ⁊ ꝑ̇ncipaliter reſpicit pctã. vt pat3 ex
ꝑ̃allegato decreto. Omĩs vtriuſq3 ſexus. vbi dř. Caueat oĩs
ſacerdos ne verbo aut ſigno. aut quouis alio mõ pctã ꝓdat
ex conſequenti tñ ex quadam ꝯgruitate reſpicit alia. Et hec
de confeſſione ſufficiant

¶ Tractatus quartus ſcđe partis ꝑ̇ncipalis de ſatiſfactio
ne habens ſex capitula principalia.

Expeditis per dei grãm duab⁹ partibus pnĩe. ſc3
de ꝯtritione ⁊ cõfeſſione. de tercia ſc3 de ſatiſfacti
one eſt agendũ. Circa quã conſideranda ſunt ſex.
Primo quid eſt ſatiſfactio. et in quib⁹ cõſiſtit Se
cũdo de eleymoſina q̃ eſt prima pars ſatiſfactionis. Tercio
de ieiunio q̃ eſt ſecũda pars. Quarto de orõne q̃ eſt tercia ps
Quinto de mẽſura ſatiſfactionis. ſ. q̃ pnĩa eſt imponẽda pro
vnoquoq3 pctõ. Sexto vtr̃ vn⁹ p̃t ſatiſfacere pro alio

¶Quid eſt ſatiſfactio ¶Caplm̃.i.

Satiſfactio ſm̃ Greg. eſt pctõꝝ cauſas excidere ꝛ earum
ſuggeſtionibꝫ aditũ nõ indulgere. ita ꝙ in iſta definitõe
duo tãgunt̃ q̃ dñt eẽ in omĩ ſatiſfactõe Sicut em̃ bona ꝛ cõ
pleta medicina dꝫ eſſe curatiua infirmitatis ꝑterite. ꝛ ꝑſerua
tiua reſpectu future. ita et ſatiſfactio dꝫ eẽ remediũ pcti ꝑteri
ti ꝛ cautela reſpectu futuri. Primũ tangit̃ cũ dr̃. pctõꝝ cauſas
excidere. Scdm̃ cũ dr̃. eaꝝ ſuggeſtionibꝫ aditum nõ indul/
gere. Quia etiã medicina ſi ſit ꝯueniẽs dꝫ eſſe approꝑata in/
firmitati ꝛ ordinari directe ꝯtra infirmitatẽ. teſte b. Hiero. q̃
dt̃ medicina cuilibet morbo eſt adhibẽda: nõ em̃ ſanat oculũ
qd̃ ſanat calcaneũ. Et ſm̃ qd̃ dt̃ btũs Joãnes in. i. canonica
Om̃e qd̃ eſt in mũdo aut eſt ꝯcupiſcẽtia carnis. aut ꝯcupiſcẽ
tia oculorũ. aut ſuꝑbia vite. Et vult dicere ꝙ tres ſunt radi/
ces oĩm pctõꝝ. ſ. auaricia q̃ dat̃ intelligi ꝑ h̃ qd̃ dicit̃. concu/
piſcẽtia oculorũ. luxuria que dat̃ intelligi ꝑ hoc qd̃ dr̃. ꝯcu/
piſcẽtia carnis. et ſuꝑbia ꝑ hoc qd̃ dicit̃ ſuꝑbia vite. Idcir/
co cõtra iſtas tres radices pctõꝝ ordinant̃ tres ꝑtes ſatiſfac/
tionis. ſcꝫ eleymoſina q̃ ordinatur cõtra auariciã. ieiuniũ cõ
tra luxuriam. oratio cõtra ſuperbiam. Et ſic ſunt tres partes
ſatiſfactõnis. ſcꝫ eleymoſina. ieiunium. et oratio. Et de his
tribꝫ partibꝫ per ordinẽ eſt agendum

¶Caplm̃. ij. de eleymoſina. qd̃ hꝫ ſub ſe q̃tuor ꝯſiderata

Licet multa et varia ac diuerſa de ꝟtute eleymoſine ſint
a doctoribus ſcĩs ſcripta. tñ ſcũs Thobias ea breui ſer/
mone ꝯꝑhẽdit dicẽs Elemoſina a morte ꝛ a pctõ liberat ani
mã. ꝛ nõ patiet̃ eã ire in tenebras. Eleymoſina ẽ triplex. Pri
ma cõſiſtit in cordis cõtritõne. qñ ſcꝫ aliq̃s ſe offert ſacrificiũ
deo. de q̃ dr̃ in ps̃ Sacrificiũ deo ſpũs ꝯtribulatꝰ ꝛc̃. Et de
eleymoſina iſta dicit ſapiẽs. Miſerere aĩe tue placẽs deo Et
eleymoſina ſic dicta nõ eſt ꝑs ſatiſfactõis. ĩmo eſt ꝑs integra
lis ꝯtritõis indiuiſa a ſatiſfactiõe. put dr̃ ꝙ pnĩe tres ſunt ꝑ/
tes. ſcꝫ ꝯtritio. cõfeſſio. et ſatiſfactio. Alia eſt eleymoſina que
cõſiſtit in paſſione chriſti. in qua ꝯpatiemur alienis miſerijs
ſicut noſtris. Et de iſta dicit Job. Ab infantia creuit mecũ
miſeratio ꝛ ab vtero matris egreſſa eſt mecũ. Tercia cõſiſtit

in largitōe manuali. qñ. ſ. aliq̄s exhibet indigenti aliq̄d tp̄ale
ſubſidiū ꝑpter deū ⁊ de iſta intēdimus hic Et de hac dīt ſal/
uator in Luc. Date elemoſynā ⁊ ecce oīa mūda ſunt vob. Et
amb. Paſce fame morientē. ſi nō paueris occidiſti Et ſub iſta
elemoſyna ꝯtinent̄ ſeptē opa miſericordie de q̄bus dicet̄ in
tercia ꝑticula. Sed q̄ntum ad nūc circa elemoſynā cōſideran
da ſunt q̄tuor Primo de q̄bus dꝫ fieri Scd̄o q̄s p̄t eā facere
Tercio cui dꝫ fieri Quarto q̄uo fiet

¶ Primū ꝯſideratū circa elemoſynā. ſ. de q̄bꝰ dꝫ fieri elēoſyna

OMiſſa illa diſtinctōe de neccārio ⁊ ſupfluo. dōm q̄ in h̄
ꝯcordāt cōiter oēs doctores q̄ nec de alieno nec de illi
cite acq̄ſitis dꝫ fieri elemoſyna Vñ Thobias oñdēs filio ſuo
de q̄ faciēda eēt elemoſyna dicit. Honora deū de tua ſubſtā/
tia. dīt de tua. nō de aliena Et Gre. Nō eſt putāda elemoſy/
na ſi paupibꝰ diſpēſet̄ qđ ex illicitꝭ rebꝰ acq̄rit̄. Nota tñ circa
hoc q̄ illicite acq̄ſitū p̄t eē tribꝰ modis Sūt ei q̄dā illicite ac
q̄ſita in q̄bꝰ nō trāſfert̄ dominiū in accipientē. vt in rapina et
furto Sūt alia in q̄bꝰ trāſfert̄ dominiū. ſꝫ tñ ꝯpetit repetitio
vt in vſura ⁊ ſymonia Et in iſtis caſibꝰ nō p̄t fieri elemoſyna
Sūt alia in q̄bꝰ trāſfert̄ dominiū. ⁊ nō ꝯpetit repetitio. vt in
pecunia ⁊ alijs rebꝰ acq̄ſitis ex hiſtrionatu et meretritio In
duobꝰ p̄mis caſibꝰ qñ nō trāſfert̄ dominiū vl' ſi trāſfert̄ ꝯpetit
tñ repetitio nō p̄t fieri elēoſyna. ſꝫ dꝫ reſtitui iuxta modū q̄ po
net̄ infra Vñ de rebꝰ acq̄ſitꝭ furto. rapina. vſura. ⁊ ſymonia
nō p̄t fieri elēoſyna In tercio āt caſu. ſ. cū trāſfert̄ dominiū et
nō ꝯpetit repetitio. ſicut in acq̄ſitis ex hiſtrionatu vl' meretri
cio. de iſtis p̄t fieri elemoſyna Et hāc diſtinctōem approbat
Amb. xiiij. q. v. Nō ſane in fi. ¶ Sꝫ nūq̄d de his q̄ acq̄runt̄
ex ludo alee vel taxilloꝝ vel q̄cūqꝫ alio ludo p̄t elemoſyna fie
ri Dōm q̄ qñ loq̄r de ludo nō intelligo de ludo q̄ fit cā̄ ſola/
tij vel recreatōis. q̄ꝛ talis ludus eſt licitus. dūmodo ſit hone
ſtus ac debitis circūſtantijs inueſtitus Sed intelligo de lu
do q̄ fit cupiditatis cā̄. q̄ eſt oīno ⁊ ſp̄ illicitus. ⁊ in eo cōcur/
runt pctā multa Primo eñ ibi eſt deſideriū lucrandi. Ecce
cupiditas q̄ eſt radix oīm maloꝝ Scd̄o eſt ibi volūtas ſpo/
liandi p̄ximū Ecce rapina Tercio eſt ibi vſura maxima. ſcꝫ

vndecim p duodecim. nõ ſolũ in anno vel in menſe. ſed in eo
dem die Quarto multiplicant̃ ibi mendacia. ⁊ verba ocioſa
et vana Quinto eſt ibi blaſphemia Ecce hereſis. Sexto eſt
ibi multiplex corruptio ꝓximoꝝ q̃ ludũ aſpiciunt. Septimo
eſt ibi ſcandalũ bonoꝝ Octauo eſt ibi ↄtẽptus ꝓhibitõis ſan
cte matris eccl'ie Nono eſt ibi amiſſio tp̄is et alioꝝ bonoꝝ q̃
illo tp̄e homo tenet̃ facere Ex q̇bus patet q̃ꝫtum peccant qui
talib⁹ ludis vacant Et de pena clericoꝝ q̃ talib⁹ ludis vacãt
legit̃ in canonib⁹ apl'oꝝ ſic. ep̄s. p̄ſbyter vel diacon⁹ alee aut
ebrietati deſeruiẽs aut deſinat aut certe damnet̃ Subdiaco
nus aut lector aut cantor ſil'ia faciẽs aut deſinat aut cõmunio
ne ꝑuetur. Patet ergo ꝙ illud quod tali ludo acquiritur illi
cite acq̇rit̃ Sed nunq̇d p̄t repeti Dicũt aliq̇ doctores ꝙ nõ
ſed ille q̇ lucratus eſt dꝫ illud erogare pauperib⁹. argu.xiiij.
q.v. Non ſane. Cum eñ turpitudo verſat̃ ex parte vtriuſqꝫ
melior eſt ↄditio occupãtis ſeu poſſidentis. Alij dicũt et fere
oĩes canoniſte ꝙ p̄t repeti ⁊ probat̃.ff. de aleatorib⁹.l.vl.in
fi. Et ꝫ̄t greca ↄſtitutio ꝙ vſqꝫ ad q̇nquaginta annos p̄t repe
ti. Et ſc̄m iſtos de acq̇ſitis in ludo nõ p̄t fieri elemoſyna. Ray
mũdus etiã cũ quo ↄcordat ſanctus Thomas et quaſi oĩes
doctores theologi dicũt ꝙ diſtinguendũ eſt. q2 aut aliq̇s lu/
ſit volũtarie ⁊ ex cupiditate nõ coactus ꝑ aliquẽ. tũc ſi amiſit
nõ p̄t repetere qđ amiſit. ſed ille qui lucratus eſt tenetur pau
peribus erogare vel reſtituere in iudicio anime ſue. Aut luſit
attractus ꝑ vim vel ꝑ importunitatẽ alterius. ⁊ tunc ſi amiſit
poteſt repetere. ſi vero lucratus eſt nõ tenet̃ reſtituere. ſed qđ
lucratus eſt pauperib⁹ dꝫ erogare Iſtam ſententiã ꝓbat per
multa iura. ⁊ eſt ſatis ↄſona rõni et equitati ¶ Notandũ tñ
ꝙ ſunt aliq̃ ꝑſone q̇bus indiſtincte tenet̃ quis reſtituere quic/
q̇d ab eis lucratus eſt in ludo. vt furioſi. prodigi. pupilli mi/
nores.xxv.annoꝝ. mente capti. ſurdi. ceci. ⁊ muti. ⁊ q̃ morbo
ꝑpetuo laborãt. q2 tales reb⁹ ſuis p̄eſſe nõ pñt. iõ dant̃ eis tu
tores ⁊ curatores Idem videt̃ eſſe de monachis ⁊ ceteris re
ligioſis ⁊ filijſfamilias. q̇ nõ hñt peculiũ caſtrẽſe vel quaſi ca/
ſtrenſe. ⁊ de vxore q̃ nõ hꝫ res pafernales. ⁊ etiam de admini/
ſtratione reꝝ eccl'iaſticaꝝ q̃ paupeꝝ ſunt ⁊ ſil'ib⁹. vñ nec p̄lati

De ſatiſfactione

nec curati pñt ea remittere debitoribꝰ ne ꝓdigi vel diſſipato
res videant̃ Nã cũ talis pecunie adminiſtratio multiplici ra
tione iuris ⁊ facti ſit culpabilis ⁊ vitioſa reſtituenda eſt nõ di
co ei q̇ eam amiſit in ludo ſed tutori vel curatori. vel marito
vel patri. vel eccl'ie vel monaſterio.

¶ Secundũ conſideratũ circa elemoſynaʒ. ſcʒ quis poteſt
facere elemoſynam

Elemoſynã pt facere q̇cunqꝫ ſui ẽ iuris. ⁊ hʒ dominium
vel adminiſtratõem aliq̃ꝝ bonoꝝ tꝑaliũ Nunq̇d ergo
monachus vel aliq̃ pſona religioſa pt facere elemoſynã. Di/
co q̃ talis pſona aut habet adminiſtratõem aut nõ Si hʒ ad
miniſtratõem pt ⁊ dʒ. imo q̇cq̇d ſibi ſupeſt in neceſſitatibꝰ ec
cleſie ⁊ cauſis pijs eſt exponendũ. dicẽte beato Berñ. Bona
eccl'ie bona paupeꝝ ſunt. ⁊ quicq̇d a miniſtris eccl'ie vltra vi
ctum ⁊ veſtitum retinetur totum eſt ſacrilegiuʒ ⁊ rapina. Si
aũt nõ habet adminiſtratõem ſaluo meliori iudicio vel ꝯſilio
credo q̃ nõ pt nec dʒ facere elemoſynã niſi de ꝓlati ſui licentia
petita et obtẽta Monachus eñ non poteſt tractare etiã vti/
litates ſui monaſterij niſi de precepto abbatis ſui. xvi. q. i. mo
nachi. de conſecra. diſt. v. non oportet Et hoc intelligo niſi il
le qui petit elemoſynam ſit in extrema neceſſitate cõſtitutus.
id eſt indigeat ad mortem. qꝛ in illa dʒ ei dare ſi pt. eſto etiaʒ q̃
ꝓlatus expſſe inhiberet ſibi. qꝛ in tali caſu oñis hõ tenet̃ ex p̃/
cepto dei ſubuenire proximo. iuxta illud Paſce fame morientẽ
⁊c̃. xlvij. di. ſicut hi. Et etiã in tali caſu oĩa ſt̃ cõia. xlvij. di. ſi
cut hi. Nota tñ q̃ ſi monachus nõ habẽs adminiſtratõem
de p̃cepto abbatis vadat ad pegrinatiõem vel ad ſtudiũ ſine
aliq̃ diſtinctõe pt dare elemoſynã. nã eo ipſo q̃ ꝓlatus dedit
ſibi licentiã ſtãdi in ſcholis vl' eundi ad pegrinatõem videt̃ ſi
bi dediſſe licentiã faciẽdi oĩa q̃ ſcholares honeſti ⁊ pegrini ſo
lẽt facere. ita tñ q̃ moderate faciat. Quilibet eñ dʒ ſe ꝯforma
re moribꝰ illoꝝ inter quos viuit. xli. di. c. Quiſquis Sʒ nũ
q̇d vxor pt elemoſynã facere abſqꝫ licentia viri ſui. Dõm q̃ ſi
vxor hʒ res pafernales. i. ꝓprias p̃ter dotem. ſic dicta a para
qđ eſt iuxta. et fernas quod eſt dos. quaſi iuxta dotem. poteſt
de illis facere elemoſynã etiaʒ inuito marito. C. de. pac. lc. c.

qui hac De reb⁹ etiā viri ſui ſicut de pane ⁊ vino ⁊ alijs reb⁹
q̄ bono ac approbato ⁊ laudabili more ſolēt ad diſpēſatiōem
vxoris ꝑtinere p̄t facere elēoſynā moderate. ⁊ ſc̄m facultatē vi
ri ⁊ ſc̄m maiorē vel minorē indigētiā ⁊ multitudinē pauperū
Et dꝫ ſibi formare ꝯſciam ꝙ nō diſpliceat marito ī corde. etiā
ſi qn̄qꝫ ꝓhibuit ei ore Solēt eni̅ mariti facere talē ꝓhibitōeꝫ
vxorib⁹ nō vt retrahāt eas a toto ſꝫ ab exceſſu quē ſuſpicātur
eas facturas ſi haberēt habenas nimis laxas Poteſt etiā ſibi
formare ꝯſciam ex q̄litate ⁊ miſeria pauꝑis. cogitās ꝙ ſi ma/
ritus videret illū oīb⁹ modis placeret ei ꝙ faceret ſibi elemo/
ſynā Sꝫ ſi oīno ⁊ p̄ciſe dictet ſibi ꝙ viro diſpliceat deponat
ꝯſciam ſi p̄t. ſi nō p̄t nō det ⁊ doleat ꝙ nō p̄t dare Et ſic ītelli
go iſtud. c. xxxiij. q. v. mulierē ꝯſtat. in fi. vbi dr̄ ꝙ cū ſcādalo
viri vxor nō dꝫ facere elemoſynā Et iſtud intelligo niſi pauꝑ
ſit in extrema neceſſitate ꝯſtitut⁹. q̄ tūc intrepide dꝫ dare al's
peccaret. Et qd̄ dixi de reb⁹ viri etiā de dotalib⁹ dixi Nā rez
dotaliū illibatū dn̄m apud virū eſt. C. de iure do. c. in rebus
Dn̄s aūt Albtus dt̄ ꝙ ſi mulier ſit lucroſa. i. ſi ex officio ſuo
vel miniſterio lucret̄. eſto ꝙ nō hꝫ bona ꝑafernalia de eo qd̄
lucrat̄ p̄t facere elemoſynam ſine mandato ⁊ cōſenſu viri ſui.
Etiā filiuſfamilias non p̄t facere elemoſynā de reb⁹ patris ſi/
ne eius licētia ⁊ mādato niſi ſupponat ꝙ placeat patri ſic̄ ſu
pra dixi de vxore Et intelligo h̄ niſi tal' filius habeat peculiū
caſtrēſe vel q̄ſi caſtrēſe. De tali eni̅ peculio p̄t facere elemoſy/
nā patre etiā inuito Peculiū caſtrēſe eſt qd̄ acq̄ſiuit ex militia
Peculiū q̄ſi caſtrēſe eſt qd̄ acq̄ſiuit ex ſciā vel artificio hone/
ſto Intelligo etiā niſi videat pauperē in extrema neceſſitate
cōſtitutū De filio etiā eūte ad ꝑegrinatōem vel exiſtēte in ſtu
dio intellige vt ſupra dixi de monacho Et multo minus ſer/
uus vel ancilla p̄t facere elemoſyna de rebus dn̄oꝝ. niſi forte
fuit eis cōmiſſa miniſtratio bonoꝝ. q̄ tūc poſſent. tn̄ modera
te ſi ſciant ꝙ dn̄o non diſpliceat

¶ Terciū ꝯſideratū circa elemoſynā. ſ. cui dꝫ dari elemoſyna

ELemoſyna nō dꝫ dari niſi indigēti. ⁊ h̄ ſonat nomē ele/
moſyne. Vn̄ elemoſyna vt dt̄ Eberhardus dr̄ ab eloys
qd̄ eſt miſer. ⁊ moys qd̄ eſt aqua. quaſi miſeroꝝ. i. indigentiū

aqua. Hoꝝ āt qui petūt eleymoſinā q̇dā petūt quaſi ex debi
to ſicut religioſi mēdicātes q̇ p̄dicāt verbū dei. et celebrāt q̇ti
die ꝑ bn̄factoribꝫ ſuis. Et iſti dūmō cōſtet eos habere illud
officiū ſunt omībꝫ aliis pferēdi Et iſti dicuntur petere q̄ſi ex
debito. qꝛ nō ſolū danť eis tp̄alia. īmo etiā ſpūalia accipiūť
ab eis. Vn̄ in pſona taliū dt apl's. Si ſpūalia vobis ſemina
mus nō eſt mirū ſi tp̄alia veſtra metamus. Alii tm̄ petūt pro
vite ſue ſuſtētatōe. ſicut iſti pauperes q̇ mēdicāt. Et in iſto ca
ſu aut hō p̄t dare oībꝫ aut nō Si p̄t oībꝫ dare tūc dꝫ oībꝫ da
re abſqꝫ vlla diſtinctōe. Et ad hoc inducunt exēpla Abrae et
Lotb. q̇ qm̄ oēs indifferēter recipiebāt hoſpitio. āgelos etiā
in hoſpitio ſuſceperūt Si em̄ aliq̄s repuliſſent. forſitan inter
illos angelos repuliſſent Et in hoc caſu ait Joannes Cryſ.
Quieſcamus ab abſurda. i. nephāda ac diabolica curioſita
te. ſ. diſcernēdi inter pauperē ⁊ pauperē. Nō em̄ ex vita corꝫ
q̇ accipiūt vel q̇bꝫ das mercedē tibi tribuet deus. ſꝫ ex volūta
te et honorificentia multa et miſericordia et bonitate. xl. di.
quieſcam⁹. Itē Greg. xi. q. iii. qm̄. in fine dt ꝙ excōicato etiā
dāda eſt eleymoſina. Et hoc intelligo tā de excōicato q̄ꝫ de q̄
libet alio pctōre notorio. qđ intelligēdū eſt niſi ob ſaturitatē
ſibi negligerēt iuſticiā. ⁊ fierēt deteriores. qꝛ in tali caſu nō eſt
eis facienda eleymoſina. vt ait Aug. v. q. v. Nō ois. Et h̄ in
tellige niſi eſuriant ad mortē Tūc em̄ q̄ꝫtūcūqꝫ negligerēt iu/
ſticia dn̄t paſci. niſi forte iudex ſecularis dānaſſet eos ꝓpter
ſcelera ſua ad fame moriendū In ſcđo iſto caſu in q̇ nō p̄t oī
bus dari eleymoſina poſito ꝙ oēs equaliter indigeant. dicit
Amb. decē circa hoc eē ꝯſiderāda. ſ. fidē. cām. locū. tp̄s. mo/
dū. neceſſitudinē. ſanguinis ꝓpinquitatē. etatē. debilitatem
cōditōem ſiue nobilitatē. Fidē. qꝛ fidelis p̄ferēdus eſt infide/
li. Cauſam. qꝛ ſi duo tenētur capti vn⁹ ꝓpter culpā ſuā alius
ſine culpa: iſte eſt p̄ferēdus alii. Locū. qꝛ captus ſiue detēt⁹
in carcere p̄ferēdus eſt illi q̇ libere p̄t ire q̇cūqꝫ vult Tp̄s. qꝛ ſi
vn⁹ in tp̄e pſecutōis patiť p̄ferēdus eſt illi q̇ nullā pſecutōem
patiť Modū vt nō totū deť vni. nec ſimul effundanť opes.
ſꝫ diſcrete diſpenſenť. niſi forte aliquis vellet relinq̄re ex toto
ſeculū Neceſſitudinē vt magis īdigēs min⁹ indigenti p̄ferať

Sanguinis ꝓpinquitatē. vt ꝓpinquus p̄ferat extraneo Eta tez. qꝛ ſenes ſunt iuuenibꝫ p̄ferēdi Debilitatē. vt infirm9 p̄fera tur ſano ꝛ debilis forti Nobilitatē. vt nobilis p̄ferat ignobili Et iſtō totū intelligēdū ē ceterꝫ paribꝫ Tal'em ꝯditio poſſet eē ex᷒ vna pte ꝙ reformaret pactū ī cōtrariū Sicut pone q̄dā hꝫ prēm infidelē q̄ īdiget eleymoſina. et exn̄s fidel' indiget etiā elemoſina nec ip̄e p̄t ſubuenire vtriqꝫ ſꝫ vni tm̄. cui ſubueniet an pri infideli an extraneo fideli ī exhibitōe nutrimēti In iſto caſu dicūt aliq̄ ꝙ pater infidel' ē p̄ferēdus extraneo fideli ī ex hibitōe nutrimēti Sꝫ extrane9 fidel' p̄ferēd9 eſt patri infideli in dilectōe argu. xxx. di. c. ij. Et fundat iſta opinio ſup iſtō p̄ ceptū. honora prēm tuū. ꝛ intelligit ſi eq̄liter indigeāt Si em̄ extrane9 indigeret ad mortē. pater nō. tūc extrane9 eēt p̄feren dus patri. Alij dicūt ꝯtrariū: ſ. ꝙ boni extranei ſunt malis ꝓ pinq̄s p̄ferēdi. Quis iſtoꝝ dicat meli9 iudicio lectoris relinq̄

¶ Quartū ꝯſideratū circa eleymoſinam. ſ. q̄ modo debet fieri eleymoſina

Quia ſm̄ qđ dicit phūs in ethicis Mod9 īponit ſpeciē actui vel actōi. qđ intelligo de ſpē moris. nō em̄ ſufficit facere bonū niſi bn̄ fiat. Vn̄ dn̄s p̄cepit Moyſi Juſte q̄d iu ſtum fuerit exeq̄ris. Jdeo ad hoc ꝙ eleymoſina ſit meritoria requirit ꝙ debito mō fiat. Vn̄ eleymoſina dꝫ fieri gratanter ſiue letāter. vt ait apl's. ij. ad Coꝛ. ix. Qui parce ſeminat pce et metet. et q̄ ſeminat in bn̄dictōibꝫ de bn̄dictōnibꝫ et metet. vnuſq̄ſqꝫ ꝓut deſtinauit in corde ſuo. nō ex triſticia aut neceſſi tate Hilarē em̄ datorē diligit de9 Scđo dꝫ fieri ſecrete Vn̄ ſaluatoꝛ. Cū facis eleymoſinā noli tuba canere ante te. ſicut ypocrite faciūt. ꝛ ſequit Te aūt faciēte eleymoſinā neſciat ſi niſtra tua q̄d faciat dextera tua. Tercio dꝫ fieri abūdāter. ꝛ h̄ ſm̄ facultatē dātis. vn̄ Thob. iiij. Fili ſi ml'tū tibi fuerit abū danter tribue. ſi āt exiguū libēter impartiri ſtude. Quarto dꝫ fieri prudēter. vt fiat ſm̄ traditā formā in. c. p̄cedēti. Quinto debet fieri feſtinanter. vn̄ ſapiēs Qui cito dat bis dat. Sex to dꝫ fieri ardēter. i. cū intētōe recta. vt ſcꝫ fiat ꝓpter deū ꝛ nō ꝓpter vanam gloriā Unde ſicut ait Gre. Qui celū mereri po terat nō ventum tranſitoꝛij fauoris querat

¶Cap. iij. q̄rti tractat⁹ ſcd̕e partis p̄ncipalis eſt de ieiunio q̄ eſt ſcd̕a pars ſatiſfactõnis. habēs quatuor capl'a ſub ſe.

SEcūda pars ſatiſfactõis eſt ieiuniū. de q̄ d̕r in Thobia Bona eſt eleymoſina cū ieiunio. Circa qd̕ ꝯſideranda ſunt quatuor. Primo quot modis dicit̃ ieiunium Scd̕o qn̄ fuit inſtitutū. Tercio quot requirãtur ad hoc ꝙ ieiunium ſit meritoriū Quarto quot bona facit ieiunium

¶Primū ꝯſideratū circa ieiuniū. ſ. q̄t modis d̕r ieiuniū.

NOtandū ꝙ triplex eſt ieiuniū. Primū eſt corpis a cibo et a potu materiali. Scd̕m eſt afflictõis a gaudio tpa/li. Terciū eſt abſtinere a pctõ mortali. Et hoc triplici ieiunio debemus caſtigare iumētuz. id eſt corpus noſtruz Parū eſt eñ ieiunare a cibo niſi ieiunet̃ a pctõ. vñ Jſaias Quare ieiunauimus et nõ aſpexiſti. humiliauimus aīas noſtras ⁊ neſciſti. Loquit̃ Jſaias in pſona ieiunãtiū in peccato mortali Et ſubdit reſpõſionē in pſona dei loquēs. Ecce ad lites ⁊ ꝯten/tõnes ieiunatis ⁊ pcutitis pugno impie. Et ſequit̃. Nunq̇d tale eſt ieiuniuz qd̕ elegi. quaſi dicat non īmo iſtud Diſſolue colligatõnes īpietatis. ſolue faſciculos deprimētes. et omne onus ſcꝫ pctī diſrūpe Frãge eſurienti panē tuū. et egenos vagoſqꝫ induc in domū tuam: Cum videris nudū operi eum. et carnē tuam ne deſpexeris

¶Scd̕m ꝯſideratū circa ieiuniū. ſ. qn̄ fuit inſtitutū.

DOminus inſtituit ieiuniū in paradiſo terreſtri. qn̄ precepit p̄mis parētib⁹ ne comederēt de ligno ſcīe boni ⁊ mali Sed poſtea ſcīficauit ip̄m in deſerto qn̄ ieiunauit quadraginta diebus et quadraginta noctibus.

¶Terciū ꝯſideratū circa ieiuniū. ſ. q̄t req̄runt̃ ad ieiuniū

AD hoc ꝙ ieiunium ſit meritoriuz requirūtur quattuor que debent ipſum cõcomitari. ſcꝫ largitas. leticia. hora. et mēſura. De largitate dicit Iiero. Quod manducaturus eſſes ſi non ieiunares de pauperibus. vt ieiunium tuum ſit ſaturitas anime nõ marſupij lucrum. Jllud ieiuniū deus approbat vt ait Greg. qd̕ ad eū manus eleymoſinarū eleuãt Jdeo iſtud qd̕ tibi ſubtrahis alteri largire. vt vñ caro tua affligatur inde indigentis proximi caro releuetur. De leticia

dicit chriſtus. Cū ieiunatis nolite fieri ſicut ypocrite triſtes.
exterminānt em̄ facies ſuas vt appareāt hoīb9 ieiunantes. De
tercio ſcȝ de hora notādū ꝙ hora comedēdi ī dieb9 ieiunioꝝ
ē hora nona vel circa. ita tn̄ ꝙ ſcḋm qḋ dicit Thomas in q̄rto
ſuo nō oꝑtet aſpicere aſtralabiū. ſȝ ſufficit ꝙ nō anticipet̄ ni/
mis notabiliter p̄dicta hora Vn̄ legit̄ in libro Regū. xiiij. ꝙ
ionathas q̄ anticipauit horā ꝯmedēdi morti fuit adiudicat9
De q̄rto. ſ. de mēſura notādū ꝙ ieiunās dȝ multū ſobrie co/
medere vn̄ dicit̄. i. Pe. v. Sobrij eſtote ꝛc̄. Et ſobrietas iſta
attēdit̄ tam in cibi qualitate q̄ȝ in q̄ȝtitate. In qualitate cibi
vt ſcȝ hō nō comedat cibaria ꝓhibita. ſicut carnes vel lactici
nia. Et ſil'r nō q̄rant̄ cibaria exq̄ſita. exq̄ſito ꝛ ſingl'ari mō pa
rata. Vide de hoc s̄. c. de interrogatōib9 faciēdis in ꝯfeſſio
ne. Sobrietas etiā attēdenda eſt in q̄ȝtitate vt nō ſumat̄ cib9
niſi q̄ȝtum ſufficit ad nature ſuſtētatōem Superfluitas em̄ ci
bi multa mala facit. q2 ꝓuocat ad luxuriā. et oē opus bonum
diſſoluit Vn̄ ī figura huius legit̄ in q̄rto li. Reg. xxv. ꝙ Na
buzardā q̄ interp̄tat̄ p̄nceps cocoꝝ. ꝑ quē intelligit̄ vētris in
gluuies deſtruxit muros hierl'm ꝑ quos intelligunt̄ virtutes
aīe fidelis. Vn̄ augu. Mens auiditate ciborū laxata perdit
orōnis virtutē ꝛ Hiero. Venter mero eſtuans de facili ſpu/
mat in libidinem

¶ Quartū ꝯſideratū circa ieiuniū. ſcȝ quot bona facit

Ieiuniū debito mō obſeruatū tria bona facit Primo re
primit ſtimulū carnaliū vicioꝝ Scḋo mentē eleuat ad
ꝯtēplatōem diuinorū. Tercio impetrat grām virtutū ꝛ cele/
ſtiū p̄mioꝝ Et iſta tria tāgūtur in p̄fatōe q̄dragesime in q̄ dr̄
Qui corꝑali ieiunio vitia ꝯprimis. mētē eleuas. ꝟtutē largi
ris ꝛ p̄mia ¶ Notādū inſuꝑ ꝙ ꝑ ieiuniū intelligunt̄ oēs afflic
tiones corꝑales ſicut vigilie. ꝑegrinatōes. flagella ꝛc̄.

¶ Cap. iiij. ꝛ p̄ncipale ē de orōe q̄ eſt tercia ꝑs ſatiſfactōis

Oratio q̄ eſt tercia pars ſatiſfactōis definit̄ ſic a Dama/
ſceno Oratio eſt pius affectus mētis in deū tendens. ꝛ
plerūq3 ne animus pigritet̄ in vocē ꝓrūpens. vl'ſic. Orō eſt
ꝯgeries vocū ad aliq̄d īpetrādū in deū tendētiū ¶ Notādum
ꝙ in orōne non debēt peti tꝑalia ad minus principaliter. ſed

De ſatiſfactione.

dñt peti ſpũalia et ꝑtinẽtia ad ſalutẽ. iuxta illd ꝟbũ ſaluatoꝛꝫ
Primũ q̄rite regnũ dī ⁊ iuſticiã ei9. ⁊ hec õnia. ſ. tꝑalia adij/
ciẽtur vobis. Que ãt ſunt petenda ī orõe oñdit xp̄s quando
diſcipul' dicẽtib9 ſibi. magiſter doce nos orare dixit Cũ oratꝫ
dicite Pr̄ nr̄ ⁊c̄. Et de h̄ dicet̄ infra in tercia ꝑte vbi tractabit̄
de iſta materia in ſpẽali. Notãdũ ãt ē q̄ ad h̄ q̄ oratio ſit me
ritoria ⁊ ſatiſfactoria req̄rit̄ q̄ habeat tredeci ꝯditõẽs. ſ. q̄ ſit
fidel'. ſecura. humil'. diſcreta. deuota. verecũda. ſecreta. pura.
lachrymoſa. attẽta. feruida. oꝑoſa. ⁊ aſſidua Et de iſtis non
pl9 ꝓſequar. q2 de ſe ſtꝫ note cuilibet aduertere volẽti Valet
ãt orõ p̄cipue ꝯ vitia ſpũalia. Vñ Hiero. ſuꝑ illũ locũ Hoc
gen9 demonioꝝ nõ eijcit̄ niſi in orõe ⁊ ieiunio ait ſic Medici
na ē cuilib3 morbo adhibẽda. ⁊ iõ nõ ſanat oculũ qd ſanat cal/
caneũ Jeiunio ſanant̄ peſtes corꝑis. orõne aũt ſanant̄ peſtes
aĩe vel mẽtis Si ãt q̄rat̄. q̄ aũt iſtaꝝ triũ ꝑtiũ ſatiſfactõnis ſit
potioꝛ. ſc3 orõ elẽoſyna vl' ieiuniũ Dõm q̄ ſi ꝯparent̄ q̄ꝫtũ ad
obiectũ qd īmediate reſpiciũt. vel q̄ꝫtũ ad materiã circa quaꝫ
ſunt Si p̄mũ ſic oratio ē dignioꝛ alijs duab9. Oratio eñ h3
deũ ꝓ īmediato obiecto. vt p3 ex ei9 deffinitõe Nã orõ eſt pius
affectus mẽtis tendẽs ad deũ ⁊c̄. Elẽoſina ãt h3 ꝓ immediato
obiecto miſeriã ꝓximi. ⁊ ad hãc releuandã ordinat̄ Jeiuniũ
ãt h3 ꝓ īmediato obiecto laſciuiã carnis. q2 ad hãc reformãdã
ordinat̄ Orõ etiã eſt circa ſpũalia. elẽoſyna ãt ⁊ ieiunium circa
corꝑalia. q̄re manifeſtũ eſt q̄ oratio eſt dignioꝛ ⁊ potioꝛ elẽo/
ſyna et ieiunio Si aũt ꝯꝑant̄ q̄ꝫtum ad ambituꝫ. ſic elẽoſyna
eſt potioꝛ orõne ⁊ ieiunio. q2 elẽoſyna ꝯtinet in ſe orõem ⁊ ieiu
niũ Jlle eñ q̄ dat elemoſynã indigẽti obligat ip̄m ad orandũ
ꝓ ſe deũ. ⁊ ſic orõ includit̄ in elẽoſyna Jlle etiã q̄ facit elẽoſy/
nã eſt ꝑticeps ieiunij ⁊ abſtinẽtie illius q̄ recipit eam. ⁊ ſic ieiu
niũ in elemoſyna ꝯtinet̄ Vñ credo q̄ elemoſyna eſt vtilioꝛ ⁊
potioꝛ ad ſatiſfaciẽdũ ieiunio ⁊ orõe Et iſta videt̄ intẽtio bea/
ti Pauli in prima ep̄la ad Thimo. c. iiij. vbi ſic inq̄t Exerce
aũt teip̄m ad pietatẽ. i. ad elẽoſynã Nã corꝑalis exercitatio. i.
ieiuniũ ad modicũ eſt vtilis. pietas aũt ad oĩa vtilis eſt pro/
miſſionẽ habens vite q̄ nũc eſt ⁊ future

¶ Que pñia d3 imponi ꝓ vnoquoq3 pctõ Ca. v.

Quanto pctm̄ eſt ḡuius tāto ceteris paribꝫ dꝫ fieri et im
poni maioꝛ ⁊ ḡuioꝛ pnīa ſeu ſatiſfactio ꝓ eo Et dico cete
ris paribꝫ.qꝛ tales circūſtātie pñt eē ex ꝑte ꝑſone peccantis.
vel etiā ex ꝑte pcti ꝙ ꝓ minꝰ graui pctō debeat īponi graui/
oꝛ pnīa ſeu ſatiſfactio.vbi grā.ꝯſtat ꝙ interficere matrē ē gra
uius pctm̄ q̄z interficere vxorē.⁊ tñ grauioꝛ pnīa dꝫ īponi de
iure vxoricide q̄z matricide Et rō eſt.qꝛ pnīa dꝫ eſſe talis ꝙ ſit
remediū pctī ꝑteriti ⁊ cautela futuri Et iō qꝛ hoīes ſtꝫ magis
ꝓni ad vxoꝛicidium q̄z ad matricidiū vt magis retrahant ma
ioꝛ pnīa dꝫ imponi ꝓ vxoꝛicidio q̄z ꝓ matricidio Et in ſilica/
ſu maioꝛ pnīa dꝫ imponi iuueni lubꝛico q̄z ſeni. Sed ceteris
paribꝫ q̄to pctm̄ eſt grauius tāto maioꝛ pnīa dꝫ imponi pro
eo Ad videndū ḡ q̄ pnīa ꝓ vnoquoqꝫ pctō ſit imponēda. vi/
dendū ē de gradibꝫ peccatoꝝ.qđ ſcꝫ pctm̄ grauius eſt altero.
Notādū eſt ḡ ꝙ grauitas pt attēdi in pctīs tribꝫ modis.vno
mō circa idē pctm̄.⁊ hoc duobꝫ modis Uno mō ex ꝑte cauſe
inducētis ad pctm̄ Nā ſm qđ dt Gre.pctm̄ tribꝫ modis cō
mittit̄.ſcꝫ aut ignoꝛātia.aut infirmitate.aut ſtudio.ſ. certa ſci
entia ꝑpetratur Nō peccatū qđ ꝑpetrat̄ ex infirmitate ē gra
uius q̄z ſi ꝑpetraret̄ ex ignoꝛātia. ſed multo grauiꝰ ſi ꝑpetrat̄
ex certa ſcīa.de pe.diſt.ij.ſciendū Unū maioꝛ pnīa imponēda
eſt ꝓ pctō ꝑpetrato ex infirmitate.i.tētatōe vel fragilitate q̄z
ꝓ pctō ꝑpetrato ex ignoꝛātia.⁊ multo maioꝛ ꝓ pctō ꝑpetra/
to ex certa ſcīa. Nec eſt hoc ꝯtra illud dictū qđ dt Ambꝛo.di
cēs Grauiter peccat q̇ ſibi ꝑmittit impunitatē.grauius q̇ cō
tēnit.ſed grauiſſime q̇ ignoꝛat.qꝛ exponendū eſt grauiſſime.i.
periculoſiſſime.qꝛ ſpēalis pnīa nō agit̄ de pctō quod ignoꝛat̄
Unū Joānes Crif.al's os aureū Nullū inuenit̄ delictoꝝ ta/
le remediuꝫ ſicut eoꝝ ꝯtinua memoꝛia.de pe diſt.iij. Judas.
Et hoc intelligas cū homo recoꝛdat̄ de pctō ad ꝯtritōem nō
ad delectatōem Alio mō poteſt attendi grauitas circa idem
peccatū ex ꝑte ipius peccati. Nā vt dt Augꝰ. Sicut tribus
gradibꝫ ꝑuenitur ad pctm̄.ſcꝫ ſuggeſtione. delectatione. ⁊ cō
ſenſu.ita ipius pctī ſunt tres differētie.ſcꝫ pctm̄ in coꝛde. pec
catū in oꝛe ⁊ opē.⁊ peccatū in ꝯſuetudine Ita ꝙ pctm̄ in opē
eſt grauius q̄z peccatū in coꝛde.ſed grauiſſimū eſt in cōſuetu

dine Unde iſte tres differētie ſiue offenſe peccatoꝝ intelligū
tur ꝑ tres mortuos quos chriſtus dr̄ ſuſcitaſſe. ſcꝫ filiaꝫ archi
ſynagogi. filium vidue. ⁊ Lazarū. Puellam ſuſcitauit verbo
tm̄. Puerū verbo ⁊ motu Lazarū verbo ⁊ motu ⁊ lachrymis
ad oſtendendū ꝙ maior penitētia eſt imponēda pro peccato
operationis q̄ꝫ ꝓ peccato cogitationis. ſed multo magis pro
peccato cōſuetudinis Unde puellam ſuſcitauit in domo. ec/
ce peccatū cogitationis. puerū in porta ciuitatis. ecce pecca/
tum operationis Lazarū quadriduanuꝫ in monumēto. ecce
peccatū cōſuetudinis. Alio mō poteſt attēdi grauitas inter
diuerſa pctā. ita tn̄ ꝙ ſint pctā eiuſdē generis. ſicut dr̄ Aug⁹
de pctō luxurie Adulterij malū vincit fornicatōem. vincitur
adulteriū ab inceſtu. peius eſt em̄ cum matre q̄ꝫ cū alia mu/
liere concūbere. ſed omniū hoꝝ peſſimū eſt quod contra na/
turam fit Tercio modo p̄t attēdi grauitas in peccatis. et hoc
inter diuerſa peccata diuerſoꝝ generū. ſicut dr̄ Aug⁹. ꝙ gra
uius eſt homicidiū q̄ꝫ adulteriū. xxxiij. q. ij. Si quod verius
Et vniuerſaliter peccata q̄ directa cōmittunt̄ ꝯtra deuꝫ. ſicut
idolatria hereſis blaſphemia. ⁊ ſil'ia ſunt grauiora alijs De h̄
tn̄ magis dicet̄ in tercia ꝑte qn̄ aget̄ de decem preceptis legis
¶ Uiſo quō eſt gradus in pctīs videnduꝫ eſt quō dꝫ ſe habere
ſacerdos circa impoſitōem penitentie Circa quod ſciendū ꝙ
cōis ſentētia doctoꝝ tenet ꝙ oēs penitentie ſunt arbitrarie. i.
arbitrio ſacerdotis taxāde. ⁊ h̄ ꝯſideratis criminū quātitate ⁊
qualitate Itē ꝯſideratis ꝑſone dignitate. officio. paupertate.
infirmitate ſiue debilitate. ꝯplexione. ꝯſuetudīe. ſocietate. la/
chrymis. deuotōe. religione. regionis ⁊ tp̄is q̄litate. necnō ⁊
oībus alijs circūſtātijs ſupradictis Et nota ꝙ circa impo
ſitionē pn̄iaꝝ bonū eſt ſcire caſus pn̄iales q̄s ponit Hoſt. in
ſum. ſua ti. de pn̄ia. vbi dr̄ ꝙ q̇ iſtos caſus ignorat non meret̄
habere nomē ſacerdotis. ⁊ dꝫ ꝯfitenti pctōri ſacerdos decla/
rare q̇ ad hoc debet eē diſcretus. pn̄iam tn̄ p̄t moderare ſm̄ q̄
litatē: ⁊ ſic p̄t dicere ꝓ quolibet peccato. tu debes ſic penitere.
ſed forte vita non ſufficeret. ideo do tibi talem ⁊c̄. ꝓ omnib⁹
peccatis tuis concedo tibi ꝙ indulgentie facte proſint tibi. et
omnia bona que facies ⁊ mala q̄ pro amore dei ſuſtinebis in/

iungo ꝑ pn̄ia. vn̄ Leo papa. Tpa penitudis.i. pn̄ie habita
moderatōe ꝯſiderāda ſtꝫ iudicio tuo ꝓut ꝯuerſoꝝ.i. peniten
tiū aīos ꝓſpexeris eē deuotos Itē in octaua ſynodo ħ fuit im
poſitū in iudicio eoꝝ q̇ ꝑſunt vel q̄zto tp̄e vel q̄li mō penitere
debeāt q̇ derelinquūt.xxvi.q.vij.Tpa ipa.ꝛ.c.ħ ſit Hoc idē
dt Hiero.de pe.di.i.mēſurā.ſ.in arbitrio ſacerdotis eē dere
lictū tp̄s pn̄ie Ut āt ꝑticulariter ſciāt ſimplices q̄uo in impō
ne pn̄iaꝝ ꝓcedere debeāt Notandū q̄ regulariter ꝑ ꝑiurio
adulterio.fornicatōe.homicidio volūtario.ꝛ ceteris crimini
bus capitalibꝰ ē ſeptēnis pn̄ia imponēda. Et ħ duplici rōne.
Una eſt.q2 deꝰ ꝑcepit mariā ſororē moyſi ꝛ Aaron lepra ꝑ/
cuſſam.ꝑ quā intelligit̃ lepra cuiuſlibet pc̄ti mortal̄.ſeptē die
bus manere extra caſtra.ꝛ poſt mūdatōnem redire ad caſtra.
Hec rō ponit̃.xxxiij.q.ij.ħ ipm̄.ꝛ ſm̄ ħ ꝑ diē intelligimꝰ ānū
iuxta ꝟbū dn̄i dicētis ꝑ ꝓpham Diē ꝓ anno dedi tibi Alia rō
eſt.vt ſicut ꝑ pc̄tm̄ mortale pctōr amiſit ſeptiformē grām ſpi/
rituſſci.ita ꝑ pn̄iam ſeptēnē recupet eā Notādū āt q̄ lꝫ dcm̄
ſit q̄ hmōi criminibꝰ eſt imponēda pn̄ia ſeptēnis.tn̄ magis vel
minus aſꝑe dꝫ imponi ꝓut maioritas vel minoritas criminis
pēſatis ceteris circūſtātijs ħ expoſcit.vt in ſequētibꝰ appare/
bit.Sūt āt plures caſus in q̇bꝰ ꝓpter peccātis dignitatē vel
pc̄ti enormitatē imponit̃ maior pn̄ia.vel etiā ex varijs cauſis
minor Naꝫ p̄ſbiter ſi fornicatōem fecerit dꝫ agere pn̄iam.x.
annoꝝ.ſm̄ formā traditā.lxxxij.diſt.p̄ſbiter. Et iſtud intelli
gūt q̇dā de ſimplici fornicatōe Alij ꝛ forte verius de inceſtu
vel de adulterio.vtputa q2 cognouit ꝯſanguineā vel affinem
vel ꝯiugatā Itē p̄ſbiter q̇ ꝯgnouit filiā ſuā ſpūalē quā bapti/
zauit vel de ſacro fonte leuauit.vel cuius cōfeſſionē audiuit.
vel in ꝯfirmatōe tenuit dꝫ agere pn̄iam.xij.annoꝝ.ꝛ etiā dꝫ re
linq̄re ꝛ ponere res ſuas pauperibꝰ.ꝛ in monaſterio deo vſqꝫ
ad mortē ſuire.xxx.q.i.Si q̇s ſacerdos.Itē q̇ cognouit mo/
nialē dꝫ agere pn̄iam.x.annoꝝ.et ipa ſil̄r ſm̄ formaꝫ poſitam
xxvij.q.i.de filia.ꝛ.c.deuotam Matricida dꝫ penitere deceꝫ
annis ſm̄ formā ſatis aſperā poſitā.xxxiij.q.ij.Latorē Uxo
ricide adhuc imponet̃ maior pn̄ia.xxxiij.queſti.ij.admonere.
Notandū etiā q̄ parētibꝰ in quoꝝ lectis inueniuntur filij

mortui: ille ex cuius culpa ꝯtingit ſi ſit ſolutus dꝫ induci vt in
tret monaſteriū eiuſdē ep̄atus vbi pctā ſua ꝑpetua deploret
p̄nīa. ſi tn̄ nō poterit ad h̄ ꝓpter carnis fragilitatē induci ꝯce
denda eſt ei licētia ꝯtrahēdi matrimoniū impoſita ſibi in ſecu
lo ꝑmanēti graui p̄nīa Silr̄ nō debꝫ induci ingredi monaſte
riū in alijs duobꝫ caſibꝫ. quoꝝ vnus eſt ſi alter ꝯiuguꝫ viuit.
niſi forte ꝯiunx vellet ſilr̄ ingredi Alius caſus eſt ſi habeat fi/
lios ꝑuos a qbꝫ nō p̄t recedere niſi aliqͥs timēs deū ſine ſuſpi
tione filios educaret. Si aūt neſciēter iſtud acciderit puta qꝛ
negligēter collocauit ſecū filiū in lecto. ⁊ in mane inuenit euꝫ
extinctū. dꝫ agere vt dicūt doctores p̄nīam triū annoꝝ. quoꝝ
vn9 ſit in pane ⁊ aqua. extra de his q̄ fi. occi. c. ij. ⁊. iij. ⁊. ij. q. i.
Cōſuluiſti. Pro homicidio caſuali imponenda eſt p̄nīa q̄nqꝫ
annoꝝ. qn̄ culpa p̄ceſſit caſum. aliter nulla niſi forte ad caute/
lam. l. di. de his clericis. ⁊ duobꝫ. c. ſequētibꝫ Et credo qꝫ idē
iudicuꝫ eſt de homicidio neceſſario. De iſta materia vide in
tercia ꝑte in tractatu de. x. p̄ceptis De vitio ſodomitico q̄z ſit
deteſtabile. pꝫ ꝑ Aug9. dicentē. qꝫ lōge maius crimē eſt q̄ꝫ ag
noſcere matrē. Patet etiā ꝑ penā ſodomitis inflictā q̄ in igne
ſulphureo de celo miſſo ꝑierūt Iſtud etiā pctm̄ clamat ſp̄ēa/
liter vindictā ad dn̄m Vn̄ in Gen̄. dt dn̄s Clamor ſodomoꝝ
et gomorreoꝝ venit ad me. qꝛ vt ait Aug. violaꝝ ꝑ iſtud pec
catum ſocietas que nobis dꝫ eſſe cū deo. cuꝫ eadē natura cu/
ius ip̄e ē actor libidinis ꝑuerſitate polluit̄. xxxij. q. vij. flagi/
cia De iſto pctō etiā dt Aug. Vidēs deus in humana natu/
ra tm̄ nephas ꝯtra naturā fieri deſijt incarnari Et ĩfinita ma
la de iſto nephādo crimīe p̄nt dici Eſt em̄ tante maledictiōis
nō ſolū actus ſed etiā ip̄a noīatio ſiue ꝓlatio qꝫ os loquentis
aures audientiū ip̄aqꝫ quodāmō polluit elemēta Et iſtud ma
le cogitāt hyſpani. pueri em̄ in cunabulis exn̄tes. etiā mulie/
res verecūdia muliebri poſtpoſita iſtud nephandū ⁊ execra/
bile ꝟbū q̄d ſtellā noīant oībꝫ ꝟbis ſuis īmiſcēt. Et ſic vt dic
tū eſt os loquētis aures audientiū ⁊ ip̄a elemēta polluit Vn̄
labia taliū dn̄t cū ferro candēti cauterizari Vn̄ credo qꝫ ꝑ hu
iuſmōi nephādiſſimo crimīe grauiſſima pena ſit iniungenda
Multa alia crimīa ponunt̄ in diuerſis caplīs in corꝑe decre

toꝝ pro qͥbꝫ maioꝛ pñia ꝙ̃ ſeptẽnis eſt imponenda.q̃ omitto
hic.qꝛ talia crimĩa de iure ⁊ ꝯſuetudine reſeruantur iudicio
epõꝝ.qͥs credo talia iura melius me ſcire Et etiã qꝛ indiſtin
cte credo oẽs penitẽtias hodie eẽ arbitrarias.i.arbitrio ſacer
dotũ taxãdas pẽſatis ꝯtritõe ⁊ ꝯditõe pctõꝝ.⁊ oĩbꝫ alijs cir/
cunſtãtijs Unde etiã poſſet eẽ tãta ꝯtritio ꝯfitẽtis ꝙ ꝓ pctõ
maximo eſſet ei modica. ĩmo qͣ̃ſi nulla pñia imponẽda. ſicut
fecit dñs Clemẽs qͣrtꝰ.q̇ cũ qͣdã die eq̇taret ꝑ romã.qͣdã mu
lier q̃ de remotis venerat acceſſit ad eũ portãs vnũ puerum
paruulũ in brachijs.⁊ voce magna cum lachrymis clamauit
Pr̃ ſctẽ miſerere mei peccatricis et da mihi pñiam.qꝛ habui
iſtũ filiũ quẽ hic porto a filio meo Et papa cum oĩbꝫ abſoluit
eã.⁊ impoſuit ſibi pñiaꝫ ꝙ ieiunaret ꝑ annũ ſextas ferias ĩ pa
ne et aq̃ Et mulier recedẽs ⁊ reuoluẽs ſecũ grauitatẽ pcti ⁊ ꝑ
uitatẽ pñie credidit ꝙ papa nõ bñ intellexit eã.et in craſtinuꝫ
acceſſit ad papã eq̇tantẽ ⁊ ꝯfeſſa eſt ſibi ſicut ṗus. ⁊ papa ab/
ſoluit eã iniũgens ſibi pñiam ꝙ diceret tria pat̃ noſter Mu
lier itaqꝫ recedẽs ⁊ ſecũ vt ṗus pctm̃ ⁊ pñiaꝫ reuoluẽs iterato
ad papã rediẽs ⁊ corã omnibꝫ vt ṗus fecerat cõfeſſa eſt. quaꝫ
papa abſoluit imponẽs ei penitentiã vt diceret vnũ pat̃ no/
ſter Et cum interrogaret̃ q̃re ei ita modicã imponeret penitẽ
tiã Reſpõdit papa Plus aſcẽdit doloꝛ ⁊ verecũdia quã paſſa
eſt ita publice ꝯfitẽdo pctm̃ ſuuꝫ ꝙ̃ ſi omnibꝫ diebꝫ vite ſue
in pane et aqua ieiunaſſet Exemplo g̃ iſto ꝯfeſſoꝛ in impoſi/
tione pñie debet attẽdere ꝯtritõem.doloꝛẽ verecundiãqꝫ cõ
fitẽtis.⁊ ſ̃m ꝙ videbit maioꝛem vel minoꝛẽ contritõem debꝫ
imponere maioꝛem vel minoꝛem penitentiã. Notandum
aũt ꝙ pro peccato vbi dꝫ fieri renunciatio ſicut ſymonia vl̃ re
ſtitutio.ſicut in furto vel rapina.depdatione.incendio.vſu/
ra.fraudulenta ⁊ doloſa negociatione.ludo ſ̃m diſtinctioneꝫ
ſupꝛapoſitã debet imponi penitẽtia ꝙ renũciet vel reſtituat
ſi poteſt.vel ſi non poteſt ꝙ habeat animũ reſtituendi ⁊ dole
at.qꝛ non poteſt.⁊ ꝓmittat ꝙ ſi deus det ſibi de quo poſſit re
ſtituere ꝙ reſtituat.al̓s nõ abſoluat̃.nec penitẽtia ei imponat̃
Notandum etiã ꝙ ſacerdos ſemꝑ debet imponere penitẽ
tiam ꝑ contrariũ coꝛreſpondentẽ ipi peccato. vt ſuperbo oꝛa

tionē. auaro elemoſynam. luxurioſo ieiunium. ⁊ ſi videaꝛ ex/
pedire peregrinatōem vel loci mutationem vt ſic maceretur
caro ⁊ refrenetur ⁊ non reficiaꝛ ad delectatōem ex memoria fa
cti vel aſpectu ꝑſone vel loci cū q̄ ⁊ in q̄ peccauit. ⁊ fuit pecca/
tum ꝑpetratum vt l. xxxi. diſtin. valet. xv. queſtiōe. i. mulier
¶ Notandū etiā ꝙ debet cauere ſacerdos ne imponat peni/
tentiā ſeruo per quā fiat preiudiciū domino nec diſcipulo ꝑ
quā fiat preiudiciū magiſtro. nec ecōuerſo. Et iſtud maxime
caueat circa virum et vxorem ꝙ nō imponat alicui penitētiā
talem ꝑ quā alius poſſet peruenire in cognitionem peccati
¶ Sed ponaꝛ ꝙ aliquis peccator confiteaꝛ de peccatis ſuis
et penitet. vel dicit ſe penitere de peccatis. non tamē vult ſub
ire onus penitētie dicens ſe delicatū vel infirmū vel male cō/
plexionatum. ⁊ ſimilia. quid faciet de iſto Dico ꝙ ſi ipē dicat
ſe penitere de peccatis ⁊ proponat de cetero ſe abſtinere cum
allegat fragilitatē ⁊ recuſat ſatiſfactionis aſperitatem debet
ſacerdos inducere ipſum vt habeat animū paratum ad om/
nem ſatiſfactionem portandā. oſtendendo ſibi magnitudinē
peccatoꝝ ſuorum. ⁊ que et quanta bona amiſit propter iſta q̄
oīa recuperabit ꝑ penitentiā Oſtēdendo etiā que et quāta
ſuſtinuit chriſtus ꝓ pctīs noſtris. q̄ tamē ſumme erat delica/
tus ⁊ quot ⁊ quāta ſuſtinuerūt ſancti martyres ⁊ ſcē virgines
tenere delicate ⁊ a pctīs īmunes Quāta ḡ pena debeaꝛ tātis
et talibꝰ pctīs q̄ tu ↄmiſiſti. ⁊ multa talia dꝫ ſibi oñdere. Et ſi
cū iſtis oībus nō p̄t ipm̄ inducere imponat ei talē penitentiā
quā veriſil'r credit eū portare poſſe Et ad hoc inuitat nos exē
plum chriſti q̄ nunq̄ꝫ legiꝛ grauē impoſuiſſe pn̄iam. niſi. va/
de ⁊ amplius noli peccare. vñ Criſ. ſuꝑ illū locū. alligāt one/
ra grauia ⁊c. dīt ſic Si erramꝰ modicā penitentiā imponētes
nōne melius eſt ꝓpter pn̄iam paruā dare rōem q̄ꝫ ꝓpt' nimiā
crudelitatē ſuccūbere penitentē. xxvi. q. vij. alligāt Aug. Si
nō p̄t gaudere ſacerdos de om̄imoda purgatione peccatoris
gaudeat ſaltem q2 liberatū a gehēna mittit ad purgatorium
Ex quo patet ꝙ ſi penitētia impoſita a ſacerdote nō eſt ↄdig
na ↄplebitur in purgatorio ¶ Itē pone ꝙ aliquis ↄfiteaꝛ
tur pctā ſua ⁊ non vult abſtinere ab eis. vel vult abſtinere ab

vno ⁊ nō ab altero.nūq̇d admittēdus eſt ad pn̄iam. Dico q̄
ſacerdos dꝫ ꝯfeſſionē iſtius audire ⁊ recipe.nō tn̄ dꝫ eū abſol
uere.ſed dꝫ ſibi de pctīs ꝯfeſſis ſalubrius ꝯſiliū qḋ poterit ex
hibere.⁊ ꝯſulere q̄ faciat aliquā pn̄iam ꝑ peccatis.⁊ induce/
re ad bonū ꝙ̄tum poterit.⁊ oīa bona q̄ de ꝯſilio ſacerdotis
iſte faciet ꝙ̄tūcunqꝫ informia.i.ſine charitate facta.ꝙ̄uis ſibi
nō valeāt directe ꝙ̄tū ad vitā eternā obtinendā.tn̄ valebūt ſi
bi ad q̄tuor vel ad aliqḋ ipſoꝝ. Primo ad extremi iudicij ſup
pliciū tolerabilius ſubeundū.de pe.di.iiij. Si q̇s aūt non hꝫ
charitatē. Scḋo ad tpalē pſperitatē obtinendā.de pe.di.iij.
cauendū.xxij.q.ij. Si quibꝫ. Tercio ad hoc vt illuſtret citiꝰ
cor eius ad pn̄iam.de pe.di.iij.flens.in fi. Quarto q̄ꝛ diabo/
lus nō p̄t ſibi tantū nocere.ſicut pꝫ de iudeo.de q̄ narrat Gre
goriꝰ in libro dialogoꝝ.q̄ q̄ꝛ ſe ſignauerat demones nō po/
tuerūt ſibi nocere Ex dictis patet q̄ ad hoc q̄ pn̄ia ſit ſatiſ/
factoria et meritoria optet q̄ ſit facta in charitate.i.q̄ ille q̇ fa/
cit eā ſit ſine peccato mortali ¶ Sed pone.alicui penitenti in
iuncta fuit penitētia ⁊ anteꝙ̄ ꝯpleat pn̄iam ſuā labit̄ in pctm̄
mortale.et exiſtēs in pctō ꝯplet pn̄iam iniunctā.poſtea redit
ad ſtatū gratie.nunq̇d valet illa pn̄ia.vel tenet̄ eam reiterare
Ad hoc dı̄t ſcūs Tho.de aq̇no in q̄rto ſuo q̄ q̄dam ſunt opa
ſatiſfactoria quoꝝ effectus manet poſtꝙ̄ ipa facta ſunt.ſicut
poſtꝙ̄ facta eſt elemoſyna adhuc manet eius effectus.ſ.di/
minutio ſubſtātie tpalis dātis Silr̄ poſtꝙ̄ aliq̇s ieiunauerit
adhuc manet effectus ieiunij q̇ eſt debilitas corpalis ieiunā
tis Et talia ꝙ̄uis ſint in pctō mortali facta nō optet q̄ iteret̄.
Alia ſunt opa ſatiſfactoria q̄ poſtꝙ̄ facta ſunt nihil remanet
de eis.ſicut oratio.⁊ iō ſi fiāt in pctō mortali optet q̄ iterentur
Vn̄ ſi alicui fuit iniūctū in pn̄ia q̄ dicat centū pat̄noſter ſi di
cat ea exn̄s in pctō mortali nō ꝯplet pn̄iam.imo optet q̄ ite/
ret eā exn̄s in grā.ſecus de elēoſyna ⁊ ieiunio.vt dcm̄ eſt. Et
circa h̄ ſciendū q̄ opa facta in charitate mortificant̄ ꝑ ſequēs
pctm̄ mortale.⁊ viuificant̄ poſtea ꝑ verā pn̄iam ſi ſeq̇tur Sꝫ
illa q̄ nūꝙ̄ fuerūt viua.i.illa q̄ fuerūt facta in pctō mortali nū
ꝙ̄ pn̄t viuificari.vn̄ ꝟſus. Illa reuiuiſcūt que viua nata fue/
runt Viuere nō poſſunt que mortua nata fuerunt

De ſatiſfactione

¶ Caplm vi. quarti tractatus ſcd̄e ptis pncipalis.
Utruʒ vnus poſſit pro alio ſatiſfacere

NUnc reſtat videre vtꝝ vnꝰ poſſit ꝓ alio ſatiſfacere Cir
ca qđ ſciēdū ꝙ iſte ꝓ q̄ q̄s ſatiſfacit aut ē viuꝰ aut mor
tuus Si ſit viuꝰ aut ipe p̄t ꝑ ſe ſatiſfacere. aut nō p̄t Si p̄t di
co ꝙ viuꝰ nō p̄t ꝓ alio viuo ſatiſfacere. Et rō q̄ me mouet ad
h̄ eſt iſta. Eq̄tas eī diuine iuſticie exigit vt q̄ peccat ſatiſfa ci
at. et hoc ſi p̄t ꝑ ſe. ſʒ iſte peccauit ⁊ p̄t ꝑ ſe ſatiſfacere. ḡ oʒ ꝙ ꝑ
ſe ſatiſfaciat Si āt nō p̄t ꝑ ſe ſatiſfacere tunc dico ꝙ aliꝰ p̄t ꝓ
eo ſatiſfacere Sʒ ad hoc req̄rūt multa. q̄dā ex ꝑte illiꝰ q̄ ſatiſ
facit. q̄dā ex ꝑte illiꝰ ꝓ q̄ ſatiſfit. q̄dā ex ꝑte vtriuſqȝ. q̄dā ex ꝑ-
te opis ſatiſfactorij Ex ꝑte illiꝰ q̄ ſatiſfacit req̄rit ꝓpinq̄tas. ſ.
ꝙ ille q̄ ſatiſfacit ſit obligatus ꝓpinq̄tate ſanguinis illi ꝓ q̄ ſa
tiſfacit. Sicut credo ꝙ pater ſi eſſet ipotēs ad ſatiſfaciēdū. fi
lius poſſet ceteris ꝯcurrētibꝰ ſatiſfacere ꝓ eo Et rō ē. qꝛ pat ⁊
filiꝰ ſunt q̄ſi vna ꝑſona Ex ꝑte illiꝰ ꝓ q̄ ſatiſfit req̄rit nccitas
ſcʒ ꝙ indigeat. et etiā ipoſſibilitas. ſ. ꝙ nō poſſit ꝑ ſe ſatiſface
re Ex ꝑte vtriuſqȝ req̄rit charitas. ſ. ꝙ vterqȝ ſit i charitate qꝛ
charitas ē radix merēdi. et ſine ipa nullū opus ē ſatiſfactoriū
Ex ꝑte opis req̄rit maioritas. ꝙ. ſ. ille q̄ ſatiſfacit ꝓ alio faciat
plus q̄ȝ ille ꝓ q̄ dʒ ſatiſfacere. vt ſi ille ꝓ q̄ ſatiſfaciat eſt obliga
tus ad ieiunādū vnā ſextā feriā nō ſufficeret ꝙ ille q̄ ſatiſface-
ret ꝓ illo ieiunaret illā ſextā feriā. imo oporteret ꝙ ampliꝰ ie-
iunaret Et credo etiā ꝙ requirat ꝙ fiat autoritate ſuꝑioris.
Si āt ille ꝓ q̄ ſatiſfaciat ſit mortuus. tūc aut eſt in paradiſo. ⁊
tūc nō indiget ꝙ aliq̄s ꝓ eo ſatiſfaciat. qꝛ vt ait Augꝰ. Iniu
riā facit martyri q̄ orat ꝓ martyre. qđ intelligendū eſt de q̄libʒ
q̄ eſt in paradiſo. vt exp̄ſſe dr̄ extra de cele. miſſ. Cū marthe.
Aut eſt in inferno. et tunc ſm̄ opinionē oīm theologoꝝ nihil
q̄d fiat ꝓ eo ꝓficit ſibi. qꝛ in inferno nulla eſt redēptio Aut eſt
in purgatorio. et tūc p̄t ſatiſfieri ꝓ eo a viuis Et ita dr̄ Aug.
in li. ꝓ agēda cura mortuoꝝ. vbi ſic dr̄ Nō eſtimemꝰ ad mor
tuos ꝓ q̄bꝰ curā gerimꝰ ꝑuenire niſi q̄d ꝓ eis ſiue eleymoſina-
rum ſiue orationū ſacrificijs ſolenniter ſupplicamꝰ. xiij. q. ij.
Nō eſtimemus. Et Greg. in ca. Anime. xiij. q. ij. Anime de
functoꝝ quatuor modis ſoluunt aut oblatōibꝰ ſacerdotū. aut

orõnibꝫ ſcõꝝ. aut charoꝝ eleymoſinis. at ieiunijs cognotoꝝ
Licet aũt de pnĩa multa alia eſſent dicẽda hec tñ q̄ dcã ſunt
breuitatis cauſa ſufficiãt. Sup operis impfectõe veniã poſtu
lans a lectore vt q̄ corrigẽda videat ⁊ addẽda nõ inuidẽdi aĩo
ſed benigno corrigat et emendet

¶ Explicit secũda particula huius operis..

Incipit tercia particula principalis huius libri. in qua agitur de articulis fidei. et de his que ptinent ad populi informationem

Quoniã dñs ⁊ magiſter noſter ieſus chriſtꝰ de mũ
do aſcẽſurus ad patrẽ diſcipulos quõ ſe haberẽt
ad fideles quos ſuo redemerat ſanguine inſtruens
dixit. Eũtes docete oĩes gẽtes. In quo rectores
eccĩaꝝ diſcipulis ſuccedẽtes inſtruxit ⁊ monuit vt ſibi ſubdi
tos doctrina ſana et ſalutifera informarent. Qđ in lege veteri
pulcerrime ẽfiguratũ. vbi legit᷑ ꝙ in rõali iudicio q̄d legalis
ſacerdos gerebat in pectore doctrina et veritas erãt ſculpta.
In q̄ re dabat᷑ intelligi ꝙ euãgelici ſacerdotes veritatis doc
trinã debẽt de i ſe gerere. ⁊ eã ſuis ſubditꝭ nũciare. alioq̄n ſen
tẽtiã maledictõnis eterne incurrũt. Sicut dñs p Iſaiã ɔmi/
nat᷑ dicẽs. Ue vobis canes muti nõ valẽtes latrare. Merito
ergo rector eccĩaſticus canis dicit᷑ q̄ latratu p̄dicatõis ⁊ doc
trine euãgelica lupos. i. demones arcere dꝫ a grege dñi. ⁊ dor
miẽtiũ in pctis aĩas excitare. Sꝫ tũc mutꝰ efficit᷑ cũ deſidia
torpet. vl' ex ignorãtia tacet. ⁊ merito a dño reprobat᷑. Qua ex
re ſumo pe laba orre dꝫ ⁊ ſolerti ac ſolicito aĩo vigilare ne di/
uine ſciẽ ignorãs exiſtat. quinĩmo tm̃ de ea ſcire tenet᷑ ꝙ ſciat
ſuũ officiũ debite exeq̄ et ſibi ppl'm ɔmiſſuꝫ informare. Et h̄
q̄ztũ ad ea q̄ ipẽ ppl's dꝫ ſcire. Que q̄ ad nũc pñt reduci ad q̄n
qꝫ. videlicet ad credẽda. ad petẽda. ad facienda. ad fugienda.
et ad ſperãda. Debet ergo rector eccĩaſticus ſibi ſubditos in
ſtruere q̄d credẽdũ. q̄d petẽdũ. q̄d faciẽdũ. quid fugiendũ. et
etiã q̄d ſit ſperãdũ. Primũ ɔtinet᷑ in articulis fidei. ſecũdũ in
petitõibꝫ orõis dñice. terciũ et q̄rtũ in p̄ceptis decalogi. q̄n
tũ in dotibꝫ glẽ padiſi. Et de iſtis ĩ iſta tercia pticula eſt agẽ

dum. Et ſm hoc iſta tercia ꝑticula in quatuor capl'a diuidit. Capl'm primũ erit de articulis fidei Capl'm ſcđm erit de petitõnibꝫ orõnis dñice. Capl'm terciũ erit de decẽ ꝑceptis Capl'm quartũ erit de dotibꝫ beatorum

¶ De articulis fidei Capl'm .i.

Teſte apl'o ſine fide ĩpoſſibile eſt placere deo. fides ei eſt fundamẽtũ oĩm bonorũ operũ. ſine quo oĩs ſpũalis edificatio ꝯſtructa deficit atqꝫ cadit. Iſta ãt fides in articulis fidei ꝯpletiſſime ꝯtinet. q̇ articuli in ſimbolo ꝯtinẽtur et colligunt ¶ Notandũ aũt q̃tuor eẽ ſimbola. q̃ licet ĩ verbis ſunt varia. in ſenſu tñ et ſnĩa ſunt vnũ. Primũ vocat ſimbolũ apl'orũ illđ ſcꝫ Credo qđ đr in ꝯpletorio. ⁊ in ꝑma. ⁊ vocat apl'orꝝ qꝛ apli recepta ſpũſſci grã illud ꝯpoſuerunt. Et ex hoc vocat ſimbolũ. qꝛ dicit de ſingulus ⁊ bolus. qꝛ q̇libet ipoꝝ poſuit bolũ ſuũ. Vñ b. Petrus incepit dicẽs. Credo in deũ patrem oĩpotẽtẽ. ceteri apl'i fuerũt cetera ꝓſecuti. Scđm credo vocatur ſimbolũ nycenũ. qꝛ ſci prẽs illud in Nycena ſinodo ꝯpoſuerũt. ⁊ illud cantat in miſſa ſicut dictũ eſt in ꝑma ꝑte primi tractat⁹ de eucbariſtia. c. x. Terciũ vocat ſimbolũ Athanaſiũ. qꝛ ſcũs athanaſius illud compoſuit. ⁊ iſtud in ꝑma dicit. ſcꝫ Quicũqꝫ vult ſaluus eſſe. Quartũ vocari pt ſimbolũ ĩnocẽtianũ ſiue lateranẽſe. qꝛ fuit ꝯpoſitũ ſub Innocẽtio in ꝯcilio lateranẽſi. et iſtud ponit extra de ſum. tri. ⁊ fi. catho. c. Firmiter credimus. Et iſta ſicut in q̃tuor euãgelijs tota veritas doctrine et fidei chriſtiane ꝯp̄hendit ita in iſtis quatuor ſimbolis oẽs articuli fidei ꝯtinent Et ſicut oĩm q̃tuor euãgeliſtarũ doctrina eſt vna. ita oĩm q̃tuor ſimboloꝝ ẽ vna ſcĩa atqꝫ fides. Et ſic iuxta viſionẽ Ezechielis rota fit in medio rote. c. i. Materia iſtoꝝ q̃tuor ſimboloꝝ ſunt articuli fidei. q̇ quidem articuli ab aliq̇bꝫ dicũtur eẽ. xij. et ab aliq̇bꝫ. xiiij. Illi q̇ dicũt eſſe. xij. diſtinguunt eos penes numerꝝ apl'orũ. q̇ ſimbolum vt dictũ eſt cõpoſuerũt et fidẽ catholicã ꝑdicauerũt. ⁊ eccleſiã fundauerũt Illi q̇ dicũt eſſe. xiiij. diſtinguũt eos penes materiã de qua ſunt. Cum ergo materia de qua ſunt articuli fidei ſit deitas ⁊ humanitas. qꝛ dñs noſter Jeſus chriſtus verus deus et homo eſt. Igitur ſm iſtos ſeptem ſunt arti/

culi ꝑtinētes ad diuinitatē.et ſeptē ꝑtinētes ad humanitatem
Articuli ꝑtinētes ad diuinitatē diſtiguunť ſic.qꝛ vnꝰ reſpicit
eēntiā.tres reſpiciūt ꝑſonas.et tres oꝑa ꝑſonaꝝ Articulꝰ il
le q̄ reſpicit eſſentiā eſt credere in deū trinū et vnū.vnū q̄dē in
eēntia ⁊ trinū in ꝑſonis Et ꝯtra iſtū articulū errauit maniche
us q̄ poſuit duos deos vnū bonū alterū malū Et ad remouē
dū iſtū errorē cū in ſimbolo apl'oꝝ diceretť ſolū.Credo in deū
in ſimbolo nyceno fuit additū.in vnū deū Et de iſto articulo
dꝛ ī ſimbolo Athanaſij Fides āt catholica hec ē.vt vnū deū
in trinitate ⁊ trinitatē in vnitate veneremur q̄ſi dicat.creda-
mus deū eē vnū in eſſentia.et trinū in ꝑſonis Articuli āt ꝑti
nētes ad ꝑſonas ſunt tres Primꝰ eſt credere in ꝑſonā patris
Et de iſto articulo diciť in vtroqꝫ ſimbolo.prēm oīpotentē.
ita ꝙ pater eſt ꝓma ꝑſona in trinitate nō q̄dē ꝓoritate nature
vel tꝑis.ſed ſolū ꝓoritate originis.qꝛ ꝑſona patris a nullo ori
ginať.ſꝫ alie ꝑſone originanť ab ea Et iſtud tangiť in ſimbo-
lo Athanaſij cū dꝛ.Pater a nullo eſt factus nec creatus nec
genitus Scd̄s articulus de illis q̄ ꝑtinēt ad ꝑſonas eſt cre-
dere in ꝑſonā filij Et de iſto diciť in vtroqꝫ ſimbolo Et in ie
ſum chriſtū filiū eiꝰ vnicū.ita ꝙ debemꝰ credere ꝙ ꝑſona filij
nō ſit nec creať.ſꝫ gn̄ať a patre Et hoc tāgiť in ſimbolo Atha
naſij.cū dꝛ.filiꝰ a patre ſolo eſt.nō factus nec creatus nec ge-
nitus Et ꝯtra iſtū articulū errauit Arrius q̄ dixit filiū eē crea
turā purā ⁊ minorē patre Jō ꝯtra errorē Arrij fuit addituꝫ in
ſimbolo Nyceno.deū de deo.lumē de lumine:deuꝫ verū de
deo vero.genitū nō factū ꝯſubſtātialē patri Licet eīm chriſtꝰ
inq̄ꝫtū hō ſit minor patre tñ inq̄ꝫtū deus eſt equalis patri ſm
diuinitatē.vt dicit Athanaſius Equalis patri ſm diuinita
tem.minor patre ſm humanitatē Fuerūt etiam q̄dā heretici
vocati Ambrite vł Ambyonite q̄ dixerūt filiū eē genitū a pa
tre ex tꝑe.et nō fuiſſe ab eterno Et ꝯtra iſtū errorē fuit additū
in ſimbolo Nyceno Et ex patre natū añ oīa ſecula Tercꝰ ar
ticulus de illis q̄ ꝑtinēt ad ꝑſonas eſt credere in ꝑſonā ſpūſſcī
Et de iſto articulo diciť in ſimbolo apl'oꝝ.Credo ī ſpūſcm̄
ita ꝙ debemus credere ſpm̄ſcm̄ eſſe verū deuꝫ a patre ⁊ filio
ꝓcedētē.ita dicit Athanaſius Spūſſanctꝰ a patre ⁊ filio nō

factus nec creat⁹ nec genitus ſ; ꝓcedēs Et ꝯtra iſtū articl'm
errāt greci dicētes ſpm̄ſcm̄ a ſolo patre ꝓcede. Et ꝯ errorē
eoꝝ addit romana eccl'ia in ſimbolo Niceno Qui ex patre fili
oq; ꝓcedit. Fuerūt aliq̄ heretici q̄ dixerūt ſpm̄ſcm̄ eſſe crea/
turā; ꝛ nō deū. Et ꝯ errorē iſtoꝝ fuit additū i ſimbolo Nice
no Qui cū patre ꝛ filio ſil' adorat' ꝛ cōglorificat'. Nulla enim
creatura dz adorari eq̄li adoratōe cū deo. Cōtra iſtos tres arti/
culos de trinitate pſonaꝝ errauit Sabelli⁹ q̄ poſuit ꝯfuſionē
pſonaꝝ dicēs ꝙ eadē pſōa qn̄q; erat pat'. qn̄q; erat fili⁹. qn̄q;
ſpūſcūs Cōtra quē dr̄ Atha. Alia ē em̄ pſōa patr; . alia filij:
alia ſpūſci. Vn̄ ē ſciēdū ꝙ vna pſōa ē alia ab altera. nō tn̄ eſt
aliud Vn̄ iſta eſt vera. pat' eſt ali⁹ a filio . ſ; iſta eſt falſa ꝛ here
tica pat' eſt aliud a filio q̄a hec dictio ali⁹ q̄ ē maſcl'ini generis
dr̄ diuerſitatē in pſona. ſed hec dcō aliud q̄ eſt neutri generis
dr̄ diuerſitatē in eēntia Alij tres articuli ptinēt ad opa trinita
tis. q̄ꝝ q̄dā ptinēt ad op⁹ nature. videl; ad op⁹ creatōis. ꝛ de
h̄ eſt vnus articulus. ſ. q̄ dr̄ ꝙ debemus credere deū eſſe crea
torē oīm creaturaꝝ Et de iſto articulo dr̄ in ſimbolo apl'orū;
creatorē celi ꝛ terre Et ꝯtra iſtū articulū errauit Maniche⁹
q̄ dr̄ ꝙ deus bon⁹ creauit res inuiſibiles. ſ; de⁹ mal⁹ creauit
res viſibiles Vn̄ ꝯtra errorē iſtū fuit additū in ſimbolo Ny/
ceno. viſibiliū oīm ꝛ inuiſibiliū Notandū etiā ꝙ in ſimbo
lo apl'oꝝ dr̄ creatorē. in ſimbolo aūt Nyceno dr̄ factorem Et
rō eſt. q2 drn̄a eſt inter creatorē ꝛ factorē. ſil'r inter creare ꝛ fa/
cere. q2 creare eſt aliq̄d ex nihilo ꝓducere. ꝛ facere eſt aliq̄d ꝓ
ducere ex aliq̄ Quia ḡ deus in ṗncipio creauit angelos ꝛ ma
teriā oīm tam celeſtiū q; terreſtriū. ex q̄ poſtea fecit alia. iō dr̄
creatorē. q2 vero poſtea ex illa materia fecit oēs alias creatu/
ras. ꝛ iō dr̄ factorē Opeꝝ etiā dei q̄dā ptinent ad opus gr̄e. ſ.
ad opus iuſtificatōis Et de hoc eſt vnus articul⁹ ſc; ꝙ debe
mus credere ꝙ ꝑ grām dei fideles ſpūalit' vniunt'. ꝛ remittun
tur pctā fidelib⁹ vnitis in vnitate eccl'ie ꝛ catholice fidei Et de
hoc dr̄ in ſimbolo apl'oꝝ. ſanctā eccl'iam catholicā. id eſt vni/
uerſalē ſanctoꝝ cōmunionē. remiſſionē; peccatoꝝ Et in iſto
articulo ꝯprehēdunt' oīa ſacramēta eccl'ie. ꝛ quicq̄d ſacroſan/
cta romana eccl'ia de baptiſmo ꝛ eucbariſtia ꝛ alijs ſacramē/
tis eccl'ie in quib⁹ fideles ſibi adinuicē cōmunicāt. ꝛ ꝑ que fit

peccatoꝝ remiſſio credit. ꝑcipit ⁊ docet eſſe credendū. Et cō
tra iſtū errauit Pelagiꝰ q̄ poſuit ꝙ ꝑ ſolū actuꝫ liberi arbitrij
abſqꝫ grā dei poterit haberi remiſſio pctōꝝ. Cōtra etiā iſtuꝫ
articulū errauerūt Jacobite ⁊ Nicholaite Jouiniani Wal/
denſes. ⁊ vniuerſaliter oēs heretici. iudei. ſaraceni. gentiles
et pagani. ⁊ quicūqꝫ de baptiſmo ⁊ eucariſtia et alijs ſacra
mētis credūt aliter qꝫ romana eccl'ia Contra iſtū tamē articu
lū errant ſpecialiter greci ⁊ oēs alij ſciſmatici q̄ negant ſacro/
ſanctā romanā eccleſiā eſſe caput ⁊ magiſtrā omniū eccleſiaꝝ.
Vñ ꝯtra iſtū errorē fuit additū in ſimbolo Nyceno. vnā apo
ſtolicā eccl'iam Cōtra etiā errorez Donati q̄ poſuit baptiſmū
debere iterari fuit additū in ſimbolo Nyceno Cōfiteor vnuꝫ
baptiſma Operū etiā dei q̄dam ad opus glīe ꝑtinent. ſcꝫ ad
opus glorificatiōis. ⁊ de hoc eſt vnus articulus videlicet ꝙ
credimus virtute dei omēs reſurrecturos tam bonos qꝫ ma/
los. ⁊ bonos eſſe p̄miandos. ⁊ malos eſſe puniendos. Et de
iſto articulo fidei dr̄ in ſimbolo apl'oꝝ Carnis reſurrectionē
et vitā eternā Amen Et in ſimbolo Nyceno Expecto reſur/
rectionē mortuoꝝ. ⁊ vitam venturi ſeculi Amen Circa iſtuꝫ
articulū errabāt Saducei q̄ negabāt reſurrectōem eſſe futu/
rā Cōtra etiā iſtū articulū errauit Plato q̄ poſuit reſurrectō
nē eſſe naturalē. ⁊ fieri rōe nature. in fine. ſ. magni anni. q̄ cō/
plet̄ in. xxxvi. milibꝫ annis Cōtra etiā iſtū articulum errauit
Origenes. q̄ poſuit malos in inferno puniri ſolū vſqꝫ in diez
iudicij Vñ ꝯtra oēs iſtos errores dr̄ in ſimbolo Athanaſij:
Ad cuius aduentū. hoc eſt virtute cuius Hoc eſt ꝯtra errorez
Platonis. oēs hoīes reſurgere habēt cū operibꝫ ſuis. ꝯtra er
rorē ſaduceoꝝ. Et reddituri ſunt de factis ꝓprijs rōem. ⁊ qui
bona egerūt ibunt in vitā eternā. q̄ vero mala in ignē eternū
ꝯtra Origenis errorē Jſti ſunt ſeptē articuli ꝑtinētes ad di/
uinitatē. Alij aūt ſeptē ꝑtinēt ad hūanitatē Primꝰ eſt de con
ceptōe filij. ſ. credere ꝙ filius dei fuit ꝯceptus in vtero beate
Marie virginis ꝟtute ſpūſſci Et de hͦ dr̄ in ſimbolo apl'oꝝ.
Qui ꝯceptus eſt de ſpūſcō. ⁊ in ſimbolo Nyceno Qui ꝓpter
nos hoīes ⁊ ꝓpter noſtrā ſalutē deſcēdit de celis. ⁊ incarna/
tus ē de ſpūſcō Contra iſtū articulū errauit Manicheus di
cēs filiū dei nō verā carnē ſed phātaſticā aſſumpſiſſe Et ꝯtra

De articulis fidei

iſtū errorē dr̄ in ſimbolo Athanaſij. Perfect⁹ deus pfectus
hō ex aīa rōnali ⁊ hūana carne ſubſiſtēs Scd̄s articul⁹ de p
tinentib⁹ ad humanitatē ē de natiuitate xp̄i.ſ.credere dei filiū
ab eterno natū a pr̄e.ex tpe natū ex Maria ỽgine q̄ ỽgo exti-
tit aīi ptū in ptu ⁊ poſt ptū Et de iſto articlo dr̄ in vtroqꝫ ſim
bolo Nat⁹ ex Maria virgine Cōtra iſtū articulū errāt pfidi
iudei.negātes dei filiū ex Maria ỽgine eē natū Cōtra iſtuz
articulū errauit etiā ille nephādus Iouinian⁹ q̄ dr̄ q lꝫ bea-
tiſſima virgo Maria ꝯcepat virgo.tn̄ in ptu fuit corrupta Et
ꝯtra iſtū errorē dr̄ in vtroqꝫ ſimbolo Ex maria ỽgine ¶ Ter
cius articulus ptinēs ad humanitatē ē de paſſiōe dn̄i nr̄i ihū
xp̄i.ſ.q credim⁹ dei filiū p ſalute nr̄a paſſum. crucifixū mor-
tuū et ſepultū Et h̄ eſt q̄ad naturā humanā. qꝛ natura diui-
na nihil patiebat̄ Et de iſto articlo dr̄ in vtroqꝫ ſimbolo. ſcꝫ
aploꝝ ⁊ Nyceno Paſſus ſub pontio Pilato. crucifixus mor
tuus ⁊ ſepult⁹ Et ꝯtra iſtū articulū errauit ſpurciſſim⁹ ma-
chometus. q̄ q̄uis in altero canone ſuo dicat xp̄m ex maria
virgine natū tn̄ negat eū paſſum vel crucifixū fuiſſe. ſed vnuz
aliū loco ei⁹. Cōtra etiā iſtū articulū errauit Origenes dicēs
xp̄m non ſolū paſſum p hōib⁹.imo etiā p demonib⁹ in aere qn̄
aſcēdit in celū. Et ꝯtra iſtū errorē dr̄ ī ſimbolo Nyceno Qui
pp̄ter nos hoīes ⁊ pp̄ter noſtrā ſalutē ⁊c̄ ¶ Quart⁹ articul⁹
ptinēs ad hūanitatē ē de deſcēſu ad inferos.ſ.q credimus q
aīa xp̄i q̄ in morte ſepata fuit a corpe. vnita tn̄ diuinitati. cor-
pore etiā diuinitati vnito in ſepulcro remanēte deſcendit ad
lymbū ſanctoꝝ patrū.q̄ eſt q̄dam ps inferni. ⁊ iſtos patres q̄
in fide de xp̄o incarnando ⁊ in charitate deceſſerunt inde libe
rauit.peccatorib⁹ in inferno remanentib⁹ damnatoꝝ. Et de
iſto articlo dr̄ in vtroqꝫ ſimbolo. deſcēdit ad īferos ¶ Qui-
tus articul⁹ ptinēs ad hūanitatē ē de reſurrectōe.ſcꝫ q credi
mus dei filiū reſurrexiſſe a mortuis tercia die. ſm q ſcriptu-
re pph̄aꝝ ⁊ aploꝝ p̄dixerant Et de iſto articulo dr̄ in vtroqꝫ
ſimbolo.tercia die reſurrexit a mortuis ¶ Notandū āt q xp̄s
nō fuit in ſepulcro niſi q̄draginta horis.ſed dr̄ ibi fuiſſe trib⁹
dieb⁹.qd̄ ſm Aug. intelligenduꝫ eſt p ſynodochen. vt ponat̄
ps diei p tota die. vn̄ ipſe fuit ibi p vltimā ptem diei veneris.
quia in cōpletorio iſtius diei fuit poſitus in ſepulcrum. ⁊ fuit

ſibi ꝑ totā die ſabbati. ⁊ ꝑ p̄mā ꝑtē diei dñice. qꝛ in aurora ſur/
rexit Sextus articulꝰ ad humanitatē ꝑtinens eſt de aſcenſu
ad celos ſcʒ ꝙ credimus ꝙ q̄dragesima die a reſurrectōe ſua
xp̄s cū magna comitatiua angeloꝝ ⁊ aīaꝝ ſcōꝝ patruʒ q̄s ab
inferno extraxerat aſcēdit in celū Et de iſto articulo habet̄ in
vtroqꝫ ſimbolo aſcēdit ad celos. ſedet ad dexterā dei patrꝭ oi
potētis ¶ Septimꝰ articulꝰ ad hūanitatē ꝑtinēs eſt aduen/
tū xp̄i ad iudiciū credere. ſcʒ ꝙ xp̄s in fine mūdi in forma hūa
na apparebit cuʒ virtute magna ⁊ ptāte in valle Joſaphat. et
ibi iudicabit bonos ⁊ malos Et de iſto articulo dꝛ in vtroqꝫ
ſimbolo Inde vēturus ē iudicare viuos ⁊ mortuos Iſti ſtꝫ
xiiij. articuli fidei q̄ꝝ ſeptē ꝑtinēt ad diuinitatē. ⁊ alij ſeptē ad
hūanitatē xp̄i Et iſtos articulos dñt ſacerdotes ſubditos ſu/
os edocere. ⁊ maxime illos q̄ ꝑtinēt ad hūanitatē. ⁊ potiſſime
illos de q̄bꝫ eccl̄ia ſolēnizat. ſicut eſt articulꝰ ꝯceptōis de quo
eſt feſtū in annūciatōe btē Marie. ⁊ articulus de natiuitate
de q̄ fit feſtū i natali. ⁊ articulꝰ de paſſiōe de q̄ fit feſtū in para
ſceue. ⁊ articulꝰ de reſurrectōe de q̄ fit feſtū in die paſche. ⁊ ar
ticulus de aſcēſione de q̄ fit feſtū in die aſcēſionis dñi. Iſtos
eīm articulos cū articulo de aduentu ad iudiciū q̄libet fidelis
poſtq̄ꝫ venit ad annos diſcretōnis tenet̄ ſcire explicite Et de
iſtis articulis ad hūanitatē ꝑtinentibꝫ habent̄ verſus Naſcit̄
luit̄ patit̄ deſcēdit ad ima Surgit ⁊ aſcēdit veniet diſcernere
cūcta Hec eſt fides catholica quā corde credo et ore cōfiteor
in qua fide viuere volo ⁊ mori. ꝓteſtās me in oībꝫ credere ſicꝫ
ſancta romana eccl̄ia credit Et ſi q̄d minus bñ dixerim totū
reuoco. ⁊ totum habeat̄ pro non dicto

¶ De petitionibꝫ orōnis dñice Ca.ij.

Modū ⁊ formā orādi ſaluator tradēs dixit Math. vi. et
Lu. xi. Cū oratis dicite Pater nr̄ q̄ es in celis ⁊c. Cir/
ca quod notandū eſt ꝙ iſta orō excellit oēs orōes in tribꝫ Pri
mo rōe magiſtri q̄ eā ꝯpoſuit. q̄ fuit xp̄s verus deus ⁊ hō ve/
rus. in q̄ oēs theſauri ſapiētie ⁊ ſcīe dei ſunt abſconditi Quā
to ergo magiſter q̄ iſtā orōem cōpoſuit excellit oēs alios ma/
giſtros. tanto iſta oratio excellit oēs alias orōnes Vñ vocat̄
iſta oratio dñica oratio. qꝛ dñs dominantiū eā cōpoſuit ⁊ or/
dinauit Secūdo excellit oīes alias orōnes rōne forme Eſt

em̄ oratio breuiſſima. ita ꝙ nemo poteſt ſe excuſare et dicere
ꝙ ratione prolixitatis ſue generet tediū vel faſtidiū ¶ No
tandū tn̄ ꝙ licet vt dictū eſt ſit breuis in verbis. eſt tn̄ multū
ꝓfunda in ſenſu ⁊ ad impetrandū efficaciſſima. Vn̄ de ea dt
ſapiēs Breuis orō penetrat celos. Tercio excellit oēs alias
oratōnes rōne materie de qua eſt. In ipſa em̄ cōtinent omīa
neceſſaria tam in vita iſta ꝙ̄ in alia ¶ Vn̄ notādū. ꝙ ſalua
tor in iſta orōne ſic procedit. q̇a primo docet nos captare dei
beniuolentiā. Scd̄o docet nos orādi modū ⁊ formā Primū
facit cū dicit Pater noſter ⁊c. Secūdū facit cū dicit Adueni
at regnū tuū ⁊c. Circa primū duo facit Primo docet nos ca
ptare dei beniuolentiā. Secūdo docet nos optare oratiōis
efficaciā. ibi ſanctificet nomē tuū ⁊c. Dicimus ergo. Pater
noſter q̇ es in celis ⁊c. Ubi ꝑmo ꝯfitemur deū eſſe oīm rerū
ꝑncipiū. q2 pater. Secūdo allegamus noſtrū priuilegiū. q̇a
dicimus noſter. Tercio noīamus nomē eiꝰ ꝓpriū. ibi q̇ es.
Quarto aſſignamus ſibi certū domiciliū. q2 in celis. dicimꝰ
ergo pater noſter q̇ es in celis. Ubi ſciēdū ꝙ ſm ꝙ dt Eber
bardus. pater accipit q̇nq3 modis. q2 ꝑmo dicit pater ratiōe
cure. alio mō rōne geniture. alio mō rōne etatis. alio mō rōne
honoris. alio mō rōne creatōis. Iſtis quinq3 modis deus eſt
pater oīm Primo rōe cure Ita dt Paulus apl's dicēs Oēm
ſollicitudinē veſtrā ponētes in deū. q̇a ipſi cura de omībꝫ. vt
ipſemet dicit chriſtus in Math. Nolite ſolliciti eſſe dicen-
tes. q̇d māducabimus aut q̇d bibemus. aut quo operiemur
ſcit em̄ pater veſter celeſtis q2 his omībꝫ indigetis. Secūdo
deus eſt pater omniū rōe geniture. Vn̄ de eo dicit apl's Vo
lūtarie genuit nos verbo veritatꝫ. vt ſimus initiū aliq̇d crea
ture eius. Vn̄ quilibet pōt dicere illud pſ. Dn̄s dixit ad me
filius meus es tu ego hodie genui te. Et de q̇libet dicit deꝰ
illud q̇d dicit in. ij. li. Regū Ego ero illi in patrē. ⁊ ipe erit mi
hi in filiū Tercio deus eſt pater rōne antiquitatis Vn̄ de eo
dicit Daniel Antiquus dierū ſedit et libri videlicet ꝯſciētia-
rum aperti ſunt corā eo Vn̄ omēs poſſumus dicere q̇d dicit
apl's Unū patrē habemus deū Quarto deus eſt pater oīm
rōne honoris. q2 deū habemus honorare ſpēali honore ⁊ re
uerētia que a doctoribus dicitur latria. qui honor nulli crea

ture dꝫ exhiberi nec decet. Vñ q̄libet dꝫ dicere illud q̄d dr̄ in
Math. Cōfitebor tibi dn̄e pater celi et terre. ita ꝙ ↄfiteri ibi
idē eſt q̄d laudare ſiue honorare. Quinto deus ē pater oīm
rōne creatōis. vñ Moyſes Nūquid nō ipē eſt deus q̄ poſſe
dit te. fecit te. ⁊ creauit te. vñ ex hoc ꝙ dicimus pater. habe/
mus fiduciā ad obtinēdū illud qđ in illa orōe petimꝰ. Unde
poſſumus arguere ſic. pater dat filio illud quod petit ab eo
dūmodo illud qđ petit ſit iuſtū et filio neceſſariū. ſed deꝰ eſt
pater oīm et illud q̄d petimus in iſta oratione eſt iuſtiſſimuꝫ
et valde nobis neceſſariū. quare fiduciā habemus ꝙ deꝰ to/
tuꝫ dabit nobis Et fundat̄ iſta ratio ſup̱ verbū ſaluatoris in
Luca vbi dicit ſic. Si vos cū ſitis mali noſtis dare bona fi
lijs veſtris. q̄zto magis pater veſter dabit ſpm̄ bonū petenti
bus ſe. quaſi dicat. ꝙ imo dabit. Secūdo in iſta orōne alle
gamus noſtrū ꝑuilegiū. cū dicimus noſter. Unde notādum
ꝙ q̄zuis vt dictū eſt deus ſit pater omniū illis quinqꝫ modis
tñ nos qui ſumus regenerati in chriſto poſſumus dicere ſpe
cialiter pater noſter. vnde ipſe eſt pater noſter qꝛ nos ſumus
ab eo liberati miſericordius adoptati ſpecialius educati no
bilius informati ſalubrius. Dico ꝙ deus eſt ſpēaliter pat̄ no
ſter. quia nos chriſtiani ſumus ab eo redēpti ſiue liberati mi
ſericordius. vñ poſſumus de eo dicere illud qđ dr̄ in Apoca.
Redemiſti nos deꝰ in ſanguine tuo De qua redēptiōe dicit
btūs Petrus Nō ex corruptibilibꝫ auro vel argēto redēpti
eſtis de vana veſtra ↄuerſatōe. ſed ꝓcioſo ſanguine imacula
ti agni dñi noſtri ieſu chriſti. Scđo dico ꝙ deus eſt ſpēalit̄
pater noſter. qꝛ nos chriſtiani ſumus ab eo adoptati ſpēaliꝰ.
Et de hoc dicit apl's Miſit deus ſpm̄ filij ſui in corda noſtra
in quo clamamus abba pater. vt adoptōem filioꝝ dei recipe
remus. Tercio dico ꝙ deus eſt ſpēaliter pater noſter. qꝛ nos
chriſtiani ſumus ab eo educati nobilius. In ſacramēto eu/
chariſtie paſcit nos deus corꝑe ⁊ ſanguine chriſti. Ita dicit
ipemet xp̄s in ioāne dicēs. Caro mea vere eſt cibꝰ. ⁊ ſanguis
meus vere eſt potus. De iſto cibo dr̄ ps̄. Panē angeloꝝ mā
du. hō. De quo pane dicit chriſtꝰ Qui mādu cauerit ex hoc
pane viuet ineternū Vñ ecc̄ia tantū bn̄ficiū recognoſcēs in
vocē grāꝝ actōis ꝓrūpēs dr̄ O q̄z ſuauis eſt dn̄e ſpūs tuꝰ in

nobis. vt em̄ dulcedinē tuā in filios demōſtrares pane de ce
lo p̄ſtito. eſuriētes humiles reples bonis. faſtidioſos diuites
dimittēs inanes. Quarto dico ꝙ deus eſt ſpēaliter pater no
ſter. qꝛ nos chriſtiani ſumus ab eo informati ſalubriꝰ et hoc
p doctrinā euāgelicā. q̄ ſola eſt doctrina ſalutifera ⁊ ſalubris
Et iſtā doctrinā petebat dauid cū dicebat. Bonitatē ⁊ diſci
plinā ⁊ ſciam doce me. De iſta doctrina dicit ſapiēs Audi fi
li mi diſciplinā patris tui. Ex hoc ḡ ꝙ dicimus. pat̄ noſter.
habemus fiduciā ꝙ illud qđ a deo petimus mediāte orōe da
bit nobis. vt arguamꝰ ſic. p̄ncipale trahit ad ſe minꝰ p̄ncipa
le ⁊ acceſſoriū. extra de ꝯſe. ec. vel alta. c. ſi ecc̄iaꝫ. li. vi. ſꝫ deꝰ
dedit ſeip̄m nobis. et iō vocamꝰ eū noſtrū. et reſpcū eiꝰ oīa
ſunt acceſſoria Ergo certi ſumus ꝙ iſta dabunt̄ nobis a deo
Et fundat̄ iſta rō ſup verbo apl'i dicētis in epl'a ad Ro. viij.
Si deus pro nobis q̇s ꝯtra nos. q̇ etiā ꝓprio filio ſuo nō pe
pcit. ſꝫ p nobis oībꝫ tradidit eū. Quō non etiā cū illo oīa no
bis donauit q̄ſi dicat imo. Tercio in orōne iſta noīamꝰ no-
men dei ꝓpriū cū dicimus. q̇ es. Circa q̄d ſciēdū eſt ꝙ q̄uis
ſm̄ doctores in vita iſta neſciamus nomē ꝓpriū dei. tn̄ inter
alia noīa q̄ dicūtur de deo iſtud nomē q̇ es eſt magis ꝓpriū.
q̄d ptꝫ ex hoc. qꝛ Moyſi interrogāti q̄d reſpōderet filijs iſrl'
ſi interrogarēt q̄d eſſet nomē ꝓpriū dei. dixit deꝰ. ſic dices fi
lijs iſrl'. qui eſt miſit me ad vos. Dicimus ergo deo. q̇ es. q̄a
deus eſt firma entitas nunq̄ꝫ deficiēs ſꝫ omēs pficiēs. ſum-
ma bonitas oībꝫ ſufficiēs. pura veritas omēs erudiēs. vera
charitas omēs reficiēs. Primo dicimꝰ deo q̇ es. qꝛ ip̄e ē fir-
ma entitas nunq̄ꝫ deficiēs. vn̄ ip̄e dicit de ſe in Exodo. Ego
ſum q̇ ſum. Et pſal. A ſeculo vſqꝫ in ſeculū tu es. Secūdo di
cimus deo qui es. q̇a deus eſt ſumma bonitas omībꝫ ſuffi-
ciens. vn̄ inueni vocantē ſe bonū d̄t chriſtus. Nemo bonꝰ
niſi ſolus deus. Et de deo dicit ps̄. Bonus es tu ⁊ in boni-
tate tua doce me iuſtificationes tuas. Et apl'us Sufficien-
tia noſtra ex deo eſt. Tercio dicimus deo qui es. quia deus
pura veritas omēs erudiens. Unde dicit chriſtus in Joh.
Ego ſum via veritas et vita. Et in Mathe. Magiſter ſci-
mus ꝙ verax es et viam dei in veritate doces. Quarto di-
cimus deo qui es. Quia deus eſt vera charitas omnes re-

ficiēs vnde in ꝓ̇ma canonica Joannis De⁹ charitas eſt.et ꝗ
manet in charitate in deo manet ⁊ de⁹ in eo Et ipemet dicit
in Math. Venite ad me oīes ꝗ laboratis ⁊ onerati eſtis ⁊
ego reficiā vos Dicēdo ḡ.ꝗ es.fiduciā habem⁹ ꝙ deus ꝗ eſt
firma entitas nulli deficiet ſʒ oēs ꝑficiet.qꝛ eſt ſumma boni/
tas oībꝫ ſufficiet.qꝛ eſt pura veritas oīes erudiet.qꝛ eſt ve/
ra charitas oīes reficiet ¶ Quinto dicit ꝙ in iſta orōne ca
ptādo dei beniuolentiā aſſignam⁹ certū ſibi domiciliū cū di
cimus in celis Circa ꝗd notandū ꝙ celū quo ad nūc eſt qua
druplex.qꝛ eſt celū ſupnaturale.materiale ſpūale ⁊ intellectu
ale Celū ſupnaturale eſt ipa trinitas.et de iſto celo dꝛi Gen.
Suſpice:i.reſpice celū.i.ipam trinitatē.et numera ſtellas.i.
eius ꝑfectōnes ⁊ ꝓprietates ſi potes Celū materiale quo ad
nūc eſt celū empyreum.de quo dicitur Gen.i. In principio
creauit deus celū et terrā.ꝗd ſm Strabuʒ intelligit̃ de celo
empyreo Celū ſpūale eſt deuota aīa.de quo pſ̄. Dñs in celo
ſedes eius Celum intellectuale eſt natura angelica.de ꝗ ibi/
dem Verbo dñi celi firmati ſunt id ē angeli cōfirmati ſunt in
bono Et in qₒlibet iſtorū celorū eſt deus.qꝛ in primo celo.i.
in trinitate eſt indiuiſus per eſſentiam In ſecūdo celo id ē in
empyreo eſt clare viſus per gloriā In tercio celo id eſt in aīa
deuota eſt inhabitās per gratiā In quarto celo id eſt in natu
ra angelica eſt ipſum eleuans per excellētiā Dico ꝓ̇mo ꝙ de⁹
eſt in primo celo.id eſt in trinitate indiuiſus per eſſentiā.⁊ de
hoc dicit̃ in ꝓ̇ma canonica Joh. Tres ſunt qui teſtimoniuʒ
dant in celo.pater.verbū.⁊ ſpūſſcūs.hi tres vnū ſunt videli
cet ꝑ eſſentiā Scđo dico ꝙ deus ē in ſcđo celo.i.in empyreo
clare viſus ꝑ glīam Et de hoc dicit̃ in Apoca. Apertū ē oſtiū
in celo ⁊ archa teſtamēti viſa eſt Archa teſtamēti eſt de⁹.qui
vt dicit apl's Heb.ix.noui teſtamēti mediator eſt Tercio di
co ꝙ deus eſt in tercio celo id ē in aīa deuota.ibi inhabitās
ꝑ grām. vñ pſ̄.cxxij. Ad te leuaui oculos meos ꝗ habitas in
celis.i.in aīabꝫ deuotis Quarto dico ꝙ deus eſt in q̄rto ce
lo id ē in angelica natura.ipam eleuās per excellētiam. vnde
pſ̄.viij. Eleuata eſt magnificentia tua ſuper celos.i.ſuꝑ no/
uē ordines angeloꝝ Dicēdo ḡ in celis.habem⁹ fiduciā ꝙ qa
deus eſt in ꝓ̇mo celo in ipm trāſformabimur qꝛ in ſecūdo ꝑ

ip̄m inhabitamur. qꝛ in tercio ꝑ ip̄m mortificabimur qꝛ in q̄r
to ꝑ ip̄m eleuabimur Et ſic terminat̄ ṗma ps dn̄ice orōis in
q̄ captamꝰ dei beniuolētiā Seq̄t̄ ſcd̄a ps dn̄ice orōis ī q̄ op
tamꝰ ſiue petimꝰ orōis efficaciā dd̄o Scilicet nomē tuū Et
eſt ṗma petitio ī ordine ſ3 ē vltima in re ſeu in intētiōe Circa
qd̄ ſciēdū ē ꝙ ad h̄ ꝙ orō nr̄a habeat efficatiā3. i. ꝙ exaudiat̄
a deo req̄rūt̄ q̄tuor. ſ. ꝙ fiat cū firmitate fidei. cū bonitate rei
cū deuotōe aī. et ꝙ fiat in noīe chriſti Dico ṗmo ꝙ ad hoc ꝙ
orō habeat efficatiā o3 ꝙ fiat cū firmitate fidei Sicut em̄ in
ſtrumētū eſt inefficax niſi ſit debito ſigno ſignatū. ita orō nr̄a
eſt inefficax niſi ſit ſignaculo fidei ſignata Et iō dicebat chri/
ſtus Quicq̄d orātes petitis credite. i. ſignaculo fidei ſignate
et accipietis et fiet vobis. vn̄ dꝛ Joan. ix. c. Scimus ꝙ pctō
res deꝰ nō audit. Ut āt dꝛ apl's Ro. xiiij. Oē q̄d nō eſt ex fide
pctm̄ eſt. et iō vt dꝛ xp̄s Joā. iiij. Ueri adoratores adorabūt
prēm in ſpū et veritate. ſ. fidei. Scd̄o dico ꝙ ad hoc ꝙ oratō
habeat efficaciā o3 ꝙ fiat cū bonitate rei. i. ꝙ in orōne nō pe/
tant̄ inania ſ3 vtilia. ſicut eī libellus ineptꝰ eſt nullus. ita orō
inepta eſt nulla. In cuius ſignū dꝛ apl's. Jaco. iiij. Petitis ꝛ
nō accipietis eo ꝙ male petatis Tercio dico ꝙ ad hoc ꝙ orō
habeat efficatiā o3 ꝙ fiat cū deuotōe animi Sicut eī ad hoc
vt fumꝰ aſcēdat de thuribulo o3 ꝙ ſit ibi ignis. ita ad hoc ꝙ
orō aſcēdat ad deū o3 ꝙ ſit igne deuotōis accēſa. In cuiꝰ ſig
nū legit̄ Apoc. viij. Stetit angelus dn̄i an̄ altare hn̄s thuri
bulū aureū in manu ſua. ꝛ data ſunt ei incenſa multa. q̄ ſunt
orōes ſcōꝝ: et aſcēdit fumus incēſoꝝ de orōibꝫ ſcōꝝ de manu
angeli. Jō petebat dauid in Ps. Dirigat̄ dn̄e orō mea ſicut
incēſu3 in ꝯſpectu tuo Quarto dico ꝙ ad hoc ꝙ orō habeat
efficatiā o3 ꝙ fiat ī noīe chriſti. Sic eī illud q̄d ꝓcurator agit
nō valet niſi agat noīe ꝓcuratorio. ita cū ſumꝰ orādo ꝓcura/
tores chriſti ſi volumus exaudiri optet ꝙ petamꝰ in noīe xp̄i
Un̄ dꝛ chriſtꝰ Quodcūq3 petieritis prēm in noīe meo dabo
vobis Jo. xv. Iſta quatuor optamus eſſe in orōe nrā cū di/
cimus. ſcilicet nomē tuū. Tria prima tangunt̄ in hoc ꝙ di/
cimus ſanctificet̄. ſm̄ ꝙ ſcm̄ ṗmo idē eſt q̄d firmū. in q̄ firmi/
tas fidei. Scd̄o idē eſt q̄d ſine terra. in quo vtilitas rei. Ter/
cio idē eſt q̄d ſanguine tinctū in quo animi deuotio deſignat̄

Quartũ tangit̃ in hoc q̇d dicimus nomẽ tuũ. De q̃ noĩe dr̃.
Marci vlti. In noĩe meo demonia eĳcient. linguis loquẽtur
nouis. ſerpẽtes tollẽt. et ſi mortiferũ q̇d biberint nõ eis noce
bit. ſup egros manus imponẽt ⁊ bñ habebũt Et ſic terminat̃
ſecũda ps orõnis dñice. in qua optam⁹ ſiue petim⁹ orõnis
efficaciã Sequit̃ tercia ps pncipal' in qua docẽt̃ nobis orã
di mod⁹ et forma cũ dicit̃ Adueniat regnũ tuũ Circa q̇d ſciẽ
duꝫ ꝙ ab iſto loco vſqꝫ in finẽ ꝯtinent̃ ſex petitõnes. in q̇bus
petimus oẽ q̇d eſt nobis nccariũ tã in vita iſta q̃ꝫ in alia Cuꝫ
em̃ tota pfectio hoĩs ꝯſiſtit in duoḃ. ſ. in declinatiõe mali et
pſecutõe boni. iuxta illđ p̃s Declina a malo ⁊ fac bonũ. ideo
in iſta oratõe petimus a deo vt nobis cõferat om̃e bonũ ⁊ oẽ
malũ auferat. Quantũ ad collatõem boni ponũtur tres pe/
titõnes Cũ em̃ ſit triplex bonũ. ſcꝫ bonũ glorie. bonũ gratie.
et bonũ nature. iſtud triplex bonũ petimus nobis dari Naꝫ
bonũ glorie petimus nobis dari cũ dicim⁹ Adueniat regnũ
tuũ. i. regnũ padiſi. et eſt ſenſus. O pater q̇ es in celis petim⁹
ꝙ regnũ tuũ adueniat nobis. i. ad nos veniat: Sꝫ q̃re poti⁹
dicim⁹ adueniat regnũ tuũ. q̃ꝫ dicam⁹ adueniam⁹ in regnũ
tuũ Dico ad denotandũ ꝙ glĩa padiſi nõ habet̃ ex pꝛijs me/
ritis. ſꝫ ex mera grã dei. iuxta illud ꝟbũ apl'i dicẽtis. Nõ ex
opiḃ iuſticie q̃ fecim⁹ nos. ſꝫ ſꝫ ſuã miſericordiã ſaluos nos
fecit Jõ dicim⁹ adueniat. i. grã tua ad nos veniat. nõ ãt dici
mus adueniam⁹. q2 vt dcm̃ eſt ex meritis nr̃is nõ poſſum⁹
in illud venire Nemo ei p̃t venire ad me niſi pr̃ q̇ miſit me tra
xerit eũ. vt dr̃ Jo. vi. De iſto regno dr̃ Aug. loq̃ns i pſona xp̃i
Venale habeo regnũ celoꝝ. q̇d emit̃ paupꝫtate regnũ. vilita
te gl'a. labore req̇es. triſticia gaudiũ. morte vita Bonũ grẽ pe
tim⁹ cũ dicim⁹ Fiat volũtas tua ſicut in celo ⁊ in terra. Ad
cui⁹ euidẽtiã ſciẽdũ ꝙ hõ vocat̃ in ſacra ſcṗtura t̃ra. Vñ ps̃.
Aĩa mea ſicut t̃ra ſine aq̃ tibi. Vñ hõi iuſto dicit̃ ibidẽ. Bñ
dixiſti dñe terrã tuã Angeli ãt ⁊ ſci in padiſo exñtes vocãt̃ ce
luꝫ. vñ ps̃. Celi enarrãt gl'am dei Eſt ḡ ſenſus O pr̃ nr̃ q̇ es
in celis. fiat volũtas tua in terra. hoc ẽ in nobis hoĩḃ terre/
nis. ſicut fit in cel'. i. ſic̃ fit in ãgel' ⁊ in btis. Vel p terrã intelli
git̃ eccĩa militãs. p celũ eccl'ia triũphãs. vt ſit ſenſus ſicut in
eccl'ia triũphãte fit volũtas tua. ita petim⁹ ꝙ fiat in eccĩa mi/

litāte Que āt ſit iſta volūtas docet nos apl's dicēs. Hec ē volūtas dei ſcificatio veſtra Et dr̄ fiat volūtas tua. nō aūt volūtas noſtra. qr vt dt xp̄s. Nō oīs q̄ dt mihi dn̄e dn̄e intrabit in regnū celoꝝ. ſz q̄ facit volūtatē prīs mei q̄ in cel' eſt Bonū nature petimus cū dicimꝰ. Panē noſtrū q̄tidianū da nobis hodie. Et eſt ſciēdū q̄ panis dicit' a pan grece q̄d eſt totū latine In hoc ḡ q̄ petimꝰ panē petimꝰ oīa q̄ ſunt nobis neceſſaria ad ſuſtētatōem huiꝰ miſere et trāſitorie vite. Nec ē illud ꝯtra iſtud q̄d dcm̄ eſt ſup̄ in pte ſcd̄a tractatu q̄rto in ca. de orōe. vbi dicebat'. q̄ in orōne nō ſunt petēda tpalia. q̄d ē intelligēdū q̄ nō ſunt petēda directe ꝛ p ſe. ſz inq̄ztum ſunt neceſſaria ad habēdū celeſtia ꝛ eterna ſic bn̄ pn̄t peti. vn̄ Greg. in collecta Sic trāſeamus p bona tpalia vt nō amittamꝰ eterna. Vel eſt intelligēdū q̄ nō ſunt petēda ad ſupfluitatē ſz ad ſuſtētatōnem. ꝛ ſic petimus ea hic. vn̄ dicimus hodie. qr nō petimꝰ niſi inq̄ztū ē nccariū p h̄ die. Et ita petebat Salomō dū dicebat Diuitias ꝛ pauptates ne dederis mihi. ſz tm̄ victui meo tribue nccāria. ꝛ Paulus Habētes alimēta ꝛ q̄bꝫ tegamur his ꝯtēti ſimꝰ ¶ Notādū etiā q̄ triplex eſt panis quē petimꝰ in iſta orōne. Primꝰ eſt panis ſpūal' auſtere pnīe Iſte eſt panis ordeaceꝰ rōe aſpitatis. Et de iſto pane dr̄ Ioā. vi. Eſt puer vnus hic hn̄s q̄nq̄ panes ordeaceos Iſti q̄nq̄ panes ſunt q̄nq̄ ptes pfecte pnīe. ſ. ꝯtritio. ꝯfeſſio. orō. eleymoſina et ieiuniū. de q̄bꝫ dictū eſt i ſecūda pte. Secūdus panis ē ſacramētal' ſ. euchariſtie De q̄ pane dicit' Ioā. vi. Ego ſuz panis viuꝰ q̄ de celo deſcēdi. ſi q̄s mādūcauerit ex hoc pane viuet ineternū In fortitudine iſtiꝰ panis ambulāt fideles vſq̄ ad montē paradiſi. Tercius panis eſt materialis ꝛ tpalis ſubſtātie. De iſto pane dicit' Gen̄. iij. In ſudore vultꝰ tui veſceris pane tuo Et iſtos tres panes petimꝰ in orōe iſta. iuxta ꝟbū ſaluatoris in Luca dicētis Amice accōmoda mihi tres panes Iſte ergo tres petitiones reſpiciūt collationem boni. Sunt alie tres q̄ reſpiciūt ablatōem mali ¶ Circa q̄d notādū ē q̄ duplex ē malū. ſ. malū culpe ꝛ malū pene Malū culpe eſt duplex. ſ. p̄teritū et futurū. ſcḋm hoc ergo ſunt tres petitōes ablatōnis mali. In p̄ma petimus malū culpe p̄teritum nobis dimitti cuz dicimus. Dimitte nobis debita noſtra ſicut

et nos dimittimus debitoribꝫ noſtris Iſta debita ſunt pctā
iuxta parabolā chriſti.quā ꝓpoſuit Simoni leproſo dicens
Duo debitores erāt cuidā feneratori ꝛc̄.q̄ parabola ſm glo.
intelligit̄ de debito pctī. Debita iſta petimꝰ nobis dimitti a
deo ſicut dimittimꝰ debitoribꝫ noſtris.i.illꝭ q̄ ꝯtra nos pec/
cauerūt Et iſtud intelligit̄ de debito iniuriaꝝ q̄s debemꝰ re/
mittere.alioq̄n ſi nos nō dimittamꝰ deꝰ nō dimittet nobis.
dicēte chriſto Pat̄ veſter celeſtis nō dimittet vobis niſi vos
dimiſeritis vnuſq̄ſq꜠ de cordibꝫ veſtris. Qua em̄ mēſura mē
ſi fueritis eadē remetiet̄ vobis. Si g̊ vis ꝙ deꝰ tibi dimittat
pctā tua.et tu dimitte illꝭ q̄ ꝯtra te peccauerūt.alioq̄n dicet̄ ti
bi. Ex ore tuo te iudico ſerue neq̄.dicis em̄. dimitte mihi ſi/
cut ego dimitto.ſ꜠ tu nō dimittis.g̊ dicis ꝙ tibi nō dimitte
re debeā. Sꝫ nunq̄d ille q̄ in fraterno odio dꝭ iſtā orōeꝫ pec
cat Dico ꝙ nō.qꝛ nō dꝭ eā in ꝑſona ꝓpria ſed in ꝑſona ecc̄ie.
q̄d patet.q̄a dꝭ. nobis et nō dicit mihi.et cuꝫ vniuerſal̄ ecc̄ia
regat̄ a ſpū̄ſcō ꝛ errare nō poſſit.ideo nunq̄ꝫ q̄s errat dicēdo
iſtā orōem. In ſecunda petitione petimus nos a malo culpe
futuro p̄caueri.cū dicimus Et ne nos inducas in tentatōem
¶ Notādū ꝙ tētatio aliq̄n ſumit̄ in bonū.ſicut in Gen̄.qn̄ dꝭ
Tētauit deus Abraā.ꝛ in libro ſapiētie cū dicit̄ Deus tēta
uit illos ꝛ inuenit eos dignos ſe. Et dꝭ deꝰ tētare duobꝫ mo
dis. Uno mō ꝑmiſſiue.et ſumit̄ qn̄ dicit̄.deꝰ tētauit illos.i.
tētari ꝑmiſit Et ſic tētauit Iob. Alio mō dicit̄ tentare vt oſtē
dat alijs exēplū ꝟtutis.ſic tētauit Abraam vt oſtēderet ꝟtu
tē obediētie eiꝰ: ꝛ de tali tētatōne nō loq̄mur hic Aliq̄n etiā
tētatio ſumit̄ in malū.et ſic eſt duplex. Nam q̄dā eſt ab hoſte
.i.a demone.et q̄dā a carne.i.inq̄ꝫtū caro cōſurgit aduerſus
ſpm̄ Tētatio q̄ eſt ab hoſte nō eſt pctm̄ niſi ꝯſentiat̄ ei.imo ſi
reſiſtat̄ ſibi eſt multū meritoria. Et iſto mō chriſtus fuit tēta
tus.de q̄ dꝭ Mathēꝰ Ductus eſt ieſus in deſertū a ſpū vt tē
taret̄ a diabolo ꝛc̄. Tentatio q̄ eſt a carne ſꝑ cōſurgit ex pctō
inq̄ꝫtuꝫ ſcꝫ ip̄a rebellio carnis aduerſus ſpm̄ ꝓuenit in nobis
ex pctō ꝓmoꝝ parētū.et eſt materialiter ip̄m pctm̄ originale.
mō iſta rebellio q̄ꝫtū ad ſui ꝓncipiū nō ē in ptāte noſtra inq̄ꝫtū
dicimus ꝙ ꝓmi motus nō ſunt in ptāte noſtra.ſ꜠ reſiſtere iſti
tētatōi ſiue ꝯſentire ꝓmis motibꝫ bn̄ eſt in ptāte noſtra. et iō

cõſentire tẽtatõi ſiue ſit ab hoſte ſiue a carne ſꝑ eſt petm̃. ita ꝙ ſi ſit ꝯſenſus cũ deliberatõe ẽ peccatũ mortale. ſꝫ ſi ſit ꝯſenſus ſubitus ⁊ q̃ſi ſurrepticius eſt ſolũ peccatũ veniale Vñ in iſta petitõe nõ petim⁹ vt in tentatõem nõ inducamur. ſed vt tentationi nõ ꝯſentiam⁹ Et iõ in iſta petitõe nihil aliud petim⁹ q̃ꝫ ꝙ deus det nob̃ virtutẽ reſiſtẽdi tentatiõi. qđ apl's ꝓmittit cũ facturũ dicẽs. Fidelis deus q̇ non patiť vos tentari ſupra id q̃d poteſtis. ſed faciet cũ tentatõe ꝓuentũ vt poſſitis ſuſtinere ¶ In vltima petitõe petimus nos a malo pene liberari cũ dicimus Sed libera nos a malo qđ intelligimus a malo pene eterne. qđ eſt ſimpl'r malũ. Nã malũ pene tꝑalis p̃t eẽ et eſt aliqñ bonũ. ſicut bonũ fuit martyrib⁊ ſuſtinere multas penas ⁊ multa tormẽta Vñ a tali malo nos nõ petim⁹ liberari ſed a malo pene eterne ſꝫm quod petit eccl'ia dicẽs in canone miſſe Libera nos q̃ſumus dñe ab om̃ib⁊ malis ⁊c̃. ¶ In fine oĩm petitionũ ſubiũgiť Amẽ. i. ita fiat. q̃ſi ꝯfirmatio oĩm petionũ Sicut g̃ in orõne dñica ſunt ſeptẽ petitões. in q̃ꝝ ṗma petimus orõnis efficaciã cũ dicimus. ſanctificeť nomẽ tuum q̃ſi dicamus. nomẽ tuũ eſt ſcm̃ ⁊ firmũ. ita illud q̃d petimus in iſta orõne optamus eſſe firmũ cũ in fine dicim⁹ Amẽ. i. ſic fiat ⁊ firmũ ſit ſicut petimus Et iõ licet iſta petitio ſit ṗma in intentione. eſt tamẽ vltima in exequutione In aliȷs ſex petitõnibus petimus nobis omne bonum conferri. et a nobis om̃e malum auferri donec nobis hec om̃ia cõcedantur Et hec q̃ꝫtum ad nunc ſufficiant

¶De decem p̃ceptis ꝑ ordinem Capl'm terciũ

Interrogãti iuueni q̃d faciẽdo vitã eternã haberet. rñdit chriſtus Math. xix. Si vis vitã ingredi ſerua mãdata. quaſi diceret Ingreſſus in vitã eternã eſt obſeruatio mãdatorũ Que q̇dem mãdata ſunt p̃cepta decalogi Et dr̃ decalog⁹ a deca qđ eſt decẽ. ⁊ logos qđ eſt ſermo quaſi decẽ mandatoꝝ ſermo Sunt g̃ p̃cepta legis decẽ. quoꝝ q̃dam ordinãt hominẽ ad deũ q̃dam ad ꝓximũ Precepta q̃ ordinãt hoĩem ad deũ ſunt tria. ſꝫm ꝙ hõ eſt obligatus ipi deo ad tria. Sic em̃ vaſallus dꝫ dño ſuo tria. ſ. fidelitatẽ vt nõ ꝯgnoſcat aliquẽ aliũ dñm. reuerentiã vt nõ faciat ei obprobriũ. famulatũ. vt impẽ

dat ei debitũ obſequiũ.ſic ꝗlibet dictamine iuris naturalis ē
obligatus deo ad iſta tria Et iõ ꝗ̃tũ ad ꝓmũ eſt iſtud p̃ceptũ
Nõ habebis deos alienos corã me Exo.xx. Quantũ ad ſecũ
dũ eſt iſtud Nõ aſſumes nomẽ dñi dei tui in vanũ Quantũ
ad terciũ eſt iſtud Memẽto vt diẽ ſabbati ſanctifices Prece
pta q̃ ordinãt hoĩem ad ꝓximũ ſꝫ ſeptẽ Ordinat̃ ei hõ ad ꝓxi
mũ duobꝰ modis.ſ.vt bonũ ſibi faciat.⁊ ne ſibi noceat Quã
tũ ad ꝓmũ eſt vnũ p̃ceptũ.ſ. Honora patrẽ tuũ ⁊ matrẽ tuam
Quãtũ ad ſcd̃m ſꝫ ſex p̃cepta. Poteſt em̃ hõ nocere ꝓximo tri
bus modis. vno mõ facto.alio mõ ꝟbo.alio mõ volũtate Fa
cto p̃t nocere ſibi tribꝰ modis.ſ.vel in ꝑſona ꝓpria.vel in ꝑſo
na ſibi ꝯiũcta.vel in rebꝰ ꝓpriis. Quãtũ ad ꝓmũ ē iſtud p̃cep
tũ.nõ occides.ꝗ̃tũ ad ſcd̃m ad iſtud.nõ mechaberis. ꝗ̃tum
ad terciũ eſt iſtud.nõ furtũ facies. Quantũ ad iſtud ne hõ no
ceat ꝓximo ꝟbo eſt iſtud Nõ falſum teſtimoniũ dices Quã/
tũ ad h̃ ne hõ noceat ꝓximo volũtate ſunt alia duo.qꝛ ne noce
at ſibi volũtate libidinis ē iſtud Nõ ꝯcupiſces vxorē ꝓximi
tui Ne aũt noceat ſibi volũtate cupiditatis eſt iſtud Nõ ꝯcu
piſces ſeruũ.nõ ancillã.nõ bouẽ.nõ aſinũ ⁊c̃. Iſta ĝ ſunt de/
cem p̃cepta legis.de q̃ꝝ ꝗlibet aliq̃ ꝑ ordinẽ ſunt dicenda

¶ Primũ preceptũ.

PRimũ p̃ceptũ eſt. Nõ habebis deos alienos corã me
Exo.xx. Ita ꝙ in iſto p̃cepto ꝓhibet̃ oĩs idolatria ⁊ oĩs
hereſis.⁊ oẽs ſpẽs ſortilegii ſiue diuinatõis q̃cunqꝫ mõ fiãt.
ſiue fiãt in igne.ſiue in aere.ſiue in aqua.ſiue in terra.ſiue ĩ cor
poribꝰ mortuoꝝ.ſiue in aſpectu garritꝰ vel volatus auiũ.ſi
ue in caracteribꝰ.ſiue in vana inſpectõe pſalterii vł euãgelioꝝ
vel aliaꝝ ſcripturaꝝ. Et regularit̃ oĩs diuinatio q̃cũqꝫ mõ ꝑ/
dictoꝝ.vł q̃uocũqꝫ aliter fiat ꝓhibita ē in iſto p̃cepto.⁊ eſt ma
ledicta a deo. ⁊ a ſcã eccł'ia tanq̃ꝫ idolatria ⁊ infidelitas repro/
bata Cũ em̃ futura q̃ ſolius dei ſunt cognoſcere aliq̇ ꝑ tales
ſuꝑſtitões vel inuenire laborẽt deitatis iura creaturis attri/
buũt. Ita inq̇t Iſaias dicẽs Priora ⁊ nouiſſima annunciate
mihi.⁊ dicã ꝙ dii eſtis vos Aug. Nõ obſeruetis dies q̇ di/
cunt̃ egyptiaci.aut kalẽdas ianuarii.in q̇bꝰ cantilene ⁊ q̃daꝫ
ꝯmiſſiones ⁊ ad inuicẽ dona donant̃.q̃ſi in ꝓncipio noui an

ni boni fati p̃ſagiuꝫ exiſtãt. aut aliq̃s menſes vel tp̃a dies vel
annos. lune aut mẽſis aut ſolis curſum. qꝛ q̇ has ꝛ quaſcũqꝫ
diuinatões aut auguria facit aut obſeruat. aut attẽdit aut cõ
ſentit obſeruantibꝫ. aut talibꝫ credit. aut ad domũ eoꝝ vadit
aut in ſuã domũ introducit. aut interrogat. ſciat ſe fidẽ xp̃ia/
nã ꝛ baptiſmũ p̃uaricaſſe. ꝛ paganũ ꝛ apoſtatã ꝛ inimicuꝫ dei
feciſſe. ꝛ irã dei grauiť in eternũ incurriſſe. niſi in eccl'ia emẽda
tus pn̄ia deo recõcilieť Nota tñ q̇ agricole qui obſeruãt tp̃a
ad ſeminandũ. vel arbores ſuccidẽdas vel ad ſil'ia q̄ certaꝫ et
naturalẽ hñt rõem Et phiſici q̇ ad medicinas dãdas vel mi/
nutões faciẽdas ꝛ ad ſil'ia obſeruãt dies certos ꝛ tp̃a nõ ↄdẽ/
nanť hic Cũ eñ oĩa iſta inferiora ſubſint q̃ꝫtũ ad naturã cor/
poreã influẽtijs corpoꝝ ſupcceleſtiũ. nõ eſt ꝓhibitũ. ĩmo ẽ de/
bitũ ꝛ neceſſariũ reſpicere habitudines taliũ. ꝛ attẽdere influ
xum ſtellaꝝ et planetaꝝ. Sed cũ aĩa rõnalis in nullo ſubſit in
fluẽtijs corpoꝝ ſupioꝝ. dicente Salomone ac etiã Ptholo
meo Aĩa ſapiẽs dñabiť aſtris. ıõ reſpicere talia in his q̄ a libe
ro arbitrio ꝓcedũt eſt ſupſticioſum ꝛ vanum Vñ ex clamore
cornicis p̃noſticare pluuiã futurã nõ eſt ſupſticioſum. cum ta
lia aĩalia ex diſpoſitiõe aeris ꝛ mutatõe tp̃is pñt in corpibus
ſuis ſentire talẽ ĩmutatõem ꝛc. Notandũ etiã q̇ ſi aliq̃s vł
aliq̃ colligat aliquã herbã dicẽdo ſimbolũ fidei vel oratiõem
dñicã. vt ponat eã ſup aliquẽ infirmũ iſta intentõe. vt in iſtis
deus creator oĩm ꝛ deus honoreť. nõ reprobať. dũmodo ali/
qua alia obſeruãtia ſupſticioſa nõ obſerueť vel ĩmiſceať. xxvi.
q. v. nõ liceat. ꝛ. q. vij. nõ obſeruetis Et iſtud ꝑuandũ eſt ꝓ re/
gula generali in materia iſta q̇ oĩs inq̇ſitio q̄ fit ꝑ inuocatõeꝫ
demonũ tacitã vel exp̃ſſam quocũqꝫ fiat. ſiue ꝑ caracteres ſi/
ue ꝑ figuras ſiue q̇cunqꝫ alio mõ eſt in iſto p̃cepto prohibita.
Sed q̇d erit de iſtis ↄiurationibꝫ in q̇bꝫ ponunť ꝛ recitãtur
noĩa dei ꝛ angeloꝝ in q̇bus ponunť multa bona verba. Dico
q̇ in talibꝫ eſt cauendũ ne ſub ſpẽ boni lateat malũ. Vñ dili
genter eſt aduertendũ ne inter illa noĩa immiſceanť aliq̃ noĩa
ignota que magis ſunt nomina demonum q̃ꝫ nomina ange/
lorum. Cum eñ ẛm quod dicit Beda. Nulla ſit falſa doctri/
na que nõ aliqua vera falſis ĩmiſceat. impoſſibile ẽ q̇ in iſtis

ſupſtitionib⁹ nõ admiſceant̃ aliq̃ vera cũ falſis. ⁊ aliq̃ bona cũ
mal' Et q₂ modicũ fermentũ totã maſſaꝫ corrũpit. q̃ꝫtũcunqꝫ
ſint ibi multa bona ſi ſint ibi aliq̃ mala totũ ẽ corruptũ ⁊ ſuſpe
ctũ. q₂ etiã ſepe angel⁹ mal⁹ trãſfigurat ſe in angelũ lucis Nõ
eſt g̃ facile credẽdũ ill' phãtaſticis q̃ dicũt ſe videre ãgelos vl'
aliq̃s ſcõs Vñ dt apl's Probate ſpũs ſi ex deo ſunt.

Secundũ p̃ceptũ eſt Nõ aſſumes ¶Scdm p̃ceptũ
nomẽ dñi dei tui in vanũ. ita q₂ in iſto p̃cepto ꝓhibent̃ p̄
mo ⁊ p̄ncipalit' oẽs ſpẽs ꝑiurij q̃ ſt₃ multe Ad cui⁹ euidentiã
ſciendũ ẽ q₂ ad h̃ vt iuramẽtũ ſit licitũ optet q₂ ſint ibi tria .ſ.
veritas. iudiciũ. et iuſticia. Ita dt dñs ꝑ Ozee pp̄ham. Iu/
rabũt in veritate ⁊ in iuſticia ⁊ iudicio. xxij. q. i. ⁊ iurabũt Si
aliq̃d iſtoꝝ defuerit eſt ꝑiuriũ. xxij. q. iij. animaduertẽdũ Ve
ritas em̃ ſꝑ d₃ eſſe in ↄſcia iurãtis vt firmiter ſciat eſſe ſicut iu/
rat. aliter ſi ſolũ credit ⁊ nõ ſciat ꝓ certo ita eſſe nõ d₃ de certa
ſciã. ſed ex credulitate iurare Iudiciũ dr hic diſcreta delibera
tio. ſc₃ vt nõ iuret. etiã verũ niſi ꝓpter neceſſitatẽ. i. cum dt ali
cui aliqđ verũ qđ ei expedit vel vtile eſt credere. ⁊ nõ vult cre
dere ſimplici aſſertioni. tũc poterit illud affirmare iuramento
Iuſticia. vt illud qđ iurat̃ ſit licitũ ⁊ honeſtũ. extra de iureiur.
et ſi chriſt⁹. Quocũqꝫ g̃ iuret̃ ſiue iuramẽtũ ſit aſſertoriũ ſiue
ꝓmiſſoriũ q̃dcunqꝫ iſtoꝝ deficiat. ſiue iuret̃ falſum ſiue veruꝫ
cũ iurãs credit iurare falſum. ſiue qđ iuret̃ abſqꝫ aliq̃ neceſſi/
tate. ſiue q₂ iuret̃ aliqđ illicitũ. ſꝑ eſt ꝑiuriũ. et eſt directe ↄtra
iſtud p̃ceptũ. Sed q̃d fiet de iſtis iuramẽtis q̃tidianis q̃ fiũt
ex q̃dã mala ↄſuetudine. nũq̃d eſt ibi ꝑiuriũ cũ deficiet ibi iu/
diciũ Dico q₂ ſic. ſed ſi fiãt de re licita ⁊ ſine intentõe decipien
di vel fallẽdi. iſtud nõ eſt ꝑiuriũ ſ₃ pctm̃ veniale. ſ₃ ſi fiãt de re
illicita vel cũ intentõe fallẽdi vel decipiẽdi eſt pctm̃ mortale.
Vñ nota cũ iuramentũ nõ fuerit inſtitutũ vt ſit vinculũ iniq̃
tatis. iuramentũ qđ fit de re illicita vel ↄtra charitatem. ⁊ qđ
nõ p̄t ſeruari ſine interitu ſalutis eterne. ſicut ſi iurẽ me aliquẽ
interfecturũ vel nõ daturũ elemoſynã. vel aliqđ ↄſile ꝑiuriũ ẽ
et nõ eſt aliq̃tenus obſeruandũ Vñ Hiero. In malis ꝓmiſ/
ſis reſcinde fidẽ. in turpi voto muta decretũ. xxij. q. iij. In mal'
¶ Notandũ etiã q₂ ſecũdario ꝓhibet̃ hic iuramentũ qđ fit ꝑ

falſos deos. qđ nõ dȝ fieri a chriſtianis Cũ credo ꝙ xp̄ianus
vbi eſſȝ expediẽs poſſet recip̄e iuramentuȝ a pagano ꝑ deos
ſuos. ¶ Nota etiã ꝙ nõ eſt iurandũ ꝑ creaturas niſi ꝑ aliq̃s
vicȝ ꝑ euãgeliũ. ꝑ altare. ꝑ crucẽ. ꝑ reliq̃as ſcõꝝ In manu etiã
epi p̄t iurari. xxij. q. i. Si aliq̃. z. q. v. Qui ꝑiurat Vñ nota ꝙ
q̇ iurat ꝑ creaturã nõ ꝯceſſam dȝ a crimīe caſtigari. vt dt̄ Ray
mũdus in ſumma ſua ¶ Tercium p̄ceptum

Tercium p̄ceptũ eſt Memento vt diẽ ſabbati ſcifices. ita
ꝙ in iſto p̄cepto p̄cipit̄ p̄mo ⁊ p̄ncipalit̄ obſeruari dies
dñica. ⁊ cõiter p̄cipiunt̄ alie feſtiuitates ſolẽnes q̄ ponunt̄ de
cõ. di. iij. p̄nũciandũ vbi ſic dr̄ Pronũciandũ ẽ vt ſciãt tp̄a fe
riãdi ꝑ ãnũ. i. oẽm dñicã a veſꝑa vſqȝ ad veſperã: ne a iudaiſ/
mo capiant̄ Feriãdi vero ꝑ annũ ſtȝ iſti dies Natiuitas dñi.
ſcõꝝ Stephani. Joãnis euãgeliſte Innocentũ. ſcti Silue/
ſtri Circuncisio dñi Epiphania. Purificatio beate Marie
virginis Scm̃ paſcha cũ tota hebdomada Tres dies roga
tionũ Aſcẽſio dñi Dies pẽthecoſtes. ſancti Joãnis bapti/
ſte. duodecim ap̄loꝝ. ⁊ maxime ſcõꝝ Petri ⁊ Pauli q̇ mũdũ
ſua p̄dicatõe illuminauerũt. ſci Laurentij Aſſumptio beate
Marie. ⁊ natiuitatis eiuſdẽ Eccl'ie dedicatio. ſci Michaelis
Dedicatio cuiuſcũqȝ oratorij Omniũ ſcõꝝ. ſci Martini. ⁊ il/
le feſtiuitates q̃s ſinguli epi in ſuis ep̄atib9 cũ pp̄lo laudaue
rint. q̄ vicinis tm̄ ꝯmorãtib9 indicẽde ſunt. nõ tñ oĩbus gene
raliter Cũ hoc vltimũ intellige de ſcis canonizatis ab eccl'ia
romana. q2 epi ꝑ ſe nõ poſſent aliquẽ ſanctũ canonizare ſeu eri
gere. extra de reli. ⁊ vene. ſcõꝝ. c. i. Reliq̃ vero feſtiuitates nõ
ſunt cogẽde ad ſeruandũ nec ꝓhibẽde Hec itaqȝ ſcripta ſunt
et determinata in. c. p̄allegato. p̄nunciandũ Itẽ Euſebi9 pa
pa ſtatuit feſtũ inuentõis ſcẽ crucis q̇nto nonas Maij ſolẽ/
niter celebrari. de ꝯſe. diſt. iij. crucis ¶ Nota etiã ꝙ in. c. p/
nunciandũ nõ fit mentio de ꝯceptione ⁊ annũciatione beate
Marie virginis cum tamẽ quodlibet ſit feſtum ſolẽne ⁊ cele
bre. Rõem vide in glo. ibidem ¶ Sed forte diceret aliquis
iſtud p̄ceptũ de die ſabbati ⁊ nõ de die dñica eſt intelligendũ
Ad huius euidentiã eſt notandũ ꝙ in lege veteri fuerũt q̃dã
p̄cepta cerimonialia. ⁊ q̃dam moralia Cerimonialia erãt illa

que ꝑtinebāt ad ſpecialē cultū dei. ſicut ꝙ die tali fieret tale ſa
crificiū vel tale. ⁊ etiā ꝗ ꝑtinebant ad cerimonialia ppl'i. ſicut
ꝙ induerent tali veſte ⁊ ſi'lia Et iſta pͨcepta exquo xp̄s reſur
rexit. ⁊ eſt ꝓmulgatū euangeliū nō fuerunt obſeruata. imo ꝗ
ea obſeruaret peccaret mortaliter Moralia aūt erant illa que
erāt de dictamīe legis nature. ſicͥ ſeruire deo. honorare parē
tes. ⁊ ſi'lia Et iſta pͨcepta adhuc manēt in virtute ſua Nō p
ceptū de obſeruātia ſabbati ꝑtim erat morale. q̄ʒtum ad h̄ ſcʒ
vt debitus honor impēderet deo. ⁊ iſtud eſt de dictamīe legꝭ
nature Sed ꝙ tali die determīata talis honor impēderetur
magis q̄ʒ alia die erat cerimoniale. ſcʒ inq̄ʒtuʒ reqͤs illi⁹ diei
erat figura illius ſabbati magni in ꝗ xp̄s reqͤuit in ſepulcro.
et iō q̄ʒtum ad iſtud ceſſauit iſtud pͨceptū. ita ꝙ dies ſabbati
fuit mutata in diē dn̄icā. ⁊ rōnabiliter In hac em̄ die mūdus
ſumpſit exordiū. reſurrexit xp̄us. mors interitū ⁊ vita accepit
principiū Et iſta eſt intētio bti pauli in ep'la ad Coloſ. ij. Ne
mo vos iudicet in cibo vl' potu aut in ꝑte diei feſti aut neome
nie aut ſabbatoꝝ ꝗ ſunt vmbra futuroꝝ Et de hoc multū diſ
putat ap'lus ibidē Et habent ſuꝑ hoc multa. c. de ꝯſe. di. iij.
In dieb⁹ feſtiuis dn̄t hoīes vacare hymnis ⁊ pſalmis ⁊ can
ticis ſpūalibus ⁊ alijs bonis operib⁹ magis q̄ʒ alijs diebus.
Et iō debēt abſtinere ab om̄i oꝑe ſeruili. nō ſoluʒ a pctō. qḋ
ꝓprie ſeruile dr̄. qr facit hoīem ſeruū diaboli. ſed etiā ab oꝑib⁹
mechanicis. ⁊ a negocijs ſecularib⁹. ⁊ mercatū nō fiat nec pla
citū. nec aliqͥs ad mortē ſiue penā iudicet. nec ſacramēto iuret
niſi ꝓ pace fienda. de ꝯſe. di. iij. Rogatōes De his mechani
cis ⁊ ſecularib⁹ exp̄ſſit deus dicens Exo. xx. Sex dieb⁹ opera
beris ⁊ facies om̄ia oꝑa tua. ſeptimo aūt die ſabbatū dn̄i dei
tui eſt. Nō facies om̄e opus in eo tu ⁊ filius tu⁹ ⁊ filia tua. ſer
uus tuus ⁊ ancilla tua. iumentū tuū ⁊ aduena ꝗ eſt intra por
tas tuas Nota tn̄ ꝙ ꝓpter periculū hoſtiū vel ꝓpter imi
nentē tēpeſtatē pn̄t fructus colligi dieb⁹ dn̄icis et feſtiuis. ita
tn̄ ꝙ illi quoꝝ hmōi res ſunt ſtudeāt pro poſſe ſuo largiores
elemoſynas erogare. Scholares etiā in hmōi dieb⁹ poſſunt
ſcribere in q̄ternulis ſuis lectiones ſuas quas per hebdoma
dam audierunt

¶ Quartū preceptum

QUartū preceptū ꝛ ꝑmū de illis q̄ ꝑtinēt ad ꝓximū ē Ho
nora prēm tuū ꝛ matrē tuā. ita ꝙ in iſto p̄cepto directe p̄
cipit ꝙ parētes honorent̄ Et eſt intelligēdū nō ſolū de hono
re reuerētie. ſicut ꝙ oſculent̄ ei⁹ man⁹. vl' genua flectent̄ corā
eis. ꝛ ſilia. imo de honore ſubſidij ꝛ ꝓuidētie. ſ. ꝙ ꝓuideat̄ eis
ī neccarijs ſcḋm facultatē vniuſcuiuſqꝫ Noīe etiā pr̄is ꝛ mr̄is in
telligūt̄ p̄lati ecc̄ie ꝛ mgr̄i ꝛ dn̄i tp̄ales. q̄bꝫ oībꝫ eſt honor de
bit⁹ īpēdēdus ſeu exhibēdus Noīe etiā pr̄is ꝛ nr̄is intelligūt̄
oēs ꝓximi q̄bꝫ ſi indigeāt ſunt ſeptē op̄a miſericordie exhibē
da. Et notādū ē ꝙ opeꝝ miſericordie q̄dā ſunt op̄a ſpūalia. ꝛ
q̄dā corꝑalia Spūalia ſunt iſta ꝯſulere neſcientes. corrigere
delinquētes. remittere iurātibꝫ. ꝯſolari triſtes. ſupportare im
portunos orare ꝓ ꝑſecutoribꝫ. vij⁹. Cōſule caſtiga remitte ſo
lare fer ora. Corꝑalia ſunt iſta. paſcere eſurientes. potare ſiti
entes. veſtire nudos. viſitare infirmos. redimere captiuos.
colligere ī hoſpitio vagos. ſepelire mortuos. vij⁹. Viſito po
to cibo redimo tego colligo cōdo ¶ Quintū p̄ceptū
QUintū p̄ceptū ꝛ ſcḋm de ꝑtinētibꝫ ad ꝓximū eſt. Non
occides. ſupple iniuſte. In q̄ p̄cepto ꝓhibet̄ homicidiū
et ſub noīe homicidij intelligit̄ oīs iniuria corꝑalis q̄ p̄t īferri
ꝓximo. Et eſt notādū ꝙ duplex eſt homicidiū. q2 q̄ddā ē ſpūa
le et q̄ddā corꝑale. Spūale fit q̄nqꝫ modis. ſ. odiēdo. de quo
Joā. in ꝑma canonica ſua. c. iij. Qui odit frēm ſuū homoci-
da eſt. detrahēdo. mala ꝯſulēdo. vl' nocēdo. Et de iſtis tribꝫ
habet̄. de pe. di. i. homicidioꝝ. et. c. oīs iniq̄tas. ꝛ. c. noli pu
tare Vel victū ſubtrahēdo di. lxxxvi. Paſce fame morientē.
ſi nō paviſti occidiſti Et q̄dlibet iſtoꝝ homicidioꝝ ſcḋm docto
res ē pctm̄ mortale Homicidiū corꝑale ſcḋm doctores fit duo
bus modis Uno mō verbo. alio mō facto Uerbo fit tribus
modis. ſ. p̄cepto. ꝯſilio. ꝛ defenſione diſ. l. Si q̄s viduā. de
pe. diſ. i. ꝑiculoſe Et q̄dlibet iſtorū ſi fiat īiuſte eſt pctm̄ mor
tale Facto fit quatuor modis ſcꝫ iuſticia. nccītate. caſu et vo-
lūtate Juſticia vt cū iudex vel miniſter reū iuſte ꝯdēnatū ad
mortē occidit. hoc homicidiū ſi fiat ex liuore vel amore fundē
di hūanū ſanguinē. lꝫ tal' occidat̄ iuſte q2 merebat̄ mortē. tū q̄
ita occidit eū peccat mortaliter ꝓpter intentōem corruptam.

Si vero fiat ex amore iuſticie tũc nõ peccat iudex ꝯdẽnando ipm ad mortẽ. nec ꝑcipiendo miniſtro ꝙ occidit eũ nec miniſter exequẽdo mãdatũ iudicis. dũ tñ faciãt ſeruato ordine iuris. ꝓbaẗ hoc ex verbis apl'i ad Ro. xiij. vbi dͬ ſic Ois aĩa poteſtatib9 ſublimiorib9 ſubdita ſit. ſequiẗ Non eñ ſine cã gladium portat. dei eñ miniſter eſt vindex in irã ei q̃ malũ agit. Si fiat nccitate tũc diſtingue qꝛ illa nccitas aut fuit euitabilis ſic ꝙ poterat euadere abſq3 occiſione hoĩs tũc re9 ẽ homicidij. et dꝫ agere pñiam tãq̃ ꝓ mortali. aut fuit ineuitabilis. vt qꝛ occidit hoĩem abſq3 odij meditatõe. imo liberando ſe et ſua cũ dolore In iſto caſu nõ dͬr peccare. nec aſtringiẗ ad penitẽtiã. tñ dꝫ dolore et ſuis pctĩs aſcribere qꝛ ĩ iſtã deuenit neceſſitatẽ Piaꝝ eñ mẽtiũ eſt ibi culpã agnoſcere vbi culpa nõ eſt. extra de homi. c. interfeciſti Si ãt fiat caſu iterũ diſtingue qꝛ aut dabat operã rei licite aut illicite Si dabat operã rei illicite. vtputa qꝛ ꝓiecit lapidẽ ꝯ̃ſus locũ ꝑ quẽ ꝯſueuerũt homines trãſire. vel dũ furabaẗ equũ vel bouẽ aliq̃s ab aliq̃ vel boue ꝑcuſſus interijt. ⁊ ſi'lia In iſto caſu tal' eſt ſimpl'r re9 homicidij Si dabat operã rei licite. puta qꝛ ĩcidebat arborẽ ſibi nccariã. vl' deponebat fenũ de curru. vl' ſi'lia. ſi adhibuit diligẽtiã quã debuit. vicꝫ reſpiciẽdo ⁊ ꝓclamãdo nõ nimis tarde nec remiſſe. ſꝫ tꝑe ꝯgruo. et ita alte ꝙ ſi aliq̃s erat ibi vel veniebat poterat fugere ⁊ ſibi cauere. ⁊ tũc nõ ĩputaẗ ſibi. vt habeẗ l. di. ſepe ꝯtĩgeret. ⁊ extra d' homi. c. q̃dã Si ãt fiat homicidiũ volũtate ſine oĩ diſtĩctõe tenẽdũ ẽ ꝙ ſit grauiſſimũ ⁊ enorme pctm̃ diſ. l. Si q̃s volũtarie

¶ Sextũ preceptũ

Sextũ ꝑceptũ ẽ Nõ mechaberis. ita ꝙ in iſto ꝑcepto ꝓhibeẗ oĩs ꝯcubit9 ꝑterq3 q̃ rite fit cũ legitĩa vxore Que ãt ſunt et q̃t ſunt ſpẽs tal' ꝯcubit9 vide ſupͣ in pte ſcðã. tractatu iij. c. ix. ꝗuis q̃dam

¶ Septimũ ꝑceptum

Septimũ ꝑceptũ eſt Nõ facies furta. ita in iſto ꝑcepto ꝓhibeẗ om̃is vſura. rapina. fraus. dol9 ⁊ general'r om̃is acq̃ſitio illicita aliene rei. quocũq3 mõ. quocũq3 pallio ſiue titulo fiat

¶ Octauũ preceptum

Octauũ ꝑceptũ eſt Nõ falſuꝫ teſtimoniũ dices. ita ꝙ in iſto ꝑcepto ꝓhibeẗ om̃e mẽdaciũ Et ẽ hic ſciẽdũ ꝙ ſm

De decem preceptis

Aug. in li. de mēdacio octo ſunt genera mēdacioꝝ. Primū ē
q̄d fit ꝯtra doctrinā fidei ⁊ bonoꝝ morū. vt dicere chriſtū nō
eſſe natū de ꝟgine. vl' nō eē paſſuꝫ in cruce. vel aliq̄d ſile ꝯtra
articulos fidei. vel bonos mores Scdm eſt q̄d nulli ꝓdeſt ſꝫ
alicui obeſt. ſicut mēdaciū detractoris vel falſi teſtis in cā cri
minali. Terciū eſt q̄d ꝓdeſt vni ſꝫ obeſt alteri vt mēdaciū. fal/
ſi teſtis in cā pecuniaria Quartū eſt q̄d fit ſola mētiēdi libidi
ne. ⁊ q̄ſi abſq̄ȝ cā ⁊ vtilitate Quintū eſt q̄d fit placēdi cupidita
te. ſicut mēdatiū adulatoris Sextū ē q̄d nulli nocet ſꝫ ꝓdeſt
alicui ad euitādū ꝑiculū pecunie. vel alteriꝰ rei. ſicut ſi aliq̄s
ſciēs pecuniā alicuius tollēdā a fure vel raptore mentiat̄ ſibi
ddo ſe neſcire vbi ſit. Septimū eſt q̄d nulli nocet ſꝫ ꝓdeſt ali
cui ad euitādū ꝑiculū ꝑſone. vt ſi aliq̄s q̄rat̄ ad mortē ⁊ alius
mētiat̄ dicēdo ſe neſcire vbi ſit. Octauū eſt q̄d nulli nocet ſꝫ
ꝓdeſt alicui ad hoc vt ab imūdicia corꝑali tueat̄. vt ſi volēti
corrūꝑe ꝟginē mētiat̄ aliq̄s dicēs eā eſſe ꝯiugatā ¶ Alia diſ
tinctio ponit̄ ab eodē Aug. ſ. ꝙ mēdaciū aliud eſt ꝑniciosum
et iſtud ꝯp̄hēdit q̄nq̄ȝ genera prime diſtinctōis ⁊ eſt ſꝑ pctm̄
mortale. xxij. q. ij. primū Aliud eſt officioſuꝫ. et iſtud ꝯp̄hēdit
vltima tria genera p̄me diſtinctōis. et iſtud eſt pctm̄ veniale
Aliud eſt iocoſuꝫ. ⁊ iſtud credo etiā eē pctm̄ veniale. q̄d intel/
ligo qn̄ ille cui dr̄ tale mēdaciū nouit ipm cā iocādi eē dictū. ⁊
ꝙ nō dicat̄ ex libidine mētiēdi. ¶ De mēdacio adulatōis no
ta ꝙ aliq̄s p̄t alteri adulari duobꝫ modis. Uno mō attribu
endo ei bonū q̄d nō hꝫ. ⁊ de iſto dicūt oēs ꝙ ſit mortale Alio
mō extollēdo bonū q̄d hꝫ. et de iſto dicūt oēs ꝙ ſit veniale

¶ Nonū et decimum precepta.

Nonū ⁊ decimū p̄cepta ꝓhibēt actū interiorē. ſ. actū vo
lūtatis. ſ. ꝙ nullus ꝯcupiſcat alienā vxorē. ⁊ noīe vxo/
ris intelligit̄ q̄cūq̄ȝ mulier. qꝛ vt dr̄ chriſtus. Qui viderit mu
lierē ad ꝯcupiſcēdū eā iam mechatꝰ eſt eā in corde ſuo. Silr̄
nemo ꝯcupiſcat illicite rē alienā ad poſſidēdū eā ¶ Hec ergo
ſunt decē p̄cepta legis. q̄ꝝ q̄dā ſunt affirmatiua. q̄dā negati/
ua. Affirmatiua obligāt ſꝑ. ſꝫ nō ad ſꝑ ſed ꝓ loco et tpe Nega
tiua āt obligāt ſꝑ ⁊ ad ſꝑ. De iſtis p̄ceptis habent̄ ꝟſus Unū
cole deū. nec vane iures ꝑ ipſꝫ Sabbata ſcifices. venerareq̄ȝ
ꝑentes Nō ſis occiſor. fur mechꝰ teſtis iniquꝰ Viciniq̄ȝ tho

ruz. reſqȝ caueto ſuas

¶ De dotib9 beatoꝝ Ca. iiij.

Quia teſte Augu. nullū bonū irremuneratū. ſilr nullum
malū impunitū. ideo vltimo videndū eſt de dotib9 id ē
de premijs que habebūt illi qui obſeruabunt illa precepta ſu
pradicta. ¶ Nota ergo ꝙ obſeruatorib9 iſtoꝝ pceptoꝝ dabū
tur ſeptē dotes. i. ſeptē glorie in padiſo. tres ex pte aīe. et qua/
tuor ex pte corporis. Prima dos ex pte aīe eſt clara viſio. q̇a
ſcȝ videbimus deū clare ſine aliquo velamine. et in iſta viſio
ne ꝯſiſtit tota beatitudo noſtra. vñ Aug. Viſio tota erit mer
ces. Et iſta viſio clara ſuccedit viſioni fidei. ſicut dicit Paul9
Videmus nūc. ſcȝ in vita iſta p ſpeculū in enigmate. ſ. fidei
tūc aūt facie ad faciem. Secūda dos ex pte aīe eſt firma ten
tio. ſ. ꝙ ita firmiter tenebim9 eū ꝙ ipm amittere nō poſſum9
De iſta tētione dicit in Cāticis Tenui eū nec dimittā Et iſta
firma tētio ſuccedit ſpei Tercia dos ex pte aīe erit pfecta frui
tio. ſ. ꝙ aīa btā pfecte fruetur deo. et adherebit ei ſatiabiliter
et delectabiliter in eo. ps̄. Satiabor cū ap. glia tua. Et iſta p
fecta fruitio ſuccedit amori ⁊ charitati Et de iſtis trib9 doti/
bus dicit Aug. Videbimus amabimus et laudabim9 Nā
iſtud officiū habebimus in padiſo. ſcȝ videre amare ⁊ lauda
re deū ¶ Poſt reſurrectōem aūt habebimus quatuor dotes
ex pte corpis. qꝛ corpa noſtra erūt agilia. i. mouebunt p q̊d/
cūqȝ ſpaciū ſine aliq̄ fatigatōne ⁊ labore. Erunt etiā īpaſſibi/
lia. qꝛ nullo° poterūt pati. maxīe corpa btōꝝ. Erūt etiā īmor
talia. qꝛ nullo° poterūt mori Erūt etiā clariſſima. vñ ſaluator
Fulgebūt iuſti ſicut ſol in regno pris mei. Cui9 regni ꝯciues
nos faciat rex regū ⁊ dñs dñantiuȝ Jeſus chriſtus Amen.

¶ Hec circa officiū curatoꝝ breuiter a me ꝓſtricta ſt̄ vt ſim/
plices in aliq̄b9 īſtruant. et magis ꝓuecti ad altiora inueſtigā
dū laborare conent Obſecrās vt ſi in h̄ libello lector aliq̄ vtilia
īueniat ipa ſoli deo attribuēs grās ei referat ꝙ aliq̄ꝫtulē ſcīcul
lā ītelligēti mihi ipriri dignat9 eſt Ea āt q̄ min9 bñ dcā vidāt
hūane fragilitati aſcribēs charitatiue corrigat. ⁊ p me pctōre
pces ad deū fideliť fundat Hec inſup exarata ſunt in felici ci
uitate Colon̄· p me Hēricū quētell. Anno. M. cccc. xcviij.

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

De conditionibus requiſitis in ſumente eucbariſtie ſacramentum.

Undecim ſunt cõditõnes quas debet ad minus habere qui celebrat vl'q̄ recipit eucbariſtie ſacramentũ. Prima ꝙ ſit bomo. ideo nõ debet adminiſtrari aĩalibus. Secunda ꝙ ſit viator. et ideo nõ adminiſtratur angelis ſiue bonis ſiue malis. nec mortuis ſi forte in viſione eos apparere cõtingeret. Tercia ꝙ ſit fidelis. ideo nõ adminiſtratur paganis. ſaracenis. aut alĩis infidelibus. Quarta ꝙ ſit adultus. et ideo nõ adminiſtratur iunioribꝫ niſi doli capacibus. q̄d relinquit ſacerdotis iudicio. Quinta ꝙ ſit ſane mẽtis. et ideo nõ debet adminiſtrari ſtultis ⁊ veſanis tẽpore furoris. Si vero babeat furorem ꝑ lucida interualla tp̄e quo ſit ſane mẽtis bene p̄t ſibi miniſtrare boc ſacramentũ. Sexta ꝙ ſit ieiunus. et ſi fiat inſtantia de iſto ꝙ cbriſtus poſt cenam cõmunicauit cũ diſcipulis ſuis. Poteſt dici ꝙ cenauit rõne veteris teſtamenti. q̄d finis erat tp̄is q̄d erat ante legem gratie: et ſic ſub lege cõmunicauit. quia tũc incipiebat tempus gratie. Alia ratio eſt cauſa neceſſitatis. et ſic infirmis poteſt miniſtrari quocũqꝫ tp̄e. Et ideo qꝛ cbriſtus erat mortuus ꝓ redẽptõe noſtra. ideo tũc cõmunicauit cũ diſcipulis. Septima ꝙ ſit deuotus. Octaua ꝙ nõ babeat ꝯſciam ſiue remorſum alicuius pctĩ mortalis. Nona ꝙ nõ ſit notatus crimine. et ſubaudi notorio. niſi forte ſit emẽdatus. Decima ꝙ ſit mũdus mẽte et corꝑe. Undecima ꝙ babeat puram et rectam intentionem

¶ Caſus epiſcopales patent in bis verſibus

¶ Qui facit inceſtum deflorans aut bomicida
Sacrilegus. patrum percuſſor vel ſodomita
Tranſgreſſor voti. periurus ſortileguſqꝫ.
Et mentita fides. faciens incendia. prolis
Oppreſſor. blaſpbemus. bereticus. oĩs adulter.
Pontificem ſuper bis ſemꝑ dicendis adibis.

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUSSELDORF

D

in ſume

U
qu
q ſit ho
q ſit vi
ue mali
geret.
racenis
nō adm
ſacerdo
admin
at furo
ſibi mi
inſtant
pulis ſ
finis e
nicaui
ſa nec
Et ide
cōmu
ua q
lis.
forte ſ
decim

114

iſitis

us habere
tū Prima
Secunda
e bonis ſi-
rere cōtin-
paganis. ſa
us. et ideo
d relinquit
o nō debet
vero habe
ris bene pt
us. et ſi fiat
uit cū diſci
amenti. qd
lege cōmu
ratio eſt cau
uocūqz tpe.
tra. ideo tūc
otus Octa-
pcti morta-
otorio. niſi
corpe. Un

us

ida
ita

adulter.
us.